

ကဏ္ဍ (၂) အဆင့် (၃) ဒုတိယအိတ် - ယူလ် ၂၀၀၁

သလဲကီုပုၤ

THE HUILEI KAWYWEI

ကညီန့ၤဆၢနီၣ်ခိၣ်ယၢပျီၣ်စီၤ Karen Environmental Forum

တၢ်အိၣ်နီၣ်မူလၢ
ဟီၣ်နီၣ်ခိၣ်မုၢ်ကျိၣ်ပုၤကွၢ်
ဒုးတုၤပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိ

တၢ်လဲၤထီၣ်နီၣ်လဲၤထီၣ် -
ပုၤကညီၤလၢဆိ
တၢ်ဖိတၢ်လဲၤလၢခံ

တၢ်တူၢ်ဘၣ်ကီၢ်ပယီၤ
တၢ်လဲၤထီၣ်နီၣ်ထီၣ်
အတလီၢ်

**သူလှကီးဝု
ပုမသကိးတံတဖန်**

အဲဒဲးထာန်ကရ

စီဖိလ် စုန်ထွါ
စီဖြဲကံန်ဟုန်တြူ
Jessie Wells

အဲဒဲးထာန်မစာကရ

စီဝံဆဲန်ထွါ
နီကနဲထွါ
စီ နံ လီ
စီ မာ ဘုန် ထွါ

ပုကွဲးတံဖိ

Jessie Wells
နီကီမုန်ဆန်
ဝံမိလု

ပုဖးဘျလံ

စီ ဟာ လာန် ဟဲ ဒဲး ကွဲ
စီဝံဆဲန်ထွါ

ပုဒဲးကံန်ဒီးရဲန်လံ

ဝါဝံ

ပုတုတံဂီမု

စီပျီ မူ

ဒီးဒဲးကံန်လံကုခိန်

Kam Chuern (IA)

**လာကဆဲးကျီးဒီးသူလှကီးဝု
အဂီ လံဒဲးနီဂံ**

Thulei Kawwei
P.O Box 204
Prasingha Post Office
Muang, Chiang Mai 50200
Thailand

email: thuleikawwei@hotmail.com

တံဂုန်ခိန်တီတဖန်

ဝီသဩဒီးအစီပညီ (ကဘျးဟ ၂)
တံပရဆူအဲဒဲးထာန် (ကဘျးဟ ၃)

အဲဒဲးထာန်တံကွဲး (ကဘျးဟ ၄)
 ဟံသးမုန်ဘန် တလဲဟီန်ခိန်မုန်ကျီပဲကွဲးသု

တံကစီန် (ကဘျးဟ ၆)
 ပုတဝါသုန်ပုတံမလီဆိကတံတဘျီဖဲကရုန်နံ
 ကီပယီတံစူဒိန်ထံလုန်ဘာတံပုသံအါဂါ
 ဧဝါလုးဆုာနုန်ဝဲလါကမာဂုထီန်ပသီထီန်ကီပယီ
 ကညီဒဲကဝီအဟီန်ခိန်မုန်နံ ၂၀၀၁ နံ

တံကတီသကိးအချီန် (ကဘျးဟ ၁၀)
 “ခဲအံယမုန်ထံသုန်ထုန်နုန် ယသးလီဆါအီ၊ နုဆာန်ခိန်ဃာနုန် တလိန်ဘန်. ပလိန်ဘန်စုလာပကအိန်မူ”

တံစူန်အသနုန်(ကဘျးဟ ၁၆)
 တံလဲထီန်လဲထီ- ပုကညီလါဆိ တံဖိတံလံလါခံ
 ဟီမုန်မုန်ပန် တံလဲထီန်လဲထီဂုပဲ

ပုတဝါကလု (ကဘျးဟ ၂၂)
 “တံကုန်သုန်လးအါအဖိ ထံလီသံး ဘုတဂုလါဘန်”

တံဟံဖျါ (ကဘျးဟ ၂၄)
 ဟီန်ခိန်ဖျါမုန်ကျီပဲကွဲး
 ဘီမုန်သကိးဘီမုန်ကျီန်စုကရတဖန်

ပန်စူထီရီ (ကဘျးဟ ၃၄)
 နုန်ကမာ လိန်ဘန်တံတြုန်ကွဲးအီ
 တံတုန်ဘန်ကီပယီမုန်ကျီပဲကွဲးတံလဲထီလဲထီအတလ်

လုန်ဖိထါဖိ (ကဘျးဟ ၃၉)
 လဲဟးယဲဆုဝုန်ကံမဲ

တံစံန်တဲ (ကဘျးဟ ၄၀)
 သးခုထံဘန်ကုနုဖဲ သုန်ပုလါဟုကဖုဖိလ်

ဝီဒြးဒီးအခိပညီ လာတံဆိးကါအီလါလံာ်တဘုာ်အံးအပူါ

ကီာ်အစု (ameny) = ကျိာ်စုအကလုာ်လါထံကီာ်တဘုာ်ဆိးကါဝဲ- အဒိ. အမဲ ရကလုာ် “ဒိလါ”. ကီာ်ပယီသုဝဲ “ကွး”

ကီာ်ချာစုဒိလဲ/ကီာ်အစုဒိလဲ (foreign exchange/currency exchange) = စုတီလဲ လါထံကီာ်တဘုာ်အစု ဆူကီာ်အဂတဘုာ်အစု- အဒိ. အရဲမဲဂတဒိလါ ပျဲ သိးကျိာ်တဲာ် ၄၅ ဘး.

တံာ်ဘျာလီကျိာ်စု (investment) = တံာ်ဘျာလီကျိာ်စုလာတံာ်တမံးမဲအပူါန့ာ် ဒ်သိးနကဒီးန့ာ်ဘုာ်ကုာ်အါအလီာ် ဒ်အမ့ာ်စုအထိးနါအသိးလီာ်. တံာ်ဘျာလီကျိာ်စုန့ာ် အိာ်ဝဲဒ် “ကတီာ်ဖုာ်”ဒီး“ကတီာ်ယံာ်”လီာ်.

ဒုာ်ကမာ်ဒုပူါတံာ်မါ (debt service) = ဒုာ်ကမာ်ဒုပူါတံာ်မါန့ာ် မ့ာ်ဝဲဒ် စုမိာ်ပူါ ဟံာ်ဖျိာ်ယုာ် ဒီးစုအဖိ သုာ်တဖုာ်လါန့ာ်ဟ့ာ်ကုာ်န့ာ်လီာ်. အဒိ. နယု လီာ်စု ၁,၀၀၀ ဘး. ဒီးနအာ်လီာ်လါန့ာ်ဟ့ာ်ကုာ်လါအတီာ်ပူါလီာ်. အယိ တ လါနကဘုာ်ဟ့ာ်ကုာ် ၅၀၀ ဘးလီာ်. အါန့ာ်အန့ာ် ဒီဖျိပူါယုနစုအဖိ ၁၀၀ န့ာ် ၅ ဘးအယိ အခိာ်ထံးကတံာ်တလါန့ာ် နကဘုာ်ဟ့ာ်ကုာ်စု ၅၅၀ (၅၀၀ + ၅၀) ဘးလီာ်. လါခံကဒီးတလါန့ာ် နကဘုာ်ဟ့ာ်ကုာ်စု ၅၂၅ (၅၀၀ + ၂၅) ဘးလီာ်.

ဒုာ်ကမာ်အတံာ်မါ (debt relief) = တံာ်မါဒုပူါလီကျိာ်ဒုာ်ကမာ်အတံာ်ဝဲတံာ်ယိး ဒီဖျိတံာ်မါဒုပူါလီကျိာ်စုလါကဘုာ်တံာ်ဟ့ာ်ကုာ်ဒါကုာ်အီာ်. မ့တမ့ာ်တံာ်မါယံာ် ထီာ်တံာ်လိးကုာ်ဒုာ်ကမာ်အ ဆကတီာ်.

တံာ်တြျာ်ကွာ်ဒုာ်ကမာ် (debt cancellation) = မ့ာ်ဝဲတံာ်ထုးသံကွာ်ဒုာ်ကမာ်မဲ လာ်. မ့တမ့ာ်တံာ်ဖျိာ်တတဲာ်န့ာ်လီာ်. တံာ်တြျာ်ကွာ်ဒုာ်ကမာ်မဲ လာ်ခဲ ဆန့ာ် ဒုး ထုာ်ဖျိးထီာ်ကွာ်ထံကီာ်တဘုာ်အဒုာ်ကမာ်မိာ်ပူါဒီးအဖိတဖုာ်န့ာ်လီာ်.

တံာ်တယာ်ပူါတံာ်ဆါတံာ် (speculation) = နတယာ်ပူါတံာ်ဆါတံာ်န့ာ် မ့ာ်ဒ်သိးန ကဒီးန့ာ်ဘုာ်တံာ်အထိးနါအါအါကလဲာ် လါတံာ်တခါခါအပူါထီာ်/အပူါလီအဖိ ခိာ်လီာ်. တံာ်မါအံး ဒီးသန့ထီာ်အသးလါ နတံာ်တယာ်, နတံာ်ကံာ်, တံာ်ဖိတံာ် လဲတခါခါအပူါကထီာ်/ကလီာ်အဖိခိာ်လီာ်. အဒိ. ဝဲနတယာ်လါတံာ်တခါခါ အပူါကဒိာ်ထီာ်လါခါဆူညါလီာ်န့ာ် ဝဲအပူါဘုာ်ဒီးအခါနပူါယာ် အီာ်. မ့ာ်ဝဲ ဝဲအပူါထီာ်အခါန့ာ် နကဆါကွာ်အီာ်လီာ်. ဒ်န့ာ်အသိး တံာ်တခါခါလါနပူါယာ် အီာ်န့ာ် နတယာ်လါ ခါဆူညါ အပူါကလီာ်လီာ်န့ာ် နဆါကွာ်အီာ်ဝဲအပူါဂုးဒီး အခါလီာ်. လါတံာ်န့ာ်အယိ. နဆါတဲာ်တံာ်တခါဂုးတခါဂုးန့ာ် ဒ်န့ာ်ဒီးန့ာ် ဘုာ်တံာ်အထိးနါသုအသိး နယုာ်သုစုာ်ကီာ်လီာ်. တံာ်တယာ်ပူါတံာ်ဆါတံာ်န့ာ် မ့ာ်ဝဲ တံာ်ဘျာလီကျိာ်စုလါကတီာ်ဖုာ်ဒိာ်မဲအပူါသုဝဲလီာ်.

တံာ်လဲထီာ်လဲထီာ်လဲထီာ် (sustainable development) = တံာ်မါလဲပျဲပူါ ကညီအတံာ်လဲထီာ်လဲထီာ် အတံာ်လိာ်ဘုာ် ယုာ်ဒီးတံာ်သံာ်ခွဲာ်ကတီာ်န့ာ်ဆာ်တံာ် အိာ်ယါတဖုာ် လါပူါစါမဲအံး ဒီးပူါစါလါကတဲာ်သုာ်တဖုာ်အဂီာ်” န့ာ်လီာ်.

မ့ာ်ကျိာ်ဝဲကျိာ်အတံာ်ဘုာ်ဘျီးဘုာ်ဒါ (economic efficiency) = တံာ်နဲာ်ဝဲလါ မ့ာ်ကျိာ် ဝဲကျိာ်အတံာ်အိာ်သးတခါလါ ပူါတဂါန့ာ် မ့တမ့ာ်လါပူါအဂတဂါတဖုာ် မ့ဖျိာ် အီာ်ဘုာ်န့ာ် ကဒိာ်ထီာ်ဝဲတသုဘုာ်. လါတံာ်န့ာ်အယိ တံာ်အိာ်ဝဲဒ်ဒါသါမဲလါက မါဘုာ်ဘျီးဘုာ်ဒါမ့ာ်ကျိာ်ဝဲကျိာ် လါအမ့ာ်ဝဲ ၁-“တံာ်ထုးထီာ်ပနံာ်လါအဘုာ်ဘျီး ဘုာ်ဒါ” အခိပညီ တံာ်ထုးထီာ်ပနံာ်လါအလါာ်ဘုာ်လါစုအဆံးကတံာ်လီာ်.

၂-“တံာ်ရဲာ်လီကျိာ်လီကျိာ်လါအဘုာ်ဘျီးဘုာ်ဒါ” အခိပညီ တံာ်အိာ်ယါတဖုာ်ဘုာ် တံာ်ရဲာ်လီကျိာ်လီကျိာ်ယာ်အီာ် လါကျိာ်လါ တံာ်ကထုး ထီာ်ပနံာ်ဒီးတံာ်ဟ့ာ်ဒု ပူါတံာ် မါ လါပူါပူါတံာ်ဖိကလိာ်ဘုာ်ဝဲထီာ်အဂီာ်န့ာ်လီာ်. ၃- “တံာ်ဟ့ာ်နီလီတံာ်လါ အဘုာ်ဘျီးဘုာ်ဒါ” အခိပညီ တံာ်နီလီပနံာ်တံာ်ဖိတံာ်လဲတမံးမဲလါ ကျိာ်လါပူါ ပူါတံာ်ဖိတမိာ်န့ာ်သးလီာ်ဘုာ်န့ာ်လီာ်. အဒိ. ကျိာ်ပနံာ်လါအထုးထီာ် ဒီဖျိ ထာ်န့ာ် တထုးထီာ်ဒီးနီလီအါဝဲ ဒီဖျိထာ်အစးလါအဂတတံာ်တဘျီယိ ဘုာ်. ကထုးထီာ်ဝဲ တနံာ်ဂုးထီာ် တစး ဒီးတနံာ်ဂုးထီာ်ကဒီးတစးလီာ်. အခိ ပညီ. နကဘုာ်ပူါစးအသိ. အသိထီာ်လါအဝဲသုာ်အဆိာ်လီာ်. နမ့ာ်တပူါဘုာ် န့ာ် နစးလီာ်လဲတဖျိာ်န့ာ် သါနံာ်ဝဲအလီာ်ခဲ နသုအီာ်တသုလါဘုာ်.

တံာ်ထုးထီာ်ဟီာ်ခိာ်ဒီဖျိ (globalization) = ကျိာ်စု. တံာ်ဖိတံာ်လဲ. တံာ်ဆိကမိာ် အကျိာ်အကျဲ. တံာ်ဂုာ်တံာ်ကျိာ်. တံာ်ကစီာ်တဖုာ် တုာ်ယီဆူတံာ်လီာ်သကုဟီာ်ခိာ်

လာတံာ်ဆါကတီာ်ချ့ဒိာ်မဲအပူါလီာ်. အဒိ. တံာ်ဂုာ်တံာ်ကျိာ် ဒီးမဲအုာ်တံာ်သုတံာ် ဘုာ်တဖုာ် ရါလီာ်အသးသ ကုာ်ဟီာ်ခိာ် ဒီဖျိတံာ်သုဝဲ လီ-လံာ်ပရါဒါး (internet), တံာ်ဒီသါလီတံာ်, ကွဲဟူဖျါ, တံာ်ဂီမု. ဒီးလီထဲစိ စံးတံာ်သုာ်တဖုာ် န့ာ်လီာ်. တံာ်နီာ်- တံာ်ထုးထီာ်ဟီာ်ခိာ်ဒီဖျိ အခိပညီန့ာ် ပူါဟီာ်ခိာ်ဖိတဖုာ်

ဆိးကျိးလိာ်အသးသုဒီးညီဒိာ်မဲလီာ်. အဝဲသုာ်နီဟ့ာ်လိာ်အသးအတံာ်လဲဒီဖျိ ဒီးမါစါလိာ်အသးသုလီာ်. ဘုာ်ဆာ် တံာ်ထုးထီာ်ဟီာ်ခိာ်ဒီဖျိအံး ရါလီာ်ဒ် နီာ်မ့ာ်န့ာ်အတံာ်ဆိးတံာ်လါ. အတံာ်ဆိာ်မုအတံာ်သုတံာ်စုတဖုာ် ဆူထံဂုာ်ကီာ်ဂတ ဖုာ် ဒ်သိးအဝဲသုာ်ကဆဲာ်ဒီးအိာ်မုလီာ်ကဒီးအီာ်အဂီာ်လီာ်. လါတံာ်န့ာ်အယိ အဝဲ သုာ်တဖုာ် ဆိာ်န့ာ်လီာ်အမ့ာ်ကျိာ်ဝဲကျိာ်အကျိာ်အကျဲတဖုာ်လါပူါကဆိးကါအီာ် အဂီာ်လီာ်. “တံာ်ထုးထီာ်ဟီာ်ခိာ်ဒီဖျိ”အံးဘုာ်တံာ်ဟ့ာ်ကုာ်အီာ်လါ “ကွဲဟူ လါ” ဒီးမ့ာ်တံာ်ဘီဖိဟ့ာ်ကုာ်ဝဲလါ “တံာ်ဒီးဘုးဒီးမဲဟီာ်ခိာ်ဖျိ”န့ာ်လီာ်.

တံာ်မါဘုာ်လီကျိာ်ကျိာ်ဂီတံာ်ရဲာ်တံာ်ကျဲ (structural adjustment programmes) = ပူါလါအကဲဒိာ်ကဲပူါတဖုာ်တဂါ အတံာ်ရဲာ်တံာ်ကျဲလါ အီတလဲကွာ်ဝဲဒ် ထံ ကီာ်တဘုာ်အတံာ်သုကျိာ်စုအကျိာ်အကျဲအသန့. အဒိ. (World Bank & IMF) န့ာ် တချဲးဒီးလါအဟ့ာ်လီကျိာ်စုတံာ်မါစါ မ့တမ့ာ် ထုးသံကွာ်ထံကီာ်တဘုာ်အဒုာ်ကမာ် န့ာ် အဝဲသုာ်ဆီလဲကွာ်ဝဲ ထံကီာ်အဝဲန့ာ်အမ့ာ်ကျိာ်ဝဲကျိာ်အသန့တဖုာ်လီာ်. ညီ န့ာ်န့ာ်မဲဝဲဒိာ်တဖုာ် မါစုလီကျိာ်စုတံာ်သုထံကီာ်အစုလါ တံာ်ကွာ်ဘုာ်ကုာ်သု. ပူါဂုာ်ဝဲအတံာ်မုာ်တံာ်မါ ဒီးတံာ်ဆိာ်ဆုာ်အိာ်ချ့အဖိခိာ်န့ာ်လီာ်.

ဒုပူါတံာ်မါ (service) = တံာ်မဲးတံာ်မါပူါပဒိာ်. မ့တမ့ာ်ကျိာ်ပနံာ်တဖုာ်မဲန့ာ်ပူါ ထံဖိကီာ်ဖိ. အဒိ. အံးထွဲကွာ်ထွဲတံာ်ဆိာ်ဆုာ်အိာ်ချ့. တံာ်ကွာ်ဘုာ်ကုာ်သု. ပပံး အခိပညီအဂတဖျိာ်လါအမ့ာ် တံာ်မါစါလါပူါတဂါကဒီးန့ာ်ဘုာ်ဝဲဒီဖျိ ပူါတံာ် ဖိတံာ်လဲတခါခါလါ ကျိာ်ပနံာ်တဖုာ်အဆိာ်. အဒိ-နပူါသီလုာ်တခိာ်လါကျိာ်ပ နံာ် အ အိာ်. လါခဲ နသီလုာ်မ့ာ်ဟးဂါ န့ာ် အဝဲဘျီကလီ နါန့ာ်လါတံာ်ဟံာ်ပနီာ် ယာ်တံာ်ကဆါကတီာ်အပူါ မ့တမ့ာ် ကယုနါအပူါဝဲအကြဲးအဘုာ်လီာ်.

တံာ်ပူါတံာ်ဆါအတံာ်သုယီာ်လီပလိာ် (terms of trade) = ပနံာ်ဟဲန့ာ်ကီာ်အတံာ် အိာ်သး = ပနံာ်ဟးထီာ်ကီာ်အတံာ်အိာ်သး- အခိပညီ ပနံာ်ဟးထီာ်ကီာ်အပူါ ဒီးပနံာ်ဟဲ န့ာ်ကီာ်အပူါကဘုာ်သုယီာ်လီပလိာ်လိာ်အသးလီာ်. ပနံာ်ဟးထီာ် ကီာ်အပူါမ့ာ်ဖျိန့ာ်ဒီး ပနံာ်ဟဲ န့ာ်ကီာ်အပူါန့ာ် ပပံးလါ “တံာ်ပူါတံာ်ဆါအတံာ်သု ယီာ်လီပလိာ်လီတတြျးဝဲ (declining terms of trade)”လီာ်.

ထံကီာ်လါအလဲထီာ်လဲထီာ် (developed country) = ထံကီာ်လါအအိာ်ဒီးစု အါ. တံာ်မါလီာ်ဖးဒိာ်. တံာ်ကျိာ်လဲာ်မဲကါအါ. တပံးဖိပံးလဲအါအါဘုာ်. အါ တကွာ် အသးသမုထီ. ဒီးအိာ်ဆိးဝဲလါပူါန့ာ်လီာ်. ထံကီာ်တဖုာ်အံးအိာ်ဝဲလါ ကီာ်ယုရပအမ့ာ်န့ာ်တဖုာ်. ကီာ်မိာ်ပူါအမဲရါကလဲာ်စိး. အီစတြဲလဲယါ. နယုစံ လဲာ်. ဒီးပုာ်ခိာ်ကီာ်သုာ်တဖုာ်န့ာ်လီာ်. တံာ်ကီးစုကီာ်အဝဲသုာ်လါ “ဟီာ်ခိာ်နီာ် ဂံာ်တါ (First World), ဟီာ်ခိာ်ကလဲာ်စိးထံကီာ် (Northern Country)”န့ာ်လီာ်.

ထံကီာ်လါအလဲထီာ်လဲထီာ်အမ့ာ် (developing country) = ထံကီာ်လါအဖျိာ် လါတဆိာ်ဒီးအမ့ာ်အဝဲအါအါလါကဒုးကဲထီာ်တံာ်ဖိတံာ်လဲဘုာ်. ပူါထံဖိကီာ်ဖိ တဖုာ်အသးသမုဖျိာ်. အိာ်ဒီးအဖိအါ. အါဒုာ်တံာ်တကွာ်တဆိာ်ဆိးလါပူါ ပူါဘုာ်. တဆိာ်ဒီးစးဖိကဟ့ာ်တံာ်မါလီာ်ဒိာ်မ့ာ်မ့ာ်ဘုာ်. ထံကီာ်တဖုာ်အံးအါဒုာ် တံာ်တကွာ်အိာ်ဝဲလါ ကီာ်ဆဲဖရါက. ကီာ်မိာ်ပူါအမဲရါက အခါသး. ကီာ် မိာ်ပူါအမဲရါက ကလဲာ်ထံး ဒီးကီာ်အူရျာ်အပူါန့ာ်လီာ်. တံာ်ကီးစုကီာ်အီာ်လါ “ဟီာ်ခိာ်ကလဲာ်စိးထံကီာ်(Southern Country)”န့ာ်လီာ်.

ပာ်ထံကီာ်ကီာ်ကျိာ်ပနံာ် (transnational corporation) = ကျိာ်ပနံာ်ဖးဒိာ်လါပူါ တံာ်ဆါတံာ်လါထံကီာ်တဘျီးဘုာ်အပူါ. သုာ်လီာ်အသးလါကီာ်ကီာ်အပူါ ဘုာ် ဆာ်အိာ်ဒီးအတံာ်မဲးတံာ်မါအဒုအကြဲအါမဲးလါထံကီာ်တဘျီးဘုာ်အပူါလီာ်. တံာ်ကီးစုကီာ်အီာ်လါ (multinational company) န့ာ်လီာ်.

ပူါန့ာ်ဘုာ်တံာ်မါအပူါ (shareholder) = ပူါလါအဘျာလီကျိာ်စုလါတံာ်မါတခါတ ခါအပူါန့ာ် အိာ်ဒီးအန့းအယာ်လါကစံးကတီာ်တံာ်. ဟ့ာ်တံာ်ဖးဒီးဒီးန့ာ်ဘုာ်တံာ် န့ာ်ဘျးန့ာ်ဖျိာ် ဒီးသန့အသးလါစုလါအဘျာလီကျိာ်စုမုးကယုအဖိခိာ်လီာ်.

ဘုလယာ် (billion) = ၁ ဘုလယာ် = ၁,၀၀၀,၀၀၀,၀၀၀(ကကွာ်တကထီ).

တက် ကွဲး ဆူ အဲး ဝဲး ထာၣ်

ဆူအဲးဝဲးထာၣ်,

မိယွၤလၢအမူဝဲတဂၤအတၢ်ဆိၣ်ဂ့ၤကလီၤဘၣ် အဲးဝဲးထာၣ်ဃုၣ်
ဒီးအပူၤမၤသကိးတၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကိးဂၤဒဲးတက့ၢ်.

အဲးဝဲးထာၣ်ဧၤ နီၤယဃုတ့ၢ်သု သုလုၤကီၤဂ့ၤလံာ်တၢ်ကစီၣ်အ
သိးသုဆုၤန့ၢ်ယၤတုၤဂ့ၤဂ့ၤအဃိ ယစံးဘျူးဘၣ်သုဒိၣ်မးလီၤ. မ့ၢ်
လၢယဖးဘၣ်လံာ်တၢ်ကစီၣ်အံၤအဃိယန့ၢ်ပၢ်အါထီၣ်ဘၣ်ဃးခိၣ်
ဃၢၤန့ၢ်ဆၢၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ယဆၢမ့ၢ်လၢအဲးဝဲး
ထာၣ်ကဆုၤန့ၢ်ယၤသုလုၤကီၤဂ့ၤဂ့ၤချူးဆၢချူးကတီၢ်ကိးဘျီဒဲးဖဲသု
လုၤကီၤဂ့ၤလံာ်တၢ်ကစီၣ်အံၤဟးထီၣ်တဘျီလၢလၢန့ၣ်လီၤ.

ဒုဖိသးဝါထူ

ဆူအဲးဝဲးထာၣ်,

မိယွၤအတၢ်ဆိၣ်ဂ့ၤကလီၤဘၣ်န့ၢ်ဃုၣ်ဒီးပုၤလၢအမၤသကိးတၢ်
ဒီးန့ၢ်ကိးဒဲးနီၤဂၤဒဲးတက့ၢ်. တၢ်ဘျူးဒိၣ်မးလီၤ. ခီဖျိလၢယဖးဘၣ်
သုလုၤကီၤဂ့ၤလံာ်တၢ်ကစီၣ်လၢန့ၢ်ဆၢၣ်လီၤန့ၢ်ယၤတဖၣ်အဃိ မ့ၢ်တၢ်
လၢအဒုးဆူၣ်ထီၣ်ယသးသဟီၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

သုလုၤကီၤဂ့ၤလံာ်တၢ်ကစီၣ်အဘၣ်တဖၣ်ယနီၤလီၤဆူပူၤဖး
တၢ်ဖိတဖၣ်အအိၣ်တလၢတလီၤဘၣ်အဃိဝဲသးစူၤမ့ၢ်သုဆုၤန့ၢ်ယၤ
အဘၣ်အါထီၣ်တဖဲကသုဧါ.

ယဆၢမ့ၢ်လၢဒီးအဲၣ်ဒီးစ့ၢ်ကိးလၢပုၤကိးဒဲးနီၤဂၤဒဲးတဖၣ်ကဖး
ဘၣ်သုလုၤကီၤဂ့ၤလံာ်တၢ်ကစီၣ်အံၤဒဲးသိးကသ့ၣ်ညါအါထီၣ်ဝဲန့ၢ်
ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီးဂဲၤလိာ်မၤသကိးတၢ်လၢခိၣ်ဃၢၤပျီ
စီၤလၢခါဆူညါကညီအပူၤတဝါအတၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဆူပကီၢ်လါဟ့,
စီၤထီၣ်ဝဲအိၣ်

ဆူအဲးဝဲးထာၣ်,

မ့ၢ်လၢထံၣ်ဘၣ်ဒီးဖးဘၣ်သုလုၤကီၤဂ့ၤလံာ်တၢ်ကစီၣ်အံၤအဃိ
ကဲထီၣ်တၢ်ဘျူးတၢ်ဖိၣ်လၢယဂီၢ်ဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ကွဲးလၢအမုာ်သ့ၣ်
တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ယဒဲးကဝီၤအံၤအိၣ်လၢကလံၤထံးတၢ်သန့ၣ်အဃိလံာ်တၢ်က
စီၣ်လၢအဟဲတုၤတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ ကွဲၤကလုာ်ဒီးကညီတၢ်ကစီၣ်ဝဲလီၢ်
ခိၣ်သ့ၣ်လံာ်တၢ်ကစီၣ်န့ၣ်လီၤ. ယကိသဲးလုာ်ဒဲးကဝီၤ, ပုၤနီၣ်ဂံၢ်
အိၣ်၂၇၃ ဂၤ, တီၤပုၤကိၤအိၣ်တဖျၢၣ်ဒီးသရၣ်အိၣ်ဖဲဂၤန့ၣ်လီၤ.
လံာ်တၢ်ကစီၣ်အံၤယထံၣ်လၢအဂ့ၤဒိၣ်မးလၢဖိဒဲးဖဲသ့ၣ်သးစၢ်တဖၣ်
ကမၤလိန့ၢ်အါထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢဒီး
ဆၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်သုလံာ်တၢ်ကစီၣ်ထီၣ်ဘိန့ၣ်လီၤ.

ဆူပတၢ်မၤနၢၤဖိတၢ်,
သုဒိပုၤဝဲၤလၢကလံၤထံး

ဆူအဲးဝဲးထာၣ်,

လၢတၢ်ပာ်ကဲအါအပူၤဆုၤထီၣ်ဘၣ်ယတၢ်ကွဲးဒီးတၢ်ဂီၤယီၤ()
ဆူန့ၣ်လီၤ. တၢ်တုၤတၢ်ဂီၤဒီးတၢ်ကွဲးလၢယဆုၤထီၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အ
ခိၣ်ထံးတဘျီလၢယတၢ်အိၣ်မူအပူၤန့ၣ်လီၤ. ယတၢ်အိၣ်မူတၢ်လဲၤ
ခီဖျိအါမးဘၣ်ဆၢၣ်ယတၢ်လဲၤခီဖျိလၢတၢ်ကွဲးလံာ်ကွဲးလံာ်တဖၣ်စၢ်ဝဲ
အဃိ ယကကွဲးတၢ်ယသးတဂူအါအါဘၣ်. ဘၣ်ဆၢၣ်ယထံၣ်ဘၣ်
လၢသုလုၤကီၤဂ့ၤအတၢ်ပညိၣ်အပူၤ ကညီဖိတဖၣ်ကသုကွဲး
လံာ်, ကသုဃုထံၣ်သ့ၣ်ညါဃိထံတၢ်ဂ့ၢ်လၢအမၤအသးသ့ၣ်တဖၣ်
အဃိ ဝဲတၢ်သုအိၣ်ဒီးယၤယဂုၢ်ကျဲးစးကွဲးဆုၤထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

အါတက့ၢ်ယဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်မဲာ်ညါအဃိ တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢက
ကွဲးလံာ်အဂီၢ်စူၤဝဲလီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်လၢယတၢ်ကွဲးဆၢၣ်မဲာ်တၢ်လဲၤခီ
ဖျိတဖၣ်ကဲထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ကွဲးတဖၣ်အိၣ်အါမးန့ၣ်လီၤ. ယတၢ်လီၤ
တူၢ်လီၤကၢ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးလၢတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးဃါတကပၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွဲးလၢယကွဲးအံၤမ့ၢ်ဝဲယတၢ်လဲၤခီဖျိနီၢ်ကီၢ်ဒီးတမ့ၢ်လၢ
ကွဲးဒုၣ်ဒုၣ်ကွဲးတဲဆါတၢ်ပညိၣ်တအိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်. ယဆၢမ့ၢ်လၢ
လၢနကဟ့ၣ်ကူၣ်အါထီၣ်ဘၣ်ယတၢ်ကွဲးလံာ်ကွဲးလံာ်အတၢ်သုတၢ်
ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤဒီးတၢ်ပာ်ကဲလိာ်သးအါ,
စီၤဆၢၣ်ပံတူး

ဆူဒိပုၤဝဲၤပုၤကွဲးလံာ်ဖိ,

ဒုဖိသးဝါထူ, သးဒုဒိၣ်မးလၢသုလုၤကီၤဂ့ၤ ဟ့ၣ်န့ၢ်တၢ်ခိးတၢ်
ညါဘၣ်ဃးန့ၢ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤဂ့ၢ်ဝီအဃိန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢနဖးဒီးနန့ၢ်
မ့ၢ်တပၢ်ဘၣ်န့ၣ်နကွဲးသံကွဲးသုလုၤကီၤဂ့ၤသုဝဲန့ၣ်လီၤ.

ဒုဖိထီၣ်ဝဲအိၣ်, တၢ်ဘျူးဒိၣ်မးလၢနမၤစၢၤနီၤဟ့ၣ်လီၤန့ၢ်သုလုၤ
ကီၤဂ့ၤဆူတံၤဖိသကိးဖိအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲအံၤပကဆုၤအါထီၣ်န့ၢ်
န့ၢ်လံာ်အနီၣ်ဂံၢ်န့ၣ်လီၤ. နီသိးပုၤကဖးဘၣ်အါထီၣ်အဂီၢ်, နမ့ၢ်ပာ်
ဃာ်လံာ်တနီၤလၢလံာ်ဒးအပူၤ ဝဲပုၤအါဂၤအိၣ်ဒီးအခွဲးလၢကဟဲ
ဖးဘၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ပတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒီပုၤဝဲၤလၢကလံၤထံး, သးဒုလၢနစံးလံာ်တုၤအိၣ်န့ၢ်အဃိ
လီၤ. ပမ့ၢ်လၢလၢ နကမၤစၢၤဘၣ်ကွဲးဖိလၢအဖးလံာ်လဲၤအဂီၢ်စၢ်
တဖၣ်ဒဲးသိးကန့ၢ်ပၢ်အါထီၣ်ဘၣ်တၢ်ကွဲးတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ.

ဒီပုၤဝဲၤဆၢၣ်ပံတူး, တၢ်ဘျူးလၢနဆုၤန့ၢ်ပုၤနတၢ်ကွဲးန့ၣ်လီၤ. ဝဲ
လံာ်တၢ်ကွဲးအတၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပုၤလီၤလီၢ်အသးအခါ နကထံၣ်ဘၣ်န
တၢ်ကွဲးန့ၣ်လီၤ. တလိၣ်နကီၢ်လၢနတၢ်ကွဲးအဖိခိၣ်ဘၣ်. တၢ်အကါ
ဒိၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢနအဲၣ်ဒီးဒုးသ့ၣ်ညါပုၤအဂၤလီၤ. ပုၤဖးဒီးပုၤ
မ့ၢ်န့ၢ်ပၢ်နတၢ်ကစီၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢပုၤလီၤ. တၢ်သုကွဲးလံာ်န့ၣ်န
ကွဲးဒဲးအါ, နကဒဲးသုထီၣ်-နဖးဒဲးအါ, နကဒဲးန့ၢ်ပၢ်အါထီၣ်တၢ်
ကွဲးလံာ်လဲၤအဂီၢ်လီၤ.

ဆူပကီၢ်လါဟ့,
သုလုၤကီၤဂ့ၤအဲးဝဲးထာၣ်

ထံကီၢ်လၢအကဲဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဆိတ
လဲကွၢ်လံအန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတ
ဖၣ်ဆူစ့လၢၣ်ဃၣ်ဃၣ်လံ. အခဲအံၤ
ဃၣ်ဃီၤအခိၣ်ဆူ “ထံကီၢ်လၢအတ
လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်”အအိၣ် ဒ်သိးကဟံး
န့ၣ်ဝဲပနံၣ်အကီၢ် လၢအမ့ၢ်န့ဆၢၣ်တၢ်
အိၣ်ယၢၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဝဲတခိပမ့ၢ်
ထံၣ်ဒံးအဝဲသ့ၣ်ဒ်အမ့ၢ်ထံကီၢ်လၢအ
ကဲဒိၣ်အလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် ဒီးပအဲၣ်ဒီး
လၢပထံပကီၢ်ကလီၤကံးဒီးအဝဲသ့ၣ်
န့ၣ် လုၤတက့ၤပဆိတလဲဟီၣ်ခိၣ်မ့ၢ်
ကျိၤဝဲၤကွၢ်လၢပစံးလၢအတတီၤဖၢ
အိၣ်မးအံၤတန့ၢ်ဘၣ်.

တၢ်တီၢ်ခိလဲလိာ်သး - ကျိၤကျဲတဘိလၢ က
မၤလၢပုၤန့ၢ်ပုၤကညီ ဒီးန့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤအ
တၢ်လိာ်ဘၣ်တဖၣ်. ဒီးကဘၣ်ဒီးသန့
ထီၣ်အသးလၢ ပုၤထံဖိကီၢ်ဖိကိးဒ်ကိးဂၤအ
တၢ်အိၣ်မ့ၢ်အတီၤပတီၢ်အတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီ
ထီၣ် မ့တမ့ၢ် အတၢ်တုၤသိးထဲသိးလိာ်သး
န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤဒီး ပဘၣ်တၢၤ
ကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်အသန့လၢအဆိလီၤဃာ်ဝဲအံၤ
ဒီးသ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်ပနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအမ့ၢ်ကျိၤ
ဝဲၤကွၢ်အသန့လၢအကြးကတၢ်ဒ်ပသးလီ
အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤပမၤအီၤကန့ၢ်အဂီၢ်
န့ၣ် ပဘၣ်ဆိတလဲက့ၤပတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိက
မိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဖျါမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ကၢဟ်
န့ၢ်ပုၤလၢအဘၣ်ဃးဒီး “တၢ်ဖျိတၢ်ယာ်”
ဒီး “တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်”န့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်
ဆိတလဲက့ၤပတၢ်ဆိကမိၣ် ခိဖျါပထံၣ်လၢ
“ပမ့ၢ်တဖျိဘၣ်န့ၣ် န့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤဟးဂီၢ်
တသ့ဘၣ်. ဒီးန့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤမ့ၢ်တဟးဂီၢ်
ဘၣ်န့ၣ် ပတဖျိလီၤယာ်လီၤ ဒီးလီၤဒိသံ
ဘၣ်. ပကဒီးသန့လိာ်သးယာ်ခိယာ်ခိလီၤ.
ဖဲပဖံးအိၣ်မၤအိၣ်တၢ်တမံၤလၢလၢ ပမ့ၢ်အိၣ်
ဒီးတၢ်ဟ်သးဒ်အံၤန့ၣ် ပလီၢ်ကဝီၤအတၢ်လဲၤ
ထီၣ်လဲၤထီၣ်ကဆိၣ်ဝဲသပျၢ်တၢ်လီၤ. ဒီးတၢ်
လၢအကါဒိၣ်လၢကဘၣ်သ့ၣ်ညါန့ၣ် ပအိၣ်မ့
ထဲတက့ၢ်န့ၣ် တသ့စ့ၢ်ကိးဘၣ်. ပလိာ်ဟ့ၣ်
တၢ်ဒီးဟံးတၢ်စ့ၢ်ကိးလီၤ. အဝဲအံၤမ့ၢ်တၢ်က့ၣ်
လဲၣ်မၤကၢတၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်ပတၢ်က့ၣ်
လဲၣ်မၤကၢဖဲအံၤန့ၣ် ပလိာ်ဘၣ်လၢ ကဘၣ်

လီၤဆိဝဲဒီး ဟီၣ်ခိၣ်အမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်န့ၣ်
လီၤ. အခိပညီတဘၣ်ကွၢ်ထဲကျိၣ်ဖိစ့စ့
ဘၣ်. ပမ့ၢ်ကွၢ်ထဲကျိၣ်စ့န့ၣ် တမ့ၢ်လၢကဆိ
ကမိၣ်လၢပတၢ်အိၣ်လၢအိၣ်ပျဲလဲဘၣ်. အ
န့ၣ်ဒီး ပမ့ၢ်ပဝဲၤန့ၣ် အခိၣ်ကလီၤဃီဝဲဆူ
တၢ်သ့ၣ်လီၤသးကွၢ် ဒီးတၢ်မၤဟးဂူၢ်ဟးဂီၢ်
ကွၢ်န့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤဒီးပုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
ပအိၣ်ဒီးတၢ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးလၢအဘၣ်
လံဘၣ်ဆၢၣ်န့ၣ်က့ၤ, ပကကွၢ်ဆၢၣ်ခဲဒီးမ့ၢ်
ကျိၤဝဲၤကွၢ်လၢအတၢ်ဆိကမိၣ်တလီၤကံးဒီး
ပုၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲအံၤမ့ၢ်တၢ်လိာ်ခိၣ်မး
လၢပပုၤတတၢ်တဖၣ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ယုတၢ်
ဖိးလၢတၢ်ထံၣ်, တၢ်ဟ်သး, ဒီးတၢ်မၤသ
ကိးတၢ်လၢကဒိသအသးကသ့အဂီၢ်န့ၣ်
လီၤ. ပသ့ၣ်ညါလၢမ့ၢ်ဝဲၤလၢအသ့စ့အဂီၢ်
အဘါန့ၣ် အစိကမိၤဒိၣ် ဒီးလီၤပျဲန့ၣ်လီၤ.
အယီၤလိာ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢပ
ဒိၣ်ပုၤဘၣ်မ့ၢ်ဘၣ်ဒါတဖၣ်န့ၢ်ပုၤဒီးဆိၣ်ထွဲ
စ့ၢ်ကိးလီၤကဝီၤကမ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
ပဒိၣ်တဖၣ်ကဘၣ်န့ၢ်ပုၤစ့ၢ်ကိး တၢ်လၢ
မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ကျိၤကျဲလၢအဂုၤစံးတၢ်န့ၣ်
ကဘၣ်သ့ၣ်ဟ်ခိၣ်ဝဲဒၣ် ပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိအတၢ်
ဖံးသကိးမၤသကိး, လီၢ်ကဝီၤဒီးဒိကလုာ်
ပတီၢ်တၢ်ပုၤယုာ်မၤသကိးတၢ်ပုၤယုာ်
စ့ၢ်ကိးဒီးဟီၣ်ကဝီၤဒိၣ်(ကီၢ်ဘျီဒိၣ်အပတီၢ်)
အတၢ်မၤသကိးတၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤမ့ၢ်ကျိၤ
ဝဲၤကွၢ်ဖိလၢအဆိၣ်ထွဲဝဲဒၣ် မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်
ဖးဒိၣ်အသန့ (macro-economists) ဒီးတၢ်

သ့ၣ်လီၤသးကွၢ် မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်န့ၢ်ဘျး
တခိဒုစိတဖၣ်န့ၣ် တကြးဒိၣ်စိလၢ တၢ်
ဆၢတံာ်ထံကီၢ်အမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အဖိခိၣ်
ဘၣ်. ကမ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီးခွဲးယာ်
လၢကသ့စံးကတီၤတၢ်ဘၣ်ဃး မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤ
ကွၢ်ဂုၢ်ဝီၤလၢအဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးအပုၤတ
ဝါဒီးအန့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
လၢတၢ်န့ၢ်ပုၤအါထီၣ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဂုၢ်
ဝီၤအဂီၢ်ကွၢ်ဖးဘၣ်တၢ်ဟ်ဖျါတက့ၢ်. မ့ၢ်တၢ်
မၤအသးနီၢ်ကီၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဖျါအမ့ၢ်ကျိၤ
ဝဲၤကွၢ်အမိဖိရီၤ (regime) အပုၤန့ၣ်လီၤ.
ကကျဲအုၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိး ခိၣ်န့ၣ်ဒီးပုၤဖျါဆူ
တၢ်တဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါလၢအဘၣ်ထွဲဒီး
မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤသးအုးလၢ
မ့ၢ်မဆါတန့ၢ်န့ၣ် ခိဖျါထံရုၢ်ကီၢ်သးအတၢ်
ဂုၢ်ကီၢ်အံၤတၢ်ဘၣ်က့ၤအီၤတန့ၢ်ဒီးဘၣ်
အယီၤ, ဖဲပအဲၣ်ဒီးမၤန့ၣ်ပမၤအီၤတ
သ့ဘၣ်. ဘၣ်ဆၢၣ်သန့က့ၤ, ပသ့ၣ်ညါလၢ
လၢတၢ်လီၢ်ကိးတီၤဒီးအပုၤန့ၣ်ပုၤတတၢ်
ဖၣ်လုၤအိၣ်အသးသမ့, မၤမ့ၢ်မၤဝဲၤလီၤ.
မၤဝဲၤသ့ဒ်လဲၣ်, အဘျးအိၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်ပုၤ
အိၣ်ထူလံတဖၣ်ကသ့ၣ်ညါဝဲဂုၤန့ၢ်သ့လုၤ
ကီၢ်ဝဲၤလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ, ဒိပုၤဝဲၤလၢ
အတၢ်လဲၤခိဖျါအိၣ်လၢအဘၣ်ဃးဒီးမ့ၢ်
ကျိၤဝဲၤကွၢ်တဖၣ်ပဆၢမ့ၢ်လၢလၢကကွဲးဒုး
သ့ၣ်ညါအါထီၣ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိး ဒိပုၤဝဲၤအဂုၤအ
ဂၤတဖၣ်ခိဖျါတၢ်ကွဲးလံာ်ဆူသ့လုၤကီၢ်ဝဲၤအ
အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ■

ပျာတဝါသုဉ်ပျာတံမလိအဆိကတံတဘျိဖဲကရုဉ်နံဉ်

ဆာဉ် တ က ဟ ဟ အိဉ် ဧိး တံ ရဲဉ် တံကျဲလု လာ က မာ ရု ထီဉ် ကျဲ သုဉ် ပျာ လာ အ ဟး ဂီ တုာ်သုဉ်တဖဉ် န့ဉ် လီၤ. လာ တံ န့ဉ် အ လိ တံ မလိ တဘျိအံၤ အ တံ ဝုာ် မိာ် ပျာ တဖဉ် မုာ် တံ လာ ကကျဲ အုဉ် တဖဉ် အ တံ ထံဉ် တံ

မျာ် တဖဉ် အ တံ ပဉ် ယုဉ် မလိ ကိး တံ လာ အ မုဉ် တပယုဉ် လိ အ ပျာ န့ဉ် လီၤ.

တံ မလိ လံာ် လံာ် ဧိး တံ မလိ လံာ် န့ဉ် ကျဲ မိာ် ပျာ န့ဉ် ဘဉ် တံ ဟံး န့ဉ် သု အီၤ လာ (Regional Community Forestry Training Center, RECOFTC) အ တံ သိဉ် လိ အ အိဉ် န့ဉ် လီၤ.

ပျာ တဝါ သုဉ် ပျာ န့ဉ် မု မုာ် တံ အ သီ လာ ပျာ ထီဉ် တံ မလိ ဖိ တဖဉ် အ ဂီ န့ဉ် က့. အ ဝဲ သုဉ် မလိ န့ဉ် တံ သုဉ် ညါ နံ ဝါ တဆံး တစုာ် ဘဉ်. “ယ တံ ထံဉ် တံ သုဉ် ညါ ဘဉ် ယး ဧိး သုဉ် ပျာ ဧိး ပျာ တဝါ အ တံ ဘဉ် ထွဲ လိာ် သး အ ဝုာ် အ ကျိ န့ဉ် လဲာ် ထီဉ် ဖး ဧိဉ် ညါ” န့ဉ် ပျာ ထီဉ် တံ မလိ ဖိ စု လီာ် က တိၤ ဖျါ ထီဉ် ဝဲ န့ဉ် န့ဉ် လီၤ.

တံ မလိ အံၤ မုာ် ဖုဉ် သ န့ဉ် က့ ပျာ ထီဉ် တံ မလိ ဖိ တဖဉ် တ နီၤ ပညိဉ် ဝဲ လာ က က့ သိဉ် လိ ကျဲ ပျာ အ ဂုၤ လာ ဒဲ က ဝီၤ အ ပျာ ဧိး တ နီၤ က မုာ် ဝဲ ပျာ လာ က ပဉ် ယုဉ် လာ တံ မလိ ရု ထီဉ် သုဉ် ပျာ အ တံ တိာ် ကျဲ အ ပျာ န့ဉ် လီၤ.

ခိ ဖျိ လာ ပျာ ထီဉ် တံ မလိ ဖိ တဖဉ် အ တံ သုဉ် ဆုဉ် သး ဂဲၤ အ လိ အ ဘာ ကြိ ပျာ ဘဉ် မု ဘဉ် ဒါ တဖဉ် ဂုဉ် ကျဲး စး ဝဲ လာ က နး အိဉ် ထီဉ် က ဧိး တံ မလိ ပိာ် ထွဲ သုဉ် တဖဉ် န့ဉ် လီၤ.

ပဲ လါ မာ် ရး အ ခိဉ် ထံး က တံ တနံ အ ပျာ ပျာ တဝါ သုဉ် ပျာ တံ မလိ ဘဉ် တံ မလိ အ ဆိ က တံ တဘျိ လာ တံ စံဉ် စိၤ တဲ စိၤ အ ပျာ ဖဲ က ရုဉ် နံဉ် ကျိ တံဉ် ကိာ် ဆာ တံ လိာ် တ တီၤ အ ပျာ န့ဉ် လီၤ. ပျာ ထီဉ် တံ မလိ ဖိ ဝဲ လာ အိဉ် အ ဂုၤ တဆံ လာ အ ဟဲ လာ က ရုဉ် နံဉ် ဒဲ က ဝီၤ အ ခါ ဝဲ တဖဉ် ဧိး က ရုဉ် နံဉ် အ ဘာ ကြိ အ ပျာ မာ် တံ ဖိ တဖဉ် ဧိး ပျာ သိဉ် လိ တံ တခိ မုာ် ဝဲ သရဉ် ဖိ လိ လာ (Images Asia E-Desk) တခိ န့ဉ် လီၤ.

က ရုဉ် နံဉ် ပျာ ဘဉ် မု ဘဉ် ဒါ လာ ခိဉ် ယာ န့ဉ်

ဆိ က မိဉ်, တံ သု တံ ဘဉ် နံ သိး က သု သု ကျဲ အ ဘဉ် လာ တံ မလိ ရု ထီဉ် ကျဲ သုဉ် ပျာ အ ဂီ န့ဉ် လီၤ.

တံ ဆိ က မိဉ် ခိဉ် သုဉ် လာ တံ မလိ တဘျိ အံၤ န့ဉ် မုာ် ဝဲ လီာ် က ဝီၤ ပျာ တဝါ န့ဉ် အိဉ် ဧိး အ တံ သု တံ ဘဉ် လာ က ဟု က ယာ် ဟါ ဆုာ် သုဉ် ပျာ န့ဉ် လီၤ. အ လိ လာ တံ မလိ ရု ထီဉ် ကျဲ သုဉ် ပျာ တံ မလိ အ ပျာ န့ဉ် တံ တဘဉ် သး ပျာ နီဉ် အ ဝဲ သုဉ် အ တံ ပဉ် ယုဉ် ပဉ် ဂီာ် ဘဉ် ဧိး တံ မလိ အ တံ လဲာ် ထီဉ် လဲာ် ထီ န့ဉ် အိဉ် သုဉ် လီၤ အ သး လာ လာ ပျဲ ပျဲ လာ လီာ် က ဝီၤ က

ကီာ် ပယီၤ တံ ဖျါ ခိဉ် ထံ လုာ် ဘာ တံ ပျာ သံ အါ ဂါ

မ မျာ် အ ဂုၤ လာ အ ဆိ တဖဉ် အ ဆိ သံ ဝဲ န့ဉ် လာ မု ခိဉ် စုာ် ဖး ဧိဉ် ဧိး ထံ တ မာ် အိဉ် လာ ကီာ် ပယီၤ ခါ သး တ ဖျါ အ ထံ ပျဲ လုဉ် ကွဉ် ယုာ် လီၤ ကွး ကွဉ် သဝီ တဖဉ် န့ဉ် ပျာ ဟု မုာ် ဖိ (ပျာ အိဉ် ဆိး ဝဲ တံ မလိ အ သး အ လီာ်) ဧိး ပျာ ဘဉ် မု ဘဉ် ဒါ ဝဲ န့ဉ် တဖဉ် ပဉ် ဖျါ ထီဉ် ဝဲ ဝဲ လါ ယုာ် ထီဉ် ၈ သီ အ နံၤ န့ဉ် လီၤ.

မိ တု (Montine) ထံ တမာ်, အိဉ် လာ ဝုာ် တ ကျဉ် အ က လံာ် စိး, စိၤ စုာ် ၃၅၀ မံး လာ် (၅၆၀ ကံ လိ မံး ထာဉ်) တ ဖျါ အံၤ အ ထံ အ မာ် ဝဲ ခိဉ် အ က စိၤ ထီဉ် န့ဉ် ဝဲ လါ ယုာ် ၂ သီ အ နံၤ ဟဲ အါ ထီဉ် ဝဲ ၇ ခိဉ် ယီာ် (၂.၁၄ မံ

တံ ဖျါ အါ မး လာ ကီာ် ပယီၤ ထး ခိ တံ လီာ် တ တီၤ အ ပျာ တံ ဂီၤ-စိး ချာ

ထၢၣ်) လၢခံ နှၣ် ရံၣ် အတီၢ် ပူၤ ” နှၣ် ကီၢ် ပယီၤ ပဒိၣ်သ့ၣ် ဖျးဝဲၤ ကျီၤ ပုၤ ဘၣ် မ့ၣ် ဘၣ် ဒါ စံး ဘၣ် ဝဲဒၣ် ရဲးထၢၣ် (Reuters) တၢ်ကစီၣ်သန့ နှၣ် လီၤ.

“ပုၤ သဝီဖိတဖၣ် လီၤ ဘၣ် လၢတၢ် ချးခံ နိးသး သတူၢ် ကလၢ် အပူၤလီၤ” နှၣ် ပုၤ ဟံၤ မ့ၢ်ဖိတဂၤ တဲစိလီၤ ဝဲ ရဲး ထၢၣ် လၢလီၤ တဲစိ အပူၤလီၤ. “အဝဲသ့ၣ် အတၢ် ဆၢကတီၢ် တအိၣ် နီတစးဘၣ် လၢကတဲၣ်ကတီၢ် အသးဖဲ ထံ ဟဲလုၣ်ဘၢကွၢ်သဝီဖိတဖၣ် အခါ နှၣ် လီၤ.”

လီၤလၢထီၣ် ပုၤ မၤ တၢ်ဖိ လၢ တၢ် သ့ၣ်တၢ် ဖျး နိးတၢ် မိၤ ဘီၤ ထံ ဝဲၤ ကျီၤ တဂၤ တဲဘၣ် ရဲး ထၢၣ် လၢ သးသ မ့ၢ် ဖျၢၣ် လီၤ မၤ ကွၢ်ဝဲ နိးတၢ် စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်တဖၣ် ဟးဂ့ၢ် ဟး

ဂီၤကွၢ်ဝဲ ဒၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်ဂ့ၢ်အလီၤတၢ် လီၤဆဲးနှၣ်အဝဲတဖၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်ဘၣ်.

ပဒိၣ် အံၤ စံးဝဲ လၢ ထံ တမၢ် အထံ ပျဲ လုၣ်ကွၢ် လၢ အယုၤ လီၤ ဘၢ ကွၢ် တၢ် အံၤ ယုၤ နှၣ် လီၤ ဝဲ ဆု ထံ ကျီၤ ဖိ လီၤ လၢ အအိၣ် ဘူး အိၣ်တၢ်ဖဲ နှၣ် တဘီ အပူၤအယီၤ တၢ်အိၣ်သး ဟဲ က့ၤ ဘၣ် လီၢ်ဘၣ် စးက့ၤ ဝဲ ဒၣ် လီၤ.

ပဒိၣ် တဂၤ အံၤ, လၢ တအဲၣ် နိးတၢ် ဟံၤ ဖျါအမံၤဘၣ်. စံးဝဲ “ထံအိၣ်လၢမိတုထံ တမၢ် အပူၤအံၤ ဟဲ အါထီၣ်ဝဲ သတူၢ်ကလၢ် ခိ ဖျါတၢ် စုဖးဒိၣ်အယီၤ, နိး ပျဲ လီၤ လၢ ကွၢ်ဝဲ ဒၣ် တၢ် ပျဲယုၤ ကွၢ်ထံ အကျီၤ တဖၣ် အပူၤ ဝဲ လၢ ယုၤ ၂ သီဖးဖိ မ့ၢ် အဆၢကတီၢ် ” နှၣ် လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်အလီၤတၢ်လီၤဆဲးနှၣ် အဝဲတ

ဟံၤဖျါထီၣ်ဝဲဘၣ်.

ပုၤ အိၣ် ဝဲ နှၣ် လၢ အထံၣ် တၢ် မၤ အသး သ့ၣ်တဖၣ် စံးဝဲလၢ ပုၤ ဘၣ် သံဘၣ် ပုၤ အါမး နိးပုၤ လီၤ မၤ အိၣ် နိးဝဲ အါမးစ့ၢ်ကိး နှၣ် လီၤ.

တချး လၢ ထံ ဒိၣ် လုၣ်ဘၢ တၢ် မၤ အသး နိးဘၣ်တနွံ နှၣ်, လၢ ကီၢ် ပယီၤ ကလံးစိးတ ကပုၤ နှၣ် လုၣ် မ့ၢ် အူ လီၤ တကျၢ် ပုၤ သံ ဝဲ ၁၂ ဂၤ ခိဖျါ မ့ၢ် ခိၣ်စုၤ လီၤ ဩအယီၤ နှၣ် လီၤ.

ကီၢ် ပယီၤ နိးဘု ကလၢ နိး ထံ ကီၢ် အပူၤ နှၣ် ဝဲ တၢ် စုၤ လီၤ သီ အဆၢကတီၢ် အံၤ တၢ် စုၤ ဒိၣ် လီၤ ဆိဒိၣ်မး နှၣ် လီၤ.

ရဲးထၢၣ်, ဝုၢ်တက့ၢ်, လၢယုၤ ၈ သီ

ခူၤတၢ်လုး ဆုၤ နှၣ်ဝဲ လၢကမၤ ဂုၤထီၣ်ပသီ ထီၣ်ကီၢ်ပယီၤ

ကီၢ် ကျီၣ်တဲၣ်တၢ်ဒီသဒါကီၢ်တီၢ် ခူၤတၢ်လုး (Chavalit) ကဆိၣ် နှၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်လဲၤ ထီၣ်လဲၤ ထီၣ်လဲၤ ကီၢ် ပယီၤ အပူၤ, လၢ အဟံၤ ယုၣ်ဒီး ကဘီသန့ နိး တၢ် ချၢၣ် လၢ ချဲၣ် လၢ ဒ် အမ့ၢ်တၢ် ဘၣ်က့ၤ တၢ်ဂ့ၢ်သဘံၣ်သဘၣ် လၢ အဘၣ်ယးဒီးတၢ်စီၣ်ဆါကသံၣ် မ့ၢ်ဘျီး. ပုၤ ဟဲ နှၣ် လီၤ လၢ ကီၢ် ပုၤ လၢ တဖိး သဲ စးဒီး ဟံၤ ထံကဲကီၢ်အကျီၣ်မ့ၢ်တဖၣ် နှၣ် လီၤ.

သုးခိၣ်ကျၢ် ခူၤတၢ်လုး စံးဝဲ “ယဘၣ်သး ထံၣ်ထံ ကီၢ်လၢပခိၣ်ပယီၤ အိၣ်ကုးအိၣ်ပျဲ တဘျီယီယုၣ်ဒီးပထံပကီၢ်အသိး” နှၣ် လီၤ. စံးကဒီးဝဲ “ပမ့ၢ်လဲၤ ထီၣ်လဲၤ ထီၣ်လဲၤ ဆၢကတီၢ်လၢပခိၣ်ပယီၤထံ ကီၢ်တဖၣ်အိၣ်လၢတၢ် ဖျီၣ်တၢ် ယၢ် အပူၤ အခါ နှၣ် တၢ်မ့ၢ်တၢ် ခုၣ် အိၣ် တသ့နီတဘျီဘၣ်.” “တၢ်ပလၢ်ဘၣ် အံၤ ဟဲ ထီၣ် လၢ ယ သ့ၣ် ကံၢ် သး လဲ အပူၤလီၤ.”

အဝဲအတၢ်ဆိကမိၣ် နှၣ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ် “တၢ် ကဲကီၢ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်” နှၣ် လီၤ. အဝဲစံးဝဲလၢ တၢ်တီၢ် ကျဲအံၤတၢ် မၤ တုၢ်လံ အံၤ မ့ၢ်လၢ စု ၁၀ ဘုလယၢ်ဘး လၢ ကျီၣ်တဲၣ် ပဒိၣ်ဟံၤလီၤဝဲလၢကသုဝဲလၢ တၢ်ဘျီထီၣ်ထံ တမၢ် လီၤဘီ လီၤမ့ၢ်လၢ ယိၣ်လိၣ် ကျီၤ ပုၤ နှၣ် လီၤ. အဝဲဝဲဝဲလၢ တၢ်တုၢ်ထီၣ်ထံ တမၢ်အံၤ ကကဲဘျးစ့ၢ်ကိးလၢဝုၢ်ကံၢ်မဲ နိးခူ ရါ လၢ အဘၣ်ထွဲ နိးတၢ်ဒီး နှၣ် လီၤ မ့ၢ် အူ ဂံၢ် ဘၢ သ

ဟီၣ် ဒီးထံ နိတၢ်မၤစၢၤ နှၣ် လီၤ.

လၢတၢ် သမံထံ အံၤတခါ အပူၤနှၣ် သုး ခိၣ်ကျၢ် ခူၤတၢ်လုး စံးဝဲလၢ အဝဲရဲၣ်ကျဲၤဝဲဒ် သိးကမၤစၢၤ ကီၢ် ပယီၤ သ့ၣ် ထီၣ်ဘျီ ထီၣ် ကဘီသန့ဖးဒိၣ်တခါဝဲ မၤတဘၢပီၣ်လဲၣ်က့ၣ် ကျီၤ (Gulf of Martaban) နှၣ် လီၤ. ကဘီသ နှၣ် အံၤ ကအိးထီၣ်န့ၢ် ကီၢ် ပယီၤ အကျဲဆု အဲဒါမၤပီၣ်လဲၣ် (Andaman Sea) နှၣ် လီၤ. တၢ်တီၢ်ကျဲအံၤ တရးစ့ၢ်ကိးက နှၣ် ပၣ်ယုၣ် ဝဲ နှၣ် လီၤ.

တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤစ့ၢ်ကိး တၢ် ချၢၣ် လၢ ချဲၣ် လၢ တၢ်မၤဖးဒိၣ်တခါ လၢအတၢ်ကဲယီၤဒီး ဘၢ စဖါ ကီၢ် ဆၢၣ်, ဖြူ ချးဝး ခံၤ ရဲၤ ခါ ကီၢ် ရျၢ်နှၣ်လီၤ. တၢ်မၤအံၤ ဖုၣ်ခိၣ်အသးဂဲၤဒွဲ အိၣ်ဝဲဒၣ် နှၣ် လီၤ.

“ပမ့ၢ်မၤစၢၤအံၤ [ကီၢ် ပယီၤ] နှၣ် တၢ် ဂ့ၢ်သဘံၣ်သဘၣ်ဒ်အမ့ၢ်ကသံၣ်မ့ၢ်ဘျီ. ပုၤ ဟဲ နှၣ် လီၤ မၤ တၢ်လၢ ကီၢ် ပုၤ လၢ တဖိး သဲ စး တဖၣ် ဒီးဟံၤထံကဲကီၢ်အကျီၣ်မ့ၢ်တဖၣ် ကလီၤ မၤကွၢ်ဝဲ လီၤ ” နှၣ် သုးခိၣ် ကျၢ်ခူၤ တၢ် လုးကတီၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲလီၤ.

လၢ နှၣ် အမဲၣ်ညါ အဝဲစံးဝဲ “ဘၣ် ယးလၢ သုးဂ့ၢ်ဝီ တပၤ နှၣ် ဒ် ပမ့ၢ်ထံ ကီၢ် ခံ ဘၣ်လၢ အအိၣ် သယဲလိၣ် အသး အသိး,

သုး ခံ ခိယၢ်ဘးလၢ် အဘၣ်စၢၤကဘၣ်ဒုး အိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးတၢ် နှၣ်ပၢ်လိၣ်သး, တၢ်ရ

လိၣ် မ့ၢ် လိၣ် ဒီး တၢ်ဟံၤလိၣ်သးဒ် ဒီပုၢ်ဝဲအသိး” နှၣ် လီၤ.

ဝဲ လၢ မ့ၢ် ၁၉ သီ, ၂၀၀၁ နှၣ်, (Bangkok Post) အပူၤသုး ခိၣ် ကျၢ် ခူၤ တၢ် လုးဝဲလဲၤ ထီၣ် ဘီ နှၣ် ပုၤ ထီၣ်ကမၢ်သိးဒီးပုၤအါဂၤဝဲလဲၤ လၢ သါ မ့ၢ်ပုၤလၢအအိၣ်ယုဒီးန့ၢ်. အ.ဖ.သုးပဒိၣ် ဒီးရူလိၣ်မ့ၢ်လိၣ်, မၤသ ကိးတၢ်ဒီး အံၤ နှၣ် လီၤ.

ဘၣ် ယးဒီး ခူၤ တၢ်လုး အတၢ် ရူ လိၣ် မ့ၢ် လိၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤသုးပဒိၣ်တဖုအံၤအဖိခိၣ် ထံဆၢကီၢ်ဆၢ အပူၤ ဟူးဂဲၤ လၢ နှၣ် ဆၢၣ် ခိၣ် ယၢၤ ဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီ တဖၣ်ထံၣ်ဒီးဘၣ်ယိၣ်ဘၣ် ဘီဝဲလၢ တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် အတၢ်တီၢ် ကျဲ တဖၣ် လီၤဆိဒ် တၢ်ထံ တမၢ် အတၢ်တီၢ် ကျဲအံၤ ကဟဲစိၣ် နှၣ်ထံဖိ ကီၢ်ဖိ အတၢ်ဘၣ် ဖျီၣ်ဘၣ်န့ၢ် ဒီးန့ၢ်ဆၢၣ် ခိၣ် ယၢၤ အတၢ်ဟးဂ့ၢ် ဟးဂီၤ နှၣ် လီၤ.

တၢ်ကစီၣ်အတၢ်ဒီးသန့ - (Bangkok Post) မ့ၢ်၂၀၀၁, ဘၣ်တၢ်ကွဲးအံၤလၢ (Wassana Nanuum)

“တၢ်ပလၢ်ဘၣ်အံၤ ဟဲထီၣ်လၢယသ့ၣ် ကံၢ်သးလဲအပူၤ”

ကညီဒဲကဝီအဟိန်ခိန်မုါနံ ၂၀၀၁ နံန

ခွန်အန်ခံင်ကွါ ဒီး ပိန်မုါကရုမဲဆီး၊ လါအဖြှင် ၃၀, ၂၀၀၁

ပြဲ လါအဖြှင် ၂၃ သီ, ၂၀၀၁ နံန နှင် လါကညီဖိ ဒဲကဝီ တဘျူးဖျှင် အပူမလါကဝီသကီးဝဲဟိန်ခိန်မုါနံ လါ အဒဲကဝီဒုဝဲစုစုအပူ နှင်လီ.

အုဖှင်ဒဲကဝီ = လါအုဖှင်ဒဲကဝီနုပိန်မုါတဖုတ်တိခိန်ရိုမဲဝဲတံမလါကဝီဟိန်ခိန်မုါနံအတံရဲတံကျဲ လါအအိန်ယုဒီးတံဟူးတံဂဲလါအမုါ တံတဲသကီးတံဂုါခိန်တံခါလါအမုါ “ဟိန်ခိန်မဲလါခီဖျိ နှဆာင်တံဘုတုအယိ”. တံတုပြုတံဂီ, ကဝီဒုတံကဆဲကဆိတံပြု, တံကွဲပြုလံင်ဆီရဲဒီးတံကွဲပြုထါတဖုန်လီ.

ဂုကုအိဒဲလဲင် တဖုန်နှင်လီ. တံစဲဆါလါအဝဲသုဒီးနုဘုဝဲ နှင်တံကသုဂု သုဂုဝု, တံကသုစုလီ ကိန်ထာင်ဒီးမဲဂုထိန်တံကဆဲကဆိ, တံကဘုမဲဂုထိန်ဟိန်ခိန်ညုထု, တံကဟုခိန်ယု နှဆာင်တံသိန်လီ, တံနဟံဆုကမုါအအိန်တဖုန်နှင်လီ. လါအိဖှင် ဒဲကဝီ, ပုပြုတံလါဟိန်ခိန်မုါနံလါအမဲနုခိန်ဖဲတတဖုန်မုါဝဲတံကွဲပြု ထါ-နီ ဖဲလဲလါ, တံကွဲပြုလံင်ဆီရဲ-နီ ဟဲနံ, တံတုပြုတံဂီ-စီဟဲအါ ဒီး ကဝီဒုတံကဆဲကဆိတံပြု-ပုကဝီဒုဒဲအဖိ(Zone-A)တဖုန်နှင်လီ.

လုအိဒီးအုင်တံလဲးတံနှင် အိန်လါလီ ဘုဆုခိဖျိတံသုအိတဘုဘျီးဘုဒါအယိ ကဲထိန်ထံလါအတကဆိဘုနှင်လီ. လါတံကရဲကွိုင်ထံတံဂုါကီအဂီ နှင်မဲရဲမိ ဒဲကဝီဖိလါအဟဲထိန်မဲလါကဝီဟိန်ခိန်မုါနံတဖုန်ဟုဂုဝဲအကလုကလုဒီးလါခံဆါတံဟဲပနီ ဝဲလါ တံကဒုအိထိန်ဝဲကမဲတံးတဖု လါကဘုကွါထွဲထံတံကဆဲကဆိနှင်လီ. ပုလါကဘုဟဲလါထံတံကဆဲကဆိကမဲတံးအပုတဖုန်မုါဝဲ ကမဲတံးခါဒီးလါပိန်မုါကရုအကျါတဂု, ဒဲကဝီအကျါတဂု, သးစံကရုအကျါတဂုဒီးကညီရဲညဲနုဆာင်

အုဖှင်ပိန်မုါတဖုတ်တိခိန်ရိုမဲဒီးမဲလါကဝီဟိန်ခိန်မုါနံနံ ၂၀၀၁ အိန်ယုဒီးတံကတံတံတံပိန်သကီး “ဟိန်ခိန်မဲလါခီဖျိနှဆာင်တံဘုတုအယိ”

အဝဲသုဒဲအတံပညိန်လါတံမလါကဝီဟိန်ခိန်မုါနံအံမုါဝဲဒဲသီးကဒုဖျါထိန်တံကဆဲဒီးရဲညဲကတံကု နှဆာင်ခိန်ယု ဒီးဒဲသီးမဲအိန်တံလီတပုလါလါကအိန်မုါဒီးအိန်မဲအိန်ဘုလိန်ဖိမဲဒီးနှဆာင်အဂီ နှင်လီ. လါတံကတံ တာင်ပိန်သကီးအပူနှင် တံဟဲဖျါထိန်တံသံကွါဒဲအမုါ- ဟိန်ခိန်လါပအိန်မုါလါအပူအံကဲဘျူးလါပဂီဒဲလဲင်, ဟိန်ခိန်ဒီးနှဆာင်တဖုန်ဘုတံမဲဟဲဒီးဂီအိဒဲလဲင်, ခီဖျိလါတံမဲဟဲဒီးဂီခိန်ယု နှဆာင်တဖုန်အယိမဲဘုဒဲတံဆါကတံဒဲလဲင်ဒီး ဒဲသီးပဟိန်ခိန်သုတဟဲဒီးဂီတဂုအဂီ ပကြါးမဲ

မဲရဲမိဒဲကဝီ = မုမုါလါမဲရဲမိဒဲကဝီတခီ ပုတံခိန်ရိုမဲတံမလါကဝီဟိန်ခိန်မုါနံမုါဝဲ ကညီရဲညဲကတံနှဆာင်ကရု ဒီးဘုတံဆိန်ထွဲမဲစါအါလါဒဲကဝီဖိ, ဒဲကဝီခိန်နံတဖုန်နှင်လီ. တံမလါကဝီတဘျီအံအိန်ဒီးတံကတံသတုကလုဘုပု နှဆာင်ခိန်ယုအဂု, တံတုပြုတံဂီဒီးတံတဲသကီးမဲရဲမိထံနီအတံဂုါကီအဂုနှင်လီ. ဘုပုဒီးထံတံဂုါကီ ဖဲမဲရဲမိနှင်ကမုါလါအဟဲတဖုန်တဲသကီးဝဲဝဲထံနီဝဲဒုထံကဆိလါတံအိအိတဖုန်လါစုဝဲ ခီဖျိခိန်ယုလါဟိလါပျိ, ထံလါတံ

ကရုဖိအကျါတဂုနှင်လီ. ပုမဲရဲမိဒဲကဝီဖိလါအပြုတံဒီးမဲနုခိန်ဖဲတံမဲလါကဝီဟိန်ခိန်မုါနံအဘျီဝဲနှင်တဖုန်မုါဝဲ တံကတံသတုကလုလဲတံပြု-သရဲညဲလါမု, နီအဲလဲစဘဲဒီးသရဲအါအဲ, တံတုတံဂီတံပြု-စီဘျုးပုဟဲ, စီအဲညဲဟုဒီးစီကူညဲသုထုတဖုန်နှင်လီ. ဒဲနှင်အသီး, ကညီ ဒဲကဝီအဂုအဂုလါပုညဲစုကီးကရုနံနံ ဒဲကဝီတနီနှင်, အဝဲသုဒဲမဲလါကဝီဟိန်ခိန်မုါနံလါအအိန်ယုစုကီးဒီးတံဟူးတံဂဲစုစုနှင်လီ.

ဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤမုာ်တၢ်မနုၤလဲဉ်.

ဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤစံးတၢ်န့ဉ်မုာ်ဝဲဟီဉ်ခိဉ်ခိဉ်ဖျါအမုး(global festival)လၢအမုာ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လီၤဆိတခါလၢပုၤဟီဉ်ခိဉ်ဖိအဂီၢ် န်သိးအဝဲသ့တဖၣ်လၢတၢ်သးတဖျါယီအပူၤကအိဉ်ဒီးတၢ်အာဉ်လီၤဆိလီၤသးလၢတၢ်သံဉ်ခွဲဉ်ကတီၢ်က့ၤခိဉ်ယၤန့ၤဆၢဉ်တၢ်ထူးတီၤအိဉ်ယၤလၢဟီဉ်ခိဉ်ချၢတဖၣ်, လၢအဝဲသ့အတၢ်အိဉ်မုၢ်ခါဆူညါအဂီၢ် ဝဲတၢ်မၤလၢကပီၤဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤအခါန့ဉ်လီၤ.

ဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤအံၤအဆိကတၢ်ဘဉ်တၢ်စးထီဉ်မၤအီၤ ဝဲ ၁၉၇၀ နံဉ်လၢအမဲရကၤကီၢ်ပူၤ ဒီးမုာ်မုာ်နံၤတနံၤလၢအဆိတလဲကွံာ်ဝဲဒၣ်အမဲရကၤအခိဉ်ယၤန့ၤဆၢအဖိလစံဉ်န့ဉ်လီၤ.

ဝဲ ၁၉၉၀ နံဉ်န့ဉ်ထံကီၢ်လၢအဟံဉ်ယုဉ်လၢတၢ်မၤလၢကပီၤဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤအနံဉ်ဆဲး

ဟးဂီၢ်ခိဉ်ယၤန့ၤဆၢဉ်အတၢ်မၤတဖၣ်အဂီၢ်, န်သိးဟီဉ်ခိဉ်ဖိတဖၣ်ကသံဉ်ခွဲဉ်ကတီၢ်က့ၤန့ၤဆၢဉ်တၢ်ထူးတီၤအိဉ်ယၤတဖၣ်ဒီးကဒီးန့ၢ်ဘဉ်ဝဲတၢ်အိဉ်တၢ်ဆိလၢဟီဉ်ခိဉ်ထူးထီဉ်န့ၢ်အိၤတဖၣ်, ထံဒီးကလံၤသိဉ်ဂီၢ်လၢအကဆိတဖၣ်တဘိယုဉ်ယီကသ့အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

ဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤန့ဉ်၂၀၀၀-လီၤဆိဒုတၢ်လၢထံကီၢ်တဘျုးဘုဉ်အပူၤမၤလၢကပီၤဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤအနံဉ်ဆဲးဆၢတဘျီအံၤလၢတၢ်ဟးတရထီဉ်န့ၢ်ပုၤအခံ (campaign)ဘဉ်ယးတၢ်သံဉ်ခွဲးကတီၢ်က့ၤတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘိသဟီဉ်(energy)ဒ်အမုာ်တၢ်သ့ကတီၢ်ဝဲရုဉ်နီဉ်သိချါအကလုာ်ကလုာ်, တၢ်သ့ထံ, တၢ်သ့လီမုဉ်အုဒီးတၢ်သ့တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘိသဟီဉ်အကျါအကျဲအကတဖၣ်န့ဉ်လီၤ.

၂၀၀၀ (Feel 2001)”န့ဉ်လီၤ. အဝဲသ့ဂုၤလီၤဝဲဟီဉ်ခိဉ်ဖျါအတၢ်ဂုၤလၢအမၤသးနီၢ်ကီၢ်တဖၣ်လၢကလံၤကျါ(internet)န့ဉ်လီၤ. (ASAP21) ဘဉ်တၢ်ဒုးဆိဉ်ထီဉ်အီၤလၢပုၤမုဉ်သးမၤကလီဖိလၢအကျဲးစးမၤသကိးဝဲ နံဉ် ၂၀၀၀ ဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤအုရုဉ်အတၢ်တီၢ်ကျဲၤသ့တဖၣ်န့ဉ်လီၤ.

အါန့ၢ်အန့ဉ်, အဝဲသ့ဂုဉ်ကျဲးစးဟ့ဉ်တၢ်နၢ်ဟံလၢပုၤကမၤအါထီဉ်တၢ်သ့ဝဲတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘိသဟီဉ်လၢအဟဲသီထီဉ်က့ၤသ့(renewable energy) လၢအမုာ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘိလၢအတမၤဟးဂီၢ်ခိဉ်ယၤန့ၤဆၢဉ်တဖၣ်န့ဉ်လီၤ. တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘိသဟီဉ်လၢအဟဲသီထီဉ်က့ၤသ့စံးတၢ်န့ဉ်ပကထံဉ်ဘဉ်အဒိဒ်အမုာ်ဝဲဆၢဉ်ယီၤထံ(water mill), လီမုာ်ဂံၢ်ခိဘဉ်(solar pannel), တၢ်ဖိအိဉ်တၢ်လၢမုာ်ဂံၢ်(solar cooking), လီဂံၢ်ဟဲလၢကလံၤ(wind

ဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤန့ဉ် ၂၀၀၀ ဝဲမၤရၢဖိဒဲကဝီၤ, လၢခုဉ်အနံဉ်စံဉ်ကွံာ်တီၢ်ခိဉ်ရိၣ်ဝဲဒ် အိဉ်ဃုဉ်ဒီးတၢ်ကတီၢ်တၢ်ပိဉ်သကိးထံအတၢ်ဂုၤကီၢ်လၢဒဲကဝီၤအပူၤ

ဆၢဝဲလၢအိဉ်ဝဲ ၁၄၀ ဘုဉ်ဒီးပုၤနီဉ်ဂံၢ်ဝဲလၢအိဉ်ဝဲ အကကွံာ် ၂၀၀ ဂၤယုဉ်ယုဉ်န့ဉ်လီၤ. ဝဲနံဉ် ၂၀၀၀ တၢ်မၤလၢကပီၤဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤအမုးန့ဉ် ပုၤလၢအပဉ်ယုဉ်အိဉ်ဝဲပုၤ ၅,၀၀၀ ဖု လၢထံကီၢ် ၁၈၃ဘုဉ်အပူၤ(ကညီဘဉ်ကီဘဉ်ဝဲဒဲကဝီၤဘဉ်တၢ်ဂံၢ်ယုဉ်အီၤ) ဒီးတနံဉ်ဘဉ်တနံဉ်န့ဉ် ပုၤပဉ်ယုဉ်လၢတၢ်မၤလၢကပီၤဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤအမုးအံၤအါထီဉ်ဝဲကွံာ်ကွံာ်န့ဉ်လီၤ.

တၢ်မၤလၢကပီၤဟီဉ်ခိဉ်မုာ်နံၤအံၤအတၢ်ပညိဉ်တခီမုာ်ဝဲ န်သိးဟီဉ်ခိဉ်ဖိတဖၣ်ကသ့ညါက့ၤဟီဉ်ခိဉ်အဘျုးအဖျိဉ်ဒီးတသ့ဝဲအသ့ကဂုဉ်ကျဲးစးပဒုဉ်ဟးဆဲးတၢ်မၤ

လၢဂုၢ်ဖး, အီစတြလၢယါအပူၤန့ဉ်ဖိဒ်ဖိသ့တဖၣ်မၤလီသကိးဝဲ တၢ်မုၢ်အါကလုာ်အဂုၢ်, လၢကီၢ်နါကွံာ်ရံယါအပူၤန့ဉ်တၢ်ဟးတရထီဉ်န့ၢ်ပုၤအခံဘဉ်ယးတၢ်သ့မုာ်ဂံၢ်လီမုဉ်အု, ဒီးလၢကီၢ်မလုရါအပူၤန့ဉ်အိဉ်ဒီးတၢ်ဒုးန့ဉ်ဖျါထီဉ်တၢ်ဂီၤဘဉ်ယးန့ၤဆၢဉ်ခိဉ်ယၤအဂုၢ်န့ဉ်လီၤ.

တၢ်ကရၢကရိတဖုလၢအဘဉ်တၢ်ကိးအီလၢ(Action for Sustainable Asia Pacific 21 - ASAP21), တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအုရုဉ်ဖုဖုးလီၢ်ကဝီၤအတၢ်အိဉ်စံဉ်အိဉ်ကျါအဂီၢ်တဖုအံၤ ဒုးဆိဉ်ထီဉ်ဝဲတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤတခါလၢအကိးဝဲ “ကလၢကွံာ်

mill), လီၢ်ကဝီၤအလီမုဉ်အုဆဲးဆဲးဖိလၢပုၤသ့ထံဂံၢ်ဘိ ဒီးတၢ်အဂုၤအဂၤတဖၣ်န့ဉ်လီၤ.

မုာ်လၢပုၤကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သ့တဖၣ်ဒုးတယးဒီးစံးဝဲလၢတၢ်မုာ်သ့သီချါအယုဉ်ချုဒ်ပုၤဟီဉ်ခိဉ်ဖိလၢဟီဉ်ခိဉ်ဖိဖျါတဖၣ်သ့တ့ၢ်ဝဲလၢမုာ်မဆိတနံၤအံၤအသိးန့ဉ် ဆူမဲဉ်ညါဝဲ ၂၀၅၀ နံဉ်န့ဉ်ရုဉ်နီဉ်သီလၢဟီဉ်ခိဉ်လၢတဖၣ်ကလၢကွံာ်ဝဲန့ဉ်လီၤ. လၢတၢ်န့ဉ်အယီဒ်သိးရုဉ်နီဉ်သီအံၤသ့တလၢအိးပဝဲပုၤဟီဉ်ခိဉ်ဖိတဖၣ်ကသ့ဘဉ်တပယုဉ်ယီအဂီၢ်အဝဲသ့ဂဲၤလီၢ်မၤသကိးဝဲတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်န့ဉ်လီၤ. ■

“ခဲအံၤ ယမ့ၢ်ထံၣ်သ့ၣ်ထူၣ် န့ၣ်ယသးလီၤဆါအီၤ, န့ဆါၣ် ခိၣ်ဃၢၤန့ၣ်တလိၣ်ဘၣ်. ပလိၣ်ဘၣ်စုလၢပကအိၣ်မ့ၢ်”

စီၤလီၤပျၢ် မ့ၢ်ကညီၤသးစၢ်အပှၢ်ဟူးဂဲၤလၢကီၢ်ပယီၤပူၤတဂၤ, ဖျီထီၣ်ဖှၣ်စိမိၤလၢဝှၢ်တကူၣ် လီၤ. အဲဝဲအိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤခိဖျီအါမးလၢအတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤလၢ ကီၢ်ပယီၤဒီးတဘျီအပူၤန့ၣ် လီၤ. အယိဒီးသုလၢကီၢ်ဝှၢ်ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးအီၤဘၣ်ဃးဒီး အတၢ်ထံၣ်တၢ်လဲၤခိဖျီဘၣ် ဃး မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်, န့ဆါၣ်ခိၣ်ဃၢၤ, ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိအတၢ်အိၣ်မ့ၢ်အတၢ်အိၣ်သးလၢ သးပ ဒိၣ်အတၢ်ပၤအဖိလၢန့ၣ်လီၤ.

ဒ်နမ့ၢ်ပှၢ်အိၣ်လၢဝှၢ်တကူၣ် ဒီးဃးဘၣ်တ လံတလဲၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပူၤ အသိး နဝံသး စူၤတဲဘၣ်ပှၢ် ဘၣ်ဃးထံဖိကီၢ်ဖိ အတၢ် အိၣ်မ့ၢ်ထီၣ်ရီၤအတၢ်အိၣ်သးကသ့ၣ်ခါ.

လၢဝှၢ်တကူၣ် အပူၤန့ၣ် ပှၢ်ဖျီၣ်ဖိယၢ်ဖိ အိၣ်ဘၣ်ကွၢ် ဆါၣ်ဝဲၤဝဲၤတၢ် အါ မး လီၤ. ခဲအံၤ ယမ့ၢ်ဟူၤ တဒီးလၢန့ၣ် ဂဲထီၣ်လၢ ၇၅၀ ကွးလံန့ၣ်လီၤ. လၢပှၢ်မၤတၢ်ဖိထီၣ်ရီၤ တက ရၢ န့ၣ် တသိ မးအဲဝဲသ့ၣ် က န့ၣ်ဖဲ ၃၀၀ ကွးလံ. ဟူသးတဖျၢ်န့ၣ် ခဲ အံၤအပှၢ်သး ထီၣ်လၢ ၂၀၀ ကွးလံ, မ့ၢ်ဝဲၤ ကါလဲအိၣ်ဒီး, ကသုအပှၢ်အိၣ်ဒီး. မ့ၢ်ဘၣ် တဲန့ၣ် အဲဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်မၤတၢ်ခဲလၢအတီၢ်ပူၤဒၣ် လဲၣ်န့ၣ် ကပှၢ်ထဲကူၣ်အသိဆုကၤအသိတ န့ၣ်ဘၣ်. အဲဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်န့ၣ် ၇,၀၀၀ ကွးမ့ၢ် ဂ့ၤ, ၈,၀၀၀ ကွးမ့ၢ်ဂ့ၤ, ၁၀,၀၀၀ ကွး မ့ၢ်ဂ့ၤ, လၢဟံၣ်ဖိယိဖိတဖျၢ်အဂီၢ်န့ၣ် တ လၢထီၣ်ဘၣ်. ပှၢ်ဖျီၣ်ဖိယၢ်ဖိအိၣ်အါကွၢ်. န ကထံၣ်ဘၣ်ပှၢ်ဆုၣ်မ့ၢ်ဂီၤတကရၢန့ၣ် ဒီး ဝဲထဲကစံၣ်တန့ၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်ဝဲၤဒီး နကထံၣ် ဘၣ်ပှၢ်ဒီးကါကတံၣ်ဒိၣ်မးလီၤ. မ့ၢ်ဝဲၤဒီးဖဲ ၁၉၉၂ လီၤခဲန့ၣ် ပှၢ်ဖျီၣ်ဖိအိၣ်ဖဲတၢ်ဘၣ်အာ ဘၣ်သီလီၤ(slum areas) တကရၢန့ၣ် ပဒိၣ် နီထီၣ်ကွၢ်လၢဝှၢ်တကူၣ်အချၢလီၤ. ပှၢ်ဖျီၣ် ဖိယၢ်ဖိခဲလၢခဲဆုန့ၣ် လဲၤအိၣ်ဖဲဝှၢ်တကူၣ် အချၢန့ၣ်လီၤ. ဂီၤခိ ၈ န့ၣ်ရံၣ်တုၤလၢ ၉ န့ၣ်ရံၣ် န့ၣ် ပှၢ်ဘၣ် ဟဲ ဒီး ကါ ပျဲ ကတံၣ် လီၤ. အဲဝဲသ့ၣ်ဟဲဝဲဆုဝှၢ်တကူၣ်, မ့ၢ်ဝဲၤဒီး ဟါခိန့ၣ် ဘၣ်က့ၤဆုအတၢ်လီၤလီၤ.

မ့ၢ်ပှၢ်အိၣ်လၢပူၤသဝီတကရၢန့ၣ် လီၤ ဆိတဖဲ. ယကတဲအဒိတခါမိၣ်. ယထံၣ် ဘၣ်မိၣ်ပှၢ်ဝှၢ်တကူၣ်တကရၢ န့ၣ်ခဲန့ၣ်သးန့ၣ်

အိၣ်ဆိညၣ်တန့ၣ်ဘၣ်. နၢ်က့ၣ် ပှၢ်မၤစံၣ် ဖိသဝီဖိတကရၢန့ၣ် တန့ၣ်တဘျီအဲဝဲသ့ၣ်ဖိ အိၣ်ဆိညၣ်န့ၣ်. ဘၣ်မနုၤအယိလဲၣ်န့ၣ် အဲဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဆိခါ. ပှၢ်အိၣ်လၢဝှၢ်တကူၣ်တ ကရၢန့ၣ်ပှၢ်ဖျီၣ်, ဒီး ပှၢ်အိၣ်လၢပူၤသဝီလၢ အအိၣ်လၢ ဝှၢ်တကူၣ်အကပိၣ်ကပၤ တက ရၢန့ၣ် မ့ၢ်ဘၣ်ဃးလၢတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ် ဂ့ၤ န့ၣ်ဒီးဝှၢ်တကူၣ်ပူၤလီၤ. မ့ၢ်ဝဲၤဒီး ပှၢ်အိၣ် လၢကီၢ်ဆၢတကရၢန့ၣ် ဂ့ၤန့ၣ်ဒီးဝှၢ်တကူၣ် လီၤ. လၢတရး ကီၢ်ဆၢ, လၢယျၢ်တရၢ ကီၢ်ဆၢမိၣ် တၢ်ဟဲန့ၣ်လီၤဆိတဖဲ. အဲဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်အိၣ်ဖဲကီၢ်ပယီၤဒီးယျၢ်တရၢ ကီၢ် ဆၢအကဝီၤန့ၣ် အစ့ကတၢ်မ့ၢ်ယိဆဲးကါ န့ၣ် အဲဝဲသ့ၣ်ကန့ၣ်ဖဲ ၅၀၀ ကွး, ၆၀၀ ကွး လီၤ. အဲဝဲသ့ၣ်ပှၢ်အိၣ်ကသုဂ့ၤ, ပှၢ်အိၣ် တၢ်အဂၤဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. ဝှၢ်တကူၣ်န့ၣ်ပှၢ်နီဆဲး ကါတဂၤန့ၣ် အအါကတၢ်ကန့ၣ်ဖဲ ၄၀၀ ကွး လီၤ. တၢ်အပှၢ်ဒိၣ် မ့ၢ်ဝဲၤဒီး စုအပှၢ် ထီၣ်ပှၢ်လီၤန့ၣ် ဘၣ်ဒိ အဲဝဲသ့ၣ်လီၤ. တ ကးဒီးဘၣ် လၢဝှၢ်တကူၣ်ပူၤန့ၣ် နယုစုတ ညီဘၣ်. လၢကီၢ်ဆၢ န့ၣ်နယုစုညီ မ့ၢ်လၢ ကီၢ်ဆၢတၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤအယိလီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ် လၢဝှၢ်တကူၣ် န့ၣ် ပှၢ်အတၢ်ဖဲအိၣ်မၤအိၣ် တဖၣ် ဘၣ်ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢလီၤကဝီၤ ကမုၢ်တဖၣ် အဖိခိၣ်လီၤ.

မ့ၢ်စးဒ်န့ၣ် ကီၢ်ပယီၤသးပဒိၣ် ခဲအံၤမၤဝဲ မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် န့ၣ် လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အပတီၢ်ဆဲးအါလဲၣ်. ပှၢ်ထံ ဖိကီၢ်ဖိတကရၢဖျီၣ်ဒီးဒၣ်တၢ်လီၤခါ.

ပှၢ်ထံဖိကီၢ်ဖိကဖျီၣ်ဝဲသ့ၣ်. အဲဝဲသ့ၣ် ကွၢ်ဒၣ်အသးတဖုအဂီၢ်လီၤ. အဲဝဲသ့ၣ်စ့ၤ

ကတၢ်န့ၣ် သုဝဲဒၣ်(national budget) ယဆိ မိၣ် ၇၀ မျးကယၢန့ၣ်သုဝဲဒၣ်လၢအသးအ ဂီၢ်လီၤ. အယိဒီးအသးန့ၣ်အဂီၢ်ဆုၣ်ဒိၣ်မး လီၤ. နၢ်က့ၣ် နမ့ၢ်သးလီၤထံၣ်ထံ ကီၢ်တ ဘၣ် အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် န့ၣ် န တကြး ကွၢ်ဟီၣ်ဝဲၤ, တကြးကွၢ်ကျဲမနုၤသ့ၣ်တ ဖၣ်ဘၣ်. နကြးကွၢ် တၢ်ဆါဟံၣ် ဒီးကွီ ကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လီၤ. ခဲအံၤန့ၣ်အိၣ်လၢတၢ် အိၣ်သးလၢအဖျီၣ်ကတၢ်လီၤ. ဖှၣ်စိမိၤတ ကရၢန့ၣ် ကးတံၣ်ယၢ်ဝဲ, တၢ်ဆါဟံၣ်တက ရၢ ဖျီၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ် နကထံၣ်ဘၣ်လီၤ.

ဘၣ်မနုၤအယိ နတဲလၢ တၢ်ဆါဟံၣ်ဒီးကွီ ဖျီၣ်န့ၣ်လဲၣ်.

လၢတချးဖဲ ၁၉၉၁ နံၣ်အခါ ပှၢ်မ့ၢ် ထီၣ်တၢ်ဆါဟံၣ်န့ၣ် ပဒိၣ်ဟ့ၣ်ဒၣ်ကသံၣ်က သီ ခဲလၢခဲဆု လီၤ. အဲဝဲအံၤ နလဲၤထီၣ် တၢ်ဆါဟံၣ်န့ၣ် တၢ်အခိၣ်ထံးကတၢ် နဘၣ် ပှၢ်ထံး. မ့ၢ်ဝဲၤဒီးနကဘၣ်ပှၢ်တဲ ခဲလၢခဲဆု လၢတၢ်ဆါဟံၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဝဲၤဒီး အဲဝဲအံၤဘၣ် ဃးဒီး ကွီဖိတကရၢအလံၣ်ဖးန့ၣ် အပှၢ်ဒိၣ် မး. လံၣ်ဖးလၢတီၤဖျၢ်အဂီၢ်ဒၣ်လဲၣ်န့ၣ် ယ ဆိမိၣ် ကဘၣ်ဟ့ၣ်လီၤ ဝဲစု အစ့ကတၢ် လွံၣ်ကယၢယဲၣ်ကယၢ ကွးလီၤ. အဲဝဲအံၤ အဲဝဲသ့ၣ်အဖှၣ်စိမိၤတကရၢအိးထီၣ်န့ၣ်က့ၣ် တၢ်တဆိး ထီၣ်ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်. တမၤ လီၤဘၣ်တၢ်လၢဝှၢ်တကူၣ် ဖှၣ်စိမိၤအကရၢ အပူၤဘၣ်. ဘၣ်မၤလီၤတၢ်လၢဝှၢ်တကူၣ်အ ချၢလီၤ. မ့ၢ်ဘၣ်တဲန့ၣ် ဝှၢ်တကူၣ်အဖှၣ်စိ မိၤဒၣ်လဲၣ်မး တကဲဒ်ဘီ မ့ၢ်သကိးဘီ မ့ၢ်အ ဖှၣ်စိမိၤဒီးဘၣ်. အဲဝဲအံၤပှၢ်အိးထီၣ်ဝဲဖှၣ် စိမိၤအသိ ၁၃ ဖျၢ်လီၤ. တၢ်အံၤပှၢ်တဲလီၤ

တၢ် က တၢ် သ ကိး အ ဘျီၣ်

က န့ၣ်ဘၣ်ထံၣ်ဂၢၢ်ကီၣ်ကျိၣ်စ့ န့ၣ်လီၤ. အ ယိၣ် ပှၢအါဂၢၢ်လၢအမၤဟးဂီၤပထံၣ်ကီၣ်အ န့ၣ်ဘၣ် တၢ် ထူး တၢ် အိၣ်ယၢၤ အါ မး လီၤ.

တၢ် အဝဲ န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲ တီၢ်ဝဲ ဧါ. နဲ နဲ ထံၣ်ဒ်လဲၣ်.

မ့ၢ်ဘၣ်တဲလီၤ လီၤ တခါ န့ၣ် ဘၣ် ယး လၢကညီၣ်ကီၣ်န့ၣ် နဲထံၣ်ဘၣ်သ့ၣ်အအါ က တၢ်လီၤ. ဒီး ပှၢ လၢ အမၤ သ့ၣ် လၢ ကညီၣ် ကီၣ်အပူၤန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲသးပဒိၣ် မ့ၢ်ဝဲဒီး ခိၣ်ဖျါဘိၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဘၣ်တဲတခါ န့ၣ် ဖဲပသဝီၣ်န့ၣ် ပှၢသဝီၣ်ဖိကမၤ ဟံၣ်လၢသ့ၣ်ပဟံၣ်တန့ၢ်ဘၣ်. အ ယိၣ်န့ၣ်ဒီး ပှၢ မ့ၢ်ဖဲထူး ထီၣ် သ့ၣ် အိၣ်ဖဲပဟံၣ်တကရၢန့ၣ် ပတန့ၢ်အ ဘျီၣ်အဖျါနီၣ်တဖဲဘၣ်. ဒ် န့ၣ်စါ န့ၣ်တခါန့ၣ်ညါလံၣ်မိၣ်. အဝဲသ့ၣ် ဟဲဟံးန့ၢ်ပတၢ်အိၣ်ယၢၤ လၢပှၢကညီၣ်အတၢ် လီၤတၢ်ကျဲ. အဝဲအံၤမ့ၢ်ဘၣ်တဲန့ၣ် န့ၣ်အိၣ် ခိၣ်ယၢၤ တကရၢ ဟးဂီၤ လံ. မ့ၢ်ဝဲဒီးအ ဝဲသ့ၣ်တဟံၣ်ကဲဝဲပှၢလီၤကဝီၣ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်. ထူး ထီၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒီး ပှၢလီၤကဝီၣ်ဖိ တ န့ၢ် အဘျီၣ်နီၣ်တဖဲဘၣ်. အဝဲအံၤယန့ၢ်ဟူလၢ အဝဲသ့ၣ် သ့ၣ်လီၤက့ၢ်သ့ၣ်ဝၣ် တခါအိၣ်တ ဖဲးတဖဲး. နၢ်က့ န့ၣ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် ဧါ တ လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်န့ၣ် ယတသ့ၣ်ညါဘၣ်. န့ၣ်အိၣ်ခိၣ်ယၢၤ တကရၢညါန့ၣ်တခါ ဟး ဂီၤ မနဲညါ.

နံၤဝဲ လၢ လီၤ က်လၢ သီ ခါ ဖျါ တၢ်ကျိၣ် ဘၣ် ကျိၣ်သ့လီၤ. တၢ် ပညီၣ် တ ခါန့ၣ် တအဲၣ် ဒီး ဟံၣ်ဖျါ ကျိၣ် ဖိ ဘၣ်. အဲၣ် ဒီး ထူး ဖး ကွံၣ် ဝဲ လီၤ. ယ သ ကိး တ

ဂၢၢ်ဖျါထီၣ်ကွံၣ်ဒ်သိးသိးယၢၤ, အဝဲဖျါအခါန့ၣ် အဝဲ ဧါ န့ၣ် လံၣ် ဖျါး စိ လွံၣ်ခါ. အဝဲအံၤ ကဲထီၣ်ဖျါစိဖိက့ၢ်သရၣ်လံ. အယိၣ်န့ၣ် န န့ၣ် ကွံၣ် အဝဲမ့ၢ်သိၣ် လီၤ ကျိၣ် ဖိ န့ၣ် ကျိၣ် ဖိ က နၢ်ပၢၢ်ဒ်လဲၣ်. ယတတဲအါအါဘၣ်. န မ့ၢ်သးလီၤကွံၣ်အဝဲသ့ၣ်တဲတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် န့ၣ်နကထံၣ်ဘၣ် တၢ်, ကျဲ, ဟံၣ်တဲၣ်, ဝံ ဒီး န က ထံၣ် ဘၣ် ကီၣ် ချၢ အ တၢ် ဟဲ ဘျီၣ်လီၤ ကျိၣ်စ့တကရၢန့ၣ်ဟဲလီၤ. နၢ်က့ နမ့ၢ်အဲၣ် ဒီး ကွံၣ် လၢကီၣ်ပယီၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် ဒ်လဲၣ် တက လုၣ် လဲၣ် န့ၣ် န ကြးလဲၤ ကွံၣ် လၢတၢ် ဆါဟံၣ် ဒီးကွံၣ်လီၤ.

ပထံၣ်လၢတၢ်ကစီၣ်ပှၢန့ၣ်ခိၣ်ဖျါလၢကီၣ်ပယီၤ န့ၣ်မၤ ဝဲတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်မၤဒ်သိး

နဲတဲလၢန့ၣ်အိၣ်ခိၣ်ယၢၤဟးဂီၤလံန့ၣ် မ့ၢ်မ့ၢ် ထံၣ်ဖိကီၣ်ဖိတဖၣ် အတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးအိၣ် ဒ်လဲၣ်.

က မျါတဖၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ညါ. လၢအပူၤ ကွံၣ်အနံၣ်တဆဲအခါ န့ၣ် တၢ်တကီၣ်ထဲ န့ၣ် ညါဘၣ်. တၢ်စုၤမနုၤမတၢ် ဂ့ၤ, အဝဲ အံၤ န့ၣ်တၢ်ကီၣ်ထီၣ်လံ. ဆၣ် ဖိ ကီၣ်ဖိတ ထံၣ် လၢဘၣ်. ဒ်န့ၣ်စါန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ညါ. အဝဲသ့ၣ် စးထီၣ်သ့ၣ်ညါ သ့ၣ်ထုၣ်ဟးဂီၤ ကွံၣ် လၢလံ. မ့ၢ်ဝဲ ဒီး သ့ၣ် ထုၣ် တ အိၣ် လၢဘၣ်အယိၣ် ဘၣ်ယးလၢ မ့ၢ်ခိၣ်ကလံ တဖၣ်န့ၣ် လီၤအိၣ်တဖဲးအယိၣ်လီၤ.

သဝီၣ်ဖိလၢအလဲၤခိၣ်ဖျါဘၣ်န့ၣ်အိၣ်ခိၣ်ယၢၤ တၢ်ဂၢၢ်ကီၣ်တဖၣ်န့ၣ်နဲလဲၤထီၣ်ဘၣ်န့ၣ်ဟူဘၣ် ဖဲလဲၣ်. အဝဲသ့ၣ်အိၣ်လၢန့ၣ်သဝီၣ် မ့ၢ်တဖၣ် လၢဝဲပှၢဧါ.

သဝီၣ်ဖိလၢအလဲၤခိၣ်ဖျါဘၣ်ခိၣ်ယၢၤတၢ်ဂၢၢ် ကီၣ်တဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ပှၢအိၣ်လၢကီၣ်ဆၢ ဒ်သိး လၢရၢမတံ (မ့ၢ်ဝဲဒ်) ကပိၣ်ကပၤတဖၣ်န့ၣ် ယန့ၢ်ဟူလၢအဝဲသ့ၣ်ကတီၢ်ထီၣ်ဖျါးဝဲလီၤ. မ့ၢ်လၢသ့ၣ်န့ၣ် အိၣ်တၢ်အါ တက့ၢ်လၢကီၣ် ဆၢတမ့ၢ်ဇၢ်. မ့ၢ်ပှၢပှၢဝဲတက့ၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ် တသ့ၣ်ညါခိၣ်ယၢၤန့ၣ်အိၣ်အဂ့ၢ်ဘၣ်. အဝဲ သ့ၣ်အိၣ်ဘၣ်လၢဘဲလးမ့ၢ်အဖိခိၣ်လီၤ. သ့ၣ်ထုၣ်တဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ဒ်လၢ ဝဲကပိၣ်က ပၤလီၤ. လၢတီၢ်အူတကပၤန့ၣ် ယလဲၤတ တုၤခဲလၢကံးဘၣ်. နၢ်က့ ခိၣ်ယၢၤဘၣ် ဒ် ဘၣ်ထံးဖးအါညါ.

ယန့ၢ်ဟူလၢတီၢ်အူန့ၣ်ပှၢကညီၣ်သ့ၣ်ခိၣ်တဖၣ် အိၣ်အါမးလီၤ. အယိၣ်ဒီးနဲတဲဘၣ်ပှၢလၢအ ဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအဂ့ၢ်တဖဲးကသ့ဧါ.

ယတဲန့ၢ်သကိးတၢ်ဒီး ယသကိးတရူး တဂၢၤလၢ ပှၢကညီၣ်သ့ၣ်ခိၣ်အဖိအလံၤတက ရၢန့ၣ် မ့ၢ်ထံၣ်လိၣ်အသး ဒီးတဲလိၣ်အသး “လၢ ယဖုအစိကဆီအိၣ်လၢအကယၢၤ ယပါအစိ န့ၣ်အိၣ်ဒ်ကဆီတဆဲယံၣ်ဖု လီၤ. အဝဲအံၤ ယနီၣ်ကစၢ်န့ၣ် ယဘၣ်ယု အိၣ်ဒါခိၣ်ပှၢတၢ်တခါဟီ”. အယိၣ်ဒီး တၢ်လၢ သ့ၣ်ခိၣ်တကရၢန့ၣ် နတယးကဘၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယိၣ်လဲၣ်န့ၣ် ဒီးသန့ၣ်ထီၣ်အသး လၢ န့ၣ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်လီၤ. တၢ် အိၣ်ယၢၤတဖၣ်န့ၣ် အိၣ်ဒီးအဆၢအတလီ လီၤ. လၢညါန့ၣ် ပှၢကညီၣ်တကရၢစံးလၢ “ယကထီၣ်ထွံၣ်လီၤသ့ၣ်ထီၣ်လၢ ယိၣ်လိၣ်ကျိၣ် ပှၢအပှၢလီၤ”. နၢ်က့ န့ၣ်ယတဲလဲၤလၢ တၢ် လၢတၢ်ထူးတၢ်အိၣ်ယၢၤန့ၣ် အိၣ်ဒ်ဖျါစ့လီၤ. အဝဲအံၤ ဘၣ်ယးဒီး လၢသ့ၣ် တက ရၢန့ၣ်စ့လီၤလံ. မ့ၢ်ဝဲဒီး နကမၤန့ၢ်တၢ်မၤ သ့ၣ်အကဝီၤအဂီၢ်ကီၣ်လံ. တၢ်လီၤတက ရၢန့ၣ် ပှၢဝး ဒီးကိးကး (လီၤစးဟံၣ်အပှၢ) တကရၢ ဟဲမၤတၢ်လံ. ဘၣ်မနုၤအယိၣ် လဲၣ် အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်စ့အါန့ၢ်ဒီးသ့ၣ်ခိၣ်တက ရၢန့ၣ်ဒီး. မ့ၢ်သးလီၤဝဲသ့ၣ်တၢ်လီၤတကရၢ န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ဝဲပဒိၣ်အစ့န့ၢ်အယိၣ် ပဒိၣ် ဟ့ၣ်ဒ်ဝဲတၢ်မၤသ့ၣ်အခွဲးလီၤ. ပှၢကညီၣ် တကရၢန့ၣ်လူတချးလၢဘၣ်. ပှၢဝး, ကိ ကး တကရၢန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်မၤကဲဝဲကသံၣ် မှၢ်ဘျီၣ်အယိၣ်န့ၣ် န့ၢ်စ့အါ. အယိၣ် မ့ၢ်မၤ ဝဲသ့ၣ်န့ၣ် အစ့ကဲထီၣ်လၢစ့အကဆီ (white money) လီၤ. အခိၣ်ပညီၣ်အဝဲသ့ၣ်အ့ၣ်အစ့

တၢ် က တၢ် သ ကိး အ ဘျီၣ်

မိၣ်. အယိံ ဂျူဂျူမွဲမွဲ အဝဲသ့ၣ် ကမၤ သ့ၣ်လီၤ. အယိံန့ၣ်ဒီးယကွဲၤခဲအံၤပုၤကညီၣ် ဘၣ်ယးလၢအဝဲသ့ၣ်မၤသ့ၣ်တၢ်မၤန့ၣ် လူၤ ပုၤခံတချးလၢဘၣ်. နၢ် က့ၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ် လဲၤမၤဒီးတၢ်လၢစကဲဟီၣ်ကဝီၤ ဒီးအိၣ်တ က့ၣ်ဒီးငါလီၤအကဆိ. ခဲအံၤလၢပုၤကညီၣ် အကျါ ပုၤသ့ၣ်ခိၣ်ဒိၣ်ထီၣ်တရၢန့ၣ်တခီ ယ တထံၣ်ကဲၣ်ဆိးလၢဘၣ်.

ပုၤက့ၢ်လီၤဆူသးပဒိၣ်အိၣ်ဆါခိၣ်ဖျါဘီ, ပဒိၣ်အိၣ်ဆါ, ဒီးသးမ့ၢ်ဖဲတဖၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်ဆါအိၣ်ဆါအမ့ၢ်ကျါဝဲၤကွၢ်ဒ်လဲၣ်.

အ ခဲအံၤ ခိၣ်ဖျါဘီ ဒီးပဒိၣ်အိၣ်ဆါ န့ၣ် လီၤဆိတစး. ခိၣ်ဖျါဘီန့ၣ် အဝဲသ့ၣ် အတၢ်ပတုၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်လၢအဖိးမဒီး သဲစးဒီးဘၣ်. တမၤဒီးဝဲလၢလံာ်လၢအဖိ ခိၣ်ဒီးဘၣ်. မ့ၢ်ပဒိၣ်အိၣ်ဆါန့ၣ် ဟ့ၣ်စု ကဝဲၤခဲလၢခဲဆုလီၤ. အယိံကဲထီၣ်လၢအ ဝဲသ့ၣ်ကဲထီၣ်ပဒိၣ်အိၣ်ဆါအလံာ်အယိံဒီး ပ ဒိၣ်အိၣ်ဆါန့ၣ်အခွဲးအယၢ်လၢကတုၣ်ထီၣ်အ သဝီတဖျါ, ကိးဝဲအမံလၢ (ငြိမ်းခြူး ရေး) သဝီ, အိၣ်လီၤလၢဖၣ်အိၣ်ဆါအမ့ၢ်ထီၣ် တခီ. တယံဘၣ်, ကယံဖၣ်အမံလၢလံာ်ဆဲး ယံလီၤ. ပဒိၣ်အိၣ်ဆါန့ၣ်အခွဲးအယၢ် လၢဘၣ်ယးဒီးဝဲစိာ်တီဆု မိၣ်. အဝဲသ့ၣ် အိးထီၣ်ဝဲသိလုၣ်ဖးဒိၣ်သန့သ့. (ရွှ်နး တီၣ်ကါက့း) န့ၣ်မ့ၢ်ပဒိၣ်အိၣ်ဆါကါသန့ လီၤ. ယသ့ၣ်ညါန့ၣ် အဝဲအိးထီၣ်သိလုၣ် သန့ဖဲဝုၤတကူၣ်ဒီးဖၣ်အၣ်လီၤ. ဖဲဝုၤ တကူၣ်က့းန့ၣ် ကိးဝဲအမံလၢသိသံၣ်ထူက့း လီၤ. တၢ်ဘျီထိးဆိမနုၤမတၤ ဒီးတၢ်မၤ စံာ်အခွဲးအယၢ်တကရၢန့ၣ် ပဒိၣ်ဟ့ၣ်လီၤ

ယၢ်အိးဒီးမၤဝဲကအိၣ်လီၤ. ဖဲဝုၤတကူၣ် န့ၣ်အဝဲအတၢ်မၤကအိၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ယ တသ့ၣ်ညါဘၣ်. လၢရၢ်မတံဒီးဖၣ်အၣ်ကျဲ န့ၣ်ပုၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသိလီၤခဲခါလီၤ. ပ ဒိၣ်အတၢ်တခါဒီး ပဒိၣ်အိၣ်ဆါအတၢ်တခါ လီၤ. ဖးဒိၣ်ကွဲလီၤ. ဝဲဒီးယဆိမိၣ်လၢ အုၣ်ဖူ (ဘူးဒီးဖၣ်အၣ် ၁၃ မံးလၢ်) န့ၣ်အိၣ် တခါလီၤ. အဝဲအတၢ်မၤလၢအဂၤတခီ က အိၣ်ဆါ, ဘၣ်ဆၣ်ယတသ့ၣ်ညါဘၣ်. ယ ထံၣ်ဘၣ်တဘျီ ကျီၣ်တဲၣ်အ(business man) တကရၢန့ၣ် ဖဲထံၣ်လိာ်သးဒီးအိး - ယ ထံၣ်ဖဲကဘီယုၤပျီ. အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဆဲး ကျိးကအိၣ်တစး.

မ့ၢ်ဒ်န့ၣ်ဒီး ပဒိၣ်အိၣ်ဆါန့ၣ်အစုဖဲန့ၣ်က အါ ဒီးမ့ၢ်ပုၤလၢအစုအိၣ်သဲထံတဂၤလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိံ ယအဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါလၢမ့ၢ် အဝဲမၤစ့ၢ်ကိးတၢ်မနုၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ အထံ အကီၢ်ဒီး အပုၤကလုာ်ကညီဖိဝုၤဝီ အ တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂီၢ်လဲၣ်.

အ ခဲအံၤ န့ၣ် မ့ၢ်ဘၣ်တဲလီၤလီၤလၢပုၤ ကညီၣ်အကျါန့ၣ်အဝဲန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ပာ်ကဲအိး ဈာ်ဒိၣ်မးလီၤ. ဘၣ်မနုၤအယိံလဲၣ်န့ၣ် အ ဝဲအသးစၣ်ဖိးဒီးခုၣ်အဲၣ်ယုၤမိၣ်. ဘၣ်မ နုၤအယိံလဲၣ်န့ၣ် ပုၤကညီၣ်လၢကညီၣ်ကီၢ်ပုၤ ဒီးလၢကီၢ်ပုၤဒီးဘၣ်အပုၤန့ၣ် လၢခုၣ် အဲၣ်ယုၤအဖိခိၣ်တၢ်ပာ်ကဲအိၣ်ဒီး. ပဝဲပ နၢ်ဟ့ၣ်န့ၣ် ဖဲပဒိၣ်အိၣ်ဆါဖဲက့ၢ်အခါ ဖဲ က့ၢ်စိာ်ယုၤဒီးစုအကကွဲၤ ၈၀ ဘး. လၢအ ကျါန့ၣ် ပုၤတဲလၢပာ်ယုၤဒီးတၢ်မၤဘျီမၤ တီၢ်ဒီး. မ့ၢ်ခါတမ့ၢ်ခါန့ၣ်ယတသ့ၣ်ညါလီၤ တံာ်ဘၣ်. အယိံန့ၣ်ဒီး အဝဲဖဲတၢ်မၤတၢ်န့ၣ်

လၢပုၤကညီၣ်အကျါ တၢ်ပာ်ကဲအဝဲဈာ်ဒိၣ်မး လီၤ. မတၤမးတနၢ်အိၣ်အဝဲဘၣ်. မ့ၢ်ဝဲ လၢဖၣ်အၣ်န့ၣ် ကါအဂုၤကတၢ်လၢပုၤဒီး အိးန့ၣ်န့ၣ် မ့ၢ်အဝဲအဖိမုၢ်လီၤ. မ့ၢ်ဝဲဒီး ယနၢ်ဟ့ၣ်ဘၣ်လၢရၢ်မတံန့ၣ် ပုၤအိးထီၣ်ဝဲ တၢ်တၢ်ကျိၣ်တၢ်စုအလီၢ်(gambling center) တခါ. ကီၢ်ပုၤယုၤမတၤမးလဲၤတန့ၢ်ဘၣ်. နကဘၣ်ပုၤထီၣ်နစုန့ၣ် အစုကတၢ်တက လီၢ်ဘးလီၤ. ပုၤလၢအပုၤထီၣ်စုန့ၣ်တဂၤ န့ၣ် မ့ၢ်ပဒိၣ်အိၣ်ဆါအမ့ၢ်လီၤ. တၢ်ကူၣ်လဲာ် မၤကလၢအဝဲမၤဝဲန့ၣ် ကမၤဝဲလၢအကရၢ အဂီၢ် မ့ၢ်ပုၤလၢအပာ်ဖိဖိဖိအဂီၢ်လီၤ. ယနၢ်ဟ့ၣ်ဒီး ယထံၣ်ဘၣ်ဒ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ် လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢကလုာ်ကီၢ်တကပၤန့ၣ်တ မၤဝဲဘၣ်. အဝဲတသးထံၣ်လိာ်သးဒီးက မျါဖိဘၣ်. ဘၣ်အိၣ်ရုသ့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်လၢသးမ့ၢ်ဖဲတဂၤန့ၣ်မ့ၢ်နထံၣ်ဒ်လဲၣ်.

မ့ၢ်သ့ၣ်မ့ၢ်ဖဲတဂၤတခီ အဝဲမၤဝဲအတၢ် ကူၣ်လဲာ်မၤကတၢ်န့ၣ် လၢကညီၣ်အကျါပုၤ သးဆါအိး. အဝဲဖဲဟ့ၣ်လီၤစုကဝဲၤအခါ န့ၣ်ပုၤယိၢ်နီၣ်တယၢ်တမ့ၢ်ခါ. အယိံဒီးပုၤ လၢထီၣ်ဘီပုၤသးပုၤနီၣ်အိးတသ့ၣ်ဘၣ်န့ၣ် မ့ၢ် ဝဲမိာ်အုၤဒီးအဝဲလီၤ. မ့ၢ်ဘၣ်တဲလီၤလီၤန့ၣ် အဝဲကဲထီၣ်ဘၣ်ဝဲ (SPDC) အပျါလီၤ.အဝဲ အတၢ်ကူၣ်လဲာ်မၤကၤန့ၣ် အဝဲတဘျီဘျီ ဖဲတီၣ်န့ၣ်ဒ်ယုၤတရၢ်အကါ ဆူကီၢ်ပုၤယုၤ ပုၤ. ယနၢ်ဟ့ၣ်တဘျီဘျီန့ၣ် မ့ၢ်ကါအိၣ်ဟ့ၣ် လၢယုၤတရၢ်ကီၢ်ပုၤလီၤ. သန့က့ၣ်န့ၣ် ပဒိၣ် ဟ့ၣ်လီၤအိးအခွဲးလီၤ. အဝဲဩဒ်န့ၣ်လီၤကါ ဆူမိၣ်လဲၣ်ဒီး တုၤဆူဝုၤတကူၣ်န့ၣ်န့ၣ် လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယိံလဲၣ် န့ၣ်နတီၢ်တက

“နမ့ၢ်သးလီထံၣ်ထံကီၢ်တဘျီအတၢ် လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်န့ၣ် နတကြား ကွၢ်ဟီၣ်တဲာ်, ကွၢ်ကျဲမနုၤသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်. နကြားကွၢ် တၢ်ဆါဟံၣ် ဒီး ကျီၣ်ကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လီၤ. ခဲအံၤန့ၣ် အိၣ်လၢတၢ်အိၣ်သး လၢအဖီၣ်က တၢ်လီၤ. ဖျါစိမိၤတကရၢန့ၣ်ကး တံာ်ဃာ်ဝဲ, တၢ်ဆါဟံၣ်တကရၢ ဖီၣ် ဒိၣ်မးန့ၣ် နကထံၣ်ဘၣ်လီၤ.”

ရၢန့ၣ် အလံာ်မ့ၢ်တပၣ်ဘၣ်န့ၣ် တန့ၢ်ဘၣ်. ပဒိၣ်တခီ ဟ့ၣ်အဝဲအခွဲး (permit)လၢက ဆျၢန့ၣ် ကါ အခိၣ်တဆံခံဆံ န့ၣ် မိၣ်. ဘၣ် ဆၣ်တမ့ၢ်ထီၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်ဒၣ်တဘျီဘျီလၢ တၢ် လဲၤ တၢ် က့ၤ တၢ် လဲၤ ထီၣ် လဲၤ ထီၣ် အဂီၢ် လီၤ. မ့ၢ်ဝံၤဒီးလၢပိၣ်လဲၣ်ပျၢတခီ ပဒိၣ် ဟ့ၣ်အိၣ် တၢ် ကျဲၣ် လဲၣ် မၤ ကၤ ညၣ် တၢ် မၤ (fishery) အခွဲးအယၢ်လီၤ. အဝဲတခီတမ့ၢ် ပုၤလၢ အသ့အဘၣ်အယီၤ အဝဲမၤစါတမၤစါ င့ တသ့ညါလီၤတၢ်ဘၣ်. အဝဲမ့ၢ်တမၤ င့ ကဆါန့ၣ်ပုၤလၢ အလံာ်ဟ့ၣ်ခွဲး(permit) လီၤ. နကထံၣ်ဘၣ်လၢအဝဲအတၢ်ကျဲၣ်လဲၣ် မၤကၤအလီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ဖဲရၢမတံၢ်ဒီးမိၢ်လၢစ့ၣ်, ရၢမတံၢ်ဒီးလၢဖၣ်အၣ်လီၤ.

သ့မ့ၢ်ဖဲ, ပဒိၣ်အိၣ်ဆါ, ဒီးခိၣ်ဖျၢဘီ န့ၣ် တကဒီးတကတဘၣ်လီၢ်အသးဘၣ်. ဘၣ်မနုၤယီၤလဲၣ် အဝဲသ့ၣ်တဆိၣ်ဒီးထံရၢ ကီၢ်သးအကျဲၣ်လၢအဒိၣ်အယိၣ်ဒီးအခီပညီ အိၣ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်အထံရၢကီၢ်သးအကျဲၣ် အကျဲၣ်လီၤမၤသ့ၣ်န့ၣ်အိၣ်လဲၣ်. အဝဲသ့ၣ် ကထီၣ်ဒၣ် ပုၤကျဲၣ်လဲၣ် မၤ ကၤ တၢ် ဖိလီၤ. ယတဆၣ်ဒီး တဲနီၣ်ဆါလၢ အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤ ကျဲၣ်လဲၣ်မၤကၤတၢ်ဖိဒၣ်လဲၣ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ် မ့ၢ်ဒၣ်ပုၤဟံးန့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဖိလီၤ.

နထံၣ်ပုၤတကျးအိၣ် မ့ၢ်ပုၤလၢဟံးန့ၣ်တၢ်ခွဲး တၢ်ယၢ်တဖၣ်အယီၤ န့ၣ် အတၢ်ဖိးတၢ်မၤခါ ဆူညါလၢ အဘၣ်ဒိ ပပုၤကညီကဒဲကဒဲ မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဒီးပဒိၣ်ပယၢ်န့ၣ်အိၣ်ထီၣ်သ့မ့ၢ်ခါ.

ခဲအံၤန့ၣ် ပုၤမၤလၢ အမၤသ့ၣ်အဒိၣ်က တၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ခိၣ်ဖျၢဘီ န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်လၢန့ၣ် ဆၣ်ခိၣ်ယၢ် န့ၣ် တဟံၣ်ဝဲလၢ တၢ်နီၣ်တမံၤ

ဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ် လၢရၢမတံၢ်ကဝီၤ, လၢထံ ချါရၢကယၤ, ဒီးလၢကီၢ်ခိၣ်ကယၤန့ၣ် သ့ၣ် တဖၣ်အိၣ်ဒီး. အဝဲသ့ၣ်ဆါညီဒီး. ယလဲၤ ထံၣ်ဘၣ်လၢတၢ်လီၢ်တခါ အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်အ ခွဲးအယၢ်လၢယီၤ. ယထံၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဆါ အိၣ်သ့ၣ်မနုၤမတၤအိၣ်ဒီး. အခဲအံၤခိၣ် ဖျၢဘီထုးထီၣ်သ့ၣ်လၢလျၢပျၢကယၤဒီး လၢ ရၢမတံၢ် (မုးဝဒံၢ်) ကယၤသ့ၣ်တဖၣ်. အဝဲ သ့ၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါဖျၢဒိၣ်မးလၢ အဘၣ်ယး ဒီးန့ၣ်ဆၣ်ခိၣ်ယၢ်လီၤ. တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် သ့ၣ်ညါန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဆါသ့ၣ်မ့ၢ်ဝံၤ, ကပျၢ ကျိချဲ မ့ၢ်တမ့ၢ်ကပျၢတၢ်အဂၤတမံၤမံၤမိၣ်. အယီၤန့ၣ်ဒီး ပဆိမိၣ်ကမ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်တ ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ထီၣ်ဘၣ်. ပုၤလၢအအိၣ်ဘၣ်အိၣ် ဘၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဒၣ်အဝဲသ့ၣ်အပုၤ, မ့ၢ်တမ့ၢ်အ ဝဲသ့ၣ်အသးခိၣ်သ့ၣ် န့ၣ်လီၤ. ကမ့ၢ်တခီ န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဖျိၣ်, ဖျိၣ်, ဖျိၣ် ဒ်န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်ဖိးန့ၣ် ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်မၤအိၣ်တၢ်ဒိ လဲၣ်. တၢ်ဖိးတၢ်မၤအဂၤလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ် မနုၤအိၣ်လဲၣ်.

လၢပုၤအိၣ်လၢကီၢ်ဆါအဟီၣ်ကဝီၤ တ ကရၢတခီ မၤအိၣ်စံာ်တန့ၢ်ဘၣ်. ဘၣ်မနုၤ ယီၤလဲၣ်န့ၣ်တၢ်အိၣ်သးတဂၢ်တကျၢဘၣ်အ ယီၤလီၤ. အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤ, မ့ၢ်တ မ့ၢ်ဘၣ်လဲၤယုမၤတၢ်လၢယုၢ်တရၢလီၤ. တၢ် မၤအိၣ်ဒၣ်ခံမံၤလီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်ပုၤသဝီဖိမၤကၤ သ့ၣ်လၢဟံၣ်ယီၤအတၢ်ဖဲန့ၣ်အဂီၢ် တကရၢ န့ၣ် ယထံၣ်ဘၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲတၢ် ခိတၢ်သ့ ဆူ ပုၤလံၣ်ဖု. ဘၣ်ဟ့ၣ်သ့ၣ်ပုၤပ ဒိၣ် (Forestry Department) မ့ၢ်ဝံၤဒီး ဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲသ့ၣ်, မ့ၢ်ဝံၤဒီး ကဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲခိၣ်

ဖျၢဘီ ဒီး ခုၣ်ဆဲးန့ၣ်ယုၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထိးနါ တဖၣ်လၢလီၤ. ဘၣ်မနုၤအယီၤလဲၣ်န့ၣ် တ ဘျီန့ၣ် ယလဲၤဟးဒီးဆဲးကၢၢ် ဒီးယသရၣ် တဂၤ, ပဒိးထီၣ်ဆဲးကၢၢ်ဒီးယဝံဒီးထၢၣ်ပုၤ ကညီတဖျၢၣ်လီၤ. ပလဲၤတုၤဆူတၢ်မၤသ့ၣ် အလီၢ်ကဝီၤန့ၣ် ပုၤသဝီဖိတရၢ ထံၣ်ယၢ် ဒီးဖုးဘၣ်အသး, အဝဲသ့ၣ်ဆိမိၣ်လၢပုၤဟဲ ယုၤအီၤလၢတၢ်ခိတၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ကမ့ၢ်ပုၤက ညီခါ. မ့ၢ်တမ့ၢ်သ့ၣ်ခါ. မ့ၢ်ဝံၤန့ၣ် (DKBA) ခါ မ့ၢ်တမ့ၢ်ဘၣ်ယးလၢသ့ၣ်ပုၤခါ. ဒ်န့ၣ်မး ဒီးယသ့ၣ်ညါဘၣ်တၢ်အိၣ်သးန့ၣ်လီၤ.

ပဒိၣ်ဘျီထီၣ်တမၢ်, ကံထီဘီ, ကါကျဲ, လုၣ်မ့ၢ်အူကျဲတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်နထံၣ်လၢအမ့ၢ် တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လဲၤတကလုၣ်လဲၣ်. အဘျးအိၣ်လၢထံဖိကီၢ်ဖိအဂီၢ်နီၣ်လဲၣ်.

လၢ ၁၉၉၄ နံၣ်န့ၣ် ယလဲၤဖဲထံထံၣ်စ့, ဖဲပါတနီၢ်တၢ်လီၢ်. ပုၤကညီအါတက့ၢ်မ့ၢ် ကညီပျီလီၤ. ယလဲၤလီၤမုၤဒါ ဒီးတၢ်မုၤပုၤ တဂၤ ထံၣ်ယၢ် ဒီးဘူးထီၣ်မးကဟီၣ်လီၤ. အဝဲတဲဘၣ်ယၢ်လၢ အဖိခွါတဂၤန့ၣ်လီၤကံ ဒီးယသံတယံၣ်ဒီးဘၣ်. တၢ်ဂ့ၢ်တခီန့ၣ် ပုၤ ဘျီထီၣ်တမၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကပိၣ်ကယၤန့ၣ်ပ ဒိၣ်အတၢ်တီၢ်ကျဲၣ်အိၣ်မိၣ်. ပုၤသဝီဖိဘၣ် လဲၤမၤတၢ်အသီခံဆံဘျီဘီ. မ့ၢ်ဘၣ်တဲ န့ၣ် မ့ၢ်ဒၣ်တၢ်မၤဆူတၢ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤမ့ၢ် တမ့ၢ်န့ၣ်ကုၤလၢတၢ်ဖုးတၢ်ယၢ်အကျါဘၣ်န့ၣ် က့, နတန့ၢ်စ့နီၣ်တဘးဘၣ်. တၢ်ကီၢ်အညါ ပုၤန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်လဲၤမၤတၢ်, မ့ၢ်တလဲၤ မၤပုၤကမၤကီၢ်အီၤ, ပုၤကဖိၣ်အီၤအယီၤ တၢ်မုၤပုၤအဖိခွါန့ၣ်ဘၣ်လဲၤမၤတၢ်. တၢ် ကီၢ်အယီၤန့ၣ်ဒီး အဖိခွါဆိးကုထီၣ်ဒီးဆါသံ ဝဲဒၣ်လီၤ. ပဒိၣ်တဲဘၣ်ယး “တၢ်လဲၤထီၣ် လဲၤထီၣ်”, “တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်” န့ၣ်တသ့ လၢအဝဲသ့ၣ်အကျိၣ်အစ့ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်သ့ ဘၣ်ယးလၢကမ့ၢ်အဂီၢ်အဘါလီၤ. အ ဝဲသ့ၣ်တဲဝဲတ့တမၢ်မ့ၢ်ဝံၤန့ၣ် သဝီဖိအ ဘျးအဖျိၣ်ကန့ၢ်. နက့, တဘျးကမ့ၢ် န့ၣ်တၢ်အဘျးအဖျိၣ်အခါန့ၣ် ပုၤကမ့ၢ်တ ကရၢဘၣ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အသးသမ့. သံန့ၣ် က့န့ၣ် မတၤတဂၤမးတဟဲဟ့ၣ်က့ၤတၢ်မၤ စၢအစါဘၣ်. မတၤမးတက့ၢ်လွဲဘၣ်. တၢ်ဒ်န့ၣ်စါန့ၣ်ထံထီၣ်စ့ဘၣ်ကွၢ်ဆၣ်ဖဲဒ် န့ၣ်သိးတဖၣ်လီၤ. ယမ့ၢ်ဘၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်ယ တၢ်ထီၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တဲဝဲ “တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤ

တၢ် က တီၤ သ ကိး အ ဘျီၣ်

ထီၣ် န့ၣ် မ့ၢ် တပၣ် ယုၣ်ဒီး တၢ် မၤဆူၣ် ထံဖိ ကိၢ် ဖိ က မျၢၢ် ဘၣ် န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် တန့ၢ် တၢ် လဲၤ ထီၣ် လဲၤ ထီၣ် ဘၣ်.

ပှၤ ဘျီၣ် ကျဲ, မ့ၢ် တပၣ် ယုၣ် တ မၤ, လုၣ် မ့ၢ် န့ၣ် ကျဲ လီၤ. ဝဲ တၢ် ဘျီၣ် လုၣ် မ့ၢ် န့ၣ် ကျဲ ဝဲ လွဲၣ် ကိၢ် ဒီး တီၣ် ကွဲၣ် န့ၣ် ပှၤ တဲ လီၤ နံၤ လိာ် သး လၢ ပှၤ က ယၢၢ် ဖိ တ က ရၢ န့ၣ် ဘၣ် တၢ် မၤဆူၣ် အိၣ် လၢ က ဘၣ် ဟဲ ဟ့ၣ် လိး အါ ပု. ပှၤ တဲ အိၣ် လၢ လွဲၣ် ကိၢ် ဒီး တီၣ် ကွဲၣ် န့ၣ် သု က ဘၣ် မၤ တ လါ လီၤ. ဘၣ် ဆၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် မၤ န့ၣ် အ သီ ခံ ဆံ လီၤ. တုၤ လုၣ် မ့ၢ် န့ၣ် ကျဲ ဝဲ ဒီး လုၣ် မ့ၢ် န့ၣ် ကျဲ ဆိး ထီၣ် သီ န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် ဒီး တ ဘျီၣ် ဘၣ်. ဘၣ် မ နုၤ ယိ လဲၣ် က ဝဲ ဆံ ကိၢ် န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် တ န့ၣ် ယၣ် ဝဲ တ ကွဲ ထုၣ်. လုၣ် မ့ၢ် န့ၣ် မၤ လဲၤ န့ၣ် မ တၢ မး ဒီး တ ဘျီၣ် ဘၣ်. တၢ, ဟဲ မၤ ဝဲ ဒီး လါ ညါ န့ၣ် တ န့ၣ် ဘၣ် စ့ နီ တ ဘျီၣ် ဘၣ်. မ့ၢ် ဝဲ ဒီး ဟု သး ဝဲ လၢ ဝဲ ဆု ဘၣ် ဟဲ စိာ် လၢ န ဟံၣ်. မ့ၢ် ဝဲ ဒီး တၢ ကိၢ် ကျဲ ပှၤ န့ၣ် န သး လီၤ

ဘၣ်. မ့ၢ် လၢ ထံ လီၢ် ကိၢ် ပှၤ တၢ် ဒုး တၢ် ယၢ အ ယိ လီၤ. ပ မ့ၢ် ကွၢ် န့ၣ် တၢ် ဒုး တၢ် ယၢ န့ၣ် မ့ၢ် တၢ် ဂုၤ တဲ မၤ လီၤ. အ ယိ ပှၤ တဲ မၤ ဒီး တၢ် နီ တ မၤ ဘၣ် ဆိာ် လံ ဘျီၣ် ထီၣ် လၢ အ နံၣ် ဖိ ဝဲ လံ. တၢ် ထုး တၢ် တီၤ ဒ် န့ၣ် သ့ၣ် တ ဖၣ် န့ၣ် ပ ဝဲ ထံ ကိၢ် မ့ၢ် ဂုၤ ထီၣ် န့ၣ် ပ က စး ထီၣ် မၤ. နာ် ကု ပ ဘၣ် ဟ့ၣ် ဆိ တၢ် ကျဲ ဘၣ် ကျဲ သ့ ဘၣ် ယး ခိၣ် ယၢ န့ၣ် ဆၣ် အ ဆိ ဆု က မျၢၢ် တ က ရၢ လီၤ. လၢ ထံ ဖိ ကိၢ် ဖိ က ဒိၣ် ထီၣ် အ ဂီၢ် န့ၣ် ပ က ဘၣ် မၤ လီၤ. သ နာ် ကု န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် ကြး သ့ၣ် ညါ ဆိ ခိၣ် ယၢ န့ၣ် ဆၣ် အ ဘျီၣ် အ ဖိၣ် လီၤ. အ ဝဲ အံၤ န့ၣ် ခိၣ် ဖၣ် ဘီ မ့ၢ် ဂုၤ. ပ ဒိၣ် အိၣ် ဆါ မ့ၢ် ဂုၤ, ဒီး သုး မ့ၢ် ဟဲ မ့ၢ် ဂုၤ န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် မၤ န့ၣ် ထဲ သ့ၣ် တ ခါ လီၤ. လၢ တၢ် အ ဂၤ န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် အ တၢ် သ့ တၢ် ဘၣ် တ အိၣ် ဘၣ်. နာ် ကု န့ၣ် ယ မၤ န့ၣ် တၢ် က စိၣ် တ ခါ လၢ ပ ဒိၣ် ဟ့ၣ် ဝဲ ကိ ကး (လီၢ် စုး ဟံၣ် အ ပှၤ) လၢ ကာ် ငြိး လၢ ပှၤ က ညီ အ တၢ် လီၢ် န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် သး လီၤ မၤ ဝဲ တၢ်

န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် တ တဲ နီ တ မၤ ဘၣ်. ဘၣ် မ နုၤ အ ယိ လဲၣ် န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် ဘၣ် ကွၢ် ဆၣ် ဝဲ လၢ တၢ် ဒုး တၢ် ယၢ တ ဖၣ် အ န့ၣ် ဒီး ခိၣ် ယၢ ဂုၢ် ဝီ ဒီး. ဒီး တၢ် အ အာ တၢ် က န့ၣ် ဘၣ် ယး လၢ ထံ ရှၢ ကိၢ် သး ဂုၢ် ဝီ လီၤ. ယ မ့ၢ် ပှၤ တ ဂၤ လၢ ဒိၣ် ထီၣ် လၢ သ ဝီ ပှၤ လီၤ. နာ် ကု န့ၣ် ယ ဆိၣ် ဒီး တၢ် သ့ၣ် ညါ ဘၣ် ယး ခိၣ် ယၢ ဂုၢ် ဝီ န့ၣ် စ့ ခိၣ် မး လီၤ. တၢ် လၢ ပ သ့ၣ် ညါ န့ၣ် မ့ၢ် န့ၣ် ထံ ဂုၢ် ကိၢ် ဂုၢ်, မ့ၢ် ဝဲ ဒီး ပ ပှၤ က ညီ ဘၣ် ကွၢ် ဆၣ် ဝဲ တၢ် ဒ် လဲၣ် မ့ၢ် ဝဲ ဒီး မ့ၢ် တ န့ၣ် န့ၣ် က ဘၣ် မၤ န့ၣ် လဲၣ်. ဘၣ် ယး ခိၣ် ယၢ အ ဂုၢ် န့ၣ် ပ ဝဲ တ တၢ် ဝီၣ် တၢ် ဝီ နီ တ ဘျီၣ် ဘၣ်. မ့ၢ် မ့ၢ် လၢ ယုၢ် တ ရၢ ပှၤ က ညီ တ ဖၣ် န့ၣ် ဘၣ် ကွၢ် ဆၣ် ဝဲ ဒီး ထံ ရှၢ ကိၢ် သး တ ဝဲ ဖိ လီၤ. နာ် ကု န့ၣ် တ ဒိၣ် ထဲ သိး ကိၢ် ပ ယိ ပှၤ ဘၣ်.

န မ့ၢ် လဲၤ အ ဝဲ အံၤ လၢ ကိၢ် အာ လၢ က ညီ ကိၢ် ဝဲ ဒီး မိၣ် ကိၢ် ဝဲ ဒ် အ ကျဲ န့ၣ် ပှၤ က ညီ အိၣ် အါ ဂၤ လီၤ. န မ့ၢ် လဲၤ ဝဲ သ့ၣ် ဝီ ညါ ပှၤ န့ၣ် န က ထံၣ် ဘၣ် အါ တ ကွၢ် လၢ ဖိ သ့ၣ် ဒီး ပှၤ သး ပှၤ လီၤ. ပှၤ သး စၢ် တ ဖၣ် န့ၣ် ဟဲ မၤ တၢ် မၤ လၢ ယုၢ် တ ရၢ လီၤ. အ ဝဲ သ့ၣ် လဲၤ ခါ အ တွး တ အိၣ် နီ တ မၤ ဘၣ်. မ့ၢ် ဟဲ က့ၤ တ ဝီ န့ၣ် အ လုၢ် အ လၢ လီၤ ဆိ တ ဝဲ. တ နီ နီ န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် သး လီၤ ဆိၣ် လၢ ယုၢ် တ ရၢ ညါ ပှၤ န့ၣ် လီၤ. တၢ် ဂုၢ် လၢ အ ဂၤ တ ခါ တ ခီ, အ ဝဲ သ့ၣ် နာ် ကု ဆိၣ် လၢ သ ဝီ ညါ ပှၤ တ န့ၣ် ဝဲ. အ ဝဲ သ့ၣ် အ သး မ့ၢ် ဆိၣ် ၂၀ - ၂၅ နံၣ် န့ၣ် သုး မ့ၢ် ဟဲ ထံၣ် အိၣ် န့ၣ် မ တၢ မး တ နာ် အိၣ် ဘၣ်. ပှၤ က ညီ သး စၢ် န့ၣ် သိး န့ၣ် တ ဘျီၣ် ယိ န့ၣ် က ဘၣ် က ညီ သုး. မ့ၢ် တ မ့ၢ် က ဘၣ် ဟဲ ဆု ယုၢ် တ ရၢ ကိၢ် ပှၤ လီၤ. အ ယိ န့ၣ် ဒီး တၢ် န့ၣ် ဘၣ် ဒိ မ န့ၣ် ညါ. ယ ဆိ မိၣ် အ စ့ၤ က တၢ် န့ၣ် အ လု အ လၢ က စ့ၤ လီၤ တ ဝဲ လီၤ. မ့ၢ် လၢ အ ဝဲ သ့ၣ် က ဘၣ် ဟဲ ယာ် အ လုၢ် အ လၢ အ လီၢ် န့ၣ် ဘၣ် ဟဲ ဆိၣ် လၢ ပှၤ ကိၢ် ဝဲ. ဘၣ် မ နုၤ အ ယိ လဲၣ် န့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် မ့ၢ် ပှၤ မၤ စံၣ် ဖိ. အ ဝဲ အံၤ မ့ၢ် တ မၤ စံၣ် ဘၣ် နာ် ကု အ တွး တ အိၣ် ဘၣ်. ဘၣ် ဆၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် တ န့ၣ် ဘၣ် တၢ် ကျဲ ဘၣ် ကျဲ သ့ ဂုၤ ဂုၤ ဘၣ်. အ ယိ န့ၣ် မ့ၢ် တၢ် လၢ ပ ဘၣ် ယိၣ် တၢ် ဒ် န့ၣ် ခါ လီၤ. အ ဝဲ သ့ၣ် တၢ် သ့ၣ် ညါ အ ဒိၣ် က တၢ် န့ၣ် က ဘၣ် ယုၣ် ဒ် စ့ လီၤ. အ ဝဲ သ့ၣ် က ဘၣ် ဆိၣ် မု လၢ အ ပှၤ က လုၣ် အ ဂီၢ် မ့ၢ် ဂုၤ, က ဘၣ် မၤ မ နုၤ လဲၣ် လၢ အ ထံ အ ကိၢ် အ ဂီၢ် မ့ၢ် ဂုၤ န့ၣ် ဒိ ဖျိ လၢ အ ဝဲ သ့ၣ် ဟဲ ဆိၣ် လၢ ပှၤ ထံ ကိၢ် ဂၤ န့ၣ် မၤ ဝဲ တ န့ၣ် လၢ ဘၣ်.

ပ ဒိၣ် တဲ ဘၣ် ယး “ တၢ် လဲၤ ထီၣ် လဲၤ ထီၣ်, တၢ် လဲၤ ထီၣ် လဲၤ ထီၣ် ” န့ၣ် တ သု လၢ အ ဝဲ သ့ၣ် အ ကျီၣ် အ စ့ ဘၣ်. အ ဝဲ သ့ၣ် သု ဘၣ် ယး လၢ က မျၢၢ် အ ဂံၢ် အ ဘါ လီၤ. အ ဝဲ သ့ၣ် တ ဝဲ တ မၤ မ့ၢ် ဝဲ ဒီး န့ၣ် သ ဝီ ဖိ အ ဘျီၣ် အ ဖိၣ် က န့ၣ်. နာ် ကု, တ ချး က မျၢၢ် န့ၣ် တၢ် အ ဘျီၣ် အ ဖိၣ် အ ခါ န့ၣ် ပှၤ က မျၢၢ် တ က ရၢ ဘၣ် ဟ့ၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် အ သး သ မ့ၢ်. သံ နာ် ကု န့ၣ် မ တၢ တ ဂၤ မး တ ဟဲ ဟ့ၣ် က့ၤ တၢ် မၤ စၢၤ အ စါ ဘၣ်.

လၢ က ဝဲ ဆိ တ မ့ၢ် ဝဲ. ဝဲ အံၤ ယ နာ် ဟု လၢ ပှၤ ကး တံာ် ယာ် လုၣ် မ့ၢ် န့ၣ် ကျဲ တ စိာ် ဖိ. ဘၣ် မ နုၤ အ ယိ လဲၣ် န့ၣ် တၢ် မ့ၢ် ဟဲ စ့ၤ လီၤ တ ဘျီၣ် န့ၣ် ဟး ဂီၤ လၢ စိာ် လီၤ.

လၢ ပ ကိၢ် ပှၤ န့ၣ် အိၣ် ဒီး တၢ် ထုး တၢ် တီၤ အါ ဒိၣ် မး. ပ သ့ၣ် ညါ လၢ တၢ် ပ နံၣ် မၤ ကၢ သ့ၣ်, တၢ် န့ၣ် လၢ န့ၣ် လု အ ယိ န့ၣ် ဆၣ် ခိၣ် ယၢ ဘၣ် ဒိ တ ဒီး ကွဲ ဘၣ်. အ ယိ ပ ကိၢ် တ ဘၣ် အံၤ န ဆိ မိၣ် ကွၢ် ခါ ဆု ညါ သုး တ ဖၣ် အံၤ မ့ၢ် အိၣ် ဒီး ဒီး တၢ် စိ က စိၤ န့ၣ် တၢ် က မၤ အ သး ဒ် လဲၣ်.

ဘၣ် ယး ဒီး သ့ၣ် တ က ရၢ န့ၣ် တ ခီ လၢ က ညီ ကိၢ် န့ၣ် ဘျး ထီၣ် က လၢ လီၤ. နာ် ကု တၢ် ထုး တီၤ အ ဂုၢ် အ ဂၤ န့ၣ် အိၣ် အါ မၤ လီၤ. လၢ တီ နီၤ က စၢ် တျီ န့ၣ် မ့ၢ် ဘၣ် တဲ လီၤ လီၤ န့ၣ် မ့ၢ် တၢ် လီၢ် လၢ တၢ် တ ထိး ဘျး ဒီး အိၣ် ဘၣ်. ပှၤ ထံၣ် ယုၢ် ရံ န ယၢ, မ့ၢ် တ မ့ၢ် ပျီၢ် တၢ် နာ် မ့ၢ် ဂုၤ ပှၤ ထံၣ် အါ မၤ လီၤ. မ တၢ မး လဲၤ မၤ တ န့ၣ်

ချုၣ် တီၢ် ဘီ မ နုၤ မ တၢ န့ၣ် လီၤ. ပ ဒိၣ် တဲ အိၣ် လၢ တၢ် လီၢ် ဒ် န့ၣ် သိး တ ဖၣ် န့ၣ် သု လဲၤ မၤ မ့ၢ် ဘၣ် ဒီး လဲၤ မၤ စိာ်. ယ နာ် ဟု လၢ ပှၤ က ညီ (ခုၣ် အ နံ ယုၢ်) တဲ ဝဲ လၢ သု ဟဲ မ့ၢ် ဘၣ် န့ၣ် ဟဲ စိာ်. အ ယိ မ တၢ မး လဲၤ မၤ တ ဘျီၣ် ဘၣ်.

ပ မ့ၢ် ကွၢ် အ ဒိ လၢ ကိၢ် ကျီၣ် တဲၣ် အ မ့ၢ် ကျီၣ် ဝဲၤ ကွၢ် အ တၢ် လဲၤ ထီၣ် လဲၤ ထီၣ် အ ယိ န့ၣ် လီၢ် က ဝီၤ က မျၢၢ် အ ခိၣ် အ ယၢ ဘၣ် ဟး ဂီၤ အါ မး လီၤ. အ ဝဲ ညါ, လုၢ် လၢ တၢ် ဆဲး တၢ် လၢ ဘၣ် ဒိ ဟး ဂုၢ် ဟး ဂီၤ ယုၢ် စ့ၢ် ကိး အါ မၤ လီၤ. မ့ၢ် မ့ၢ် လၢ ကိၢ် ပ ယိ တ ဝီ န့ၣ် ဘၣ် ထွဲ ဒီး တၢ် ဂုၢ် အံၤ မ့ၢ် န ထံၣ် ဒ် လဲၣ်.

ယ ဟဲ ထံၣ် ဝဲ ယုၢ် တ ရၢ ကိၢ် ပှၤ က ညီ တ ဖၣ် အ ဝဲ သ့ၣ် မ့ၢ် ထံၣ် တဲ ဘၣ် ယး လၢ ခိၣ် ယၢ ဂုၢ် ဝီ, သ့ၣ် ပှၤ အ ဂုၢ်, ဝဲ အ ဝဲ သ့ၣ် အ တၢ် ဘၣ် ဂံၣ် ဂုၢ် ဒီး သ့ၣ် ပှၤ ဘၣ် မု ဘၣ် ဒါ တ ဖၣ် လီၤ. လၢ ကိၢ် ပ ယိ န့ၣ် ဘၣ် ယး လၢ ခိၣ် ယၢ ဂုၢ် ဝီ

တၢ်ကတိၤသကိးအဘျီၣ်

“ပလိၣ်ဘၣ်စုလၢပအိၣ်မူ မ့ၢ်လၢကီၢ်ပယီၤပူၤန့ၣ်ပှၢ်ဖျိၣ်ပှၢ်ယၢ်အိၣ်အါကတၢ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်နီၢ်ဂံၢ်တၢ်န့ၣ်ဘၣ်ဃးဟၢဖၢအတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လီၤ. အဃိပသးလီၤလၢစုတခီလီၤ. နီၢ်နီၢ်ပကြၢးမၤန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤဂ့ၢ်ဝီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လီၤ.”

ယလဲၤဆူၣ်ကွဲၣ်နီၤ, ယလဲၤထံၣ်ဘၣ်ယသကိးတရး အဝဲစးယၤ န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်ပှၢ်ကညီၣ်ခါ. အဝဲတဲယ “အၢၣ်- လၢဖးကးပှၢ်ချ့ၣ်လၢလါ အလီၢ်န့ၣ် ပှၢ်စံၢ်တဖၣ်တဖၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်ပှၢ်ကညီၣ်ဖိလီၤ.” ပှၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ပှၢ်လဲၤထံၣ်ထၣ်စုတၢ်လီၢ်တကရၢန့ၣ်လီၤ. မၤတၢ်ဘၣ်ဃး တၢ်ဆါလီၤအိၣ်နီၢ်ခိၣ် နီၤဘၣ်ကဲပှၢ်စံၢ်တဖၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဘၣ်တဲပှၢ်စံၢ်တဖၣ်န့ၣ် လၢပှၢ်ချ့ၣ်လၢလါအလီၢ် နီၤမၤဂျၢၤအကဝီၤန့ၣ်ပှၢ်ကညီၣ်မ့ၢ်ဖိတကရၢအါ. မ့ၢ်ဘၣ်တဲန့ၣ်ယသးတမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်. န့ၣ်က့ၢ်မ့ၢ်တၢ်အိၣ်သးအနီၢ်ကီၢ်လီၤ. မ့ၢ်ဝံၤနီၤ လၢဂ့ၢ်တက့ၢ်န့ၣ်ပှၢ်ဆါလီၤအိၣ်သး နီၤပှၢ်စံၢ်တဖၣ်လီၤဟီၣ်တဲတကရၢန့ၣ်ပှၢ်ကညီၣ်မ့ၢ်ဖိအိၣ်. ပှၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအါတက့ၢ်မ့ၢ်ပှၢ်ဂ့ၢ်တက့ၢ်နီၤနီၤပှၢ်လဲၤထံၣ်ထၣ်စုတဖၣ်လီၤ.

ပပှၢ်ကညီၣ်အိၣ်နီၤအလုၢ်အလၢ် လၢအိၣ်တၢ်တီၢ်လီၤနီၤတၢ်စီၢ်တၢ်ဆ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်ပနၢ်ဟူၤလၢတၢ်လံၣ်တၢ်လီၤ, တၢ်အိၣ်ကဘျးကဘျးတဖၣ်အိၣ်အါထီၣ်ရၢ်ရၢ်လၢကီၢ်ပယီၤပူၤလီၤ. အဃိလၢပှၢ်ကညီၣ်အသိးအကျါန့ၣ် တၢ်နီၤသိးတဖၣ်ဘၣ်ကူဘၣ်ကဲအိၣ်လဲၤဆဲးအါလဲၤလဲၣ်.

ဘၣ်တဲန့ၣ်ပှၢ်ကညီၣ်စ့ၢ်ကိးမ့ၢ်ပှၢ်ဒုလၢခိၣ်ဖိ (human being) လီၤ. န့ၣ်က့ၢ်န့ၣ်လၢ

ပှၢ်အိၣ်ကဘျးအိၣ်ကဘျးအကျါန့ၣ်ပှၢ်ကညီၣ်န့ၣ်အနီၢ်ဂံၢ်အိၣ်စ့ၢ်. ပှၢ်မ့ၢ်ထံၣ်ပှၢ်ကညီၣ်န့ၣ်ပှၢ်န့ၣ်အီၤန့ၣ်နီၤနီၤနီၤနီၤနီၤ. တၢ်နီၤန့ၣ်စါန့ၣ်ပှၢ်ကညီၣ်န့ၣ်ပှၢ်ပၣ်ကဲပၣ်စၢၤအီၤလဲၤ. န့ၣ်မ့ၢ်ထံၣ်လၢရူပူၤန့ၣ်ပှၢ်ကညီၣ်နီၤနီၤပယီၤန့ၣ်လီၤဆိတဖၣ်. ပှၢ်န့ၣ်ပှၢ်ကညီၣ်အါတဖၣ်. တဘျီယီၤန့ၣ်ပှၢ်သ့ၣ်ကမ့ၢ်ပှၢ်ကညီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဝါန့ၣ်အိၣ်လီၤ. အနီၤ, ပဒိၣ်ပှၢ်မၤတၢ်အခိၣ်တဂၤအဝဲမၤတၢ်တတီၤတလီၤဘၣ်. န့ၣ်က့ၢ်အဝဲမ့ၢ်ပၣ်ဝဲအပှၢ်တကရၢလၢပှၢ်ကညီၣ်န့ၣ်န့ၣ်တဲသ့ၣ်ခါ. ပှၢ်ကညီၣ်န့ၣ်ကဘၣ်မၤတၢ်အဂ့ၢ်ကတၢ်လၢအခိၣ်အနီၤအဖိခိၣ်တမ့ၢ်ခါ. အခိၣ်အနီၤမ့ၢ်မၤတၢ်တတီၤတလီၤဘၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ညါလီၤ. မၤတဘၣ်ဘၣ်. ယသရၢ်မ့ၢ်တဂၤတဲဘူယၤလၢ “လၢနတၢ်တီၢ်တလီၤ နီၤနတၢ်သညးသပှၢ်န့ၣ်တဘၣ်ပှၢ်ပှၢ်သ့ၣ်ကမ့ၢ်န့ၣ်တဂ့ၢ်”. အဃိပှၢ်အိၣ်ကဘျးအိၣ်ကဘျးအကျါန့ၣ်ပှၢ်ကညီၣ်ဘၣ်ဆၢၣ်အမ့ၢ်ကယၤစ့ၢ်တဖၣ်.

န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤဂ့ၢ်ဝီၣ်န့ၣ် အကါနီၣ်လၢပထံပကီၢ်အဂီၢ်နီၣ်မးတနီၤက့ၢ်ဘၣ်. အဃိနီၣ်သိးခိၣ်ဃၢၤဂ့ၢ်ဝီၣ်အတၢ်ကစီၣ်တဖၣ်ကတုၤဆူပပှၢ်ကညီၣ်ဖိအကျါန့ၣ် မ့ၢ်န့ၣ်ထံၣ်နီၣ်လဲၣ်. မ့ၢ်ပှၢ်အိၣ်လၢအဟူးဂဲၤဝဲလဲၣ်ခါ.

ယဆိကမိၣ်လၢပှၢ်မၤတအိၣ်နီၣ်တဂၤနီၣ်ဘၣ်. ယၤန့ၣ်က့ၢ် ခဲအံၤယမ့ၢ်ထံၣ်သ့ၣ်ထုၣ်န့ၣ်ယသးလီၤဆါအီၤ, န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤန့ၣ်

တလိၣ်ဘၣ်. ပလိၣ်ဘၣ်စုလၢပအိၣ်မူ မ့ၢ်လၢကီၢ်ပယီၤပူၤန့ၣ်ပှၢ်ဖျိၣ်ပှၢ်ယၢ်အိၣ်အါကတၢ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဂ့ၢ် နီၢ်ဂံၢ်တၢ်န့ၣ်ဘၣ်ဃးဟၢဖၢအတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လီၤ. အဃိပသးလီၤလၢစုတခီလီၤ. နီၢ်နီၢ်ပကြၢးအိၣ်, ပကြၢးမၤန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤဂ့ၢ်ဝီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လီၤ. နီၤသိးကမ့ၢ်တဖၣ်ကသ့ၣ်ညါအါထီၣ်ခိၣ်ဃၢၤဂ့ၢ်ဝီၣ်န့ၣ် ယဆိမိၣ်လိၣ်ဘၣ်ပှၢ်လၢအကျဲးစးမၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကမ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်တသ့ၣ်ညါဘၣ်ဃးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤဘၣ်. န့ၣ်က့ၢ်န့ၣ်မ့ၢ်သးလီၤမၤန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်ကဘၣ်ခိၣ်တယၢ်အီၤနီၤသရၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢခရံၣ်ဖိအပှၢ်တတၢ်န့ၣ်လုၣ်ဘၢလီၢ်ကဝီၤနီၤနီၤနီၤမးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်သရၢ်တဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ယုးယီၣ်ပၣ်ကဲအီၤနီၤမးလၢပှၢ်တတၢ်ပှၢ်န့ၣ်လီၤ.

နီၤန့ၣ်ပှၢ်လၢကီၢ်ပယီၤပူၤတဂၤအသိးန့ၣ်မ့ၢ်လၢကီၢ်ပယီၤတဘျီအဖိခိၣ်အါမ့ၢ်တၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.

နီၤယမ့ၢ်ပှၢ်လၢကီၢ်ပယီၤဖိတဂၤအသိးန့ၣ်ယမူၤအိၣ်လၢယကမၤအဂ့ၢ်ကတၢ်လၢယပှၢ်ကလုၣ်ပှၢ်ကညီၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဝံၤနီၤလၢယထံၣ်ယကီၢ်အဂီၢ်နီၤယမ့ၢ်ပှၢ်လၢကီၢ်ပယီၤဖိတဂၤအသိးလီၤ. ဘၣ်မနုၤအဃိလဲၣ်န့ၣ်ကယၢ်မ့ၢ်သးပဒိၣ်အဒုၣ်အဒါတဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ပှၢ်အခိၣ်ထံးလီၤ. တကးနီၤဘၣ်သးပဒိၣ်တဖၣ်အံၤမၤဟးဂုၢ်ဟးဂီၤကလုၣ်ဒုၣ်တဖၣ်, မၤဝဲတုၤအလီၤဖးခံဖုသၢဖုလီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဖျိလၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်နီၤပဒိၣ်အဃိဖိၣ်ယၢ်ဝဲန့ၢ်နီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်မ့ၢ်တနံၤလၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်လီၤပျီၤန့ၣ်ယဆိမိၣ်ကမ့ၢ်တၢ်အအါကတၢ်လၢထံၣ်ကီၢ်အဂီၢ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဃိပဝဲလၢအမ့ၢ်ပှၢ်အသိးတဖၣ်ဖိအံၤမ့ၢ်ပကမၤနီၤလဲၣ်နီၤကတဲကတီၢ်ဆိပၣ်ပသးနီၣ်လဲၣ်. ဖဲတၢ်ဆါကတီၢ်အဝဲန့ၣ်န့ၣ်ပလိၣ်ဘၣ်နီၤမ့ၢ်လၢလၢပဝဲဒုၣ်ကလုၣ်သးစၢ်ပကဘၣ်အိၣ်နီၤတၢ်နၢ်ပၢ်လိၣ်သးန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢပကမ့ၢ်ခါဆူညါအခိၣ်အနီၤအသိးတဖၣ်လီၤတမ့ၢ်ဘၣ်ခါ. ■

တၢ်ဂီၤလၢတၢ်သ့ၣ်အိၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဒိအီၤလၢစီၤချ့ၣ်

တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ -

လၢဝံမိလု, ခုဉ်အဲၣ်စံၣ်က့ၢ်

ပုၤကညီၤလၢဆိ တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢခံ

မၤ ရူး ၁၈ သီဟါလီၤခိ ၈ န့ၣ်ရံၣ်န့ၣ် ယသကိးမုၢ်ဒီးယၢခံၣ်, ပဒီးထီၣ် ဝဲသိ လုၣ်ဖဲဝုၢ်ကံၢ်မဲ လၢပက လဲၤဆူဝုၢ်ဘီ ကိးန့ၣ်လီၤ. တချုးပဟးထီၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် အ ဝဲတဲဟ်ယၢလၢယ မုဒီးထီၣ်သိ လုၣ်တဘျီလံ န့ၣ် ယတဘၣ်တဲ ပုၤကညီၤလၢဘၣ်. မ့ၢ် လၢယလံာ်ပိာ်ကျဲတအိၣ်အယိ ပုၤမုသံက့ၢ် ဘၣ်ဖူးယၢ တၢ်န့ၣ် ယတဲဆၢအဝဲသ့ၣ်တ ဘၣ်ဘၣ်အယိလီၤ. ဘၣ်ယိၣ်ဟ်စၢတၢ်တ ဝဲးဝဲးလံအဝဲၣ်ညါ, တၢ်ဘျီတၢ်တၢ် တဂ့ၤက ဒီးဘၣ်. ပုၤမၤတၢ်လၢ သိလုၣ်ပုၤတဂၤ ဟး ဟ့ၣ်လီၤပုၤယၣ်တဂၤတဘျီတဂၤတဘျီ ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်ယၢတဂၤ န့ၣ် သးပုၤနီၣ်ဟ့ၣ် လီၤယၢလီၤ. ဒီးမ့ၢ်လၢ သိလုၣ်ပုၤအိၣ်ဒီး ကလံၤခုဉ်အ (air-condition) အယိ မ့ၢ်န့ၣ် ခိဒိတန့ၣ် တၢ်ဂီၢ်ယသးဒိၣ်မး, ယသိၣ်မးတ ဘျီဘၣ်. တုၤသိလုၣ်အိၣ်ပတုၢ်ဖဲတၢ်လဲၤ ကျဲတတ် ဒီး ပုၤစံၣ်လီၤအိၣ်တၢ် အိၣ်တၢ် အ ခါ ယတ်ယီၤဟံးန့ၢ်ရူသ့ၣ်ယၣ်လၢပုၤဟ်ဝဲ တဘျီ ဒီးမၤကလၢက့ၤယသးလီၤ. ယ ဆိမိၣ်လၢယ ကဲထီၣ်ပုၤကညီၤအံၤ ယတၢ် အိၣ်မု ဖးလီၤတီၢ် လၢကယုယၣ်အဂီၢ်န့ၣ် ယုတသ့, ယုတဘျီဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤအသးအံၤမ့ၢ်တၢ်အ ဆိကတၢ်တ ခါလၢယလဲၤခိဖျိ လၢယ တၢ်လဲၤဟးယုသ့ၣ် ညါ မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢ ကီၢ်က့ၢ်တဲၣ်အပူၤအ ခါ န့ၣ်လီၤ. ကညီၤသးစၢ်အတၢ်ဟးယု သ့ၣ်ညါမၤလိန့ၢ်တၢ်အံၤ စးထီၣ်ဝဲ ဖဲလါ မၤရူး ၁၉ သီ-လါအုၣ်ဖြၣ် ၈ သီ, ၂၀၀၁ နံၣ်အဆၢကတီၢ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟးမၤလိ တၢ်အံၤမ့ၢ်ဝဲသၢဘျီတဘျီ လၢအဘၣ်တၢ်က ရၢကရိရဲၣ်ကျဲၤ အီၤလၢသရဲၣ်ဖြဲ ကံၣ်လၢ (Swissaid) အတၢ်ကရၢကရိန့ၣ်လီၤ. ကညီၤ သးစၢ်လၢအဟးမၤလိတၢ်ခဲလၢအိၣ်ဝဲ ၁၄ ဂၤ န့ၣ်လီၤ. ကညီၤသးစၢ်တဖု အံၤဟ်ဖျိၣ် ထီၣ်ယုၣ်အသးဒီး ကညီၤပျီ, ကညီၤစျီ လၢ

အတၢ်ဘျီတၢ်ဘါမ့ၢ်ဝဲဘူးဒးတနီၤ ဒီးခရံၣ် ဖိတနီၤ ဒီးအိၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအ လီၤဆိလိာ်အသးစုၣ်စုၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်လဲၤ တဘျီအံၤအတၢ်ပညိၣ်ခိၣ်သ့ၣ် မ့ၢ်ဝဲဒ်သိးပ ကမၤလိန့ၢ်တၢ်ဘၣ်ယး ပုၤတဂၤဖိအတၢ် လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢပုၤဂုၤဝိတကပုၤ (social community development in Thailand) လၢ ကီၢ်က့ၢ်တဲၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အ ယိယအိၣ်ဒီးဟ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးယတၢ်ထံၣ်ဒီး တၢ်န့ၢ်တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အ ခိပညီၤလၢက့ၢ်တဲၣ်လီၢ်ကဖိတဖုသိၣ် လီၤယၢအံၤ ဒ်သိးဒီးပုၤဝဲၣ်သ့ၣ်တဖုကကွၢ် ထံဆိကမိၣ်သကိးဝဲအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဖိဝုၢ်ဘီကိး

ဖဲတၢ်လဲၤအခိၣ်ထံးကတၢ်တန့ၣ်န့ၣ် ပ ထံၣ်လိာ်ခိၣ်ညါပသးဒီး တံးဖိသကိးဖိလၢအ ဟဲလၢလီၢ်ယံးတဖု ယုၣ်ဒီးသရဲၣ်, သရဲၣ် မ့ၢ် ဒီးတံးသကိးက့ၢ်တဲၣ်ဖိတဖုဖဲဝုၢ်ဘီ ကိး, က့ၢ်တဲၣ်အဝုၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလါမၤ ရူး၂၀ သီဟါလီၤ ၆ န့ၣ်ရံၣ်အဆၢကတီၢ် ပဝဲသးစၢ်ပုၤမၤလိတၢ်ဖိတဖု သရဲၣ်ဟး ကွၢ်ကီၢ်စၢပုၤတၢ်လၢဘီကိး ဝုၢ်ပုၤ ဒီးယ ထံၣ်ဘၣ်လၢမ့ၢ်ဝုၢ်ဖးဒိၣ်တဖျါၣ် လၢအအိၣ် ဒီးတးဖးဒိၣ်ဖးထီၣ်တဖု, သိလုၣ်တဖု အိၣ်ပျဲၤကတံာ်မးလၢကျဲမ့ၢ်ဖးဒိၣ်အ ပုၤလီၤ. တၢ်ခဲလၢအိၣ်ဖျါကတံာ်ကတုၢ်ဒီး လၢကလံၤကျဲပျဲဒီးတၢ်သဝံသဝါလၢအတ ဂ့ၤဘၣ်တဖုန့ၣ်လီၤ. ယဟးထံၣ်ဘၣ်ပုၤ တနီၤနီၤအိၣ်ဖျါကဲဒိၣ် ဒီးဝဲသိလုၣ်တခိၣ် တဂၤ, ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်ပုၤတနီၤနီၤဖျိၣ်ဒိၣ်မး တုၤဒုၣ်လဲၣ်အဟံၣ်တအိၣ်ယိတအိၣ်မဲလၢ ကျဲကပိာ်ဂမၤဒီးလၢတီၤဖးဒိၣ်အဖိလၢ, ဒီးလၢအကျဲပုၤမၤဘျီ, ပုၤန့ၢ်တအၢ ဟးသးဝံၣ်တၢ်လၢကန့ၢ်ဘၣ်စ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢန့ၣ်အဝဲၣ်ညါပလဲၤခိဘၣ်တၢ်လီၢ်တ

တီၤ, လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အဖိလၢန့ၣ် ယထံၣ် ဘၣ်ပိာ်မုၢ်သးစၢ်တဖု ဂဲကလံာ်လၢမ့ၢ် အူဂီၤဂီၤလၢလါဟ့ၣ်အဖိလၢ, အိၣ်ထဲအ လဲလီၤ. ဘၣ်မနုၤပိာ်မုၢ်ဖိတဖုဘၣ်မၤ တၢ်မၤဒ်သိးအံၤလဲၣ်. လၢပိာ်မုၢ်တနီၤအ ဂီၢ်န့ၣ်ကမ့ၢ်လၢတၢ်မၤအဂ့ၤအဂၤလၢကဒီး န့ၢ်ဘၣ်စ့အဂီၢ်တအိၣ်ဘၣ်. တနီၤတခိၣ် မ့ၢ် လၢအဲၣ်ဒီးအိၣ်မုကူးသိးလီၢ်ကဲဒီးပုၤကဲဒိၣ် အဖိအလံၤ လၢအကူအသိးတၢ်ဒ်ပုၤကီၢ်မ့ၢ် န့ၣ်ဖိ ဒီးဟီလံးဂူးအကနးမုၢ် (Holly Wood actress) အသိးအယိ ယုစုလၢအန့ၢ်ညီ ခိဖျိ ကျဲလၢတၢ်ဆါလီၤအိၣ်အနီၢ်ခိန့ၣ်လီၤ.

လၢအပူၤကွံာ်အနီၢ် ၅၀ န့ၣ်ကီၢ်က့ၢ် တဲၣ်မ့ၢ်ထံကီၢ်တဘျီလၢအိၣ်ဝဲဒီးအသ့ၣ်ပုၤ လၢအဂ့ၤ, လၢပျဲဒီးန့ၣ်ဆၢတၢ်ထူးတီၤတ ဖုဒီးအပုၤထံဖိကီၢ်ဖိဒီးသန့ထီၣ်အသး လၢသ့ၣ်ပုၤဒီးန့ၣ်ဆၢခိၣ်ယၢတဖုန့ၣ်လီၤ. “စးထီၣ်လၢ ၁၉၆၀ နံၣ်လံၤလံၤန့ၣ် က့ၢ် တဲၣ်ပဒိၣ်စးထီၣ်မၤဝဲမ့ၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အတၢ် လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖုန့ၣ် လီၤ. ဖဲအပူၤကွံာ်အနီၢ်ခံဆဲးဘျီအတီၢ်ပုၤ န့ၣ် ကီၢ်က့ၢ်တဲၣ်အမ့ၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ် ဟဲဖး ထီၣ်ဝဲဒ်ကူအသိးန့ၣ်လီၤ. တဘျီယိန့ၣ် တၢ်ထူးတၢ်တီၤကျိၣ်စ့, လုၣ်မ့ၢ်မုၢ်ပိာ်တီၢ် ကါ, ကဘီတၢ်ကဘီယု, ယုဒီးပုၤကူပုၤ ကညီၤတဖုဆါအိၣ်ကွံာ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အ စံာ်အပျဲဒီး ဟဲစံာ်န့ၣ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖဲဝုၢ်ဘီကိး အပူၤ ပျဲလုၣ်ကွံာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တဘျီကီၢ် က့ၢ်တဲၣ်မ့ၢ်ထံကီၢ်တဘျီလၢအဒီးသန့ ထီၣ်အသးလၢတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအဖိခိၣ်အံၤ န့ၣ် ကျဲးစးဆိတလဲအသးဆူ ဝဲဖိကဟ့ၣ် အထံကီၢ်တဘျီန့ၣ်လီၤ. အယိခဲအံၤ ကီၢ် က့ၢ်တဲၣ်ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢဝဲဖိက ဟ့ၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဒီး “ကီၢ် က့ၢ် တဲၣ်ပုၤ ဝဲဖိကဟ့ၣ် ၈၇% ဘၣ်ယးဒီးဖုၣ် ခိၣ်” န့ၣ် စံာ်စ့ၢ်လၢလၢအမ့ၢ် (Project for

“ပသးလီၤက့ၤပထံကျိၤသပှၢ် တၢ်လီၤ. ပတၢ်သးလၢ ပကပတုၣ်ကွၢ်တၢ်ခူၣ်လၢၢ် ဘၣ်. ပဃုဒၣ်ထဲတမံၤလၢ အဝဲသ့ၣ်ကကတီၢ်ပထံပနီၣ် အလီၢ်လီၢ်”

ခုတ်ထံဖိကျိတဘိအံၤအိၣ်ဖျါလါဆုၣ်, အိၣ်ဒီးဒုၣ်ဖိ ညှဉ်ဖိဗံလၢဒိၣ်မးလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်လၢအကၢၢ်ခိၣ်တၢ် ကွဲးလီၤဗၢဝဲ “လၢတဖၣ်တလီၢ်အတီၢ်ပူၤအံၤ တ ဘၣ်အိၣ်ထံဒီးဃုအိၣ်ဒုၣ်ညှဉ်လၢထံကျိအပူၤဘၣ်”. ဒီဖျါအိၣ်ဒီးပုၣ်အစုၣ်အပျၢ်လၢပုၤခူၣ်လၢၢ်ဖိဂံၢ်လီၤဝဲ န့ၣ်လီၤ.

Ecological Recovery) အပူၤန့ၣ်တၢ်အခိၣ်တ ဂၤစံးဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အံၤ မၤအသးချ့ဒိၣ်မးအယီၤ ဝဲ ၁၉၉၇ နံၣ်န့ၣ် ပ သ့ၣ်ညါဘၣ်လၢကီၢ် ကျိၣ် တဲၣ် ဘၣ် ကွၢ် ဆၢၣ် ဝဲဒီး မုၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်အတၢ်တတၢ်တနါန့ၣ် လီၤ. တၢ်မၤလီၢ် အဖျါၣ် လၢအကယၤ ဘၣ် ကးတံၣ်ကွၢ် အသး ဒီးပုၤလၢအက ကွၢ်တ ဖၣ် အတၢ်မၤတ အိၣ်လၢ ဘၣ် န့ၣ်လီၤ. ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအခိၣ်တိသ့ၣ်တရူ အမဲၣ် ခးလံခးဟ့ၣ်, အခိၣ်ဘါမုၢ် အခံဘါဆၣ်အ ယီၤ ပုၤအါဂၤဖုသံလီၤအသးလၢတးဖး ထီ အဖိခိၣ်န့ၣ် ကွၢ်ပရၢပစၢ် (medium) ပၣ် ဖျါထီၣ်ဝဲစ့ၢ်ကီးလီၤ. ပုၤအါဂၤကၢၢ်ကဒါ က့ၤအခိၣ်ဆူခိခိၣ်သ့ဝီ ဝဲတဘျီအဝဲသ့ၣ် ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးလုၢ်အိၣ်တ့ၢ် အသးသ မူလၢတၢ် သ့ၣ်အိၣ်ဖျါအိၣ်တၢ် န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တၢ် ဂုၢ်ကီဖးဒိၣ်အိၣ်ဝဲတမံၤလၢ အဝဲသ့ၣ်အတၢ် လီၢ်တၢ်ကျဲ, အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တဖၣ်တအိၣ် လၢဘၣ်. မုၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဆါအိၣ်ကွၢ်ဝဲ ဆူဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်သဲထံတဖၣ်အအိၣ်အယီၤ လီၤ. ခဲအံၤဒီးခဲအံၤန့ၣ် ပနၢ်ဟ့ၣ်ဘၣ်လၢ တၢ်တထီၣ်တလီၤအိၣ်ထီၣ်လၢ ပုၤဟးဒုး န့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သး (demonstration)လၢ ဝုၢ်ဘိကီးအပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ ဒီး ဝုၢ်ဘိကီးတဖျါအံၤ ပစံးသ့လၢ ပုၤ လုၣ်ကွၢ်ဒီးတၢ်ဗံတၢ်လၢ, တၢ်လၢအလၢလၢ ဃး, တၢ်ဂ့ၤတၢ်ဝါ ဒီးတၢ်အါတၢ်သီန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလီၢ်န့ၣ်တၢ်ဝဲ ခုတ်သဝီ

ဝဲလါမၢ်ရး ၃၀ သီမုၢ်ယုၢ်လီၤအဆါ ကတီၢ်ပလဲတုၤဆူကညီပျီၣ် သဝီတဖျါၣ် ကီးဝဲလၢ ခုတ်သဝီ, အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး လၢထံဖိကျိအကၢၢ်ခိၣ်, ထူယၤတၢ်ပၣ်သ ဘျီဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအပျၢ်ကွီၤပူၤ (Tung Yai Wildlife Sanctuary), ကၢကွဲးနါဘူရံၤကီၢ် ရုၣ်အပူၤလီၤ. ခုတ်သဝီဖိတဖၣ်မုၢ်ဝဲပုၤ ဝဲအိၣ်ခုးလၢအမိၢ်ပၢ်ဖံဖုအစိလံလံ, လၢပျၢ်လၢကျါကစုဒု ပုၤဒီးတၢ်သ့ၣ်ဖျံသး ညီန့ၣ်လီၤ.တၢ်ကီတၢ်ခဲလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ် ပုၤယဲခုၣ်ပုၣ် လၢအသဝီ ဆါခိၣ်စိစူ ၁၀ က်လိမံထၢၣ်, တဘူးတ ယံဒီးထံဖိကျိခုတ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ခူၣ်ပုၣ် အံၤယံၣ်လံအနံၣ် ၂၀ ဘျဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ် ဆၣ်ဝဲပူၤကွၢ်အနံၣ်တဆံန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်စး ထီၣ်ဂံၢ်လီၤဝဲ ပုၣ်အစုၣ်တဖၣ်ဆူထံကျိပူၤ

ဝဲတၢ်စူၤခါအဆါကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. အနံၣ်ယံၣ် ထီၣ်ဒီးအါထီၣ်, ဒုးကဲထီၣ်ထံဘၣ်အါအိၣ် ဒီးပုၣ်အစုၣ်အပျၢ်န့ၣ်လီၤ. အခိၣ်ထံးပုၤသ ဝီဖိတသ့ၣ်ညါဝဲဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်တုၤဆၣ်ဖိ ကီၢ်ဖိတဖၣ်အိၣ်ဘၣ်ထံးဒီးသံ ဒီးသဝီဖိတဖၣ် စးထီၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဆုးတၢ်ဆါ ဒီးဆိးကု သံစ့ၢ်ကီးဝဲဒီး အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်ပၣ်သ့ၣ်ပၣ် သးဝဲလၢအဂ့ၢ်လီၤ. ဝဲဘိကီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ် အိၣ်ချ့အပူၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် ဟဲမၤကွၢ် သဝီဖိအသ့ၣ်အခါန့ၣ်ထံၣ်န့ၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ပုၤ မၤကွၢ်အသ့ၣ် ၁၅၀ ဂၤ(သဝီဖိခဲလၢအိၣ်ဝဲ ၂၀၀ ဂၤယၣ်ယၣ်) အကျါ ပုၤ ၁၁၅ ဂၤန့ၣ် အိၣ်ဒီးပုၣ်လၢအသ့ၣ်ပုၤအါန့ၣ်ကြးအိၣ်အ ဘျီၣ်ဆးန့ၣ်လီၤ. ဝဲပလဲၤဟးအနံၣ်န့ၣ် သ ဝီဖိသံဝဲတဂၤ ဒီးဘၣ်တၢ်ဆုးအါဆူတၢ်ဆါ ဟံၣ် ၁၄ ဂၤလီၤ. ပလဲၤထီၣ်ဘၣ်လၢ သဝီ ဖိတဖၣ်အမဲၣ်အိၣ်ဖျါသ့ၣ်ဆုးသးဆုး ဒီးသ

ဝိဒီတဖျၢၣ်တၢ်ဘျၢၣ်တၢ်ဘျၢၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

ထံဖိကျိတဘိလၢသဝီပူအံၤ အိၣ်ဖျါဆံ့, အိၣ်ဒီးဒုၣ်အိၣ်ဒီးညၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်လၢအကၢၢ်ခိၣ်တၢ်ကွဲးလီၤယၢ်ဝဲ “တဘၣ်အိထံ ဒီးယုအိၣ်ဒုၣ်ညၣ်လၢထံကျိအပူဘၣ်”. ဖါတံၢ်ယၢ်စၢၣ်လၢအမ့ၢ်ခံတံၢ်သဝီသးပုၤခံဂၢတၢ်ကတဲဘၣ်ပုၤလၢ “တၢ်ချၢၣ်ပုၤတၢ်မၤတအိၣ်ဒီးအခါပအိၣ်သ့အိၣ်သ့, ပသုထံဖိကျိလၢပကအိအိမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိကအိအိမ့ၢ်ဂ့ၢ်ဂ့ၤတဖၣ်သ့ ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ချၢၣ်ပုၤတၢ်မၤအိၣ်န့ၣ်က့ၤ ပတဒီးန့ၣ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်နီတမံၤအမဲၣ်ညါ ဟဲစိၣ်န့ၣ်ပုၤတၢ်ကိတၢ်ခဲဖးဒိၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဆုးတၢ်ဆါ, တၢ်သံတၢ်ပုၤဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိတဖၣ်သံ ဒီးပထံဖိကျိပသုတသ့လၢ ဘၣ်” န့ၣ်လီၤ. “ပသးလီၤက့ၤပထံကျိသပုၤတၢ်လီၤ. မ့ၢ်တဲတီတီန့ၣ်လၢပကတီၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အဂီၢ် ပပျံၤတၢ်လီၤ. ပ

ကူၣ်ပနံၣ်လၢအသးလီၤတၢ်အထိးနါအါအါတဖၣ် တဒူးတၢ်လၢခိၣ်ယၢၤအဂီၢ်ဘၣ်, ဒီးမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်လၢအသးလီၤထဲစုတမံၤဇိၤန့ၣ် ဟံၣ်ကဲဝဲဒၣ်လီၤကဝီဖိအတၢ်အိၣ်လုၢ်အိၣ်သးသမူဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤစ့ၤဝဲဒိၣ်မးလီၤ.

မ့ၢ်ဒုၣ်ပုၤဖျိၣ်ဖိ, ပတအဲၣ်ဒီးထီၣ်ဒါပုၤနီတကဘၣ်. ပတတံၢ်သးလၢပကပတုၣ်ကွၢ်တၢ်ချၢၣ်လၢၢ်ဘၣ်. ပယုဒုၣ်ထဲတမံၤလၢအဝဲသ့ၣ်ကကတီၤပထံပနီအလီၤလီၤ” န့ၣ်ပုၤမၤစၢၤသဝီသးပုၤဖဲဒုတံၢ်တကကတီၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလီၤလၢပမၤလီၤန့ၣ်ဖဲအံၤန့ၣ် တၢ်အုၣ်တၢ်ဆၣ်လၢအဟးထီၣ်လၢတၢ်ချၢၣ်လၢၢ်လုအပူတတမံၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤဘၣ်ယိၣ်လၢန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤအဂီၢ်လီၤ. ကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ်လၢအသးလီၤတၢ်အထိးနါအါအါတဖၣ် တဒူးတၢ်လၢန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤအဂီၢ်ဘၣ်, ဒီးမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်လၢအသးလီၤထဲစုတမံၤဇိၤန့ၣ် ဟံၣ်ကဲဝဲဒၣ်လီၤကဝီဖိအတၢ်အိၣ်လုၢ်အိၣ်သးသမူဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤစ့ၤဝဲဒိၣ်မးလီၤ.

တၢ်မၤလီၤန့ၣ်တၢ်ဖဲ စနံးဖိသဝီ

ဖဲ လါမၢ်ရး ၃၁ သီအနံၤပလဲကဒီးဆူကညီပျီၤသဝီတဖျၢၣ်ကိးဝဲလၢစနံးဖိသဝီ, အိၣ်လၢစၢၣ်ချးဘူရံၤကီၢ်ဆၣ်, ကးခွးနးဘူရံၤကီၢ်ရူၣ် အကစၢ်ကျါထံဖိကျိကၢၢ်နံၤဒီး ဘၣ်တၢ်အိၣ်ဝးတရံးအိၣ်လၢသ့ၣ်ပုၤလါဟ့ယံၤလၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. န်သဝီအစိပီၢ်အိၣ်အသိး အသဝီသးပုၤအဆိကတၢ်မ့ၢ်ဝဲဖုန့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤဆိတမံၤလၢအဝဲသ့ၣ်အသိခါဖျၢၣ်ပူ အိၣ်ဒီးကဆိမဲဖးဒိၣ်ခံခီ လၢသဝီဖိတဖၣ်စံးဝဲဖုန့ၣ်လဲၤဟံၣ်န့ၣ်ဝဲလၢကီၢ်ပယီၤမါတလုၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဖိတဖၣ်ဟဲအိၣ်ဖဲစနံးဖိသဝီအံၤယံၣ်လံၤ ၂၀၀-၃၀၀ ယၣ်ယၣ်လံၤ ဒီးအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤဖဲအိၣ်ဒုးလၢအဖဲဖုအစိလံၤလံၤဖဲတၢ်လီၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢအဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲန့ၣ် တၢ်လီၤအံၤသ့ၣ်ပုၤဂ့ၤအယီၤဖဲ ၁၉၇၆ နံၣ်န့ၣ်ပုၤဒိၣ်ဟံၣ်ပနီၣ်ကွီၤယၢ်ဝဲတၢ်လီၤအံၤဆူဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိပျံၤကွီၤန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်ဝဲၤအာဝဲသီစနံးဖိသဝီဖိတဖၣ် လၢအဖဲဒုးမၤဟးဂီၤသ့ၣ်ပုၤ ဒီးအဲၣ်ဒီးနီၤဟးထီၣ်ကွၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်လီၤအံၤအပူန့ၣ်လီၤ. မၤကဒီးဖဲ ၁၉၉၂ နံၣ်န့ၣ် (UNESCO) ဟံၣ်ပနီၣ်ဝဲတၢ်လီၤအံၤလၢအမ့ၢ် “န့ၣ်ဆၢၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်န့ၣ်သါအလီၤ(Natural World Heritage Site)” န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်လီၤတၢ်အံၤဝဲၤအလီၤခံ ပုၤသဝီဖိတဖၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်သနးနးနးကလဲၣ်လီၤ. န်သ့ၣ်ပုၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီအိၣ်ဝဲအသိး တၢ်တြိဝဲဒၣ်ပုၤကညီတဖၣ်လၢကအိၣ်ဆိးလၢ တၢ်ဒီတဖၣ်သ့ၣ်ပုၤအလီၤဒ်အံၤအပူဘၣ်. မ့ၢ်ပုၤသဝီဖိတဖၣ်တခီတဟးထီၣ်ကွၢ်လၢအတၢ်လီၤဘၣ်. မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အုၣ်အသးဒုၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်တမ့ၢ်ပုၤလၢအမၤဟးဂီၤသ့ၣ်ပုၤဘၣ်. “ဒ်သိးပမူကသ့အဂီၢ် ပဟံးန့ၣ်ဒုၣ်တၢ်တဖဲဖိလၢဟီၣ်ခိၣ်အဆိၣ်လီၤ. ပတဆါအိၣ်တၢ်လၢပကကဲဒိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. ပလီၤကံၢ်ဒ်ထိးကလဲၣ်ဖိတဖၣ် ပအိၣ်သ့ၣ်လုၢ်အုဖိလၢပဟၢဖၢကပျဲအဂီၢ်လီၤ. ဖဲပအိၣ်တၢ်ဝဲခါန့ၣ်သ့ၣ်လုၢ်အုအသိတဘျၢၣ်ကဟဲဒီးစၢ်ထီၣ်လံၤလီၤ” န့ၣ် သဝီဖိတဂၤဟ့ၣ်တၢ်အိၣ်အတဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကရၢကရီအါဖု, ပဒိၣ်တနီၤ, တမ့ၢ်ပဒိၣ်တနီၤ, ပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တနီၤ ဟဲန့ၣ်လီၤယုန့ၣ်တၢ်အစၢၤလၢ ပုၤ

သဝီဖိတဖၣ် အိၣ်လၢပုၤပုၤသ့ မ့ၢ်တမ့ၢ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢခံကတၢ်န့ၣ်ပဒိၣ်ဟ့ၣ်အခွဲးလၢအဝဲသ့ၣ်ကအိၣ်ဆိးဝဲလၢတၢ်ဒီသ့ပုၤအပူ ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်အသးလၢအတမၤဟးဂီၤပုၤအခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးအံၤမၤယံးထီၣ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဖဲဒုးဖဲသံၣ်အလုအလၢလီၤ.

ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်သ့တမၤဟးဂီၤပုၤတဂ့ၤအဂီၢ် ချူးစိၤတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အိၣ်အါမံၤဘၣ်တၢ်ဟဲစိၣ်န့ၣ်အိၣ် လၢသဝီဖိတဖၣ်တလိၣ်ဘၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်တူၢ်လီၤဝဲတခီ အဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်မူအလုၢ်အလၢကဆိတလဲအသးန့ၣ်လီၤ. အဒိ, သဝီအံၤ ပဒိၣ်အိၣ်ဒီးဟဲထီၣ်န့ၣ်အိၣ်လီမ့ၢ်အု, တ့န့ၣ်အိၣ်ကျဲလၢကးတယၢၤစ့ ဘၣ်ဆၣ်တတူၢ်လီၤဝဲဘၣ်. သဝီဖိတဖၣ်စံးဝဲလၢသဝီကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်အယီၤ ပတကြးဒီးတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးဘၣ်. တကးဘၣ်, တုၤကျဲဖျိတဘျီန့ၣ် ဘၣ်ယိၣ်ဝဲလၢတၢ်မၤအိၣ်ဟ့ၣ်သ့ၣ်ကဟဲပိၣ်ထွဲထီၣ်အခံန့ၣ်လီၤ.

စနံးဖိသဝီဖိအံၤအိၣ်မူတုၢ်တစါဘၣ်တစါ လၢတၢ်လီၤအံၤအပူအနီၣ်လၢအကယၢတဖၣ်လံ ဘၣ်ဆၣ်ပုၤတၢ်ချၢၣ်တထံၣ်ဒီးလၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအကတီၤပုၤဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်ကျဲးစးဒုးသ့ၣ်ညါဝဲ ပုၤတၢ်ချၢၣ်တဖၣ်ဘၣ်ဆၣ် ပုၤတၢ်ချၢၣ်တဖၣ်အသးဒုဒီးဒုဒ်တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ကတီၤအဖိခိၣ်ခီဖျိတထံၣ်ဝဲတၢ်အုၣ်သးလံၣ်လဲၣ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယါ ဒီးတၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤန့ၣ်ဆၢၣ်သ့ၣ်ပုၤလၢဖဲအုၣ်ကျိၤကျဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤခဲအံၤအဝဲသ့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲကူၣ်သ့ဆဲးလၢကမံးတံၤလၢကမၤနီၣ်မၤယါဝဲလီၤကဝီၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်နီၤဝဲဆူအဖိအလံၤစိၤလၢခံတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်လုၢ်ယုသ့ၣ်ညါက့ၤအသ့ၣ်ပုၤအဂ့ၢ် ဒီးဘိးဘၣ်ရၢလီၤဝဲလၢအသ့ၣ်ပုၤအိၣ်ဝဲ ၄၃ ကလုၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလီၤလၢပမၤန့ၣ်အိၣ်ဖဲ စနံးဖိအံၤန့ၣ် လီၤဘၣ်လၢတၢ်ကီၢ်သ့ၣ်ကီၢ်သးအပူလၢကတူၢ်လီၤအဒုသဝီအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲအိၣ်လၢပဒိၣ် ဒီးတမ့ၢ်ပဒိၣ်အတၢ်ကရၢကရီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တူၢ်လီၤဝဲတၢ်အိၣ်သးဆိတလဲသးလၢမ့ၢ်မဆါတန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်ကလုၢ်ပိၣ်တၢ်ဆိတလဲသးအခံကယီၤကယီၤလၢ

တၢ်ဆိကမိၣ်ဝဲၣ်ဖးနီၤဖးတၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးအပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဂ့ၢ်ကွဲးစးထာဖျိၣ်ကွၢ်စ့ၢ်ကိးအလီၢ်ကဝီၤအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်ဒီးကွဲးလီၤယၢ်ဝဲလၢစးခိအလီၤဒ်သိးကသိၣ်လိသ့အဖိအလံၤလၢခံတဖၣ်ဒီးပုၤတၢ်ချၢလၢအန့ၣ်ဝဲလံာ်လၢတၢ်ကွဲးဒိၣ်န့ၣ်ဒီးတၢ်ကတိၤတဖၣ်ကဖးဘၣ်ဝဲဒၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိၤန့ၣ်တၢ်ဖဲယူၤဟံၣ်ဒါသဝီ

ဖဲလၢအဖြ့ၣ်၂ သီအနံၤပလဲၤတုၤကဒီးဆူကညီၣ်ပျီၤသဝီအဂၤတတီၤကိးဝဲလၢယူဟံၣ်ဒါ, လၢညါကိးဝဲလၢလၢၤသ့ၣ်ကျိၤသဝီ, ဆိၣ်ဖဲစူၤဖါဘျၢရံၤကီၢ်ရၢၣ်အပူၤဒီးသဝီအံၤဆိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးယံာ်လံၤ၂၀၀ နံၣ်ယၢ်ယၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတဖၣ်မ့ၢ်ပုၤဖဲးဆိၣ်ခးဒီးဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢသ့ၣ်ပျီၤန့ၣ်လီၤ. လၢခံတုၤကျဲၤမ့ၢ်ကျဲၤဘိဖျိထီၣ်န့ၣ်တၢ်မၤကၤသ့ၣ်ဟဲၤဟံၣ်ထီၣ်ဝဲဒီးပုၤဒိၣ်ကျိၣ်ဒိၣ်စုတဖၣ်ဟဲန့ၣ်လီၤ. ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်လၢကသ့ၣ်လီၤမ့ၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အသ့ၣ်ထံးတဖၣ်ဒီးသ့ၣ်တၢ်ဖျးတၢ်လၢသ့ၣ်ဒီးကိၣ်ကသံၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒူဖိသဝီဖိတဖၣ်စးထီၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီးပဒိၣ်သ့ၣ်ပျီၤတၢ်ဘျၢအတၢ်ဖိၣ်ပံးယၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤအါဂၤဘၣ်ဆိတလဲအတၢ်လုၢ်အိၣ်အသးသမူလၢတၢ်ဖဲးဆိၣ်ခးဆူတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်တၢ်လၢအသ့ၣ်ကကသံၣ်န့ၣ်လီၤ. ယံာ်ထီၣ်ဒီးဒူဖိသဝီဖိတဖၣ်စးထီၣ်

သ့ၣ်ညါဝဲလၢတၢ်သ့ၣ်ကကသံၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအပူၤန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တခါလၢတဂ့ၤလၢအဝဲသ့ၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒီးအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချၢအဂီၢ်ဘၣ်. တကးဒီးဘၣ်အဝဲသ့ၣ်အဒ့ၣ်ကမၢ်ထီၣ်ဒီးတထူၣ်ဖျးထီၣ်လၢတၢ်ဒ့ၣ်တၢ်ကမၢ်အပူၤနီၣ်တဘျီလၢဘၣ်. လၢခံဒိဖျိလၢကွီၣ်တဲၣ်ပုၤထူစံာ်ဖိအမံၤလၢသရၣ်ဖးယိၣ်တဂၤဟဲန့ၣ်လီၤအိၣ်ဆိးမၤသကိးသိၣ်လိန့ၣ်ယုၤအဝဲသ့ၣ်အယီၤခဲအံၤသဝီဖိ၂၀ မျးကယၤမၤဝဲအိၣ်ကနံးတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျး (organic gardening) န့ၣ်လီၤ. တကးဒီးဘၣ်လၢကဒိသဒါပုၤတၢ်ချၢအတၢ်ဟဲန့ၣ်ဒိၣ်ဖိလၢအဝဲသ့ၣ်အလီၢ်ကဝီၤအပူၤဒီးထံကီၢ်သ့ၣ်ပျီၤပဒိၣ်အတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ကွၢ်အဝဲသ့ၣ်အသ့ၣ်ပျီၤဆူတၢ်ဒိသဒါသ့ၣ်ပျီၤအလီၢ်အဂီၢ်အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်မၤဖျါထီၣ်ဝဲ “ပုၤတတၢ်သ့ၣ်ပျီၤ” အတၢ်မၤမိၢ်လံၤမိၢ်ပျီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပထံၣ်ဘၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးအကမံးတံၤ, တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢ, အသ့ၣ်ပျီၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤထံဆၢကီၢ်ဆၢလီၤတၢ်လီၤဆဲးဒ်သိးကသ့ၣ်ဒုးန့ၣ်ပဒိၣ်ပပျီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကတဲာ်ကတီၤအပုၤတတၢ်သ့ၣ်ပျီၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ခွဲမ့ၢ်တီၤ, မ့ၢ်အမ့ၢ်အိၣ်တၢ်န့ၣ်လူၤမၤပံာ်မ့ၢ်က့ၤဝဲ, တၢ်ဟးဆၢၣ်ပျီၤ, တၢ်ဟးသမံသမိးပျီၤအတၢ်အိၣ်သးလၢတၢ်မၤနီၣ်မၤယၢ်သ့ၣ်ပျီၤအတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အိၣ်ဆံးအါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိၤလၢယမၤလိၤန့ၣ်ကျဲၤမ့ၢ်ကျဲၤဘိ, လီမ့ၢ်အူဖၣ်ဆါဟဲတုၤဆူတၢ်လီၢ်တတီၤလၢလၢန့ၣ်အိးဟီထီၣ်န့ၣ်န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်ထူးတီၤအိၣ်ယၢၤတဖၣ်အတၢ်ဟးဂုၢ်ဟးဂီၤဒီးလီၢ်ကဝီၤကမ့ၢ်တဖၣ်ဘၣ်ကွၢ်မဲာ်ဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤဒီးပုၤဂုၢ်ဝီတၢ်ဂုၢ်ကီၢ်အါမးန့ၣ်လီၤ. ကျဲၤလၢကကြိဆၢကွၢ်မ့ၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အလၢသဟီၣ်လၢအဆူၣ်အံၤကန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်အိၣ်ဒ့ၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်, တၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်မၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လီၢ်ကဝီၤပုၤတတၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်(TVS) အတၢ်လဲၤဒိဖျိလၢအနံၣ်၂၀အတီၢ်ပုၤအိၣ်အသိးလီၢ်ကဝီၤအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ထီၣ်စံးတၢ်န့ၣ်ပုၤကညီၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ကဘၣ်ဟဲလၢဆိဝံၤမးတၢ်ဖိတၢ်လဲၤအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ကဘၣ်ဟဲလၢခံန့ၣ်လီၤ. ထဲန့ၣ်မးကမ့ၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢအဂါအကျၢသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. ■

ကျဲၤမ့ၢ်ကျဲၤဘိ, လီမ့ၢ်အူဖၣ်ဆါဟဲတုၤဆူတၢ်လီၢ်တတီၤလၢလၢန့ၣ်အိးဟီထီၣ်န့ၣ်န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်ထူးတီၤအိၣ်ယၢၤတဖၣ်အတၢ်ဟးဂုၢ်ဟးဂီၤအကျဲၤန့ၣ်လီၤ. အမဲာ်ညါ, လီၢ်ကဝီၤဖိအမိၢ်လုၢ်ပာ်လၢတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူကဟဲပံးထီၣ်စ့ၤထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွဲးကျၢၢ်တံာ်

လၢတၢ်လဲၤဒိတကတီၢ်ညါအပူၤပထံၣ်ဘၣ်လၢဒိဖျိတၢ်ကွၢ်ဒၣ်ထဲမ့ၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တကယၤဒုအယီၤန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်ထူးတီၤအိၣ်ယၢၤတဖၣ်ဘၣ်ဟးဂုၢ်ဟးဂီၤဒီးလီၢ်ကဝီၤကမ့ၢ်တဖၣ်ဘၣ်ကွၢ်မဲာ်ဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤဒီးပုၤဂုၢ်ဝီတၢ်ဂုၢ်ကီၢ်အါမးန့ၣ်လီၤ. ကျဲၤလၢကကြိဆၢကွၢ်မ့ၢ်ကျဲၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အလၢသဟီၣ်လၢအဆူၣ်အံၤကန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်အိၣ်ဒ့ၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်, တၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်မၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လီၢ်ကဝီၤပုၤတတၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်(TVS) အတၢ်လဲၤဒိဖျိလၢအနံၣ်၂၀အတီၢ်ပုၤအိၣ်အသိးလီၢ်ကဝီၤအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ထီၣ်စံးတၢ်န့ၣ်ပုၤကညီၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ကဘၣ်ဟဲလၢဆိဝံၤမးတၢ်ဖိတၢ်လဲၤအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ကဘၣ်ဟဲလၢခံန့ၣ်လီၤ. ထဲန့ၣ်မးကမ့ၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢအဂါအကျၢသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. ■

သရၣ်ဖးယိၣ်(ပုၤသိၣ်လိန့ၣ်ခိၣ်စၢ်အန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤတၢ်မၤလိ) တဲယုၤပုၤဟးမၤလိတၢ်ဖိဘၣ်ဆးအန့ၣ်ဆၢၣ်သ့ၣ်ဖျးကရၢၢ်လၢအဆိလီၤဝဲဒ်သိးကကထီၣ်တၢ်အဒိအတဲာ်လၢယူဟံၣ်ဒါသဝီဖိလၢအသ့ၣ်ကကသံၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

yan rk. th>y.

AAA> vRxD.

လၢနီၣ်ကီၢ်မ့ၢ်ဆၢၣ်, ခုၣ်အဲၣ်ခံၣ်က့ၢ်

မ့ၢ် မ ဆါ တနံၤ အံၤ လၢ တၢ် လဲၤ ထီၣ်လဲၤ ထီၣ် အ တၢ် တီၢ်ကျဲၤ အပူၤ န့ၣ် ပုၤလၢအ ဟ့ၣ်လီၤစု တဖၣ် ပ လီၢ်အသးဒိၣ်မး လၢအဘၣ်ထွဲဒီးပိၣ်မ့ၢ်အတၢ်ဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖျိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီယသကိးတဂၤစံးဝဲ န မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးသးလီၤစုန့ၣ် လၢန တၢ်တီၢ်ကျဲၤအလံာ်တလီၢ်န့ၣ်စု (proposal) အပူၤန့ၣ် နကဘၣ် ဖၢန့ၣ်ယုၣ်ပိၣ်မ့ၢ်အဂီၢ်အိၣ်အါန့ၣ်လီၤ. အဝဲအတၢ်ဝဲအံၤက မ့ၢ်တၢ်လီၢ်ကွဲၤဘၣ်ဆၢၣ် လၢယဂီၢ်န့ၣ် ယကျဲးစးယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်အ ခိပညီလၢက လီၤမံသ့ၣ်မ့ၢ်သးဘၣ်ယၢန့ၣ် ယတတိဒံးနီတဘျီဘၣ်. တူၤလီၤဖဲ တနံၣ်အံၤတၢ်ကီၢ်ခါ အဆၢကတီၢ် ယလဲၤဟး ဘၣ်လၢကညီသးစၢ်အတၢ်လဲၤဟးမၤလိ န့ၢ်တၢ်လၢကီၢ်က့ၢ်တဲၣ် တၢ်လီၢ်တဘျးတီး အပူၤ လၢအဘၣ်ပးဒီးလီၢ်ကဝီၤ အတၢ်လဲၤ ထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂီၢ်မးဒီး ယဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤတၢ်စံးဆၢလၢအမၤမံမၤ မ့ၢ်ယသးလၢအဘၣ်ပးဒီးပိၣ်မ့ၢ်အဂီၢ်အိၣ်လၢ တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤ ထီၣ်အပူၤန့ၣ်အကါဒိၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ယလဲၤထီၣ်ဘၣ် စန့ၣ်ဖီ, မ့ၢ်ဝဲကညီပျီအသဝီတဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ. စန့ၣ်ဖီသဝီန့ၣ်အိၣ်ဘၣ်လၢ ထုယၣ်သ့ၣ်ပျီပျီကွီၤ, ကၤ ခူးနးဘျးရံၤကီၢ်ရၣ်ပျီန့ၣ်လီၤ. ပုၤသဝီဖိတဖၣ်လုၢ်အိၣ်အသး သမုလၢတၢ်ဖဲအိၣ်ခူးဖဲအိၣ်သံၣ်အယိ က့ၢ်တဲၣ်ပဒိၣ်အဲၣ်ဒီး သူးကွံာ်သဝီအံၤဆူတၢ်လီၢ်အဂၤန့ၣ်လီၤ. ကညီဖီသ့ၣ်တဖၣ် သ့ၣ်ညါဝဲလၢပဒိၣ်မ့ၢ်သူးအဝဲသ့ၣ်အလီၢ်အကျဲန့ၣ်အတၢ်လုၢ် အိၣ်အသးသမုအကျဲကဟးဂီၤအမဲာ်ညါ အလုၢ်အလၢအထု သ နူအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတဖၣ်ကဟးဂီၤလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ် ဂၢ်ကီၢ်အံၤဟဲန့ၣ်လီၤလံအယိ ကျဲယုၢ်ထီၣ်ကအိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အ ဂီၢ်ဒ်လဲၣ်.

ပဒိၣ်တဖၣ်မ့ၢ်စံးဒ်လဲၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ် ပုၤသဝီဖိတဖၣ် တသူး ကွံာ်အလီၢ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်စံးဝဲလၢအတမၤဟးဂီၤပျီဘၣ်. မ့ၢ်ဝဲ ဒၣ်ပုၤကွံာ်ထွဲသ့ၣ်ပျီအဂၤကတၢ်ဒါခိန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အတၢ် စံးကတီးအံၤ ပဒိၣ်ဒီးပုၤခူဖိဝဲဒၣ်တဖၣ်တန့ၣ်ဝဲဘၣ်. မ့ၢ်လၢတ ထံၣ်ဝဲတၢ်အုၣ်သးဘၣ်.

ဘၣ်န့ၣ်အဆဲၣ်အတီးဧါတသ့ၣ်ညါဘၣ်. က့ၢ်တဲၣ်မ့ၢ်တဂၤ ဟဲထီၣ်ပျီဒီးကညီခါဖဲစန့ၣ်ဖီတဂၤ န့ၣ်လီၤ. အဝဲဖျီထီၣ်ဖျၢၣ်စိ မိဖဲဝဲဒၣ်ဘီကီးဘၣ်ပးတၢ်ဟံးတၢ်ကစီၣ်တၢ်မၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲမၤ

တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အမ့ၢ်အတီၢ်န့ၣ် တဘၣ်လဲၤကဟံးပိၣ်မ့ၢ်ဒ် ဘၣ်. မ့ၢ်လၢပိၣ်မ့ၢ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အါမးလၢ တၢ်ဂၢ်ကီၢ် ဒီးကဒူးန့ၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢကျဲအဘၣ် ကွဲးပျီထီၣ်ဝဲဒၣ်

တၢ်ပိၣ်မ့ၣ်အတၢ်ပၣ်ဃုာ်မၤသကိးတၢ်
တၢ်အိၣ်အိၣ်မးလၢကဘျၢၣ်လီၤကွၢ်ပှၤတၢ်အ
လၢကွၢ်အဘၣ်အပိုၤန့ၣ် နီၣ်ကီၢ်မ့ၣ်ဆၣ်
တၢ်

သကိးတၢ်ဒီးသဝီဖိတဖၣ် ဒီးထူးထီၣ်ဝဲလံာ်
လဲၣ်ဘၣ်ဃးကညီဖိအလုလၢထုသန့အတၢ်
ဆဲးတၢ်လၢ၊ တၢ်ဖဲးစးစးသံၣ်အထုသန့. ဒု
သဝီ အတၢ်သိၣ်တၢ်သီ ဒီးတၢ်သံၣ်ခွဲၣ် က
တီၤက့ၤန့ၣ်ဆၣ်တၢ်ထူးတီၤဆိၣ်ယၢအဂ့ၢ်အ
ကျိၤသ့ၣ်တဖၣ် လၢကညီပျီၣ်ကျိၣ်ဒီးကွၢ်
တဲၣ်ကျိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအမ့ၢ်အ
တီၢ်ဘၣ်တၢ်ရၤလီၤအိၣ်လၢပှၤတၢ်အနီၣ်က
စၢ်ဒၣ်ဝဲအယီၤ တမ့ၢ်ပဒိၣ်တၢ်ကရၢကရီ
(NGO) တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ကွၢ်တဲၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိ
တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ဖးဘၣ်ဝဲ ဒီးပှၤတၢ်နီၤယဲယု
သ့ၣ်ညါလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီးရၤလီၤက
ဒီးဝဲတဆိဘၣ်ဆိအယီၤ, တုၤခဲအံၤအဝဲသ့ၣ်
ဆိၣ်ဘၣ်ဒဲးဝဲလၢအဒုသဝီန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢ
ယဟံးအခီပညီဖဲအံၤန့ၣ် ပှၤတၢ်တခါက
ဆိၣ်စံၣ်ဆိၣ်ကျၢၤဒီးကလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်န့ၣ်
ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢပိၣ်မ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်
ပၣ်ဃုာ်မၤသကိးတၢ်လၢတံးတံးမၤကိးက
ပၤဒဲးအပူၤန့ၣ်လီၤ.

မၤကဒီးကညီပျီၣ်သဝီတဖၣ်ကိးဝဲလၢ
ဟ့ၣ်ဟံၣ်ဒါ ဆိၣ်ဖဲစုၤဖါဘျၢရံၤကီၢ်ရၢၣ်န့ၣ်
လီၤ. သဝီ အံၤဘၣ်ကွၢ်ဆၣ်မဲၣ်စ့ၢ်ကိးဒီး
တၢ်န့ၣ်သ့ဘၣ်သ့ၣ်ပှၤတၢ်ဆိၣ်ယၢအတၢ်ဂ့ၢ်
ကီၢ်ခီဖျိအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပှၤလၢအဖဲးဆိၣ်ဒုးန့ၣ်
လီၤ. သ့ၣ်ပှၤပဒိၣ်မၤယံးအဝဲသ့ၣ်လၢကဆိး
ကါဘၣ်သ့ၣ်ပှၤအတၢ်ဆိၣ်ယၢ ဒီးတၢ်လီၢ်
တၢ်ကျဲတဖၣ်ဆိၣ်လီၤအိၣ်လီၤခီဖျိသဲထံတ
ဖၣ်ဖဲန့ၣ်လီၤပှၤကွၢ်အိၣ်အယီၤလီၤ. သဝီဖိ
တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်သန့အိၣ်လၢကသ့ဝဲဒၣ်
ချးစိၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဖျးအကျဲန့ၣ်လီၤ. နီၣ်
တံၢ်တၢ်ကတဲပှၤပှၤအသိးန့ၣ် အဒၣ်ထီၣ်က
မၤယုၤဝဲခီဖျိအသ့ဝဲကကသံၣ်ကသီတဖၣ်
န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆိၣ်သးဒဲးအံၤန့ၣ်ထီၣ်တုၤဒၣ်
လဲၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဒုးဆိၣ်ထီၣ်ပှၤတၢ်
သ့ၣ်ပှၤလၢအဝဲသ့ၣ်ကအံးထွဲကွၢ်ထွဲဝဲလၢ
အဒုသဝီကဆိးကါဘၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်
လၢအလီၤထူးန့ၣ်ယသးဖဲအံၤန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲ ပိၣ်
မ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤန့ၣ်လီၤ.

သဝီအံၤဆိၣ်ဒီးပိၣ်မ့ၣ်ကရၢလၢအတၢ်ပ
ညီၣ်တခီမ့ၢ်ဝဲ နီၣ်သိးကညီလုၢ်လၢထုသန့
တၢ်ဆဲးတၢ်လၢကဆိၣ်စံၣ်ဆိၣ်ကျၢၤ, နီၣ်သိး
ပိၣ်မ့ၣ်တၢ်ဖဲးတၢ်မၤကဆိၣ်ဒီးကမၤန့ၣ်စ့, နီၣ်
သိးပိၣ်မ့ၣ်တဖၣ်ကသ့ဒီးသန့ထီၣ်အသး
လၢတၢ်လၢအဆိၣ်ဒီးအိၣ်အမ့ၢ်န့ၣ်ဆၣ်တၢ်
ဆိၣ်ယၢ တဖၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအ

ဆိၣ်ဒီးအိၣ်တဖၣ်သုတလီၤမၤတဂ့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်
လီၤ. လၢအခိၣ်ထံးန့ၣ် မိၢ်သးပှၤဖဲသဝီပူၤ
တဂၤခံၤက အတၢ်သ့ၣ်ဆုၣ်သးဂဲၤဒီးထီၣ်က
ညီကုသိးဒဲးမိၢ်ပံၤဖဲဖဲမၤဝဲအကျဲလၢညါအ
သိးလီၤ. လၢခံၤကွၢ်တဲၣ်သရၣ်မ့ၢ်တဂၤဖဲ
န့ၣ်ဆိၣ်ဆိးဝဲသဝီအံၤဒီးကရၢကရီထီၣ်က့ၤ
အဝဲသ့ၣ်ဒီးဒုးဆိၣ်ထီၣ်ပိၣ်မ့ၣ်အတၢ်ထီၣ်လၢ
အဂၢ်အကျၢၤ, ဆိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးအကျးတဖျၢၣ်
န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအထူးန့ၣ်ပှၤပှၤတၢ်ဖိ
အသးန့ၣ် မ့ၢ်လၢတၢ်ဖိလံၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဒုး
ဆိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢန့ၣ်ဆၣ်အကျဲဒဲးမိၢ်ပံၤဖဲဖဲမၤ
ဝဲလၢညါအသိးန့ၣ်လီၤ.

ကျိၣ်စ့ၢ်လၢပိၣ်မ့ၣ်ကရၢမၤန့ၣ်အံၤမၤ
စၢၤဝဲဒၣ်အပှၤတၢ်သ့ၣ်ပှၤအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤ
နီၣ်အမ့ၢ်တၢ်ဆိၣ်တၢ်အိၣ်, တၢ်လၢကဘျၢၣ်လၢ
စ့ၢ်လၢတၢ်ခွဲမ့ၢ်တီၤ, တၢ်ဟးဆုၣ်ကွၢ်သ့ၣ်
ပှၤ, ဒီးတၢ်ကွၢ်ထွဲတမ့ၢ်တပျီၤလၢအဖဲယု
သ့ၣ်ညါတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တကးဒဲးဘၣ်,
ခီဖျိလၢမိၢ်တဖၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒဲးအံၤအ
ယီၤကဲထီၣ်တၢ်ပၤယၢဝဲဒၣ်ကညီအလုၢ်လၢ
တၢ်ဆဲးတၢ်လၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်အံၤမ့ၢ်ဂံၢ်တ
ဂၤပၣ်ကဖၢအသးလၢ “လၢအပူၤကွၢ်န့ၣ်
ဖဲဟ့ၣ်ဟံၣ်ဒါသဝီကညီအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအ
ကျိၣ်ဒီးတၢ်ကုတၢ်သိးတဖၣ်လီၤမၤကွၢ်က
ယီၤကယီၤလံ. ဘၣ်ဆၣ်ခဲအံၤပိၣ်မ့ၣ်တဖၣ်
သ့ၣ်ဆုၣ်သးဂဲၤအိၣ်ဒီးသိၣ်လိက့ၤအဖိ
အလံၤလၢကညီလုၢ်လၢတၢ်ထီၣ်အယီၤပှၤထီ
က့ၤန့ၣ်ကညီဆုၣ်ကညီဘၣ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးပှၤကု
ပှၤသိးအိၣ်အိၣ်ထီၣ်အဖဲၣ်ညါဖိလံၤတဖၣ်မၤ
လိက့ၤကညီကျိၣ်ဒီးကွဲးဖးက့ၤကညီကျိၣ်
ဘၣ်ထီၣ်က့ၤဝဲလီၤ.” လုၢ်လၢလၢပိၣ်မ့ၣ်တ
ဖၣ်ပၤယၢဝဲဒၣ်အဒိၣ်ကတၢ်န့ၣ် တပျီၤအတၢ်
လုၢ်အိၣ်သးသမုၤလၢတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဖျးဟးဂီၤ
ကွၢ်ခီဖျိမၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်ထီၣ်အယီၤ
ဘၣ်. ထီၣ်တၢ်လၢအကတီၢ်ဒီးသ့ၣ်ဆိၣ်ဖျး
ဆိၣ်တၢ်လၢအကတီၢ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

ခဲအံၤန့ၣ်ယမၤန့ၣ်က့ၤတၢ်စံးဆၢလၢပိၣ်
မ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဆိၣ်ဝဲအိၣ်မးလၢ
ကမၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အပှၤတၢ်လၢကျဲအါ
ဘီလီၤ. လၢတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်ဖဲး
တၢ်မၤအပူၤတၢ်တကြးလဲၤကပိၣ်မ့ၣ်အ
တၢ်ပၣ်ဃုာ်မၤသကိးတၢ်ဘၣ်. ပိၣ်မ့ၣ်မ့ၢ်မၤ
သကိးလၢပှၤတၢ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအပူၤန့ၣ်
ပစံးသ့လၢပကထံၣ်န့ၣ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်
သပှၤတၢ်သ့လီၤ. ■

“တၢ်ကၢ်သွဲၣ်လးအါအဃိ ထံလီၤသံး ဒီးဘုတဂ့ၤလၢဘၣ်”

မၤဂၢ်နီၢ်ပျံၣ် မၤသၣ်အိၣ်ပျံၣ်အသဝီဖိတဂၤ လဲၤခီဖျိဘၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်အတၢ်ဃံးတၢ်စ့ၤအဃိ ဟဲၤသ့ၣ်ထီၣ်ဝဲ ဆူၤမဲၤရၢ်မိၢ်အဒဲကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. စီၤမၤဘျုးထူ လၢအမ့ၢ်ခ့ၣ်အဲၣ်စံၣ်ကွၢ်အကရၢဖိတဂၤ လဲၤထံၣ်လိာ်သမံ ထံအိၣ်ဘၣ်ဃးဘုတဂ့ၤအတၢ်ဂၢ်ကီၤလၢအဟဲၤပၢ်ထီၣ်လၢတၢ်ကၢ်သွဲၣ်လးအါတလၢကွၢ်အခါအဃိန့ၣ်လီၤ.

ဝံသးစ့ၤန့ၣ်သ့ၣ်ညါပုၤလၢန့ၣ်ကိၣ်တဖၣ်ဖိကသ့ၣ်ခါ.

ယဲၤ ပျာ ကိး ယၤ လၢ နီၢ် ပျံၣ်, ယ အိၣ် ၃၈ န့ၣ်ယသဝီ အိၣ်လၢ သၣ်အိၣ်ပျံၣ် ဒီး ခဲအံၤယဟဲအိၣ်လၢမဲၤရၢ်မိၢ်ဒဲ ကဝီၤန့ၣ်လီၤ. ယ အိၣ်ဒီးယဖိ ၃ ဂၤအပိၣ်ခွါသၢဂၤလၢန့ၣ်လီၤ. ယ ဝၤစ့ၢ်ကိးတ အိၣ်လၢဘၣ်. ယ ဘၣ်အိၣ်ယဲၤဒၣ်ဒီးယဖိ ၄ ဂၤ, ယ လုာ်အိၣ်ယသးသမူလၢတၢ်ဖဲအိၣ်ခူးန့ၣ်လီၤ.

န့ၣ်တဘၣ်ပုၤလၢန့ၣ်သဝီ အဂ့ၢ်အကိၣ်အတၢ်အိၣ်သးတဖၣ်ကသ့ၣ်ခါ.

ယသဝီန့ၣ်ဟံၣ်ခိၣ်အိၣ်ဝဲအဖျါ ၈၃ ဖျါ ပျာ နီၢ်ဂၢ်အိၣ်ဝဲ ၅၀၀ ဘျုးန့ၣ်လီၤ. ကွၢ်အိၣ်တဖျါအိၣ်ဒၣ်ထဲခံတီးဒီး ကွၢ်ဝဲန့ၣ် မ့ၢ်ဒၣ်ပုၤသဝီဖိ သ့ၣ်ထီၣ်ဝဲ, မ့ၢ်တၢ်ဆါဟံၣ်ဒုတအိၣ်ဘၣ် ပမ့ၢ်ဆိက့ၣ်ပဘၣ်လဲၤဒၣ်လၢကမးမိ(ကမးမိ)န့ၣ်လီၤ. ကမးမိဒီးသၣ်အိၣ်ပျံၣ်န့ၣ်ဘၣ်လဲၤ ၁:၄၀ န့ၣ်ရံၣ်, ၅ တၢ်န့ၣ်လီၤ. ယသဝီန့ၣ်အိၣ်ဒီး သဝီသးပျံၣ်ပိၣ်မုၢ် ဒီးအမံၤလၢဒီၤမငီၢ်လၢပုၤတဝီဖိဘၣ်သးအိၣ်ဒီး ယုထၢထီၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.

န့ၣ်တပုၤလၢဒဲကဝီၤပုၤလၢန့ၣ်နမတၢ်လဲၣ်.

ယဟဲတုၤဒဲကဝီၤအပူၤလၢ ၁၉၉၅ န့ၣ်လၢယုၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ယက့ၤလီၤဟးဆူယသဝီတုၤဒဲးတဘျီ ဖဲမဟီၢ်ကၢ်တၢ်ကီၤခါအဆၢကတီၢ် န့ၣ်လီၤ.

နသဝီန့ၣ်အိၣ်ဘၣ်လၢ သးပဒိၣ် (နအဖ) အတၢ်ပၢအဖိလၢ မ့တမ့ၢ် ခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်အတၢ်ပၢအဖိလၢလဲၣ်.

ယသဝီန့ၣ်အိၣ်လၢ(နအဖ)အတၢ်ပၢအဖိလၢလီၤ. တဘျီတခိၣ်(ခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်)လဲၤလီၤတုၤဝဲစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

နသဝီအတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအတၢ်အိၣ်သးအိၣ်မၤအသးဒဲလဲၣ်.

ဖဲယသဝီန့ၣ်ပယီၤသးတအိၣ်ဘၣ်. ပယီၤသး(စခနး) န့ၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ(ကမးမိ)ဒီးဟဲဒၣ်တဘျီတဘျီန့ၣ်လီၤ. ယသဝီန့ၣ်အိၣ်ဘူးဒီး ကွါရၢခဲသဝီ, စီၤစ့ၢ်ဝဲတတၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤသဝီဖိတဖၣ် အါတက့ၢ်လုာ်အိၣ်သးသမူလၢကျဲဒဲလဲၣ်.

ပုၤသဝီဖိတဖၣ်ခဲအံၤအါတက့ၢ်လုာ်အိၣ်က့ၤဒၣ်အသးသမူလၢတၢ်ကၢ်အိၣ်သ့ၣ်လး(မိးသွေး)ဒီးဘုတဂ့ၤအိၣ်ကျိၢ်ဒီးပျာအိၣ်ဟုသးထၢန့ၣ်လီၤ.

အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ခူးထူအိၣ်စံၣ်ဘၣ်ခါ.

အဝဲသ့ၣ်တမၤဘၣ်. ခီဖျိလၢအဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်ဘုတဂ့ၤဘၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. လၢအပူၤကွၢ်တဖျါဖဲ ၁၉၉၈ န့ၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် ပုၤသဝီဖိတဖၣ်မၤအိၣ်စံၣ်တလီၢ်န့ၣ် န့ၣ်ဝဲဘု ၁၀၀ နၢ်, မ့မ့ၢ်စးထီၣ်ဖဲ ၁၉၉၈ န့ၣ်န့ၣ် န့ၣ်က့ၤဒၣ်ထဲဘု ၂၀ နၢ်အါကတၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်မနုၤအဃိလၢအဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်ဘုတန့ၣ်လၢဘၣ်လဲၣ်.

အဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်ဘုတန့ၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်ခီဖျိလၢပုၤစးထီၣ်က့ၢ်(မိးသွေး), ဖဲ ၁၉၉၈ န့ၣ် ဒီး တုၤယီၤခဲအံၤ ၂၀၀၁ န့ၣ်န့ၣ် ပုၤမၤ

အိၣ်ဘုတန့ၣ်လၢဘၣ်. စးထီၣ်ဖဲ ၁၉၉၈ န့ၣ်သရၣ်တဂၤ က့ၤကိးန့ၣ်သရၣ်လၢ အကပူးပုၤတု (မိးသွေးဖို) လၢအပၢအသဝီလၢ(ဝဲကိး) အဝဲဟဲက့ၤဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ (မိးသွေးဖို) အဖျါ ၈၀, လၢအဘူးဒီးစံၣ်လီၢ်, ထံကျိၢ်မဲၤစံၣ်ကျိၢ်ကၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တုထီၣ်ဝဲ (မိးသွေးဖို) တဖျါန့ၣ် ထူးထီၣ်ဝဲသ့ၣ်လးန့ၣ်အပီၢ် ၂,၀၀၀ ဒီးဆါဝဲ ၁ ပီၢ် ၇ ကွးလီၤ. အဝဲသ့ၣ်လဲၤလီၤဆါဝဲလၢကမးမိန့ၣ်လီၤ. မၤဝဲဒဲန့ၣ်ဒီး ပျာအိၣ်ဒၣ်ဟုသးထၢန့ၣ်ဒီး လုာ်အိၣ်ဒၣ်အသးသမူန့ၣ်လီၤ. တုၤခဲ

“ပုၤသဝီဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢခီဖျိပုၤကၢ်သွဲၣ်လးအါအဃိ ဘုတဂ့ၤဘၣ်. သ့ၣ်ညါက့ၤဘၣ်ဆၣ်, တၢ်မၤအိၣ်တုၤဒၣ်ထဲဘၣ်က့ၢ်ဆါအိၣ်သ့ၣ်လးဒီးဘုတဂ့ၤအိၣ်ကျိၢ်အဃိ မ့တမၤလၢဘၣ်ဒုကလီၤဒိမ့ၢ်အဃိ ဆဲးမၤဒၣ်ဝဲတုၤခဲကန့ၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.”

အံၤလီၤ. တနီၤနီၤအ(မိးသွေးဖို) တအိၣ်ဘၣ်ဒီး ဘုတဂ့ၤအိၣ်ကျိၢ်ဒီးလုာ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးအသးသမူန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကၢ်သွဲၣ်လးဒီး ပုၤမၤအိၣ်ဘုတန့ၣ်ဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်ထွဲလိာ်အသးလၢကျဲဒဲလဲၣ်.

ပုၤမၤအိၣ်ဘုတန့ၣ်ဘၣ်န့ၣ် ဟဲခီဖျိအသးလၢ တၢ်စ့ၢ်တၢ်ယီၤတဘၣ်လီၢ်ဘၣ် စးအဃိ ဘုတဂ့ၤဘၣ်. ဖဲဘုဒၢထီၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်ဘုသ့ၣ်တဖၣ်အလၣ်လီၤဘီ, အလၣ်လီၤဃဲး, အါတက့ၢ်ပျံၣ်သိၣ်ဒီး ဘုတန့ၣ်

အိပ်လော့ဘၣ်. သၣ်အိပ်ပျံၣ်န့ၣ် ပျာစံၣ်အိပ်
ဝဲဒၣ်အဘျဵုဒၣ် ၅၀ န့ၣ် ခဲအံၤပျာမၤအိပ်အိပ်
တၢ်က့ၤဒၣ်ထဲ ၇ - ၈ ဘျဵုလီၤ. ထံၣ်ကျိၤဝဲ
စံၣ်ကျိၤန့ၣ် တချုးလၢပျာ ကျိၤ (မိးသွေး)ဒံး
ဘျဵုန့ၣ် ထံၣ်ကျိၤ ဒိၣ်, လၢလၢပျာမၤစံၣ်ဖိ
တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်ခဲအံၤန့ၣ် အိပ်တၢ်က့ၤ
ဒၣ်ကွံတတိၣ်လိၣ်, တတိၣ်လိၣ်ဖိ ဒံးန့ၣ်လီၤ.

**ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်မၤအသးအဝဲအံၤန့ၣ် ပျာသဝီ
ဖိတဖၣ် အတၢ်တူၢ်ဘၣ် ဒိၣ်ဘၣ်အိပ်ဒံး
လဲၣ်.**

ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ် ခဲအံၤပျာသဝီ
ဖိသ့ၣ်တဖၣ် သ့ၣ်ညါက့ၤဝဲဒီးဆိကမိၣ် ဝဲ
လၢခိဖျိက့ၢ်သ့ၣ်လးအါအယီ ထံၣ်လီၤသံးဘု
တဂ့ၤဘၣ်. တနံၣ်အံၤတၢ်ဆါအါထီၣ်, လၢ
အမ့ၢ်ဝဲတၢ်ဟၢဖၢလူ, တၢ်ဘျဵုသးန့ၣ်လီၤ.
ပျာ သဝီဖိတဖၣ် သ့ၣ်ညါ ဝဲလၢခိဖျိ ပျာက့ၢ်
သ့ၣ်လးအါအယီ ဘုတဂ့ၤဘၣ်. သ့ၣ်ညါ
က့ၤဝဲဘၣ်ဆၣ်. တၢ်မၤအိပ်တၢ်ဒၣ်ထဲဘၣ်
က့ၢ်ဆါအိပ်သ့ၣ်လးဒီးဘုၣ်ဆါအိပ်ကျိၢ်အ
ယီ မ့ၢ်တမၤလၢဘၣ်ဒု ကလီၤဒိမ့ၢ်အယီ
ဆဲးမၤဒၣ်ဝဲတုၤခဲကနံၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

**နတဲဘၣ်ပျာလၢ လၢတၢ်ဂ့ၢ်မၤန့ၣ်အယီနဘၣ်
ဟဲတုၤဆူပျာဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဒဲကဝီပျာလဲၣ်.**

ယဘၣ်ဟဲတုၤဖဲပျာဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဒဲက
ဝီအပူၤန့ၣ် ခိဖျိလၢဖဲယအိပ်လၢယသဝီ
အခါ ပယီၤသးမၤယလဲၤကဲန့ၣ်အိၤပျာဒုး
န့ၣ်ကျိၤဒီးယတဲဆါအိၤလၢယလဲၤတဘျဵု
ဘၣ်. ယမ့ၢ်ပိၣ်မ့ၢ်ပိၣ်မၤ, ယအိၣ်ဒီးယဖိ
ဆံး. အဝဲသ့ၣ်မၤယအုၣ်ထီၣ်ကီၤထီၣ်
ဘၣ်ဆၣ်. မ့ၢ်လၢယဂ့ၢ်လိၣ်အိၤသပျာပျာအ
ယီ အဝဲသ့ၣ်ဆဲးထုယလၢကျိၤအခဲဒီးယ
တူၢ်ဘၣ်ဒိတန့ၣ်ညါန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢပယီၤ
သးမၤယလဲၤဒုးန့ၣ်ကျိၤဒီးယလဲၤတဘျဵု
ဘၣ်အယီ ပယီၤသးမၤဒၣ်ယခဲဘျိညါ.
လၢတၢ်ဂ့ၢ်ဒံးအံၤအယီ ယဟဲယုၢ်ထီၣ်လၢ
ဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဒဲကဝီအပူၤန့ၣ်လီၤ.

**မ့ၢ်နသ့ၣ်ညါကီဘၣ်က့ၢ်သ့ၣ်လးအဂ့ၢ်မၤ. န
မ့ၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ် နတဲပျာလၢတၢ်မၤအိၤလၢ
ကျိၤလဲၣ်ကသ့ၣ်မၤ.**

ဘၣ်ယးဒီးတၢ်က့ၢ်သ့ၣ်လးအဂ့ၢ်န့ၣ်အ
ဆိအဝဲသ့ၣ်ခူၣ်န့ၣ်တၢ်ပျာလၢအထီၣ်အိၣ်န့ၣ်
ဝးဝး, ဒီးလဲၤက့ၢ်န့ၣ်ဝဲသ့ၣ်လၢအထီၣ်တုၤ

သိးဒီးတၢ်ပျာ, ဒီးဟဲက့ၤတီဝဲလၢလ့ၣ်န့ၣ်
လီၤ. တၢ်ပျာတပျာကပျာအဂီၢ်ဘၣ်တီဝဲ
လ့ၣ်အခိၣ်ခံဆံယၣ်ယၣ်လီၤ. တုၤအထါ
န့ၣ်သ့ၣ်ပျာတၢ်ပျာတစု က့ၢ်ကဲထီၣ်ဝဲလၢ
မ့ၢ်အုၣ်န့ၣ်လီၤ. တုၤအကဲထီၣ်လံန့ၣ်ကး
ဘၢဝဲအခိၣ်, ဒီးအိၣ်ခိးဝဲတုၤအကဲန့ၣ်တစု
ကးဘၢကဒီးဝဲအကလံကျိၤန့ၣ်လီၤ. ဟ်
ဝဲတုၤမ့ၢ်အုၣ်လီၤပံၣ်ခဲလၢဝဲထီၣ်ထီၣ်ဟံး
န့ၣ်ဝဲသ့ၣ်လးန့ၣ်လီၤ. တလိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်
ကဘၣ်လူပံၣ်သ့ၣ်လးန့ၣ်လၢထံဘၣ်.

**သ့ၣ်လၢအဝဲထီၣ်ဖဲအါကတၢ်လၢတၢ်လီၢ်ဖဲ
န့ၣ်မ့ၢ်သ့ၣ်မန့ၣ်တဖၣ်လဲၣ်. ဒီးအဘျဵုအိၣ်
လၢသ့ၣ်သဝီဖိအဂီၢ်လဲၣ်.**

သ့ၣ်လၢအဝဲထီၣ်ဖဲတၢ်လီၢ်န့ၣ်အအါက

သ့ၣ်မ့ၢ်လၢကွံၣ်စီဖုကလ့ၤန့ၣ် နူဖိသဝီဖိ
အမ့ၢ်ကျိၤဝဲကွံၣ်ကဘၣ်ဒိလီၤ. အယီဒံး
သိးသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အသုတလၢကွံၣ်တဂ့ၤ
အဂီၢ် မ့ၢ်နူဖိသဝီဖိတဖၣ်ဆိကမိၣ်ဝဲလၢအ
ဂ့ၢ်လဲၣ်.

ခိဖျိလၢပျာက့ၢ်သ့ၣ်လးအယီပဘၣ်သ
ကံးဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢပဖဲအိၣ်ခဲဘုတဂ့ၤ
ဘၣ်. မၤအိၣ်စံၣ်စ့ၢ်ကီး ဘုတဂ့ၤလၢဖဲလၢ
ညါအသိးဘၣ်. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအယီ နူဖိ
သဝီဖိ, သ့ၣ်က့ၤသးပျာတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်
ကီတၢ်ခဲအိၣ်အယီ အိၣ်ဖျိၣ်တဲသကီးဝဲဒီး
ဆါတဲဝဲလၢ ကပျဲပျာက့ၢ်က့ၤသ့ၣ်လးတ
စုအံၤလီၤ. မ့ၢ်ဝဲဒီးတပျဲပျာမၤလၢ
ဘၣ်. ပမ့ၢ်မၤဒံးဆူညါန့ၣ် ပဖိပလံၤလၢ
လီၢ်ခဲတအိၣ်ဘၣ်မ့ၢ်လၢဘၣ်.

**ခိဖျိလၢပျာက့ၢ်သ့ၣ်လးအယီပဘၣ်သဂါဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢပဖဲအိၣ်ခဲဘုတဂ့ၤ,
မၤအိၣ်စံၣ်စ့ၢ်ကီးဘုတဂ့ၤလၢဖဲလၢညါအသိးလၢဘၣ်. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအယီ
နူဖိသဝီဖိ, သ့ၣ်က့ၤသးပျာတဖၣ်ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်ကီတၢ်ခဲအိၣ်အယီအိၣ်ဖျိၣ်တဲသ
ကီးဝဲဒီးဆါတဲဝဲလၢကပျဲပျာက့ၢ်က့ၤသ့ၣ်လးတစုအံၤဝဲဒီးတပျဲပျာမၤလၢ
ဘၣ်. ပမ့ၢ်မၤပဖိပလံၤလၢလီၢ်ခဲတအိၣ်ဘၣ်မ့ၢ်လၢဘၣ်.**

တၢ်မ့ၢ်ဝဲတီၤပျာ, တမ့ၢ်, တရံး, ကတ်,
သ့ၣ်ကဘျး, သ့ၣ်ကျိၤဘိ, ထိးသလ့, သ့ၣ်
ဂါဒီးသ့ၣ်ပစုတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢပျာ
က့ၢ်သ့ၣ်လးအယီ တရံးထုၣ်ဖးဒိၣ်တဖၣ်သံ
ကွံၣ်ဝဲဘုးကလၢကယၣ်ယၣ်န့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်တဖၣ်အံၤကဲဘျဵုဝဲဒၣ်လၢပအိၣ်
ဘၣ်အသ့ၣ်တနီၤ, ဒီးမ့ၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်ဒိတရံးထုၣ်
န့ၣ်ကဲဘျဵုလၢပဟံးန့ၣ်အဖိဒီးပမၤခိၣ်တ
ခါၣ်လီၤ.

**ဖဲနအိၣ်န့ၣ်ဘၣ်ယးလၢတၢ်က့ၢ်လဲၣ်မၤကၢ
သ့ၣ်အတၢ်မၤအိၣ်စ့ၢ်ကီးမၤ.**

တၢ်မၤသ့ၣ်အတၢ်မၤဒုတအိၣ်ဘၣ်. ဘၣ်
ဆၣ်န့ၣ်က့ၤ, သ့ၣ်ဒုတအိၣ်လၢဘၣ်. သ့ၣ်မ့
အိၣ်, အိၣ်ထဲကံၣ်ဒုၣ်န့ၣ်အထီၣ်မ့ၢ်အိၣ်ဒံး
၅ ပျာန့ၣ်ကန့ၢ်အပူၤ ၁,၅၀၀ ကွးလီၤ.
သ့ၣ်ထဲကံၣ်ဒုၣ်ဒၣ်လဲၣ်ဖဲသ့ၣ်အိၣ်ပျံၣ်သဝီ
တၢ်လီၢ်တဖၣ်န့ၣ်ယတထံၣ်လၢအါအါ
ဘၣ်. အိၣ်က့ၤဒၣ်လၢတၢ်လီၢ်ပျာတီၤပျာတီၤ
န့ၣ်လီၤ.

ဒံးနတၢ်ထံၣ်ဒၣ်ဝဲအသိး သ့ၣ်ပျာမ့ၢ်ဟးဂီၤ
ကွံၣ်လၢကတၢ်ကျိၤန့ၣ် တၢ်ဘၣ်ယိၣ်လီၤပျံၤ
လၢကဟဲတုၤအိၣ်နသဝီန့ၣ်ဒံးလၢအမၤ
တၢ်အသးန့ၣ်နဆိကမိၣ်ကအိၣ်ကီးမန့ၣ်
သ့ၣ်တဖၣ်လဲၣ်.

ယထံၣ်လၢသ့ၣ်ပျာမ့ၢ်ဟးဂီၤလၢကွံၣ်
တဘျိန့ၣ်ပဖဲအိၣ်ခဲဘုတဂ့ၤလၢဘၣ်. ဒီး
ပမၤအိၣ်စံၣ်စ့ၢ်ကီး ဘုတဂ့ၤလၢဘၣ်. အ
မဲၣ်ညါ, ထံၣ်တလၢလၢဘၣ်. မ့ၢ်လၢသ့ၣ်ပျာ
တအိၣ်လၢဘၣ်ဒီးထံၣ်လီၤသံးကွံၣ်အယီန့ၣ်
လီၤ. ■

လၢတၢ်အိၣ်သးဒံးအံၤန့ၣ် ဒုးသ့ၣ်ညါပျာလၢ
နူဖိသဝီတဖၣ် မ့ၢ်သ့ၣ်ညါဒၣ်လဲၣ်လၢအ
တၢ်ဖဲအိၣ်မၤအိၣ်တဖၣ်မၤဟးဂီၤအန့ၣ်ဆၣ်
ခိၣ်ယၢန့ၣ်က့ၤ, ဘၣ်မၤဝဲလီၤ. မ့ၢ်တမၤ
ဝဲဒီးကလီၤဒိမ့ၢ်လီၤ. မ့ၢ်မၤဒံးဆူညါ
ယံၣ်ယံၣ်ဒီးကလီၤဒိမ့ၢ်စ့ၢ်ကီးလီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်
ဒံးန့ၣ်ဒီးဒံးသိးကအိၣ်ဘၣ်မ့ၢ်အဂီၢ်အဝဲ
သ့ၣ်ကဘၣ်မၤဒံးလဲၣ်?

မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ် န့ၣ် နှဲၣ်ဒၣ်လၢကျး, တၢ် ထုးထီၣ်ပနံၣ် ဒီးတၢ်ဆိးကါ ပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ကြားအါထီၣ် ရၢ်ရၢ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်ဒ်အံၤ န့ၣ်ကွၢ်ကဟံၣ်ကွံၣ်ဒၣ် ပှၤ လၢအဘၣ်ဃးဒီးမုၢ်ကျိၤဝဲၤ ကွၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်အိၣ် မုၢ်ဆိးပၤ န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆိ ကမိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်အဂၤ လၢအလီၤ က်ဒီး “တၢ်ဘၣ်ဘျိုးဘၣ်ဒါ” န့ၣ် အိၣ်ဒံးဝဲ တခါ လၢအမ့ၢ်ဝဲ “မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ် (economic growth)” န့ၣ်လီၤ. မုၢ်ကျိၤ ဝဲၤကွၢ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ် နှဲၣ်ဒၣ်လၢကျး, တၢ်ထုးထီၣ်ပနံၣ် ဒီးတၢ်ဆိးကါပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ် ကြားအါထီၣ်ရၢ်ရၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ် ဒ်အံၤတကလုာ်န့ၣ် ကွၢ်ကဟံၣ်ကွံၣ်ဒၣ် ပှၤ လၢအဘၣ်ဃးဒီးမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်အိၣ် မုၢ်ဆိးပၤ န့ၣ်လီၤ. သးပုၣ်နီၣ် ကွံၣ်စ့ၢ်ကိး တၢ်လၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် န့ၣ် ဒီးသ န့ၣ်ထီၣ်အသးလၢ န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၤ ဒီးန့ၣ် ဆၢၣ်အသးလၢ လၢအဆိၣ်ထွဲဝဲတၢ်မုၢ်သ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. အဒိ, န့ၣ်ဆၢၣ်အသးလၢအမ့ၢ် ကလံၤလၢအဟဲကွၢ်ဆ့ၣ်ထီၣ်က့ၤ, ထံဒီးမုၢ်ခိၣ် စူထံ အတၢ်လဲၤတရံး, ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ညှဉ် လၢ အဟဲ က့ၤဂ့ၤထီၣ် က့ၤသ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၤ န့ၣ် တနီၤဟဲ က့ၤ သီထီၣ်က့ၤသ့, ဒီးတနီၤန့ၣ်ဟဲ က့ၤသီထီၣ် က့ၤတသ့ဘၣ် န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်ထုးတီၤ လၢအဟဲ က့ၤသီထီၣ် က့ၤတသ့ဘၣ် ဒ်ပစံး တၢ်အဒိ ရၢ်နီၣ်သီ ဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ကံၤသဝံသ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ် လၢကွံၣ်ဝဲ ချၢ ချၢ သ့ၣ်ဒၣ်လီၤ. န့ၣ် ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၤ လၢအဟဲ သီထီၣ် က့ၤသ့ တဖၣ် န့ၣ် လီၤကတီၢ်လၢကဟဲ က့ၤ သီထီၣ်ဝဲ အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ဆၢကတီၢ် မုၢ်တ အိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်အတၢ်သ့ တၢ်ဘၣ်လၢ ကဟဲသီထီၣ် က့ၤအဂီၢ်စ့ၢ်ကိး လီၤမၤယုၣ်ဝဲလီၤ. အဒိ “မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အ တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်” လၢအဟဲလၢတၢ်မၤကၤ သ့ၣ် မ့တမ့ၢ်တၢ်မၤကၤတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျး န့ၣ် ညီၣ်န့ၣ် တဟ့ၣ်ဝဲတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢ န့ၣ်ဆၢၣ်ကဟဲဒိၣ် ထီၣ်က့ၤ ခိဖျိတၢ်မုၢ်တၢ်ဘီ, ဆၢၣ်ဖိကီၢ်ဖိတ

ဖၣ် ဘျီဂ့ၤထီၣ် က့ၤသ့ၣ်ပှၤအသး သမုၤအ ကျဲ သန့သ့ၣ်တဖၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဖျါအ မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် န့ၣ် အိၣ် သ့ၣ်လီၤအသးလၢ ကီၢ်ချၢအစုခိလဲအဖိခိၣ် န့ၣ်လီၤ. ကိးမုၢ်နံၤဒီးန့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ချၢကျိၣ် စုအကျးတဖၣ် ခိလဲဝဲစုလီၤလၢ အါန့ၣ်ဒီးဒိ လၢ ၁,၅၀၀ ဘုလယၢၣ် (၁ ဘုလယၢၣ် = ၁,၀၀၀ ကကွၢ်) လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်သန့က့, ပမ့ၢ်ဘၣ်ဒုးကွၢ်န့ၣ်, စုလၢတၢ်ဒီးန့ၣ်အီၤလၢ တၢ်က့ၣ်လဲၣ်မၤကၤ ပနံၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤ ဒီး တၢ်မၤဒုပှၤတၢ်မၤအဖိခိၣ်န့ၣ် စုန့ၣ်ဒီးကျိၣ် စုတပုၣ်အံၤအ ၅% န့ၣ်လီၤ. ပကထံၣ်ဘၣ် လၢ ၁၉၉၈ နံၣ်န့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ဖျါအတၢ်က့ၣ် လဲၣ်မၤကၤတၢ်လၢ ပနံၣ်ဒီးတၢ်မၤဒုပှၤတၢ် မၤအဖိခိၣ်န့ၣ် မုၢ်ဒၣ်ထဲဒီလၢ ၆.၅ ဘုလ ယၢၣ် န့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်ကျိၣ်စုလၢ အအိၣ်လီၤ တဲၣ်တဖၣ် (၁,၅၀၀ဘုလယၢၣ်- ၆.၅ ဘုလ ယၢၣ်) န့ၣ် တၢ်မၤကၤန့ၣ်အီၤလၢ “တၢ်တ ယၢ်ဆါတၢ်ပှၤတၢ် (speculation)” အဖိခိၣ် န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်ပှၤတၢ်ဆါဝဲဒၣ်အဝဲရ ကၤအစု ခိလၢ ဒီး ကီၢ်တဲၣ် အစုဘး န့ၣ် လီၤ. စုခံကလုာ်အံၤအပှၤထီၣ်ပှၤလီၤအဖိ ခိၣ်န့ၣ် နတၢ်ထီၣ်တၢ်ဒုးတၢ်တယၢ်မုၢ်ဘၣ် န့ၣ် နတၢ်လၢဂံၢ်လၢကတီၢ်နီတမံၤဘၣ်, ဘၣ် ဆၢၣ်နကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်အထိးနါလီၤ. အယီ ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဖျါမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်လၢအအါဒၣ် တၢ်တက့ၢ်န့ၣ် ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢ “တၢ် တယၢ်ပှၤတၢ်ဆါတၢ်” အဖိခိၣ်လီၤ. မုၢ်မ ဆါတနံၤအံၤန့ၣ် တၢ်ဘျူလီၤကျိၣ်စုလၢတၢ် မၤပှၤအ ၉၅% န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲ “တၢ်တယၢ်ပှၤ တၢ်ဆါတၢ်” လၢ ကတီၢ်ဖုၣ် ဒိၣ်မး အပှၤ လီၤ. တၢ်ဘျူလီၤကျိၣ်စု ၈၀% ဘျီၣ် န့ၣ် ယံၣ်ဒၣ်တနံၤမးတအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်ဖျါအတၢ်တယၢ်ပှၤတၢ်ဆါတၢ် အသး ဒီးတၢ်ဘျူလီၤကျိၣ်စုလၢကတီၢ်ဖုၣ် ကီၢ်ဖိအတီၢ်ပှၤအံၤ ဒုးတကါတကျဲဝဲဒၣ် တၢ်ပှၤတၢ်ကလံၤ (prices) ဒီးကျိၣ်စုလုာ်ပှၤ န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဆိတလဲအသးဖးဒိၣ်လၢ တဖျးမဲၣ်အတီၢ်ပှၤသ့ဝဲလီၤ. အဒိ, ကီၢ်တ ကီၢ်အစု အပှၤလီၤဝဲသတုၢ်ကလံၤလၢကီၢ် အဂၤတဖၣ်အစုအဖိလဲၣ်သ့ဝဲလီၤ. “တၢ်ပှၤ တၢ်ကလံၤဒိၣ်ထီၣ် (inflation)” န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲစု ကျိၣ်စုအလုာ်အပှၤစုလီၤဝဲလၢတၢ်ကပှၤန့ၣ် တၢ်ဖိတၢ်လံၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အခိ ပညီ တၢ်ဖိတၢ်လံၤအပှၤကလံၤဒိၣ်ထီၣ်, ဒီး ပှၤလီၣ်ဘၣ်အါထီၣ်စုလၢ အိၣ်မ့ဝဲကသ့ အ ဂီၢ်လီၤ. အခါဝဲ တၢ်ပၤဆ့ၢ်ကျိၣ်စု သန့ တဖၣ်လီၤပျီဝဲ ခိဖျိလၢတၢ်တယၢ်ပှၤတၢ်ဆါ တၢ်အယီန့ၣ် ထံကီၢ်တဖၣ် ဒီး ဘီမုၢ်သကိး ဘီမုၢ်ကျိၣ်စုပၢ်ကီၢ်ကရၢ (IMF - Interna- tional Monetary Fund) တဖၣ် ပံးန့ၣ်စုပၢ် ကီၢ်လၢတၢ်ကသ့အီၤလၢကမုၢ်တဖၣ်အဂီၢ် န့ၣ်ဒီးလဲၤအုၣ်က့ၤခိၣ်က့ၤ ကျိၣ်စုကစၢ်စုက စၢ်တဖၣ် ဒီးစုတးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ် န့ၣ်ဘျူးန့ၣ်ဖျိၣ်လၢအဟဲလၢ တၢ်တယၢ်ပှၤ တၢ်ဆါတၢ်အဖိခိၣ်န့ၣ် လဲၤဝဲဆူ ပှၤလၢအ စုအိၣ်အါအါဂီၢ်ကီၢ်တဖၣ်အစုပှၤန့ၣ်လီၤ. မ့ မုၢ်ထံဖိကီၢ်ဖိတခိ ဘၣ်လိးက့ၤဝဲတၢ်အဘူး အလဲ ဝဲတၢ်လိာ်ကွဲအံၤလီၤပျီဝဲ အခါန့ၣ် လီၤ. ထံကီၢ်တဖၣ်အဒုၣ်ထီၣ်ကမၢ်ယုၤ, ဒီး ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်တုၢ်ဘၣ် တၢ်လိးက့ၤ တၢ်ဒုၣ်တၢ်ကမၢ်, စုအဖိ, ဒီး “တၢ်မၤလီၤ မၤဘၣ်ကွၢ်ဂီၤ (sturctural adjustment)” အ ဘူးအလဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကမုၢ်ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် ထီၣ်ဒါဝဲ တၢ်ထု သိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဖျါအဖျါ (globalization) အတၢ် မၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်သက့ဟီၣ်ခိၣ်ချၢလီၤ. က မုၢ်ထီၣ်ဒါဝဲန့ၣ်-န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၤလီၤဆူလီၤ ပလုာ် ခိဖျိတၢ်သ့ဝဲဒၣ်တၢ်အိၣ်ယၤတဖၣ် လၢကျဲတဘၣ်ဘျိုးဘၣ်ဒါ အပှၤ, -တၢ်တီၤ တတုၤသိးထဲသိးအိၣ်အါထီၣ်ထွာ်ထွာ် လၢ ထံကီၢ်တဖၣ်, ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိလၢအအိၣ်လၢ အပှၤတဖၣ်အဘၣ်စၢ, -ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကမၤဘၣ် တၢ်အိၣ် ယၤ ဒီးတၢ်သ့ဆၢတဲၣ်တၢ်အခွဲးအယၢ်စု ခိၣ်မးဒီး -ပှၤတၢ်ချၢဟဲပှၤယၢ်ထံကီၢ်အဖိ လစံၣ်လၢအတကြးတဘၣ်န့ၣ်လီၤ. **ဟဲအသးသ့လၢကျဲဒ်လဲၣ်?**

ဘီ မှိုသ ကိးဘီ မှိုကျိန်စုက ရာတဖန်

၁၉၄၀ နှ်ဆံဖိုဏ်အပူ

ဖဲ တာ် ငးဖးဒိန် ခံ ဘျီတဘျီ ဝံး အလီၢ် ခံ တာ် မာဲ ဝဲ ဩး တာ် ဝူး တာ် အိန် ဖျိန် ဖး ဒိန် (Bretton Woods Conference) ဝဲ ၁၉၄၄ နှ် နှ် လီၤ. တာ် အိန် ဖျိန် အံး အတာ် ပညိန် မှိုဒ် သိးက သျှ် ထိန် ဘျီ ထိန် ဘီ မှိုသ ကိးဘီ မှို ကျိန် စု သ နူ လာ အ ကာ် အ ကျူ နှ် လီၤ. လာတာ် နှ် အယိ တာ် ငးအိန် ထိန်ဝဲ က ရာ သာ ခါ-(၁) ဘီ မှိုသ ကိးဘီ မှို ကျိန် စု ပတ် ကိးက ရာ (International Monetary Fund - IMF), (၂) ဟီၣ်ခိန်စုဒး (World Bank - WB) ဒီး (၃) ကဲးတံ (General Agreement on Tariffs and Trade - GATT) တာ် အာၣ်လီၤထီၣ်ရီၤလာ တာ် ထာ ပ နှ် ဝဲ နှ် ကိး ဒီး တာ် ကျှ် လဲၣ် မာ ကာ် အ ခိ အ သွဲ. ဘၣ် ဆၣ် ဝဲ ၁၉၉၅ နှ် နှ် ဟီၣ်ခိန်စုဒး တာ် ကျှ် လဲၣ် မာ ကာ် (World Trade Organization - WTO) ဝဲ အိန် ထီၣ် ကျာဲ ဝဲ လာ ကဲးတံ အလီၢ် နှ် လီၤ. လာ အ ခိန် ထံး နှ်, က ရာ တဖန် အံး တ ဝါ ဆျာဲ ဝဲ ဒၣ် ထံ ကိး အ မှို ကျိန် စု ကွၢ် အ တာ် စံၣ် ညိန် ဝဲ ဒီး ထံ ကိး အ ဖိ လ စံၣ် ဘၣ်. အ ဝဲ သျှ် ပညိန် ဝဲ လာ ကပာ် ယာ် ဝဲ ဒၣ် ကျိန် စု အ တာ် ဟူး တာ် ဂဲး ဒ် သိးက အိန် ကာ် ဝဲ ဒၣ် လာ ထံ ကိး အ ပူ လီၤ.

၁၉၅၀-၁၉၆၀ နှ်ဆံဖိုဏ်

ထံ ကိး အါ ဘၣ် ဒီး နှ် ဘၣ် တာ် သ ဘျူ. ဒီး ဘၣ် ယိာ် ဝဲ ဒၣ် လာ အ “တာ် ပူ တာ် ဆါ အ တာ် ယူ ယိာ် လီၤ ပလိာ်” က လီၤ တသး ဝဲ ဒၣ် ဒီ ဖျိ ဟီၣ် ခိန် က လံး စိး ထံ ကိး လာ လဲၣ် ထီၣ် လဲၣ် ထီၣ် တာ် သျှ် တဖန် (ယူ ရ ပ ထံ ကိး, အ ဝဲ ရ ကာ က လံး စိး ထံ ကိး ဒီး ဖျိ ခိန် ထံ ကိး) အ တာ် ကျှ် လဲၣ် မာ ကာ် အ ယိ နှ် လီၤ. “တာ် လီၤ တသး” အံး အ ခိ ပညိ ပ နှ် ဟး ထီၣ် ကိး အ ပူ ဆံး နှ် ပ နှ် ဝဲ နှ် ကိး အ ပူ လီၤ. အ ယိ ဒ် သိး အ ဝဲ သျှ် ပူ ဝဲ ဟီၣ် ခိန် က လံး စိး ထံ ကိး တဖန် အ ပ နှ် က နှ် အ ကိး အ ဝဲ သျှ် က ဘၣ် ထူး ထီၣ် ဆါ ဝဲ ဒၣ် အ ပ နှ် သွး (ကိး) ဒီး တာ် သျှ် တာ် ဖျး အ ပ နှ် အါ အါ ကိး ကိး လီၤ.

၁၉၆၀-၁၉၇၀ နှ်ဆံဖိုဏ်

တာ် အိန် သး ဒ် အံး အ ယိ က ရာ အါ ဖု ဝဲ အိန် ထီၣ် ဝဲ လာ က က တီး ဖျါ ထီၣ် အ တာ် ဘၣ် ယိာ် ဘၣ် ဘီ တဖန် နှ် လီၤ. တာ် က ရာ က ရီ လာ အ ဝဲ အိန် ထီၣ် တဖန် မှိုဝဲ- တာ် တ ဘာ ရာ် ယုာ် တာ် အ တာ် ဟူး တာ် ဂဲး (Non-Aligned Movement), ဒီး ဘီ မှို စာ ဖျိန် က ရာ အ တာ် အိန် ဖျိန် ဘၣ် ယး တာ် ကျှ် လဲၣ် မာ ကာ် ဒီး တာ် လဲၣ် ထီၣ် လဲၣ် ထီၣ် (United Nations Conference on Trade and Development - UNCTAD) နှ် လီၤ. ဘီ မှို စာ ဖျိန် က ရာ (UNCTAD) ယုာ် ထီၣ် ထီၣ် ဒၣ် တာ် ဝှ် ခိန် သျှ် ၄ မံး လီၤ. (၁) တာ် မာ ကာ် ယာ် ပ နှ် တာ် ဖိ တာ် လံး အ ပူ - တာ် ဖိ တာ် လံး ဒ် အ မှို ဟု သး, ဝဲ, က ဝဲ ဖိ, ဒီး သျှ် အ ပ နှ် တဖန် အ ပူ နှ် တ ဆိ တလဲ အ သး အါ လာ ကာ် ဆိး ဘၣ်, ဒီး တ မာ အ သး သ တုာ် က လာ် ဘၣ်. (၂) ထံ ကိး လာ အ လဲၣ် ထီၣ် လဲၣ် ထီၣ် အ ဖျါ တဖန် (developing countries) အ ကိး နှ် အ ဝဲ သျှ် အိန် ဒီး ဝဲ ယာ် လီၤ ဆိ လာ က နှ် လီၤ ဆါ ဘၣ် အ ပ နှ် တဖန် လာ ဟီၣ် ခိန် က လံး စိး ထံ ကိး တဖန် အ ပူ လီၤ. (၃) “တာ် ဖိ ဝဲ ယာ် ပ နှ် ဝဲ နှ် (protectionism)” အ သ နူ- တာ် မာ အိး ဒီ ဖျိ တာ် ဆိ လီၤ ဝဲ ဒၣ် တာ် ထာ ပ နှ် ဝဲ နှ် ကိး အ ခိ အ သွဲ (tariffs) ဒီး ခိ ထၣ် (quotas). ခိ ထၣ် နှ် မှို ဝဲ တာ် ပ နှ် ယာ် ပ နှ် အ နှ် ဂံး နှ် ငှး လာ တာ် ဝဲ စိန် နှ် အိး ဆါ အိး လာ ထံ ကိး အ ပူ သု ဆံး အါ ဆံး အါ နှ် လီၤ. တာ် ဖိ ဝဲ ယာ် ပ နှ် တာ် ဒ် အံး အ တာ် ပညိန် မှို ဒ် သိး ထံ လီၤ ကိး ပူ အ တာ် ဖဲ တာ် မာ ကာ် ဒိန် ထီၣ် ထီၣ် ထီၣ် ဝဲ က နှ် အ ကိး ဒီး အ သု တ ဘၣ် တာ် ဝဲ လုာ် ဘာ ကွၢ် အိး တဂုာ် အ ကိး နှ် လီၤ. (၄) ထံ ကိး လာ အ လဲၣ် ထီၣ် လဲၣ် ထီၣ် တဖန် က ဘၣ် မာ စာ အါ ထီၣ် ထံ ကိး လာ အ လဲၣ် ထီၣ် လဲၣ် ထီၣ် အ ဖျါ တဖန် ဒ် သိး အ “တာ် ပူ တာ် ဆါ အ တာ် ယူ ယိာ် လီၤ ပလိာ် (terms of trade)” လာ အ လီၤ တသး အံး က ဝဲ ကျာ် ဝဲ ကိး ထီၣ် ကျာ် အ ကိး လီၤ. တာ် မာ စာ ဒ် အံး နှ် ကိး အ ဝဲ ရာ

ကလ ထီၣ် ဒါ ဝဲ ဒၣ် လီၤ. ကိး အ ဝဲ ရ ကာ ပ ဒိန် နှ် ထီၣ် ဒါ ဝဲ ဒၣ် ခိန် ဝဲ နှ် နှ် အ တာ် ဆိ က မိန် နှ် လီၤ. တ အိန် ဒီး မာ စာ ဝဲ ကိး ထံ ကိး လဲၣ် ထီၣ် လဲၣ် ထီၣ် အ ဖျါ တဖန် အ မှို ကျိန် စု ကွၢ် ဘၣ်.

၁၉၈၂ နှ်ဟီၣ်ခိန်စုဒ်က မာ်တာ်ဂုာ်ကိ

တာ် အံး ဝဲ အိန် ထီၣ် အ သး ဒီ ဖျိ စု အ ဖိ တဖန် အ ပူ ဒိန် ထီၣ်, ပ နှ် တာ် ဖိ တာ် လံး ခိန် သျှ် တဖန် အ ပူ လီၤ ရှိ ရှိ, ဒီး ဟီၣ် ခိန် က လံး စိး ထံ ကိး တဖန် အ ကျး ဖိ ဝဲ ယာ် တာ် အ ယိ နှ် လီၤ. ထံ ကိး အါ ဘၣ် ဘၣ် ကွၢ် ဆၣ် ဝဲ ဒီး တာ် ငှ် ထီၣ် က မာ် ယူ နှ် လီၤ. တာ် မာ အ သး အံး နှ် ဆိး ဟီၣ် ထီၣ် နှ် ကျာ် လာ ကိး အ ဝဲ ရ ကာ က ဆိ နှ် အ တာ် ရဲၣ် တာ် ကျာ် လာ က ဆိ တ လဲ ကွၢ် ထံ ကိး က ကိး က မှို ကျိန် စု ကွၢ် အ သ နူ လာ လဲး တုာ် အ ဝဲ ရာ (Latin America- ထံ ကိး လာ အိန် လာ ကိး မိာ် ပျါ အ ဝဲ ရ ကာ က လံး ထံး ဒီး အ ခါ သး တဖန်) ဒီး အ ဖရး ကာ အ ပူ နှ် လီၤ. ထံ ကိး သျှ် တဖန် တ ဘၣ် မာ တံာ် တာ် ဝဲ ဒၣ် ပ နှ် ဝဲ နှ် ကိး ဒီး ကိး ချာ် အ တာ် ဝဲ ဘျာ် လီၤ ကျိန် စု ဘၣ်. က ဘၣ် ငှး ကဲ ထီၣ် ကွၢ် ပ ဒိန် အ ကျှ် ပ နှ် တဖန် ဆူ နီၣ် တဂုာ် အ တာ် (privatise), က ဘၣ် မာ စာ လီၤ ပူ မာ တာ် ဖိ အ လာ လဲ, ဒီး က ဘၣ် မာ စာ လီၤ ကွၢ် ပ ဒိန် အ တာ် သု တာ် စွဲ တဖန် နှ် လီၤ. တာ် မာ အံး မှို ဒ် သိး က ငှး ကဲ ထီၣ် ဟီၣ် ခိန် က လံး ထံး ထံ ကိး တဖန် (Southern states - ထံ ကိး လာ အ လဲၣ် ထီၣ် လဲၣ် ထီၣ် အ ဖျါ / ဖျိန်) အ မှို ကျိန် စု ကွၢ် ဆူ ဟီၣ် ခိန် ဖျှိန် မိး အိန် ယာ် အ ကျး (capitalist world markets) နှ် လီၤ. ကျာ် အ ဝဲ အံး မှို ကျာ် လာ က မာ စာ ဝဲ ဒၣ် ဟီၣ် ခိန် က လံး စိး ထံ ကိး တဖန် နှ် လီၤ. ဟီၣ် ခိန် ဘီ မှို စာ ဖျိန် က ရာ အ တာ် က ရာ က ရီ ဒ် အ မှို (UNCTAD) အ စိ က မိး ဘၣ် တာ် မာ လီၤ စာ ကွၢ် အိး နှ် လီၤ. ပ နှ် ဟး ထီၣ် ကိး တဖန် အ ပူ လီၤ ဝဲ ကျာ် ကျာ်, တာ် ငှ် တာ် မာ, တာ် ဖျိန် တာ် ယာ် ဒီး တာ် တဂုာ် သိး ထံ သိး တဖန် ဒိန် ထီၣ် ဝဲ ရှိ ရှိ နှ် လီၤ.

ဘီ မုာ်သ ကိးဘီ မုာ်ကျိန်စု ပာ်ကီက ရာ International Monetary Fund - IMF

ထံ ကီာ်အ မုာ်ကျိာ်ဝဲကွာ်အ တာ်အုန်ကွာ်ခိန်ကွာ် ဒီးတာ်ဘိာ်ဘန်မာ်လီၤအကစာ်

ဘီ မုာ်သ ကိးဘီ မုာ်ကျိန် စု ပာ်ကီက ရာ အ တာ်ပ ညိန်အ ခိန်ထံးခိန်ဘီ မုာ်ဝဲ- ကျိာ်ကျဲတဘီ လာကဘိာ် ဟံာ်စု ခီလဲ အ လုာ်အပွၤ, - မုာ်ဝဲဒုန်ကျိန်စု လာအလုာ် အပွၤ ကါ် ဒီးတာ်ခီလဲ အိၤသ့, - ဟံာ် ဟံာ်ဘျာ လီၤကျိန်စု မိာ်ပျံတဖန်, - အိးဟံာ် ထီၣ်တံာ် ကျိန်လဲာ်မာ်ကပ နံာ်တံာ်ဖိတံာ်လဲၤ, ဒီးဖဲတံာ် လိာ်ဘိာ်ကျိန်စု နှံာ် ငုးလီၤလီၤဝဲနှံာ်လီၤ.

(IMF)အကရုဖိတဖန် (ခဲအံၤအိၣ်ဝဲထံ ကီာ် ၁၈၂ ဘျာ) ဘိာ်အစုခီလဲ အပွၤဒီး ထု မုာ်တဖန် အဖဲရကးဒီးလဲာ်လီၤ. တံာ်ဟံာ်ပ နိာ်ဝဲအဖဲရကး ၃၅ ဒီလဲာ်နှံာ် ပျဲသိးဒီးထု တအိၣ်စး(၂၈.၃၅ ကြိမ်) နှံာ်လီၤ. ဘိာ် ဆန်, ဖဲ ၁၉၇၁ နံာ်နှံာ် အဖဲရကးမာ်က တံာ်ကွာ်ဝဲ တံာ်ခီလဲ ကျိန်စု အသ နူအံၤ နှံာ် လီၤ. လာတာ်နှံာ်အယီ ထံ ကီာ်ကျိန်စုတဖန် တဘိာ်တံာ်ဖဲ ဟံာ်အပွၤဒီး ထု အပွၤ လာဘိာ် ဒီးအပွၤထီၣ်လီၤ ဒီးတလဲအသးချုာ်ဒိန်မးသ့ ဝဲလီၤ.

(IMF) အမူအဒါလာမာ်မာ်ကျိာ် ဒီး ငုးခီလဲ ထံ ကီာ်ကျိန်စုသုန်တဖန် နှံာ် ဆိတ လဲ ကွာ်အသး နှံာ်လီၤ. ခဲအံၤအဝဲသ့သ့ ထီထီၣ်ဝဲဒုန် မုာ်ကျိာ်ဝဲကွာ်အဒိ တဒါလာ ထံ ကီာ်လၢအိၣ်ဒီးစိကမိာ် ဒီးကျိန်စုသုန်တ ဖန်လုာ်ဘာ ဝဲဒုန်ထံ ကီာ်လၢအဖျိာ်တဖန် နှံာ် လီၤ. (IMF) ကဟ့ၣ်လီၤလီၤဝဲဒုန်ကျိန်စု ဖဲ ထံ ကီာ်လၢအယုစုတဘျာ အာ်လီၤပိာ်ထွဲ ဝဲ ဒုန် အဝဲသ့သ့ အတာ်ဘိာ်ဘန်မာ်လီၤတာ်အခါ နှံာ်လီၤ. ဖဲ ၁၉၉၇ နံာ်နှံာ်, အဝဲသ့သ့မာ် ဝဲဒုန် ပုၤ ၁.၄ ဘျာလယာ်လၢအအိၣ်လၢ ထံ ကီာ် ၇၅ ဘျာအပုၤ လုာ်ပိာ်ထွဲ ဝဲဒုန်မုာ်ကျိာ် ဝဲကွာ်အသ နူလၢ အဝဲသ့သ့ သးလီၤ ဝဲနှံာ် လီၤ. မုာ်ဘိာ်ဒုးကွာ်နိာ်ဂံၢ်အဝဲအံၤနှံာ် (တ

ရးဒီးကီၤလၢသု ကီာ်တဟံာ်ယုာ်ဘိာ်) ပျဲသိး ဒီး ထံ ကီာ်လၢအလဲထီၣ်လဲထီထီ အဖျါတ ဖန်ခဲလၢာ် အ ၆၀% နှံာ်လီၤ (Sachs 1997). ထံ ကီာ်ပဒိန်တဖန် ဟ့ၣ်ဝဲဒုန်အ ကျိန်စုအစုအု (IMF) ဒီးဟံာ်ခိန်စုတးအ အိၣ်,ဒီးထံ ကီာ်တဖန်ဘိာ်တဟ့ၣ်အိၣ်အစွဲး လာကဟ့ၣ်တဖန်(vote)ပျဲသိးဒီးစုလၢအ ဟ့ၣ်ဝဲ နှံာ်လီၤ. လာတာ်နှံာ်အယီ တံာ်ဖးလၢ အအါနှံာ် ၆၀% နှံာ် မုာ်ဝဲ ထံ ကီာ်လၢအတာ် ဖဲးတံာ်မာ်လဲထီၣ်လဲထီထီ တဖန်အတာ်, ဒီးအဝဲသ့သ့ အတာ်ဘိာ်သး နှံာ် ဘိာ်တံာ်မာ်နှံာ် အိၣ်အအါကတာ်လီၤ. ကီာ်အဖဲရကး အိၣ်ဒီး တံာ်ဖးနိာ်ဂံၢ်အါကတာ်, ဒီးအဝဲသ့သ့အိၣ်ဒီး တံာ်စိကမိာ်ပျဲတုာ်(veto) လာကဟ့ၣ်တံာ်ဆာ တံာ်တနီၤအဂီၢ်နှံာ်လီၤ.

ဖဲ ထံ ကီာ်တဖန် အဒုန်ကမာ်ထီၣ်အခါ နှံာ်, (IMF)ဒီးထံ ကီာ်အဂုၤအဂုၤလၢအဟ့ၣ် လီၤစုတဖန် ယုကဒါကွာ်ဝဲ, ဒီးငုးအိၣ်ထီၣ် စုာ်ကိး“တာ်အာ်လီၤ (conditions)” မုာ်တမုာ် “တာ်မာ်လီၤမာ်ဘိာ်ကွာ်ဂီၢ်တာ်ရဲၣ်တာ်ကျိာ် (structural adjustment programmes)”သုန် တဖန်နှံာ်လီၤ. တံာ်ရဲၣ်တာ်ကျိာ်အံၤဘိာ်တံာ် ငုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်ဖဲ ၁၉၈၇ နံာ်နှံာ်လီၤ. အဝဲ သ့သ့အကျိန်စုလၢ ဟ့ၣ်လီၤလီၤဝဲ တဖန် နှံာ် ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢ ၃ နံာ် “ဖီလဲစံာ်တာ် ဘျာအလံာ်ပံး ဟံာ်”အဖီခိန်, လၢအဘိာ် တံာ်ကွဲးအိၣ်လၢ (IMF), ဟံာ်ခိန်စုတး, ဒီး ထံ ကီာ်ပဒိန်လၢအယု လီၤစုတဖန် နှံာ်လီၤ. “တာ်မာ်လီၤမာ်ဘိာ်ကွာ်ဂီၢ်”သုန်တဖန် နှံာ် မုာ်ဝဲဒုန် တံာ်ဆိတလဲဝဲဒုန် တံာ်သိၣ်တာ်သိ တံာ်ဘျာ ဒီးပဒိန်အတာ်သုတာ်စွဲ တဖန် နှံာ် လီၤ. ထံ ကီာ်လၢအယုလီၤစုတဖန် ကဘိာ် - မာ်သဘျာ ကွာ်တာ်သိၣ်တာ်သိ လၢ တံာ်ဟဲ

စိာ်နှံာ်ပ နံာ်, ကီာ်ချုာ်တာ်ဟဲဘျာလီၤကျိန်စု ဒီးကျိန်စုအတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤတဖန် အဖီခိန်, - သုးထီထီၣ်ထံ ကီာ်ဂဲၤအတာ်ကျိန်စု လဲာ် မာ်က, ဒီးတာ်ဘျာလီၤကျိန်စု ခီဖျိပျဲ နှံာ် ဟံာ်ထံကီာ်ကျိန်စုပဒိန်တဖန်(transnational companies) ဆုကီာ်ပုၤ, ဒီးမာ်ကျိန်စု တံာ်ကျိန်စုလဲာ်မာ်က အတာ်တံာ်မုာ်တံာ်တံာ်တ ဖန်, - မာ်ကျိန်စုလီၤတာ်ဘျာ တံာ်လဲ, ဒီး တံာ် ဘျာတာ်လဲအတာ်ဘျာတဖန်, -မာ်အိၣ်ထီၣ် ပ နံာ်ဟးထီၣ်ကီာ် အတာ်ခိန်ထီၣ် ငုးသိးကဒီး နှံာ် ထံ ကီာ်ဂဲၤအစု, -ငုးကဲထီၣ်ကွာ်က မျာ် (public)အကျိန်စုပဒိန် ဒီးအတာ်အိၣ်ယၤ တဖန် (ထံနီ, တံာ်ဆဲးကျိး, လီမုာ်အု) ဆု နီတဂုၤပုၤ(private) အတာ်, -ဒီးမာ်ဘိာ်ဂီၢ် ထီၣ်ကွာ် ပဒိန်အတာ်သုတာ်စွဲ တဖန်(တာ်သု တံာ်စွဲ = တံာ်ဟဲ နှံာ်), မာ်ကျိန်စုလီၤကွာ်ဝဲဒုန်ပ ဒိန်အတာ်သုတာ်စွဲလၢ တံာ်အိၣ်အုာ်အိၣ်ချုာ်, တံာ်ကျိန်စု ဘိာ်ကျိန်စု သ့, နူဆာ်ခိန်ယၤ, ပုၤ ဂုၢ်ဝီအတာ်အိၣ်မုာ်ဆိးဟဲအဖီ နှံာ်လီၤ.

တာ်ဘျာ လၢ ထံ ကီာ် ယု လီၤ စု တဖန် က ဘိာ်မာ်ထွဲ သုန်တဖန် နှံာ် တဒီးသန့ထီၣ်အ သးလၢ တံာ်မာ်ဂုၤထီၣ် နူဆာ်ခိန်ယၤ ဘိာ် (IMFခိန်နီအတာ်ဆာတံာ်). (IMF) တဟဲယု တံာ်ဟ့ၣ်ကျိန်စု တံာ်ထံၣ်လၢ ထံ ကီာ် အတာ် ဟဲ ဆု နူဆာ်ခိန်ယၤ ဝဲ ကျိာ်, က မျာ်သဘျာ ကရၢ, ဒီးက မျာ်ထံ ဖီ ကီာ်ဖိ တဖန် အအိၣ် ဘိာ်.

ဘီ မုာ်သ ကိးဘီ မုာ်ကျိန်စု ပာ်ကီက ရာ ထီၣ်ဒါဝဲဒုန် - “တာ်ဖီၣ်ပံး ဟံာ် ပ နံာ်ဟဲ နှံာ် (protectionism)” ဒီးပဒိန်အတာ်ဟဲ နှံာ်လီၤ မာ်တံာ်တံာ်တံာ် - အဒိ, တံာ်ထၢပ နံာ်ဟဲ နှံာ် ကီာ်အခိ, မုာ်တမုာ်တာ်သိၣ်တာ်သိလၢအကဒိ သးလီၤကဝီၤအကျး, ပုၤမာ်တာ်ဖိ, မုာ်တမုာ်

န့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢသ့ၣ်တဖၣ်, -တၢ်ဟံၤယၢၣ်စ့ မိၢ်ပှၢ်တဖၣ် နီၣ်သိးကမၤယၢလီၤကျိၣ်စ့ နီၣ်တၢ်ဘျၢလီၤကျိၣ်စ့ အတၢ်ဟံၤတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ့ၣ်ကမၤတဖၣ်ကဲထီၣ်ဝဲထံဖိကီၢ်ဖိအတၢ်ဝဲတၢ်ယံး, နီၣ်တၢ်အိၣ်ယၢတဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဒုးကဲထီၣ်အိၣ်ဆူနီၣ်တၢ်ဂၤပှၢ်အတၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိလစံၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဒီးကမၤတၢ်အိၣ်ဆူနီၣ်ဆူ, တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့န့ၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိ မ့တမ့ၢ်ထံဖိကီၢ်ဖိခါၣ်စးတဖၣ်ဆၢတဲာ်ဝဲလၢဒံၣ်မိၣ်ကခြီၣ်စံၣ်အကျဲတသ့ဘၣ်. တၢ်ဆၢတဲာ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်လၢ(IMF)အပူၤဘၣ်ပုၤဘၣ်ဒါ နီၣ်တၢ်ကရၢကရိအဂၤတဖၣ်လၢအတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ကစ့ဒုအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၣ်အကါဒီၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဒီး(IMF)အတၢ်ဖဲတၢ်မၤန့ၣ်တဒုးသ့ၣ်ညါဝဲကမၤတဖၣ်ဘၣ်. ကမၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢလၢကတၢ်ပိၣ်တၢ်ပိၣ်တၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဒီးစ့ဟ့ၣ်လီၤ မ့တမ့ၢ် “တၢ်မၤလီၤမၤဘၣ်က့ၢ်ဂီၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲ” သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်စ့ဝဲဒိၣ်မးလီၤ. ဘီၣ်မ့ၢ်သကိးဘီၣ်မ့ၢ်အတၢ်ဘိးဘၣ်ရၢလီၤ (ILO & UNESCO)လၢအဟံၤပနီၣ်ဝဲဒုၣ်ပှၢ်ထူလံၤဖိအတၢ်ပၣ်ယုၣ်မၤသကိးတၢ်လၢကယၢ်မ့ၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲအပူၤမ့ၢ်အိၣ်ဝဲဘၣ်ဆၢ, တၢ်တမၤအသးဒ်န့ၣ်ဘၣ်.

တမ့ၢ်ထံထံဖိကီၢ်ဖိ နီၣ်န့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢအတၢ်ထံၣ်မိၣ်ဘၣ်. (IMF) အနီၣ်ကစၢ်ဒုၣ်လဲၣ်ထံၣ်ဝဲလၢအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲအါမးန့ၣ်တကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ဘၣ် (WWF1996, Development Gap 1999, D-Gap & FoE 1999). ဝဲ (IMF) ကွၢ်ကဒါက့ၢ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤအခါန့ၣ်ထံၣ်ဘၣ်ဝဲလၢထံကီၢ်ပဒိၣ်အါဖုလၢအယုလီၤစ့, နီၣ်မၤဘၣ်ဂီၢ်ထီၣ်က့ၢ်အထံကီၢ်ကျိၣ်စ့အတၢ်လီၤမၤသ့ဝဲတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဒုၣ်ထံထံကီၢ်ပဒိၣ်ထံတဝဲမိၣ်လီၤ. ထံကီၢ်အါဘၣ်အဒ့ၣ်ကမၤတဖၣ်ဟဲအါထီၣ်ဝဲရၢၢ်န့ၣ်လီၤ. ပှၢ်ဂီၢ်မ့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအပူၤထီၣ်, နီၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစ့လီၤအဝဲသ့ၣ်အလါလဲသ့ၣ်တဖၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်ဖျါမ့ၢ်ကျိၣ်စ့လီၤတသ့ဝဲအမိၢ်ကီၢ်ဖိအံၤန့ၣ်မၤအသးဝဲကီၢ်ဘျီဒိၣ်အ့ၣ်အမ့ၢ်ထီၣ်ထံကီၢ်တဖၣ်ဒီးမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးထံကီၢ်တဖၣ်ဘၣ်သကါဒီးတၢ်တတၢ်

တနါဝဲၤခဉ်ကံၤဝဲၤအလီၢ်ခဲၤအခါန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢၤခဉ်ကံၤဝဲၤ - ခဉ်ကံၤဝဲၤန့ၣ်န့ၣ်, ကီၢ်အ့ၣ်မ့ၢ်ထီၣ်ထံကီၢ်တဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ထံၣ်အီၤဒ်အမ့ၢ်မိၢ်အိၣ်ယၢဒီးတၢ်မၤဒိၣ်ထီၣ်ပန့ၣ်ဟးထီၣ်ကီၢ်အမ့ၢ်ကျိၣ်စ့လီၤကွၢ်အဒိအသိးန့ၣ်လီၤ. ကူၣ်ပန့ၣ်တဖၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်အထိးနါအါဒိၣ်မး, နီၣ်ဘျၢလီၤဝဲကျိၣ်စ့တဖၣ်လၢကတၢ်ဖျိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ကျိၣ်စ့လီၤကွၢ်လီၤတသ့ဝဲ ဒီဖျိလၢတၢ်တယၢ်ပှၢ်အါကျိၣ်စ့ထံကီၢ်ကျိၣ်စ့အလုၤအပူၤလီၤ, ဒီးကျိၣ်စ့မိၢ်ပှၢ်တဖၣ်ယုၤကွၢ် (capital flight) ဒီဖျိပှၢ်လၢဟဲဘျၢလီၤကျိၣ်စ့တဖၣ်ဘၣ်ယိၣ်တၢ်အယိ, ထုးကွၢ်အကျိၣ်စ့လီၤလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်သတူၢ်ကလၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. အန့ၣ်ဝဲၤအလီၢ်ခဲၤ, မ့ၢ်ကျိၣ်စ့လီၤကွၢ်အတၢ်တတၢ်တနါမၤအသးလၢကီၢ်ရၢၤ, ဩၤစ့လ်, ဒီးလဲးတ့ၣ်အဝဲရကၤထံကီၢ်တနီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဖျါမ့ၢ်ကျိၣ်စ့လီၤကွၢ်လီၤတသ့ဝဲ မၤအသးန့ၣ်ပှၢ်အကကွၢ်၂၀ ဘျီၣ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤဟးဂီၢ်ကွၢ်ဝဲလီၤ. လၢအ့ၣ်ဒိၣ်န့ၣ်ရၢထံကီၢ်အပူၤန့ၣ်ပှၢ်ဖျိၣ်ဖိယၢ်ဖိအနီၣ်ဂံၢ်ထီၣ်ဘးတုၤအကွၢ်၄၀, ပှၢ်သိးဒီးအပူၤထံဖိကီၢ်ဖိခဲလၢအနီၣ်ဂံၢ်၂၀%န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ထီၣ်သတြီၤကွၢ်ထံကီၢ်တဖၣ်အစ့ဒီးအဝဲရကၤဒီလၢန့ၣ်, အ့ၣ်ဒိၣ်န့ၣ်ရၢအစ့အပူၤလီၤကွၢ်ဝဲ ၈၀%, ဒီးကွၢ်တဲာ်အစ့အပူၤလီၤကွၢ်စ့ၣ်ကိးဝဲ ၅၀% န့ၣ်လီၤ. လၢကလံၤထံးခိၣ်ရံၤန့ၣ်ပှၢ်လၢအတၢ်မၤတအိၣ်အနီၣ်ဂံၢ်ထီၣ်ဘး ၁.၅ ကကွၢ်ဂၤ, ပှၢ်သိးအထံဖိကီၢ်ဖိနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢအ ၁၀% န့ၣ်လီၤ. ထံကီၢ်အါဘၣ်ဟီၣ်ထီၣ်ကွၢ်ဝဲပှၢ်လၢအကထီၣ်တဖၣ်အကထီၣ်လၢအဟဲန့ၣ်လီၤမၤတၢ်လၢအထံအကီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး ဒီးမ့ၢ်ထီၣ်အ့ၣ်ရၢၣ်ထံကီၢ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်န့ၣ်ဆူၣ်အီၤလၢ “တၢ်မၤလီၤမၤဘၣ်က့ၢ်ဂီၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲ” အပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢလါယန့ၣ်အါရံၤ ၁၉၉၈ န့ၣ်အပူၤန့ၣ်, တၢ်အုၣ်က့ၢ်ခိၣ်က့ၢ်အစ့ဒီလၢ ၁၂၀ ဘ့ၣ်လယၢၣ်ဘၣ်တၢ်စးထီၣ်ရဲၣ်ကျဲအီၤလၢ(IMF)ဒီးအဝဲရကၤန့ၣ်လီၤ. စ့အံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဒ်သိးကမၤစၢၤကလံၤထံးခိၣ်ရံၤ, ကီၢ်ကွၢ်တဲာ်, အ့ၣ်ဒိၣ်န့ၣ်ရၢ ဒီးဖဲလဲးပံးသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကလံးက့ၢ်အကမၤမ့ၢ်ကီၢ်အဝဲရကၤ, ယုၤရပထံကီၢ်, ဒီးဖျိခိၣ်အစ့တးတဖၣ်အအိၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဒ်သိးကကွဲန့ၣ်လ့

န့ၣ်စ့ၣ်ကိး ပှၢ်လၢကဟဲဘျၢလီၤအကျိၣ်စ့အစ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဟ့ၣ်ဆၢကဒါအဂီၢ်န့ၣ်, ထံကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဆိးဟီၣ်လဲၣ်ထီၣ်အမ့ၢ်ကျိၣ်စ့လီၤကွၢ်အကျဲလၢထံဂုၤကီၢ်ဂၤကဟဲဘျၢလီၤအကျိၣ်စ့အစ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢကလံၤထံးခိၣ်ရံၤန့ၣ်တၢ်ဒုးဆိၣ်ထီၣ်ဝဲဒုၣ်တၢ်မၤလီၤဆီကရၢ(ခိၣ်မံးရၢၣ်) ဒ်သိးပှၢ်မၤတၢ်ဖိအကစၢ်, ဒီးပှၢ်မၤတၢ်ဖိကရၢတဖၣ်ကန့ၣ်လီၤပၣ်ယုၣ်လၢ(IMF) အတၢ်ဆၢတဲာ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢ, ပှၢ်မၤတၢ်ဖိအကရၢတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢတၢ်တဒိကန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်အယိ, ဒီးတၢ်မၤလီၤဆီကရၢတဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ကျိၣ်စ့တဲာ်ကွၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တတၢ်တနါကမၤအသးလၢခါဆူညါခါန့ၣ် (IMF) မ့ၢ်တဝဲဆိၣ်စၢၤဝဲဘၣ်သန့ၣ်က့, ဝဲအံၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အါလီၤဝဲလၢအမၤကမ့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဖးဒိၣ်လၢတၢ်ဘျီကွၢ်တၢ်တတၢ်တနါအပူၤန့ၣ်လီၤ (NI 320, 2000).

လၢလါနီၣ်ဝဲဘၣ် ၁၉၉၉ န့ၣ်အပူၤန့ၣ် (IMF) အါလီၤဝဲလၢအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲတဖၣ်ကမၤစ့လီၤကွၢ်တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢသန့ၣ်က့, (IMF) ဒီးဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ကွၢ်လဲာ်မၤကၤကရၢ (WTO) အတၢ်ဖၢန့ၣ်လီၤတၢ်ဘျီဘၣ်မၤလီၤထံကီၢ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်မၤထီၣ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆီကမိၣ်လၢအဘၣ်ယးဒီး “တၢ်ထုသိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဖျါမ့ၢ်ကျိၣ်စ့လီၤ (globalization)” န့ၣ်လီၤ. ကလံၤထံးအ့ၣ်ရၢၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိအတၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဘၣ်ဒိအါထီၣ်လၢတၢ်ဆီတလဲမၤအသးလၢဟီၣ်ခိၣ်ဖျါမ့ၢ်ကျိၣ်စ့လီၤကွၢ်, ဒီးလၢကူၣ်ပန့ၣ်တဖၣ်အတၢ်မိၣ်န့ၣ်သးလီၤတၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိတၢ်အခိၣ်ထံးကတၢ်လၢအဟဲအိၣ်ဖျါထီၣ်တြီၤကလၢန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်လိၣ်ဟံၤယၢၣ်ကျိၣ်စ့အတၢ်ယုၤဒ်အကြးဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဝဲၤခဉ်ကံၤဝဲၤန့ၣ်တၢ်တတၢ်တနါမၤအသးဝဲၤအလီၢ်ခဲၤန့ၣ်မလုၤရၢတတူၢ်လီၤဝဲ (IMF/WB) အတၢ်အုၣ်က့ၢ်ခိၣ်က့ၢ်အစ့ဘိၣ်န့ၣ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်ဆီလီၤစ့ၣ်ကိးတၢ်ဟံၤယၢၣ်ကျိၣ်စ့မိၢ်ပှၢ်အတၢ်ဟဲန့ၣ်ဟးထီၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်မဲာ်တမံးန့ၣ်, သ့ဝဲ “ထီၣ်ဘုၣ်တၢ်ခိၣ်တၢ်သ့ (Tobin Tax)” အသန့- တၢ်ထၢတၢ်ခိၣ်တၢ်သ့လၢတၢ်ခိၣ်ထံကီၢ်ကျိၣ်စ့အဖိခိၣ်ဒ်သိးပှၢ်သ့တအိၣ်ဒီးခိၣ်ထီၣ်ခိၣ်လဲလီၤထံကီၢ်ကျိၣ်စ့ဝဲအံၤအံၤတဂ့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ■

ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢး- World Bank - WB

ဟီၣ် ကိးစ့ၢ်ကိးအိၣ်လၢ ဘီၣ်မုၢ်သကိးဘီမုၢ်စုတၢး လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘီၣ်ထီၣ်က့ၢ်တၢ် နီၣ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အီၣ်န့ၣ်လီၤ. စုတၢးအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢ ကမၤမူထီၣ်က့ၢ် ကီၢ်ယုၤလၢထံကီၢ်တဖၣ် အမုၢ်ကျိၤလဲၤကွၢ်လၢ အဘၣ်တၢ်မၤပးဂီၤလၢ ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ဒုးဖးဒိၣ်ခံၣ်ဘီၣ်တဘျီန့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤ ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢးအံၤ ဟံးန့ၢ်အမူဒါအါဒိၣ်မးလၢ တၢ်န့ၣ်န့ၢ် တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အကျဲကဝီၤ, တၢ်မၤပၤမၤကွၢ်တၢ်တတၢ်တနါ, နီၣ်တၢ်မၤလီၤမၤဘၣ်က့ၢ်ဂီၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဲၤသ့ၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး (IMF) ဒီးထံကီၢ်ပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢတၢ်မၤလီၤမၤဘၣ်က့ၢ်ဂီၤ,တၢ်လီၤက့ၢ်ဒုၣ်ကမၤဒီးတၢ်ထူးသံကွၢ်တၢ်ဒုၣ်တၢ်မၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စုတၢးအံၤ ဟ့ၣ်လီၤစုဆူအကရၢဖိထံကီၢ်တဖၣ် ဒ်သိးကမၤဂ့ၤထီၣ်ထံကီၢ်အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘီၣ်ထီၣ်(ကျဲၤ, ထံတမၢ်, လီမုၢ်အူဂံၢ်သန့) တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. ဟ့ၣ်လီၤလီၤစ့ၢ်ကိးစုလၢထံကီၢ်တဖၣ်ကဒိလီၤဒီဘၣ်က့ၢ်အသးဒီး “တၢ်ထုသိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျါအသန့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဲၤသ့ၣ်အကျိၣ်အစ့ဟဲလၢ အထံကီၢ်ကရၢဖိအဆိၣ်, နီၣ်အစ့ဟ့ၣ်လီၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ် ဟဲလၢဘီမုၢ်သကိးဘီမုၢ်အကျးတဖၣ်အဆိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢးဒုးလီၤလီၤတ့ၢ်စုဒီလၢ ၅၈ ဘၣ်လယၢၣ်လၢ ကမၤစၢၤတၢ်ဘီထီၣ်ထံတမၢ် အဖျါၣ် ၆၀၀ လၢထံကီၢ် ၉၃ ဘၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တူၤလီၤလၢ မုၢ်မဆါတနံၤအံၤန့ၣ် ထံတမၢ်တဖၣ် သးကွၢ်တ့ၢ်လံ ပုၤကညီ အကွၢ် ၃၀ ဂၤ, နီၣ်မၤပုၤမၤဖးစ့ၢ်ကိး ပုၤအါဂၤလၢကဘၣ်သးကွၢ်အလီၢ်အိၣ်လီၢ်ဆိးန့ၣ်လီၤ. လၢအပူၤကွၢ်န့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢးဟ့ၣ်လီၤစုဆူပဒိၣ် မ့တမုၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ် လၢအမၤဘၣ်ဒီဘၣ်ထံး ထံတမၢ်ဖိဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ပၤတဖၣ်ဖျါဖျါဒုၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢးတကနၢ်ယုၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဒီပုၤဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်တဖၣ် လၢအမၤအသးလၢခွဲးထၢၣ်မလၢ(Guatemala) အပူၤခီဖျါလၢအဲၤသ့ၣ်ဟ့ၣ်လီၤစုလၢ တၢ်က

ဘီၣ်ထီၣ် ခွဲးစီ (Chixoy) ထံတမၢ် လၢရီၢ်အိၣ်နံၣ်ကြိၢ် (Rio Negro) ထံ ကျိၤအပူၤအယီၤန့ၣ်လီၤ. ဝဲၤ၁၉၈၅ နံၣ်အပူၤန့ၣ်, သးတဖၣ်မၤဆူးမၤဆါ, မုၢ်ဆုၣ်မုၢ်စိး, နီၣ်မၤသံ ပုၤမၤယၢ်အၣ်ခွဲၣ် အဒိယၢ်(Maya Achi Indians) ဖိလၢအဆိၣ်ဘူးဒီးထံတမၢ် ၃၇၆ ဂၤန့ၣ်လီၤ. တကးဒံးဘၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢး ဟ့ၣ်လီၤအါထီၣ်ကဒီးစုဒီလၢ ၄၁ ကကွၢ်လၢ ၁၉၈၅ နံၣ်အပူၤလီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢးန့ၣ် မုၢ်တၢ်ကရၢကရီ ၅ ဖုအတၢ်ပၢ်ဖျါထီၣ်အသးန့ၣ်လီၤ. ပမုၢ်ဘၣ်ဟ့ၣ်အဒိ, တၢ်ကရၢကရီတနီၤလၢအပၢ်ယုၣ်န့ၣ်မုၢ်ဝဲ - ဘီမုၢ်သကိးဘီမုၢ် တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်ကရၢကရီ (International Development Association- IDA)-အ

ဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်လီၤစု ဒီးယုစုအဖိအပူၤဘၣ်တဖၣ်, မ့မုၢ် ထံကီၢ်လၢအဖျါတုၣ်တဖၣ်န့ၣ် တယုဒုၣ်လဲၣ်ဝဲစုအဖိဘၣ်. ဘီမုၢ်သကိးဘီမုၢ်တၢ်ပၤဆုၣ်ကျိၣ်စုတၢ်မၤသကိးတၢ်(Inter-national Finance Corporation - IFC)-ကွဲးန့ၣ်လဲၣ်န့ၣ်ဝဲဒုၣ် ပုၤဘျၢလီၤကျိၣ်စုတဖၣ်ဒ်သိးကမၤဘျၢလီၤအကျိၣ်အစ့လၢ တၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢ ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢးအၢၣ်လီၤတူၢ်လီၤဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ထံကီၢ်အါဘၣ်အတၢ်အုၣ်ကီၤယၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်အကရၢ (Multilateral Insurance Guarantee Agency - MIGA)- ဟ့ၣ်မၤစၢၤဝဲဒုၣ် ပုၤဟဲဘျၢလီၤကျိၣ်စုတဖၣ်လၢ အဲၤသ့ၣ်ထံကီၢ်ကရၢဖိအပူၤအခါဝဲအဲၤသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်စုကတၢ်ခိၣ်ကတၢ်အါန့ၣ်လီၤ. ■

အုရၢၣ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်စုတၢး- Asian Development Bank - ADB

စုတၢးလၢထီၣ်ဒါဒိၣ်မိၣ်ခြံၣ်စံၣ်

၂၀၉၆၆ နံၣ် ဘၣ်ဝဲအဲၤရဲၣ်ထံကီၢ်ဒီးရၢရါထံကီၢ်ဒုးလိၣ်အသးလၢ “တၢ်အဒုးခုၣ်(တၢ်မၤထီၣ်မိၣ်အိၣ်ယၢၤသန့)” အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. အုၣ်ဒံၣ်ဘံၣ်အံၤ စးထီၣ်ဟ့ၣ်လီၤဒုၣ်စုဆံးဆံးဖိန့ၣ်လီၤ. မုၢ်မဆါ

တနံၤအံၤ, အဲၤသ့ၣ်မုၢ်ဝဲဒုၣ် စုဒီးဖးဒိၣ်တဖျါလၢဟ့ၣ်လီၤစုဆူထံကီၢ်လၢလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဖျါမုၢ်အိၣ်လၢကီၢ်အုရၢၣ်ဒီးဖးစုးဖး(Pacific)အကဝီၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

အုၣ်ဒံၣ်ဘံၣ်အိၣ်ဒီးထံကီၢ်ကရၢဖိမဲလၢၣ် ၅၉ ဘၣ်လီၤ. ကရၢဖိမဲလၢၣ်မုၢ်ဝဲဒုၣ်

ပုၤန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤအပၤ (shareholders)သ့ၣ် တဖၣ်, ဘၣ်ဆၣ် ပုၤလၢအိၣ်ဒီးတၢ်မၤအပၤ အါတဖၣ်န့ၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဖးအစိက မိၤအါဝဲလီၤ. အဒိ, အဝဲရကၤ, ဖုၣ်ခိၣ်, ဒီးအိၣ်တြၢလံၤယၢ်ထံကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ပုၤ န့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤအပၤအါန့ၣ်လီၤ. အ့ၣ်ဒၢ် ဘၣ်အစုဟ့ၣ်လီၤသ့ၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိး ဒီးသန့ ထီၣ်အသးလၢ တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤအပၤ ဘျၢ တဖၣ်အဖီခိၣ်လၢအပၤ ယုၣ်ဒီး တၢ်မၤလီၤ ကျိၣ်ကွၢ်ထံကီၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ, တၢ်ဒုးကဲ ထီၣ်ကွၢ်ပုၤအါဂၤအတၢ်ဆူနီၢ်တဂၤပုၤအ တၢ်, ဒီးတၢ်မၤအါထီၣ်ထံဂုၤကီၢ်ဂၤအတၢ် ဟဲဘျၢလီၤကျိၣ်စုသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ် စံးလီၤအသးလၢအ “မၤစၢၤ ဝဲဒၣ်ပုၤကညီအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်, ဒီသ ဖၢန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤ ဒီးမၤလီၤစ့ၢ်တဖၣ်တၢ် ယၢ်” လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်အတၢ်ကတိၤန့ၣ် တ ပိၣ်လိၣ်အခဲဒီးအတၢ်ဖဲဒီးတၢ်မၤတဖၣ် ဘၣ်. ဝဲပုၤကွၢ်တယံၣ်တမိၢ်န့ၣ်, အဝဲသ့ၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်အဖီလစံၣ်လၢအဘၣ်ထွဲ ဒီးတၢ်သုးကွၢ်ပုၤအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ် လၢတၢ်တဆဲၣ်ဒီးဘၣ်အပုၤ, ပုၤထူလံၤဖိ, သ့ၣ်ပုၤ, တၢ်ဖိၣ်ဒုၣ်ဖိၣ်ညၣ်, ဒီးတၢ်ယုၣ်သ့ၣ် ညါန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤတၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံး သ့ၣ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်သန့က့ၢ်န့ၣ်ဒီး, အ့ၣ် ဒၢ်ဘၣ်ဟ့ၣ်လီၤစုဆူတၢ်တိၣ်ကျဲတဖၣ်လၢ အမၤလီၤမၤကွၢ်ပုၤတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်, သုးဆူၣ်ကွၢ်ပုၤတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိး, မၤဘၣ်ဒိ ပုၤဂုၤဝီခွဲးယၢ်, ဒီးမၤဘၣ်ဒိသ့ၣ်ပုၤ ဒီးတၢ် ဖိၣ်ဒုၣ်ဖိၣ်ညၣ်အလီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တိၣ်ကျဲအါမး လၢအဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်လၢ ထံ ကျိၣ်ဝဲခိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤ အမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲ ကွၢ် တၢ်မၤသကိးတၢ်ကရၢသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဟံၣ်ဖျါ ထီၣ်အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤစၢၤအဒိအါမးလီၤ (Watershed vol 5 No 3, March - June 2000).

လၢဝဲခိၣ်ထံကျိၣ်အဟီၣ်ကဝီၤအပုၤန့ၣ် တၢ်မၤန့ၢ်လီၤမ့ၢ်အုၤယဲလၢထံအဂံၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ် ဂုၤတခါလၢ တၢ်သုးထီၣ်ထီၣ်အါ နဲအမ့ၢ်ဝဲ တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် အခိၣ်သ့ၣ်တခါန့ၣ် လီၤ. သန့က့ၢ်, တၢ်တိၣ်ကျဲအါခါလၢတၢ် ဆူထီၣ်အါဆူအ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်အအိၣ်န့ၣ် တၢ်တ တၢ်ပီၣ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤပုၤတဝါဖိ, မ့ၢ်တမ့ၢ် တဒုးတၢ်လၢန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤတၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ် ထံးအဂီၢ်ဘၣ်. အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်အသန့လၢအ

ဆိၣ်ထွဲဝဲ “လီၢ်ကဝီၤအတၢ်ပၣ်ယုၣ်မၤသ ကိးတၢ်ဒီးတၢ်ပၤဆူတၢ်လၢအဂုၤ” မ့ၢ်အိၣ် ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်ဒုၣ်ယုၣ်ဘျးသဖၢန့ၣ်လီၤ. ပုၤ ကအိၣ်ဝဲ ၆၅ ကကွၢ်ဂၤယၢ်ယၢ်လၢထံကျိၣ် ဝဲခိၣ်အတြၢပုၤ ဒီးပုၤအါဒုၣ်တၢ်တက့ၢ် ဒီး သန့ထီၣ်အသးလၢထံကျိၣ်အံၤအဖီခိၣ်လၢ တၢ်သ့ၣ်ထံနီၢ်, တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ, တၢ်လုၢ်အိၣ် သးသမူလၢတၢ်ဖိၣ်ညၣ်န့ၣ်လီၤ. ထံတ မၢ်အတၢ်တိၣ်ကျဲတဖၣ်လၢ အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ် ဟ့ၣ်လီၤမၤစၢၤစုန့ၣ် မၤဘၣ်ဒိဝဲ ထံကျိၣ်ထံ ကွၢ်, တၢ်ဖိၣ်ဒုၣ်ဖိၣ်ညၣ်, ဒီးလီၢ်ကဝီၤပုၤတ ဝါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တိၣ်ထီၣ်တ့ၢ်လံ တၢ်တိၣ်ကျဲအါန့ၣ်အခါ၅၀ဆူအ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ် လံ. ဒီးတၢ်တိၣ်ကျဲတဖၣ်အံၤ ကသုးကွၢ် ပုၤလၢအကကွၢ်တဖၣ်အကကွၢ် အတၢ်အိၣ် တၢ်ဆိးအလီၢ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်တၢ်န့ၢ်ဘျးတဖၣ် န့ၣ်ကတုၤဒုၣ်ဆူပုၤစ့ၢ်ဂၤလၢအအိၣ်လၢရ ပုၤဂုၤပုၤ, ပုၤခိၣ်ပုၤန့ၢ် ဒီးထံဂုၤကီၢ်ဂၤအ ကျိၣ်ပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

နဲန့ၣ်အသိး, အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်အဖီလစံၣ်လၢ သ့ၣ်ပုၤအဖီခိၣ် (မးရၢ ၁၉၉၅ နံၣ်) စံးဝဲ လၢအ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်တဟ့ၣ်လီၤစုဆူ တၢ်ဘျၢ လီၤကျိၣ်စုတၢ်မၤလၢအမၤပးဂီၤသ့ၣ်ပုၤ လၢကျဲလီၤလီၤမ့ၢ်ဂုၤ, လၢကျဲတရံးမ့ၢ်ဂုၤ နီတခါဘၣ်. သန့က့ၢ်ဒီး, ကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိအါ ဘိ, လုၢ်မ့ၢ်ကျဲအါဘိ, ဒီးထံတမၢ်အ တၢ်တိၣ်ကျဲအါဖျါ တၢ်ဘိထီၣ်တ့ၢ်လံအါ လၢတၢ်တဝဲထံခိၣ်ဖးကွၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢ ကမၤပးဂီၤကွၢ်သ့ၣ်ပုၤတဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်.

ထံကီၢ်လၢအလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဖါမ့ၢ်တ ဖၣ်တုၢ်ဘၣ်အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်အတၢ်တိၣ်ကျဲအတ လၢအါမးလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်, မ့ၢ်ပုၤဘျၢလီၤ ကျိၣ်စုသ့ၣ်တဖၣ်တခါ အမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲကွၢ်ကဲ ထီၣ်ဂုၤတကဲထီၣ်ဂုၤန့ၣ် အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်ညီနီၢ် ဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကီၢ်(risk guarantee)န့ၣ်လီၤ. အခါဝဲတၢ်တိၣ်ကျဲမ့ၢ်တကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ခိ ဖျိ “ထံရၢကီၢ်သဲးတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်” အယိ န့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်အဒုၣ်ကမၢ်လၢအထီၣ်ဒီးစု တးတဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်လိးတုၤအါလၢ အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျိၣ်စုလၢအ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ် လိးယၢ်တဖၣ်န့ၣ်ကဲထီၣ်ထံကီၢ်ပဒိၣ် ဒီးထံ ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အကမၢ်လၢကဘၣ်လိးက့ၤ အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒုၣ်ဒၢ်ဘၣ်အတၢ်တိၣ်ကျဲတဖၣ်ဘၣ်တၢ် ထီၣ်ဒါဖးဒိၣ်အါလၢကမ့ၢ်တဖၣ်အါဘျိလံ.

လီၤဆီဒုၣ်တၢ်, တၢ်တိၣ်ကျဲအါမ့ၢ်ထံတ မၢ်- အဒိ, ဝဲလါမ့ၢ် ၂၀၀၀ နံၣ်အပုၤန့ၣ် အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်မၤဝဲ တနံၣ်တဘျီအတၢ်အိၣ်ဖျိ ဖးဒိၣ် ၃၃ ဝီတဝီ ဝဲပုၤကံၢ်ဝဲ, ကီၢ်ကွၢ်တဲၣ် အပုၤန့ၣ်လီၤ. ကမ့ၢ်ထီၣ်ဒါအါအါဘျီ, ဒီး ပုၤအဂၤ ၁,၀၀၀ ဘျဲၣ်မၤဝဲဘိမ့ၢ်သကိးဘိ မ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဖျိဖးဒိၣ် လၢကပၣ်ဒုၣ်ပၣ်ကမၢ် ဝဲအ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ် ဒီးဆူနီၢ်လီၤကျဲဟ့ၣ်ကုၣ်မၤ ဂုၤထီၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အခါဝဲအ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်ဝဲဒီးတၢ်ထီၣ်ဒါဖးဒိၣ်အါမးဒီး အဝဲသ့ၣ်ဝဲထံနီၢ်ဖးက့ၤအတၢ်တိၣ်ကျဲတ ဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ထံန့ၣ်သန့က့ၢ်, တၢ်ဆီတ လဲၤမၤအသးဒုၣ်ထဲတစံးဖိဒီးန့ၣ်လီၤ.

အ့ၣ်ဒၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤမၤတုၢ်တၢ်တိၣ်ကျဲ လၢကီၢ်ပယီၤအပုၤအါမး, အဒိ, ကျဲမ့ၢ်ကျဲ ဘိ, ကဘိသန့, ဝုၤတကုၣ်ဒီးပုၤပကံၢ်ကဘိ ယုၤသန့, န့ၣ်ဆၢၣ်ဂၢ်သဝဲ, ဒီးတမ့ၢ်ရၣ်ကီၢ် အတၢ်ဖဲဒီးတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ် တိၣ်ကျဲတဖၣ်အပုၤန့ၣ်ညီနီၢ်ပၣ်ယုၣ်ဒီး သုးအတၢ်ဟူးတၢ်ဂၤ, တၢ်သုးဆူၣ်ကွၢ်ပုၤအ တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိး, ဒီးတၢ်မၤဆူၣ်ပုၤမၤတၢ် သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ယၢ်ဒနီၢ်-ဘိကိးကံၢ်သဝဲထီၣ်ဘိတၢ်တိၣ် ကျဲ - တၢ်တိၣ်ကျဲဖးဒိၣ်တခါလၢအပၣ် ယုၣ်ပၢ်ထံကီၢ်ကုၣ်ပနံၣ်တဖၣ်လၢအ ထူးထီၣ်ကံၢ်သဝဲလၢအဲတမၢ်ပီၣ်လဲၣ်အပုၤ ဒီးမိၤယီၤဝဲဆူကီၢ်ကွၢ်တဲၣ်, လဲၤခိကံၢ်ဘၣ် ဝဲဒုၣ်တနီၢ်သရံၣ်ဒီးကွၢ်တဲၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်စူ ထံသ့ၣ်ပုၤန့ၣ်လီၤ.

ယိၣ်လိၣ်ကျိၣ်တြၢလီထံဂံၢ်ဘါ(hydro- power) တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်မၤလီၤယု သ့ၣ်ညါ- တၢ်ယုသ့ၣ်ညါမၤလီၤအဝဲအံၤန့ၣ် ကဒုးကဲထီၣ်ဝဲဒုၣ်ယိၣ်လိၣ်ကျိၣ်အထံတမၢ် တဖၣ်လၢအဒိၣ်ကတၢ်လၢ မ့ၢ်ထီၣ်ကလံ ထံးအုရၣ်အပုၤသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ထံတမၢ် သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဒ်သိး ကထူး ထီၣ်လီမ့ၢ်အုဂံၢ်ဘါ, ဒီးကမိၤဘိန့ၣ်ထံဆူ ကီၢ်ကွၢ်တဲၣ်ပုၤန့ၣ်လီၤ. လီထံဂံၢ်ဘါတၢ် လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤပၣ်ယုၣ်ဒီး ဘလူခီလိပံၣ်တဲၣ်အထံတမၢ်စ့ၢ်ကိးလီၤ.

တမ့ၢ်ရၣ်ကီၢ်အတၢ်တိၣ်ကျဲဖဲအုလုနီၢ် (Inle Lake), အိၣ်လၢယီၤဒိၣ်ကီၢ်စံၣ်ပုၤ- တၢ်သ့ၣ်ဒုၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤကလီ တၢ်သ့ၣ် သ့ၣ်သ့ၣ်ဝဲဒ်သိးကဒိတဖၣ်နီၢ်အထံ ကွၢ်ခံတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ■

ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤကရၢ

World Trade Organization - WTO

မရၢအံၤမ့ၢ်ဝဲဒၣ် ဘီၣ်မ့ၢ်သကိးဘီၣ်မ့ၢ်ကွီၢ် ဘျီၣ် မ့ၢ်တမ့ၢ် တၢ်ဘျၢသဲးကျိၤကျိၤ တခါလၢ တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤကရၢ နီၣ်လီၤ. (WTO) ၵးအိၣ်ထီၣ် မ့ၢ်တမ့ၢ် မၤဆူၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢသ့ၣ်တဖၣ်. ဘျီၣ်လီၤကွၢ်တၢ်သဘၣ်သဘျီၣ်, သးထီၣ်ထီၣ်ဝဲ “တၢ်သဘျၢလၢတၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤကရၢ” သ့ၣ်တဖၣ်နီၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဝဲဒၣ် “ပျီၣ်စီၢ်တခါလၢ တၢ်ကတၢၣ်ပီၣ်ယုၤနီၣ်လီၤတၢ်” ဘျီၣ်ထွဲတၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤနီၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၢ်, အဝဲသ့ၣ်ဒီကန့ၣ်ဒၣ်ထဲ ကူၣ်ပနံၣ်ကရၢတဖၣ်အတၢ်မိၣ်နီၣ်သးလီၤသ့ၣ်တဖၣ်, ဒီးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဒီးအတၢ်ဆၢတဲာ်တဖၣ်န့ၣ် တဒုးသ့ၣ်ညါဝဲဒၣ်ပုၤကမ့ၢ်ဘၣ်. ဒ်သိးကဒီသဘၣ်ဒၣ် တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤတၢ်အတၢ်သဘျၢအဂီၢ်နီၣ်, အဝဲသ့ၣ်ပံးနီၣ်ကွၢ်ပဒိၣ်ဒီးထံဖီကီၢ်ဖီအခွဲးအယၢ် ဒီးဟ့ၣ်လီၤကွၢ်ဝဲဆူကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ် ဒီးပုၤဘျၢလီၤကျိၣ်စ့သ့ၣ်တဖၣ်အစုပုၤလီၤ. ထံကီၢ်တဘျီၣ်မ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်မၤတံာ်တံာ်တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤအတၢ်သဘျၢန့ၣ် (WTO) အိၣ်ဒီးတၢ်စီကမီၤလၢကသ့ဝဲဒၣ် မ့ၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်အတၢ်စံၣ်ညီၣ်မၤနီၣ်ဆိၣ်ခံ (economic sanctions) သ့ဝဲဒၣ်လီၤ. တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဒ်အံၤအခိပညီပဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ် လၢအထံဖီကီၢ်ဖီ ဒီးအထံကီၢ်န့ၣ်ဆၢခိၣ်ယၢ်အဂီၢ်နီၣ်ဟူးဂဲၤတၢ်တသ့နီၣ်တမံၤဘၣ်နီၣ်လီၤ.

(WTO)လဲၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲဝဲဝဲဝဲဝဲန့ၣ်, ပံးန့ၢ်က့ၢ်ဝဲဒၣ်(GATT) အလီၢ်နီၣ်လီၤ. အထံကီၢ်ကရၢဖီအိၣ်ဝဲဒၣ် ၁၄၀ ဘျီၣ်, ဒီးထံကီၢ်အိၣ်ဒီးဝဲ ၂၈ ဘျီၣ် (တရုး ဒီးရၢဂျါ)လၢကန့ၣ်လီၤကဲထီၣ်ကရၢဖီအဂီၢ်နီၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤ အတၢ်ဘျၢသ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ်မဲာ်ဝဲဒၣ်ထံကီၢ်လၢအလဲၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ်တဖၣ်, ဒီးအကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (WTO) အတၢ်မၤန့ၣ်တလီၤလီၢ်အသးဒီးဒံၣ်မိၣ်ခြံၣ်စံၣ် အကျဲဘၣ်. ထံကီၢ်တဘျီၣ်စ့စ့ အိၣ်ဒီးအမဲတဖျါလီၤ. ဘၣ်

ဆၣ်သန့က့ၢ်, တၢ်ဆၢတဲာ်အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်န့ၣ် တၢ်ပံးန့ၢ်အီၤလၢပုၤအါဂၤအတၢ်အါဂီၢ်လီၤတူၢ်လီၢ်အဖီခိၣ်လီၤ. တၢ်ဆၢတဲာ်ဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်လုာ်ဘၢအီၤလၢအမဲရကၤ, ကီၢ်ယုၤရပၤထံ ကီၢ်စၢဖျီၣ်ကရၢ (EU), ဝဲနဒ်, ဒီးပုၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအပၤဘၣ်ဝဲဒၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤ ၆၀% ညါန့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဖးတဘျီၣ်အပုၤ ပုၤအါဂၤမ့ၢ်ဘၣ်အသးလၢတၢ်ဂ့ၢ်တခါအဖီခိၣ်ဘၣ်ဆၣ်, အမဲရကၤမ့ၢ်တဘၣ်အသးန့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်အဝဲအံၤတၢ်ဆၢတဲာ်အီၤတသ့ဘၣ်. ထံကီၢ်လၢအလဲၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ်အဖျါတဖၣ် အပုၤမၤတၢ်ဖီစ့ ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် လၢကတၢၣ်ပီၣ်ယုၤနီၣ်တၢ် (negotiation) အဂီၢ်စ့ဝဲလီၤ.

မ့ၢ်မဆါတနံၣ်အံၤ တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤတၢ်အတၢ်ဘျၢတဖၣ်ကျိၢ်ဘၢယုာ်တၢ်ဂုၤတၢ်ဂၤဒ်ပံးတၢ်အဒိ, တၢ်ဆဲးကျိး, စ့တးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤ ဒီးတၢ်လဲၣ်တၢ်က့ၢ်ဝဲစီာ်တီဆူသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တချုးဒံးလၢ ၁၉၉၅ နံၣ် (GATTအစီၤ)န့ၣ်, တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤတၢ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်ထီၣ်ထံဝဲဒၣ်တၢ်ထပနံၣ်ဟဲန့ၣ်အခိ (tariffs), ဒီးပနံၣ်ဟဲန့ၣ်အခိထၣ်(quotas)တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျၢခံမံၤလၢအံၤ ဘၣ်တၢ်သ့အီၤလၢတၢ်လီၢ်တဘျၢတီး လၢကမၤထီၣ်ထီၣ် ဒီးမၤဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်လီၢ်ကဝီၤအတၢ်ထုးထီၣ်ပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢတၢ်ထပဝဲဒၣ်ပနံၣ်ဟဲန့ၣ်အခိန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်ထပနံၣ်လၢအဟဲန့ၣ်လီၤဆူကီၢ်ပုၤတဖၣ်အခိန့ၣ်လီၤ. ခိထၣ်န့ၣ် ဟံၣ်ပနီၣ်ယၢ်ဝဲဒၣ် တၢ်ဖီတၢ်လံၤအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးလၢအဟဲန့ၣ်လီၤလၢကီၢ်ပုၤသ့ထဲလဲၣ်ထဲလဲၣ် - အဒိ, တၢ်တဟ့ၣ်အခွဲးလၢကီၢ်ချၢအဘကဟဲန့ၣ်ဆူကီၢ်ပုၤအါနီၣ်ဒီး ဘုအိၣ်လၢထံကီၢ်အကျးပုၤအ ၂၀% ဘၣ်. မ့ၢ်မ့ၢ်ခဲအံၤန့ၣ် တၢ်ဘျၢသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ (WTO) တတူၢ်လီၢ်ဝဲဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဘျၢတဖၣ်မၤဘၣ်ထွဲ အသးဒီးကယံၢ်မ့ၢ်တၢ်တမံၤလၢ

လၢလၢအကဲထီၣ် “တၢ်နိးတၢ်ဘျးလၢတၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤအတၢ်သဘျၢအဂီၢ်” လီၤ.

အခါဖဲထံကီၢ်အတၢ်ဘျၢလၢအဆိၣ်ထွဲဝဲဒၣ် ပုၤဂ့ၢ်ဝီဒီးန့ၣ်ဆၢခိၣ်ယၢ်အတၢ်အိၣ်ကအိၣ်ခိးတဖၣ် မ့ၢ်လဲၣ်ဘျးလီၢ်အသးဒီး တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤအတၢ်သဘျၢန့ၣ်(WTO) လီၢ်ဘၣ်ဝဲလၢထံကီၢ်ပဒိၣ်တဖၣ်ကထုးကွၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တုၤလီၤလၢမ့ၢ်မဆါတနံၣ်အံၤန့ၣ်, န့ၣ်ဆၢခိၣ်ယၢ် ဒီးကမ့ၢ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဘျၢကိးဘီၣ်ဒဲးလၢအလဲၣ်လီၢ်ကွီၢ်လၢ (WTO)အပုၤန့ၣ်, ဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်တဲာ်အီၤဒ်အတဖိးသဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အါနီၣ်အန့ၣ်, “တၢ်မၤလီၤမၤဘၣ်က့ၢ်ဂီၤ” ဒီး “တၢ်ပြုလီၢ်သးလၢတၢ်ဆါတၢ်ပုၤ” စ့ကိးဆိၣ်သနံးဝဲဒၣ်ထံကီၢ်ပဒိၣ်တဖၣ်လၢကမၤစ့လီၤ ပုၤမၤတၢ်ဖီ ဒီး န့ၣ်ဆၢခိၣ်ယၢ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ထံကီၢ်လၢတဒိကန့ၣ်(WTO)အတၢ်ဆၢတဲာ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ကတူၢ်ဘၣ်ဝဲဒၣ်(WTO)အတၢ်စံၣ်ညီၣ်မၤနီၣ်ဆိၣ်ခံန့ၣ်လီၤ. တၢ်စံၣ်ညီၣ်မၤနီၣ်ဆိၣ်ခံသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ကြိယာ်ဝဲဒၣ်ပုၤတဂၤလၢလၢ လၢကန့ၣ်လီၤကူၣ်လဲၣ်မၤကၤတၢ်လၢထံကီၢ်တဘျီၣ်အပုၤ, ဒီးတၢ်အံၤကဲထီၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢအယၢ်ဒိၣ်မးလၢထံကီၢ်တဘျီၣ်အဂီၢ်သ့ဝဲလီၤ. ထံကီၢ်အါဘၣ်ဘၣ်ဟံၣ်တ့ၢ်ကွၢ်အန့ၣ်ဆၢခိၣ်ယၢ် ဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤအတၢ်ကဆဲးကဆီအတၢ်ဘျၢသ့ၣ်တဖၣ် ခိဖျိတူၢ်ဘၣ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်အတၢ်စံၣ်ညီၣ်မၤနီၣ်ဆိၣ်ခံအယံၢ်န့ၣ်လီၤ.

ထံကီၢ်လၢအလဲၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ်အဖျါအါဘၣ် မၤသဘျၢကွၢ်အကျးသ့ၣ်တဖၣ်ဒ် (WTO) သးလီၤအသိးဘၣ်ဆၣ်သန့က့ၢ်, တၢ်အံၤတမၤစၢအဝဲသ့ၣ်အမ့ၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်အတၢ်လဲၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်အပနံၣ်ဟးထီၣ်ကီၢ်အပုၤကလံာ်တဂုၤထီၣ်ဘၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤဆူထံကီၢ်လၢအလဲၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ်တဖၣ်အကျးပုၤတန့ၢ်တညီညီဘၣ်. မၤအါထီၣ်ပနံၣ်ဟဲန့ၣ်ကီၢ်, ဒီးပံးလီၢ်အါထီၣ်စ့ဘၣ်ဆၣ်တၢ်လဲၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ်တအိၣ်ဘၣ်. အဒုၣ်ကမၤတဖၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်ဒံးအလီၢ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤကျးတဖၣ်ဟးဂုၤဟးဂီၤကွၢ်ဝဲ ခိဖျိထံကီၢ်ဒီးသန့ထီၣ်အသးထဲလၢပနံၣ်ဟးထီၣ်ကီၢ်ဒီးကီၢ်ချၢအကျးအဖီခိၣ်အယံၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အၢၣ်လၢလၢတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါအဖီခိၣ်

ဖဲ ၁၉၈၆ နံၣ်အပူ (GATT) မၤဝဲတၢ် ကျဲၣ်လၢၣ်မၤကၤအတၢ်တၢ်ပီၣ်တၢ်ပီၣ် လၢ ကီၢ်ယုၢ်ရၢၢ်ကွၢ် (The GATT Uruguay Round of trade talks) လၢ. အခါဖဲန့ၣ် အဝဲသ့ၣ် စးထီၣ်ဝဲ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဖျါအတၢ်ကျဲၣ်လၢၣ်မၤ ကၤတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါအတၢ်သိၣ်တၢ်သိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လၢ. တၢ်အၢၣ်လၢတၢ်လိာ်အံၤ ဘၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဆၢတဲာ်အီၤ လၢယုၢ်ရၢၢ်ထံ ကီၢ်တဖၣ်ဒီး အဖဲရကၤထံ ကီၢ်တဖၣ်ခဲလၢၣ်ယၢ်ယၢ် လၢ. ထံ ကီၢ်တဖၣ်အံၤ ဆၢတဲာ်ဝဲဒၣ်သ့ၣ်ဖျါ ပနံၣ်ဖဲန့ၣ်ကီၢ်အကလုာ်မနုၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်တဘျီမၤစၢၤလၢအခါအသ့, ဒီးတၢ်ကဘၣ်မၤစၢၤလၢအခါအသ့ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် လၢတၢ်လိာ်ဆဲးန့ၣ်လၢ.

တၢ်အံၤအခါပညီၣ်ထံ ကီၢ်လၢအလဲထီၣ်လဲထီၣ်တဖၣ်ပၢ်ယၢ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အါမးလၢအထံ ကီၢ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါအတၢ်ဖဲတၢ်မၤအဂီၢ်ဒ်သိးကမၤန့ၣ်ကွံာ်ထံ ကီၢ်လၢအလဲထီၣ်လဲထီၣ်အဖဲမၤမ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါအတၢ်ကျဲၣ်လၢၣ်မၤကၤအဂီၢ်န့ၣ်လၢ. ထံ ကီၢ်လၢအလဲထီၣ်လဲထီၣ်အဖဲမၤမ့ၢ်တဖၣ်ဘၣ်လုၢ်ပီၣ်ထွဲတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါအတၢ်သိၣ်တၢ်သိၣ်အသိၣ်တဖၣ်လၢ. အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ပျဲသ့ၣ်ကွံာ်တၢ်ဆါတၢ်ပျဲတၢ်အိၣ်မိၢ်ပျဲဒ်အမ့ၢ်ဘုဟုဒီးဘုဒုသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအထံ အကီၢ်အကျးပူန့ၣ်လၢ.

ပူထုစံၣ်ဖိလၢအမၤ “နီၢ်ကစၢ်တဖၣ်အိၣ်ဂီၢ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါ (self-sufficiency)” ဒီးသ့ၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအါကလုာ်လၢအနီၢ်ကစၢ်ဒဲကအိၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂုၤ, ကဆါအိၣ်ဝဲဖဲအလီၢ်ကဝီၤအကျးပူမ့ၢ်ဂုၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်မၤဆုၣ်အီၤလၢကဆိတလဲကွံာ်ဝဲဆုၣ်တၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျါအိၣ်က့ၤတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိထဲတကလုာ်စိးလၢတၢ်ကထုးထီၣ်ဆါအီၤလၢကီၢ်ချၢအဂီၢ်န့ၣ်လၢ. တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိတၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်ထုးထီၣ်ဆါအီၤဆူကီၢ်ချၢန့ၣ်ညီၣ်နီၢ်ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအပူဒိၣ်တဖၣ် (ကံကသံၣ်, စးဖိ), ဒီးကျးတၢ်ဆါတၢ်ပျဲလၢအအိၣ်လၢလီၢ်ယံၤတဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လၢ. ထံ ကီၢ်တဖၣ်လၢအိၣ်ဒီး

ဒုၣ်ကမၤန့ၣ် ညီၣ်နီၢ်ကျဲးစးဆါဝဲသ့ၣ်ဖျါပနံၣ်ဒ်အမ့ၢ်ဘု, ကံဖဲ, မ့တမ့ၢ်အံၤသ့ၣ်ဆါန့ၣ်လၢ. အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ပျဲလိာ်အသးတကီၢ်ဒီးတကီၢ်လၢကထုးထီၣ်ပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအါထီၣ်အါထီၣ်န့ၣ်လၢ. ဘၣ်ဆၣ်, အခါဖဲဘုသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲဂီၢ်မ့ၢ်ဂီၢ်ပၤလၢဟီၣ်ခိၣ်အကျးအပူတဘျီလံၤန့ၣ်, ဘုသ့ၣ်တဖၣ်အပူလၢလၢ. ထံ ကီၢ်လၢအလဲထီၣ်လဲထီၣ်အဖဲမၤမ့ၢ်တဖၣ်အပူထုစံၣ်ဖိအါမးန့ၣ် ဆါက့ၤအဘုဒ်အကမၤပူကၤကလံၤတန့ၢ်လၢ ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ် ပြုလိာ်အသးဒီးထံ ကီၢ်လၢအလဲထီၣ်လဲထီၣ်တဖၣ်အတၢ်ဆါဘုအပူတန့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လၢ. မ့ၢ်ထံ ကီၢ်လၢအလဲထီၣ်လဲထီၣ်တဖၣ်ဒ်အဖဲရကၤ

ကျိၣ်တဲာ်ပူထုစံၣ်ဖိသ့ၣ်နီၢ်ထံစံၣ်ပနီၣ်လၢကတၢၤကွံာ်ကီၢ်ချၢအတၢ်ကျဲၣ်လၢၣ်မၤကၤတၢ်ဘျီတဖၣ်

န့ၣ်ဘုအပူမ့ၢ်လၢဘၣ်ဆၣ်ဆါဝဲကဲခီဖျါဖဲအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သိၣ်အခါပၢ်ယၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အါမးလၢကမၤစၢၤဘၣ်အပူထုစံၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လၢ. တုၤန့ၣ်တစုတၢ်အိၣ်တၢ်ဆါအါအပဲန့ၣ်ကီၢ်ပူတဖၣ်အပူဖဲဒိၣ်ထီၣ်, ဘၣ်ဆၣ်ပနံၣ်ဟးထီၣ်ကီၢ်တဖၣ်တခီအပူတဖၣ်ဒိၣ်ထီၣ်ဘၣ်. “တၢ်ပူတၢ်ဆါအတၢ်ယုၢ်လီၢ်ပလိာ်”တဖၣ်လၢတသးဝဲဒၣ်လၢ. အဒိ, ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပနံၣ်ဟးထီၣ်ကီၢ် (ကံဖဲ, ဘဲ, ရၢဘၣ်, တီၢ်ဘီ, ခဲၣ်စံးတၢ်တဖၣ်)န့ၣ်အပူလၢကွံာ်ဝဲဒၣ် ၁၃% လၢ ၁၉၉၀ ဒီး ၁၉၉၉ နံၣ်အဘၣ်စၢၤန့ၣ်လၢ (International Trade Statistics 2000, WTO)

တၢ်သ့ၣ်ဘျီအါထီၣ်လၢတၢ်ကျဲၣ်လၢၣ်မၤကၤတၢ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါပနံၣ်အပူန့ၣ်မၤဟးဂီၤ, မၤလီၤစၢၤကွံာ်ပူတတၢ်အတၢ်အိၣ်ယၢၤ, မ့တမ့ၢ်ဒုးကဲထီၣ်ကွံာ်ဝဲဆူနီၢ်တဂၤပူအ

တၢ်ဖိတၢ်လံၤန့ၣ်လၢ. အဒိ, ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်ကဲထီၣ်သဲထံဖးဒိၣ်တဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါအလီၢ်န့ၣ်လၢ. တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအါမးဖဲဟံထီၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်တၢ်ဆါအတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢလၢမၤ, ဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်, ထံ ဒီးန့ၣ်ဆၢခိၣ်ယၢၤ, ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိဟးဂီၤ, တၢ်ဒုၣ်ထီၣ်ကမၤယုၢ်, ဒီးတၢ်တအိၣ်လၢဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်န့ၣ်လၢ. ပူလၢဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်အထိးနါလၢတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါလၢအလၢကကျိၣ်လၢကစုတကလုာ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ-သဲထံဖးဒိၣ်တဖၣ်, ကျဲၣ်ပနံၣ်လၢအထုးထီၣ်ဆါကံကသံၣ်တဖၣ်, ဒီးကျဲၣ်ပနံၣ်ဖးဒိၣ်လၢအထုးထီၣ်ဆါတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါပနံၣ်ဆူကီၢ်ချၢသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လၢ.

တၢ်ဖိတၢ်လံၤကစၢ် (Intellectual Property)

(WTO) အတၢ်ပနံၣ်မၤကၤအတၢ်ဘျီတဖၣ်ကျၢၢ်ဘၢစ့ၢ်ကီၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤကစၢ်ခွဲးယၢ် (intellectual property rights) န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ်တၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကကဲထီၣ်ဘၣ်တၢ်တမံၤအကစၢ်ခီဖျါလၢအဝဲအတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲအယီၤန့ၣ်လၢ. တၢ်အၢၣ်လၢတၢ်လိာ်တခါလၢအဘၣ်တၢ်ကိးအီၤလၢ “တၢ်ကျဲၣ်လၢၣ်မၤ

ကၤအတၢ်အၢၣ်လၢတၢ်လိာ်ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤကစၢ် (Trade-Related Intellectual Property Agreement)”အံၤပၤယၢ်ဝဲဒၣ် “ပူန့ၢ်ကဲဘၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤကစၢ်အလံာ်အုၣ်သး (patent)”, “တၢ်ကူဒိန့ၢ်တၢ်ခွဲးယၢ် (copyrights) ဒီး “တၢ်ကျဲၣ်လၢၣ်မၤကၤအတၢ်ပနီၣ် (trademark)”သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လၢ. ပူန့ၢ်ကဲဘၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤကစၢ်အလံာ်အုၣ်သးန့ၣ်ဟ့ၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢလၢပျဲပျဲလၢနကကျဲၣ်လၢၣ်မၤကၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤအဝဲန့ၣ်ဒ်န့ၣ်သးလီၤအသိးလၢတၢ်ဆါကတီၢ်ပၢ်ပနီၣ်ယၢ်အပူန့ၣ်လၢ. တၢ်ကူဒိန့ၢ်တၢ်ခွဲးယၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မၤယံးယၢ်ဝဲဒၣ်တၢ်ကူဒိန့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ဆါကမိၣ်ကျဲၣ်ထီၣ်န့ၢ်အီၤဒ်ပစံးတၢ်အဒိ, လံာ်လၢ, တၢ်သးဝဲ, ဒီးတၢ်ဂီၤမူသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လၢ. တၢ်ကျဲၣ်လၢၣ်မၤကၤအတၢ်ပနီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ “မံၤသ့ၣ်တၢ်ပနီၣ်”လၢကကဲန့ၢ်

တၢ်ပနီၣ်, မ့တမ့ၢ် တၢ်အခၢၣ်စးလၢကူၣ်ပနီၣ်မ့တမ့ၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတခါခါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမိတၢ်ဒ်အံၤန့ၣ်ကဲထီၣ်တၢ်နိးတၢ်ဘျးလၢယုၣ်ကတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂီၢ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကးတံၢ်ယၢ်ဝဲဒၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ တၢ်ကမၤသီထီၣ်ဒီးမၤကဆိထီၣ်စ့အ့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘျးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီတခါအဝဲသ့ၣ်တြီယာ်ဝဲဒၣ်တၢ်ဆိးကါလီၢ်ကဝီၤအတၢ်အိၣ်ယၢၤ(သ့ၣ်ဂံၢ်ဝၣ်စဲ, တၢ်ချံတၢ်သ့ၣ်)တဖၣ်ဒၣ်လဲၣ်လီၤ.

လၢဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကမၤအပူၤန့ၣ်, ထံကီၢ်လၢလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တဖၣ်န့ၣ်ကဲဘၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤကစၢ်အလံာ်အုၣ်သးခဲလၢၣ် ၉၅%, ဒီးအဝဲရကမၤပုၤလၢအဖီၣ်ယၢ်ဝဲအခါကတၢ်လၢပုၤခဲလၢၣ်အကျါလီၤ. မ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤကူၣ်ပနီၣ်တနီၤယုၣ်န့ၣ်ဝဲလဲၣ်အုၣ်သးလၢကကဲထီၣ်ဘၣ်တၢ်တ့ၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤကျါကျဲအကစၢ်, တၢ်ဖိတၢ်လံၤအချံၤအကစၢ်, တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘျးဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအကလုာ်ကလုာ်အချံၤကစၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်ကဲထီၣ်ဘၣ်တၢ်ချံတၢ်သ့ၣ်အကစၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လီၤဘၣ်ယီၣ်ဖးဒိၣ်လၢဟံၣ်တဖၣ်ယီတထၢအတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဖျးအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိအတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပုၤထုစံာ်ဖိတဖၣ်အလီၢ်ကဝီၤတၢ်ချံတၢ်သ့ၣ်မ့ၢ်လီၤမ့ၢ်ကွဲၣ်ဝဲဒီးအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်တၢ်ဆိၣ်သနံးဆၣ်အီၤလၢကပူၤတၢ်ချံတၢ်သ့ၣ်လၢအပူၤဒိၣ်, ဒီးလၢအ

ဘၣ်တၢ်ပယၢ်လၢတၢ်ချံကစၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကူၣ်ပနီၣ်တနီၤအဝဲသ့ၣ်စံးဒၣ်လဲၣ်ဝဲလၢအမ့ၢ်ပုၤဟ့ၣ်ဘၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်ဒုးကဲထီၣ်တၢ်အကျါကျဲ, ချံၤမ့တမ့ၢ်ချံၤအါကလုာ်လၢအဖဲကဲထီၣ်ဒၣ်ဝဲအသးလၢန့ၣ်အကျဲမ့တမ့ၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ဒုးကဲထီၣ်တ့ၢ်လံအီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ကလံၤထံးထံကီၢ်အပူၤတဝါဖိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကူၣ်ပနီၣ်အတၢ်မၤဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်တၢ်ကိးအီၤလၢ “တတဖျါန့ၣ်န့ၣ်အိၣ်တၢ်သးသမု (bio-piracy)”- အခီပညီတဖျါလၢအစံးလီၤအသးလၢအဟ့ၣ်ဘၣ်တၢ်သးသမုန့ၣ်လီၤ.

တၢ်န့ၣ်ကဲထီၣ်ဘၣ်ကသံၣ်ဖီၣ်ကစၢ်, တၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဒီးတၢ်ကူးစါယါဘျါကျဲကျဲတဖၣ်အကစၢ်န့ၣ်ကဲထီၣ်တၢ်နိးတၢ်ဘျးလၢတၢ်ကွၢ်ထွဲပူၤဖီၣ်ဖိတဖၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့န့ၣ်လီၤ. ပုၤဆူးပုၤဆါလၢထံကီၢ်အါဘၣ်အပူၤပုၤဝဲဒၣ်ကသံၣ်ဖီၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ပနီၣ်ခါအီၤလၢပုၤန့ၣ်ကဲဘၣ်ကသံၣ်ဖီၣ်ကစၢ်တဖၣ်အအိၣ်တန့ၣ်ဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်သန့က့, ထံကီၢ်အါဘၣ်ခဲအံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်အုးစံ (AIDS)အကသံၣ်ဖီၣ်ဒီးတဟံးန့ၣ်ပာဝဲဒ်အနီၣ်ကစၢ်အတၢ်ဘၣ်. ထံကီၢ်ဒ်အမ့ၢ်ကီၢ်အုဒယါ, ကီၢ်ကွီၣ်တဲၣ်, ကီၢ်တြုစုလ်, ဒီးကလံၤထံးဆဲးဖရူၤကကီၢ်တဖၣ်န့ၣ်စးထီၣ်မၤဝဲလဲၣ်လီၤ. လၢကီၢ်တြုစုလ်အပူၤစးထီၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်မၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဝဲဒၣ်လီၢ်ကဝီၤအကသံၣ်ဖီၣ်တၢ်မၤလီၢ်တဖၣ်

န့ၣ်, ပုၤန့ၣ်သ့ၣ်ကသံၣ်ဖီၣ်လၢအပူၤတဒိၣ်ဘၣ်, ဒီးပုၤသံလၢအံးစံတၢ်ဆါလီၤစူၤဝဲတဝၢ်, ဒီးတၢ်ဆါအတၢ်ဘၣ်ကူၣ်ဘၣ်ဂၢ်ပုၤအနီၣ်ဂံၢ်လီၤစူၤဝဲလီၤ. ကလံၤစံးဆဲးဖရူၤကကီၢ်န့ၣ်ခဲအံၤအဝဲသ့ၣ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤဝဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီအသီတဖၣ်လၢကမၤညီထီၣ်တၢ်ဒီးန့ၣ်ကသံၣ်ကသီလၢတၢ်လိၣ်ဘၣ်အီၤတဖၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအပူၤကလံၤဖဲအကြားအဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ■

တၢ်ဘၣ်ထွဲအတၢ်ဒီးသန့ၤလၢတၢ်ပၢ်ဖျါဒိတခါအပူၤ
1. Heinrich Boell Foundation - World Summit 2002 Johannesburg Papers No. 1 Feb 2001, *Towards the World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, South Africa, 2002*. A discussion paper by the south African NGO Caucus on the World Summit for Sustainable Development
2. International Forum on Globalization, www.ifg.org
3. International Labor Organization convention (169) Concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries' International Labor Conference June 27, 1989
4. Jubilee 2000 UK - Debt Action Network, Dec 2000 'Debt Cancellation Update' www.jubilee2000uk.org
5. New Internationalist (http://www.oneworld.org/ni) 'World Trade Organization - Shrik it of sink it' Vol 334 May 2000. *Blueprint for Change - Redesigning global economy' Vol 320 Jan/Feb 2000. 'Currencies of Desire - Money, market, madness' Vol 306 Oct 1998. 'Drop the Debt' Vol 312 May 1999.*
6. Watershed - People's Forum on Ecology ADB: Development as if Corporations Matter *Deconstructing the ADB by Anurak Wangpattana The Asian Development Bank's role in the Asia-Pacific Region by Takahiro Nanri, Convener of the International Committee of the NGO Forum on the ADB.*
7. Working Group on the WTO/MAI, Inkworks USA July 1999 'A Citizen's to the World Trade Organization'
8. World Wide Fund For Nature - International, 1996 'Structural Adjustment, the Environment and Sustainable Development' ed. David Reed. London
9. World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, South Africa, 2002 UN Rio+10 <http://www.un.org/rio+10> South African Department of Environmental Affairs and Tourism. <http://www.environment.gov.za/earthsummit2002/index.html> Heinrich Boel Foundation <http://www.worldsummit2002.org>

■ ကဘျးပၤ ၄၀ အတၢ်ဖိၣ်ထွဲ

န့ၣ်အခါအဝဲနၢ်ဟူအသကိးထီၣ်သ့ၣ်လၢဒီးထီၣ်ကွၢ်ကိးဆါအီၤသိၣ်လၢတပျီၣ်လၢန့ၣ်လီၤ. ထီၣ်သ့ၣ်ဘၣ်အံၤထီၣ်ဘၣ်လိာ်က့ၤအသးအယီၣ်သ့ၣ်ခဲသးခဲဝဲဒိၣ်မးလီၤ. အသကိးစံးဘၣ်အီၤ“ထီၣ်ကံၣ်ဘီၤစၢ, ပဆိမိၣ်လၢနလီၤမၤသဒၣ်ကွဲၣ်ပုၤတစိးသးလံ. ပဝဲစ့ၢ်ကိးစးထီၣ်လၢနလီၤမၤသဒၣ်ကွဲၣ်ပုၤလံၤလံၤန့ၣ်ပုၤကူၣ်သ့ၣ်ဖိတဖၣ်ဟဲမၤဟးဂီၢ်ကွဲၣ်ပုၤဟံၣ်ပယီၤအမဲာ်ညါလူၤခးအိၣ်ပုၤအယီၤပပျံၤတၢ်ဖုးတၢ်ဒိၣ်မးဒီးခဲအံၤပဟဲက့ၤမ့ၢ်အိၣ်ခဲသ့ၣ်က့ၤလၢထံခံကွဲၣ်စိး, လၢခိၣ်လုကျါတၢ်လီၢ်လၢပုၤကူၣ်သ့ၣ်ဖိတဖၣ်ဟဲတတူၤတတီၤအလီၢ်”န့ၣ်လီၤ.

ဝံးဒီးအတံၤသကိးသံကွၢ်ကိးအီၤ“မ့ၢ်နလဲၤအိၣ်လၢဝုၤပုၤမၤအသးဒ်လဲၣ်”. ထီၣ်

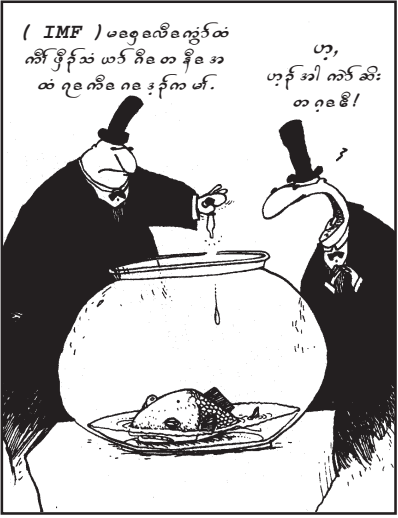
ကံၣ်ဘီၤဖိစံးဘၣ်အတံၤသကိး “ဒ်န့ၣ်အသိးလီၤတံၤသကိးသ့ၣ်စၢ, လၢဝုၤပုၤန့ၣ်ဒ်တၢ်မ့ၢ်လၢသးခဲအလီၢ်အိၣ်အါမးအသိးတၢ်ကိတၢ်ခဲ, တၢ်အါတၢ်သီအကျဲတဖၣ်အိၣ်အါမးစ့ၢ်ကိးလီၤ. ယဲန့ၣ်ခီဖျါလၢယလဲၤအိၣ်လၢဝုၤပုၤအနံၣ်ယံၣ်လၢယံၣ်အယီၤနကွၢ်တဘီအခဲအံၤယဘီၣ်ဒိၣ်မး ဒီးယယုၤစ့ၢ်ကိးတကဲဒံးသိးလၢညါအသိးဘၣ်. တကးဒံးဘၣ်, မ့ၢ်လၢပုၤဟ့ၣ်ဒုးအိၣ်ယဆၣ်ကိးနံးဒဲးဒီးယတဘၣ်ဟးယုအိၣ်ဆၣ်အယီၤခဲအံၤတၢ်ကိတၢ်ခဲဘၣ်ယးဒိၣ်လၢယကဘၣ်ဟးယုအိၣ်ယဆၣ်အဂီၢ်”န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်လၢတၢ်အိၣ်တၢ်ကွဲၣ်အပူၤအတံၤသကိးခဲဘၣ်စံးဘၣ်အီၤ“တံၤသကိးစၢ တဘၣ်ကီၢ်တဂ့ၤပသးခဲဒိၣ်မးလၢပထံၣ်လိာ်ဘၣ်က့ၤပသးအ

ယီၤလီၤ. ပကဟးယုအိၣ်ပဆၣ်တပူၤယီၤဒီးပကမၤစၢလိာ်ပသးကဒဲကဒဲ”န့ၣ်လီၤ. တူၤန့ၣ်တဘျီထီၣ်ဖိသ့ၣ်အံၤလၢတၢ်သ့ၣ်ခဲသးခဲအပူၤယုထီၣ်ဝဲဒီးဟးယုကဒီးဝဲအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢအမ့ၢ်သ့ၣ်ပုၤလၢဟ့ၣ်, သ့ၣ်ဒိၣ်ဝဲထီၣ်တဖၣ်ဆူတၢ်လီၢ်အဂၤတတီၤန့ၣ်လီၤ.

ပပျံၤပပျံၤအတၢ်မၤလိာ်ပိာ်လီၤဖိလံၤတဖၣ်ဒီးစံးဝဲဖိသ့ၣ်လံၤသ့ၣ်စၢဖဲးလီၢ်ခိၣ်ဆၣ်ဖဲးကျါကျါတက့ၢ်, ပုၤကမူက့ၤလၢဒုၣ်ဘုကီၢ်ညၣ်လံၣ်ကီၢ်တဖၣ်လီၤ, တၢ်ကကဲလၢခိၣ်န့ၣ်တၢ်ကကဲမိကီၢ်, မ့ၢ်မ့ၢ်တၢ်ကကဲလၢဝုၤန့ၣ်ဘီကဲၤနးကဲၤဝဲဒုၣ်ဒီးပုၤဖျိန့ၣ်ကအိၣ်လၢယဲာ်ကန့ၣ်ခိၣ်မ့ၢ်ပုၤကဲဒိၣ်န့ၣ်ကအိၣ်လၢယဲာ်ကန့ၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. ■

ဘဉ်လၢၣ်အံၤအိၣ်ဒီးဒုၣ်ကမၢၢ်, ဘဉ်ဆဉ်ဆၢ
 တဲၣ်ဝဲလၢတပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၤဒီး ထံၣ်ကီၢ်ဖျိၣ်ယၢၣ်
 ဒုၣ်ကမၢၢ်ထီၣ်လီၤပျီၤ(HIPC)လၢဘဉ်. မ့ၢ်
 လၢတၢ်ဆိၣ်သနံးအိၣ်တကယၤ ဒီးတသ့ၣ်ညါ
 လီၤတံၢ်ဝဲဒုၣ်လၢ တၢ်မၤစၢၤအဘျူးအဖျိၣ်
 လၢ ထံၣ်ကီၢ်ဖျိၣ်ယၢၣ်လၢဒုၣ်ကမၢၢ်အိၣ်တဖၣ်အ
 ဂီၢ်ကဆိၣ်မနုၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ထံၣ်ကီၢ်အဂုၤအ
 ဂၤ လၢလိၣ်ဘဉ်ဖဲယဲၤတၢ်ကတြၢၣ်ကွၢ်န့ၢ်
 အိၣ်အဒုၣ်ကမၢၢ်သပျံၤကတၢ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲ
 အဘျဉ်. ဘဉ်ဆဉ်တၢ်တပၣ်အိၣ်လၢအမ့ၢ်
 ထံၣ်ကီၢ်ဖျိၣ်ယၢၣ်လၢ ဒုၣ်ကမၢၢ်အိၣ်တဖၣ်အပူၤ
 ဒုၣ်လဲၣ်ဘဉ်. ထံၣ်ကီၢ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ပ
 ကထံၣ်ဘဉ်အဒိအမ့ၢ် ထံၣ်ကီၢ်နီၣ်ကွၢ်ရဲယၢၢ်,
 လၢအိၣ်ဒီးအကမၢၢ်\$၃၀ ဘုလယၢၣ်, ဒီးဟ့
 ထံၣ် (Haiti), လၢတူၢ်ဘဉ်နီၣ်ကီၢ်တၢ်ဖျိၣ်တုၣ်
 ယၢၣ်တုၣ်, တၢ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ဖဲတၢ်မၤ, ဒီးဖိ
 ဖိသ့ၣ်အတၢ်သံတၢ်ပျံၤလၢအအိၣ်ဒိၣ်မးလီၤ.
 ကီၢ်ပယီၤန့ၣ် တၢ်တထၢန့ၣ်အိၣ်အုထံၣ်ကီၢ်လၢ
 ဖျိၣ်ယၢၣ်ဒုၣ်ကမၢၢ်ထီၣ်အိၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ
 ပူၤဒံးဘဉ်. ဖဲ ၁၉၉၆ နံၣ်န့ၣ် ကီၢ်ပယီၤဖိတ
 ဂၤစုတၢ်ဖဲန့ၣ်လၢတနံၣ်အတီၢ်ပူၤအတၢ်ထီၣ်
 ယု မ့ၢ်ဝဲ \$၁၁၅ (၅,၁၇၅ဘး), ဒီးပူၤတက
 န့ၣ်ဘဉ်လိး ထံၣ်ကီၢ်အဒုၣ်ကမၢၢ် \$၉၂
 (၄,၁၄၀ဘး) လီၤ (NI vol. 331 May 99).

ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢ်, (IMF), ဒီးထံၣ်ကီၢ်ပဒိၣ်
 လၢအဟ့ၣ်လီၤလီၤစုသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် စးထီၣ်
 ကွၢ်ကဒါက့ၤ ထံၣ်ကီၢ်ဖျိၣ်ယၢၣ်လၢဒုၣ်ကမၢၢ်
 ထီၣ်အိၣ်တဖၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ ဒ်သိးက
 မၤအိၣ်ထံၣ်ကီၢ်အနီၣ်ဂံၢ်, ဒီး ကျိၣ်စုတၢ်
 မၤစၢၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်သန့က့,
 တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤ ဘဉ်တၢ်ဆိၣ်လီၤအိၣ်လၢ
 ကဒိသအဒံးဒုၣ်တၢ်ပူၤလၢအဟ့ၣ်လီၤလီၤ
 စုတဖၣ်(ဒ်သိးအစုသ့ၣ်တလီၤမၢ်တဂ့ၤ), ဒီးဒ်
 သိးတၢ်လိးက့ၤဒုၣ်ကမၢၢ်တဖၣ် ကအိၣ်စံၣ်
 အိၣ်ကျၢၤဒံးဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢထံၣ်ကီၢ်
 ဖျိၣ်ယၢၣ်လၢ ဒုၣ်ကမၢၢ်ထီၣ်အိၣ်အတၢ်ရဲၣ်
 တၢ်ကျဲၤအခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်တြၢၣ်ကွၢ်ဒုၣ်
 ကမၢၢ်လၢထံၣ်ကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လိးက့ၤဝဲတသ့နီၣ်
 တဘျီလၢဘဉ်သ့ၣ်တဖၣ်စိးန့ၣ်လီၤ. ဒ်
 လဲၣ်ဂ့ၤဂ့ၤန့ၣ် ဒုၣ်ကမၢၢ်တဖၣ်တၢ်မ့ၢ်တြၢၣ်
 ကွၢ်အိၣ်န့ၣ်ကဒုးသဘျူကွၢ်တၢ်ထုးတၢ်တီၤ
 အိၣ်မးလၢကဘဉ်တၢ်သ့ၣ်အိၣ်လၢတၢ်အိၣ်
 ဆုၣ်အိၣ်ချ့, တၢ်ကူၣ်ဘဉ်ကူၣ်သ့, တၢ်မၤ
 စုလီၤတၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢၣ်, ဒီးန့ၣ်ဆၢခိၣ်
 ယၢၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ(D-Gap & FoE, 1999).
 တၢ်တြၢၣ်ကွၢ်ဒုၣ်ကမၢၢ်န့ၣ်လၢထံၣ်ကီၢ်အိၣ်

by Garrincha of Juventud Rebelde, Havana, Cuba
 ဟံးန့ၢ်လၢ (New Internationalist, vol 334, May 2001)အပူၤ

**ဒုၣ်ကမၢၢ်တဖၣ်တၢ်မ့ၢ်တြၢၣ်ကွၢ်အိၣ်
 န့ၣ်ကဒုးသဘျူကွၢ်တၢ်ထုးတၢ်တီၤအိၣ်
 မးလၢကဘဉ်တၢ်သ့ၣ်အိၣ်လၢတၢ်အိၣ်
 ဆုၣ်အိၣ်ချ့, တၢ်ကူၣ်ဘဉ်ကူၣ်သ့,
 တၢ်မၤစုလီၤတၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢၣ်, ဒီးန့ၣ်
 ဆၢခိၣ်ယၢၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.**

ဘဉ်အဂီၢ် မ့ၢ်ဝဲဒုၣ်ခိၣ်ခါအလိၣ်ဒိၣ်မးတခါ
 လၢ ကမၤစုၤလီၤကွၢ်တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢၣ်လၢကျဲ
 အဘဉ်အပူၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ထံၣ်ဖိကီၢ်ဖိက
 မျၢၢ်, ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမ့ၢ်စုၤဖျိၣ်ကရၢ, ဒီး ဝဲးလဲ
 စၢ်တၢ်မၤဖိကရၢ (Meltzer Com-mission)
 န့ၣ်ဆိၣ်ထွဲမၤစုၤဝဲဒုၣ်ဆုၣ်ဆုၣ်ကလဲၣ်လၢ
 တၢ်ကတြၢၣ်ကွၢ်ဒုၣ်ကမၢၢ်လၢလဲၣ်ဆုဆု
 လၢတလိၣ်တၢ်လိးက့ၤအိၣ်လၢဘဉ်န့ၣ်လီၤ.
 ဝဲးလဲစၢ်တၢ်မၤဖိကရၢအံၤန့ၣ်ဘဉ်တၢ်ဒုး
 အိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢ အဝဲရဲကတၢ်အဘျီၣ်ဒိၣ်,
 လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒုၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဆု
 န့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ (IMF), ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢ်,
 ဒီးဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကကရၢ(WTO)
 သ့ၣ်တဖၣ်ကဘဉ်မၤဝဲလၢခါဆုညါအဂီၢ်န့ၣ်
 လီၤ. တၢ်မၤဖိတဖုအံၤအကရၢဖိအါဂၤ
 အာၣ်လီၤတူၢ်လိၣ်ဒီးဆိၣ်ထွဲဝဲလၢထံၣ်ကီၢ်
 လၢဒုးလီၤလီၤစုတဘုၣ်စုၣ်စုၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဒီးကီၢ်
 အိၣ်ဘဉ်ရီၣ်ဖျိၣ်ကရၢလၢအဟ့ၣ်လီၤလီၤစု
 သ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤကဘဉ်တြၢၣ်သံကွၢ်တၢ်ဒုၣ်
 တၢ်ကမၢၢ်လၢလဲၣ်ဆုဆုလီၤ. တၢ်တြၢၣ်သံ
 ကွၢ်ဒုၣ်ကမၢၢ်ဒ်သိးအံၤတဖၣ်န့ၣ်ဘဉ်တၢ်
 ဆိၣ်ထွဲမၤစုၤအိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢ ဟီၣ်ခိၣ်ဘီ

မ့ၢ်စုၤဖျိၣ်ကရၢအတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်လၢတၢ်ကူၣ်
 လဲၣ်မၤကဒီးတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ
 (UNCTAD) အပူၤန့ၣ်တၢ်ခိၣ်ကျၢၢ်, ဒီးခိၣ်
 ဖံၣ်အာၣ်နီၣ် (Kofi Annan), လၢအကဲဝဲဒုၣ်
 ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမ့ၢ်စုၤဖျိၣ်ကရၢအန့ၣ်ခိၣ်ကျၢၢ်လၢ
 မ့ၢ်မဆိၣ်တနံၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

ထံၣ်ကီၢ်လၢဟ့ၣ်လီၤလီၤစုတနီၣ်န့ၣ်ဆၢ
 တဲၣ်တုၣ်ဝဲလၢကတြၢၣ်သံကွၢ်တၢ်ဒုၣ်တၢ်က
 မၢၢ်လၢအထီၣ်ဒီးအိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ,
 ကီၢ်တြိးထံးထံၣ်ကီၢ်ပဒိၣ်န့ၣ်ကတြၢၣ်သံ
 ကွၢ်ဝဲဒုၣ်ထံၣ်ကီၢ်လၢအဖျိၣ်ကတၢ်ၣ် ၄၁
 ဘဉ်အဒုၣ်ကမၢၢ်လၢကဘဉ်လိးက့ၤအိၣ်တ
 ဖၣ်ခဲလၢခဲဆုန့ၣ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်သန့က့,
 တၢ်တြၢၣ်သံကွၢ်တၢ်ဒုၣ်ကမၢၢ်လၢအထီၣ်ဒီး
 နီၣ်တဂ့ၤပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကီၢ်အိၣ်ဘဉ်ရီၣ်ဖျိၣ်ကရၢ
 သ့ၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် (IMF), ဟီၣ်ခိၣ်စုတၢ်,
 ဒီးအုၣ်ဒံးဘီသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤအလီၤအိၣ်ခိၣ်
 န့ၣ်ဒံးတၢ်တြၢၣ်သံကွၢ်ဒုၣ်ကမၢၢ်လၢထံၣ်ကီၢ်တ
 ကီၢ်ဒီးတကီၢ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.

ကျိၣ်ကျဲၤလၢဘီမ့ၢ်သကိးဘီမ့ၢ်အတၢ်ယု
 လီၤဒီးတၢ်ဟ့ၣ်လီၤလီၤစုတဖၣ်န့ၣ်တြၢၣ်အိၣ်
 အိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်သဘျူ, တၢ်အိၣ်ဖျါဖျါပျီ, ဒီး
 တၢ်တီၤဖဲအိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. တၢ်တြၢၣ်အိၣ်ဒီး
 “ပူၤကျဲၤယုကျဲၤဖိးတၢ်လၢအသဘျူ” ဒ်သိး
 ကမၤဘဉ်ဂီၢ်တၢ်လၢကီၢ်လၢအဟ့ၣ်လီၤလီၤ
 စုဒီးကီၢ်လၢအယုလီၤစုခံခိၣ်လၢအဘၢၣ်
 စၢၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်လိၣ်ဘဉ်စုၢ်ကိး “ပူၤသမံ
 သမိးတၢ်ဒုၣ်ကမၢၢ်အကရၢ” တဖုလၢအပု
 ယုထံၣ်ကီၢ်ခံခိၣ်လၢ ဒီးထံၣ်ကီၢ်ဖိအခၢၣ်စး
 တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒုၣ်ကမၢၢ်တဖၣ်လၢတၢ်တြၢၣ်
 ကွၢ်န့ၣ်တြၢၣ်ဘဉ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲအိၣ်လီၤ
 တံၢ်လီၤဆဲး, ဒ်သိးတၢ်ကသ့က့ၤအိၣ်ဘဉ်
 ဘျီးဘဉ်ဒါလၢတၢ်မၤစုၤလီၤကွၢ်ထံၣ်ကီၢ်အ
 တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢၣ် ဒီးတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီလၢအ
 ယုၣ်ကသ့ၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်
 ဟ့ၣ်လီၤလီၤအိၣ်ထီၣ်ကဒီးစုဆုညါန့ၣ်တြၢၣ်
 တၢ်ဝဲၣ်ထံၣ်ခိၣ်မးအိၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲး, ဒ်သိးတၢ်
 ကသ့ဆၢတဲၣ်အိၣ်လၢအကမ့ၢ်ဖဲယဲၤတၢ်လၢ
 အဘျူးအိၣ်တီၢ်န့ၣ်, ဒီးတၢ်ကသ့ပၤဆု
 ရဲၣ်ကျဲၤအိၣ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ■

တၢ်ဘဉ်ထွဲ-
 1. Development Gap, April 1999. 'Conditioning Debt Relief on Adjustment: Creating the Conditions for More In debtedness' WWW.developmentgap.org
 2. Development Gap & Friends of the Earth, 1999. 'The all too Visible Hand: a Five Country Look at the Long and Destructive Reach of the IMF', Washington DC. www.foe.org, www.developmentgap.org
 3. New Internationalist, Vol.312, May 1999. 'Drop Debt'

တၢ်တူၢ်ဘၣ်ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်လဲၤထီၣ် လဲၤထီၣ်အတလၢ်

ကီၢ်ပယီၤအမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်မ့ၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဒၣ်ကယၢ် မ့ၢ်လၢပုၤကီၢ်ပယီၤဖိအါဂၤအဂီၢ် တၢ်ဖီၣ်တၢ်ယၢ်
လၢကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်, တၢ်ထူးတီၤအိၣ်ယၢၤ, တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမ့, တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်
ချ့, ဒီးန့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤတဖၣ်ဟဲန့ၣ်ဒၣ်လီၤန့ၣ် ကွဲးစံၣ်ဝဲၤလိၣ် ကွဲးဖျါဝဲ-

ဝထီၣ်လၢ ၁၉၆၅ တုၤလၢ ၁၉၈၇ နံၣ်န့ၣ်, သးခိၣ်ကျိၢ်န့ၣ်ဒု ဒီးအ
သးပဒိၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲသန့တခါ
လၢကိးဝဲ “ကီၢ်ပယီၤဖိအါကျိၤဆိၣ်ရဲၣ်
လုးသန့(Burmese way to Socialism)” န့ၣ်
လီၤ. အဝဲအံၤမ့ၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါလၢ
ကမၤဂုၤထီၣ်ကီၢ်ပယီၤ လၢတပၣ်ဒီးဟီၣ်
ခိၣ်ထံကီၢ်အဂၤတဖၣ်အတၢ်မၤစၢၤဘၣ်န့ၣ်
လီၤ. တၢ်ကျဲၤအံၤဆူၣ်ကိး ဒီးအဘျးအ
ဖီၣ်တထီၣ်ဘၣ်. လၢ၁၉၈၇ နံၣ်အပူၤန့ၣ်
ကီၢ်ပယီၤပတံထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ကမ့ၢ်ထံကီၢ်အ
ဖီၣ်တတဘျီ (Least Development
Nation) လၢဘီမ့ၢ်စၢၤဖီၣ်ကရၢထံကီၢ်တဖၣ်
အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဝဲ ၁၉၈၇ နံၣ်အပူၤန့ၣ်, သးခိၣ်ကျိၢ်န့ၣ်
ဒုဒီသါလီၤဝဲ “ကီၢ်ပယီၤဖိအါကျိၤဆိၣ်ရဲၣ်
လုးသန့” ကတၢ်လံအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်
လၢဘၣ်ဘျီသး (SLORC) ဟံးန့ၣ်တၢ်စိက
မိၤအခါန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်ပညိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ တၢ်

မၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် ခိဖျိတၢ်
ထူးထီၣ်ပနံၣ်တၢ်ဖိတၢ်လဲၤ, တၢ်ထူးထီၣ်ဆါ
ပနံၣ်ဆူၣ်ကီၢ်ချ့, ဒီးတၢ်အိးဟီၣ်ထီၣ်ထံကီၢ်
လၢကီၢ်ချ့ကဟဲဘျီလီၤကျိၣ်စ့ ဒီးတမ့ၢ်
ဆူၣ်ကီၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်
အတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဒၣ်ကယၢ်, ဘၣ်
ဆၢၣ်အဂီၢ်တဆူၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အ
တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လၢအအိၣ်ဖျါထီၣ်အံၤ တမၤစၢၤ
ပုၤကီၢ်ပယီၤဖိလၢအအါသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်, အ
မဲၣ်ညါ ဒုးအိၣ်ထီၣ် န့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤအတၢ်
ဟးဂုၢ်ဟးဂီၤ န့ၣ်လီၤ. တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤ
ထီၣ်အံၤ ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢ တၢ်သ့ၣ်တၢ်
ဖျးတၢ်လၢအအါအဂီၢ်, တၢ်ပနံၣ်မၤကၤက
သံၣ်မုၤဘျီ, ဒီးတၢ်မၤလီၤဆူၣ်လီၤပလုၤကွၢ်
န့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ် ခိဖျိ တၢ်ဖီၣ်
ညၣ်, တၢ်မၤကၤသ့ၣ် ဒီးတၢ်ချၢ်လၢချၢ်လု
န့ၣ်လီၤ. တၢ်န့ၢ်ပဘၣ်တၢ်ဖိးတၢ်မၤ ဒီးအ
တၢ်န့ၢ်ဘျးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢပုၤ
စ့ၤဂၤအစုပုၤ- သးဒီးပၢၢ်ထံကီၢ်ဘီမ့ၢ်

ကူၣ်ပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အစုပုၤန့ၣ်လီၤ. လၢ
ပုၤကီၢ်ပယီၤဖိအါဂၤအဂီၢ် တၢ်ဖီၣ်တၢ်ယၢ်
လၢတၢ်ဟဲန့ၣ်, တၢ်ထူးတီၤအိၣ်ယၢၤ, တၢ်
လုၢ်အိၣ်သးသမ့, တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့, တၢ်
အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, ဒီးန့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤတ
ဖၣ်ဟဲန့ၣ်ဒၣ်လီၤ.

တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျး

တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်
န့ၣ် တၢ်ပၢ်အီၤလၢအမ့ၢ်နီၣ်ဂံၢ်တၢ်, လီၤဆီ
ဒၣ်တၢ် တၢ်ထူးထီၣ်ဆါဘုဟုဆူၣ်ကျိၤန့ၣ်
လီၤ. တၢ်မၤလဲၤထီၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအ
လီၤ, တၢ်သ့ၣ်စးဖိတဖၣ်အါထီၣ်, တၢ်သ့ၣ်
တၢ်ဒီတနံၣ်ကျိၤ, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ချံလၢကထူး
ထီၣ်အသ့အသ့အါအါတဖၣ်, တၢ်သ့ၣ်က
ဟီၣ်စီ ဒီးကဲမၤသံတၢ်ဖိယၢ်တဖၣ်, တၢ်တု
ထီၣ်ထံတမၢ် ဒီးထံဘီကျိၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်
လီၤ. ဘုအတၢ်ဟးထီၣ်တဖၣ်အါထီၣ်ဝဲ ခိ
ဖျိတၢ်သ့ၣ်ကျိၤကျဲလၢအယံးဒိၣ်မးတဖၣ်-

တၢ်သုၣ်တၢ်ထဲတကလုာ်ဇး၊ တၢ်သုၣ်တၢ်တ နံၣ်ခံၣ်ဘျီ ဇးတၢ်သုၣ်တၢ်လီၤလၢအဘၣ်တၢ် ဟံၣ်တၢ်ကွံာ်အီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ ကံၤကသံၣ် အလီၤပျံၤလၢတၢ်သုၣ်အီၤတဖၣ်အကျါန့ၣ် ဟံၣ်သုၣ်ကံၤကသံၣ်လၢထံၣ်ဂၤကီၢ်ဂၤတဖၣ်တြီ ဝဲလၢတၢ်တဘၣ်သုၣ်အီၤ။ နံၣ်ပံးတၢ်အဒိ- နံၣ်ခံၣ်ထံၣ် ဇးအဲလံၤဒုသုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အံၤတကလုာ်န့ၣ် ငး အိၣ်ထီၣ်ဝဲ သုၣ်ပုၤအတၢ်ဟးဂုၤဟးဂီၤ၊ ဟံၣ်ခိၣ်အထူးအစီၤယုၤလီၤကွံာ်၊ ထံအတၢ် တကဆှံ၊ တၢ်သးသမုၤအကလုာ်လီၤမုၤလီၤ မၢ် ဇးနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဒီးသန့ၤလီၤသးဟးဂုၤ ဟးဂီၤန့ၣ်လီၤ။ နံၣ်သိးကဒီးန့ၣ်တၢ်အိၣ်အ ထူးအစီၤ၊ ကျိၣ်စုတၢ်ဟဲန့ၣ်၊ ဇးတၢ်ဘံၣ်တၢ် ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်၊ တၢ်သုၣ်တၢ်ဖျးတၢ်လၢကျါ ကျဲအဂုၤအဂၤ နံၣ်အမုၢ် တၢ်သုၣ်ကျိၣ်ကျိ တၢ်၊ တၢ်သုၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိအကလုာ်က လုာ်၊ တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤဟံၣ်ခိၣ်ဒီးထံၣ်နီၤ၊ ဇး တၢ်ဒီးသဒါတၢ်ဖိလံၤဖိယၢ်လၢန့ၣ်ဆၢၣ်အကျဲ တဖၣ်န့ၣ် ကြးဘၣ်တၢ်ဆိးကါအီၤလီၤ။

ညၣ်ဒီးသဒိၣ်အမုၢ်အဲၤကွံာ်သုၣ်တဖၣ် မၤဘၣ်ဒီးဝဲဒၣ်ထံထံၣ်စုတၢ်လီၤတဖၣ် ခီဖျိ တၢ်မၤဟးဂီၤကွံာ်ထံဟီၤသုၣ်ပုၤ၊ ထံဟီၤတ ဖၣ်အါထီၣ်၊ တၢ်ဖိၣ်ညၣ်တလၢကွံာ်အခါး၊ ဇးဒုးကဲထီၣ်စုၢ်ကိးဝဲထံလုၣ်ဘၢတၢ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ။ ထံကျိၣ်အညၣ်တဖၣ် ဇးသန့ၤထီၣ် အသးလၢလမုးသုၣ်ပုၤ(mangrove) နံၣ်အမုၢ် တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢလၢအဖိအလံၤတဖၣ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ။ လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ၊ လမုးသုၣ်ပုၤမုၢ် ဟးဂီၤန့ၣ် မၤထီၣ်တဲာ်ကွံာ်စုၢ်ကိးအဝဲသုၣ် အသးသမုၤအတၢ်လဲၤတရံးန့ၣ်လီၤ။

လၢ (UNICEF - United Nations Children's Fund) အလံာ်ဟံၣ်ဖျါဖဲ ၁၉၉၅ နံၣ်စံးဝဲလၢ ပုၤလၢအကကွံာ်တဖၣ်အက ကွံာ်န့ၣ် တၢ်အိၣ်အထူးအစီၤအဂီၢ်ခိၣ်သုၣ် လၢအလိၣ်လၢအနီၢ်ကစၢ်အဂီၢ်မုၢ်ဂုၤ အဖိ အဂီၢ်မုၢ်ဂုၤ မၤဝဲတန့ၢ်ဘၣ်။ တၢ်အိၣ်တၢ်အိ အတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်လၢအယီၤ ငးအိၣ် ထီၣ်တၢ်အိၣ်သန့ၤတခါလၢ ပုၤကလဲၤမၤပျီ အါထီၣ်သုၣ်ပုၤ၊ ပုၤကညီတဖၣ်ဆိတလဲအ တၢ်လုၢ်အိၣ်အသးသမုၤအကျါအကျဲအမုၢ် တၢ်မၤက့ၤသုၣ်၊ တၢ်ချၢ်လၢလုၤ၊ မ့တမုၢ် တၢ်ဟးထီၣ်ယုဖံးယုမၤတၢ်လၢတၢ်လီၤဂၤ န့ၣ်လီၤ။ တၢ်မၤသုၣ် ဇးတၢ်ချၢ်လၢလုၤန့ၣ် မၤဘၣ်ဒီးတၢ်လံၤခိၣ်ယၢၤ ဇးပုၤကညီအတၢ်

အိၣ်မုၤလၢတၢ်လီၤတဘျီးတီၤလံၤ။ တၢ်အံၤ ဟဲအသးခီဖျိလၢ တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိ ဇးဆၢၣ်ဖိ ကီၢ်ဖိတဖၣ်လီၤမၢ်၊ ကလံၤဒီးထံအတၢ်တ ကဆှံ၊ တၢ်မၤဆုၣ်မၤတၢ်၊ တၢ်သုးကွံာ်ပုၤ လီၤပုၤကျဲ၊ တၢ်တအိၣ်ဒီးဟံၣ်ခိၣ်ကပံာ်၊ တၢ်ဟးထီၣ်ယုတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢအသိတ ဖၣ်၊ ဇးပုၤဂုၤဝီအတၢ်ဂုၤကီၢ် နံၣ်အမုၢ် က သံၣ်မုၤဘျီးဒီးတၢ်ဆုးတၢ်ဆိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ။

ကီၢ်ချၢစုခီလဲအပူၤ ဇးတၢ်ပနံၣ်မၤကၤ

ပယီၤပဒိၣ် ဘျီယာ်ဝဲစုခီလဲအပူၤ နံၣ် သိးကဆိတလဲစုလၢ ကီၢ်ပယီၤ ဇးထံဂုၤ ကီၢ်ဂၤတဖၣ်အဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ။ အခီပညီ စုကိးကလုာ်ဒီးန့ၣ် ကဘၣ်တၢ်ဆိတလဲအီၤ ဝဲကီၢ်ပယီၤထံဂုၤကီၢ်ဂၤတၢ်ကုၣ်လဲာ်မၤကၤ တၢ်အစုတးန့ၣ်လီၤ။ အဒိ၊ ပဒိၣ်ဟ့ၣ်ဝဲ အမဲၤရကၤစုတဒိလၢ လၢစုပယီၤဖိ ကွး န့ၣ်လီၤ။ ကျးသု (black market) တဖၣ်ဟဲ ဟံၣ်ထီၣ်ဝဲအါမး လၢကခီလဲစုလၢတဖၣ်မံးဒီး တၢ်ဘျီဘၣ်န့ၣ်လီၤ။ မ့ၢ်တၢ်ညီဒိၣ်မးလၢန ကဆိတလဲစုလၢကျဲတဘိအံၤ ဇးအပူၤစုၢ် ကိး မ့ၢ်တၢ်လၢအကကီၢ်ဒိၣ်မးလီၤ။ ကျး တခါအံၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မးလၢမုၢ်ကျိၣ် ဝဲၤကွံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

လၢစုတးတဖၣ်အပူၤန့ၣ် ထံဂုၤကီၢ်ဂၤ အစုလီၤတုၣ်ဝဲ၊ ဘၣ်ဆၢၣ် စုခီလဲလၢအ ကွံာ်တဖၣ်အကကွံာ် ဟးဝုၤဝီတရံးဒၣ်လၢ ကျးသုအကျါန့ၣ်လီၤ။ စုခီလဲတဖၣ် အါ ဒၣ်တၢ်တက့ၢ် ဟဲဝဲလၢတၢ်မၤကၤ န့ၣ်ဆၢၣ် တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ် လၢတဖၣ်မံးဒီးတၢ်ဘျီ (တၢ်မၤကၤသုၣ်)၊ ဇးကျိၣ်စုလၢအဘၣ်တၢ် ဆုၤလီၤအီၤလၢ ပုၤလဲၤမၤတၢ်လၢကီၢ်ချၢတ ဖၣ်န့ၣ်လီၤ။

သုးခိၣ်ကျါပဒိၣ်တဖၣ် သုၣ်ညါဝဲလၢ အဝဲသုၣ်မုၢ်ကးတံာ်ကွံာ်ကျးသုအံၤန့ၣ် ကီၢ် ပယီၤအမုၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွံာ်ကလီၤပျီဝဲလီၤ။ လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ ကီၢ်ပယီၤအမုၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွံာ် အံၤ ဇးသန့ၤထီၣ်အသးလၢ ကျးသု ဇးကျး သုအစုခီလဲအလုၢ်အပူၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ။ နံၣ်ပံးတၢ်အဒိအသိး၊ လၢတၢ်ကုၣ်လဲာ်မၤ ကၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ် ပုၤခီလဲကျိၣ်စုဖိလၢ ဘၣ်ထွဲဒီးနီၢ်ကစၢ်တဖၣ်၊ ကီၢ်ချၢကျိၣ်ပနံၣ် တဖၣ်၊ ကီၢ်ချၢပုၤဘျီလီၤကျိၣ်စုတဖၣ်၊ ပုၤကီၢ်ပယီၤဖိလၢစိၣ်န့ၣ်ပနံၣ်ဆုၤကီၢ်ပုၤတ ဖၣ် ဘၣ်ဒီးသန့ၤအသးဒီးကျးသုဒီးအစုခီ

လဲန့ၣ်လီၤ။ ကီၢ်ချၢပုၤဘျီလီၤကျိၣ်စုသမၢ တဖၣ်ညီန့ၣ်သုဝဲကျးသုလၢအကျိၣ်အစုအ ကီၢ် နံၣ်သိးကဒီးန့ၣ်ဘၣ် စုခီလဲလၢအဂုၤ ထီၣ် ဇးကဟ့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခီလၢအစုတဖၣ်န့ၣ် လီၤ။ ကီၢ်ပယီၤပုၤမၤကၤတၢ်ဖိ အိၣ်ဒၣ်စုၤ ဂၤလၢအတၢ်မၤကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်လၢကထူး ထီၣ်ဆါဘၣ်အပနံၣ်ဆုၤကီၢ်ချၢ နံၣ်သိးကန့ၢ် ဘၣ်ထံဂုၤကီၢ်ဂၤအစုန့ၣ်လီၤ။ ပုၤမၤကၤ တၢ်ဖိအါတက့ၢ်န့ၣ် စိၣ်န့ၣ်ကီၢ်ချၢတၢ်ဖိတၢ် လံၤ၊ ဘၣ်ဆၢၣ်အဝဲသုၣ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အသး လၢကျးသုအဖိခိၣ် နံၣ်သိးကန့ၢ်ဘၣ်ကီၢ်ချၢ အစု နံၣ်သိးကလိးက့ၤဝဲပနံၣ်ဟဲန့ၣ်ကီၢ် (imports) တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်အပူၤ ကလံၤလၢပုၤကဘၣ်ဟ့ၣ်ပနံၣ်ဟဲန့ၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤတကရၢအံၤန့ၣ် ဇးသန့ၤထီၣ် အသးလၢ စုခီလဲလၢအပြုလီၢ်အသး၊ မ့ တမုၢ်လၢတဖၣ်မံးဒီးသဲစးတဖၣ်အံၤအဖိခိၣ် ဒိၣ်န့ၣ်ဒီး စုခီလဲလၢပဒိၣ်ဟံၣ်လီၤယာ်ဝဲတခါ န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤတၢ်ထူးတၢ်တီၤ

လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤန့ၣ် တၢ်ကဲဒိၣ်ကဲပုၤ ဇးတၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယာ်န့ၣ် လီၤဆိဝဲလၢထံလၢ သိလီၤ။ အဒိ၊ လၢဝုၤတကုၣ်အပူၤန့ၣ်၊ တၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ထူးတၢ်တီၤတဖၣ်တဖိးမံလိာ် အသး ဇးအဆၢယံၤလိာ်အသးဒိၣ်မးလီၤ။ ပုၤဟံၣ်တအိၣ်ယီၤတအိၣ်တဖၣ် ဘၣ်သုၣ်ဝံၤ သုၣ်စုၤလၢကျဲမုၢ်ခိၣ်၊ ဟံၣ်ဖိယီဖိလၢအ တုၢ်ဘၣ်တၢ်ပုၤကလံၤဒိၣ်၊ လၢကဘၣ်လဲၤ အိၣ်ခိးလဲၤရဲၣ်လီၤအသးကတံာ်ကတုၣ်လၢ ပဒိၣ်အကျးလၢတထၢတၢ်ခိၣ်သ့တဖၣ်အ ပူၤလီၤ။ ပုၤထူးပုၤတီၤအိၣ်စုၤဂၤလၢဟ့ၣ် အတၢ်အိၣ်ဆုၣ်အိၣ်ချၢအပူၤကလံၤန့ၢ်၊ အိၣ် ဇးသိလုၣ် ဇးဟံၣ်ယီဆုၣ်ဆုၣ်ဘျီဘျီ သုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ နီၢ်တဂၤပုၤအတၢ်သိၣ် လိခီဖျါထၢၣ်အလီၤတဖၣ် လီၤဆိဒီး ပဒိၣ် အကွံာ်ဒိၣ်မးလီၤ။ ပဒိၣ်အကွံာ်န့ၣ် တတီၤစုၢ် စုၢ်ပုၤမၤလိတၢ်ဖိအိၣ်ဝဲ အဂၤ ၄၀ တုၤဆု ၈၀၊ သရၣ်တဖၣ် ဘၣ်မၤတၢ်အါန့ၢ်တၢ်ဆၢ ကတီၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်၊ ဇးတၢ်ပိးတၢ်လီၤတဖၣ်တကူ တလၢဆံးစုၤဝဲဒိၣ်မးလီၤ။ မ့ၢ်လၢတၢ်သိၣ် လိအဆၢကတီၢ်ဖုၣ်အယီၤ၊ ပုၤကွံာ်ဖိတဖၣ် ဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲသရၣ်တဖၣ်အဘူးအလဲ လၢက သိၣ်လိအါထီၣ်အဝဲသုၣ်လၢလံာ် နံၣ်သိးအဝဲ သုၣ်ကဖျိတၢ်ဒီးစးအဂီၢ်လီၤ။

တၢ်သုဉ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်အတၢ်လၢထီၣ်လၢထီၣ်
ဒီးကီၢ်ချၢအတၢ်န့ၣ်လီၤဘၢရၢၢ်ယုၣ်တၢ်

တၢ်သုဉ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်အတၢ်လၢထီၣ်လၢထီၣ် (infrastructure) ဒီးတၢ်ဒုၣ်ဆၢၣ်ကီၢ် တၢ်လၢထီၣ်လၢထီၣ် လၢထီၣ် လၢအဟံၣ်ယုၣ်ဒီး ကျဲၤမ့ၢ်ကျဲၤဘျီအါဘျီ, တၢ်ဆဲးမ့ၢ်ဆဲးကျိး, ထံတၢ်မၤ, ဒီးတၢ်တုၤထီၣ်ဘျီထီၣ်တၢ်သုဉ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤအါမးဘၣ်တၢ်မၤဆုၣ်တုၤအီၤလၢတၢ်တီၣ်ကျဲၤဒ်အံၤသုဉ်တဖၣ်အပူၤ, ဒီးခိၣ်ယၤဝးတရံးတုၤဘၣ်တုၤလံတၢ်ဆီတလဲအီၤ ဒီးတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီတဖၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်, တၢ်ဘၣ်ဘျးတဖၣ်လဲၤဆုၣ်သုးပဒိၣ်ဒီးတခါဘျီမ့ၢ်ကူၣ်ပနံၣ်ဖးဒိၣ်သုဉ်တဖၣ်အဆိၣ်န့ၣ်လီၤ. ယၢ်တနၢ်ကံၤသဝံထီၣ်ဘျီ မ့ၢ်တၢ်တီၣ်ကျဲၤတခါလၢ အမ့ၢ်တၢ်အဒိအတဲာ်လၢ ပုၤထံဖိကီၢ်ဖိဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၤဘၣ်တုၤဆုၣ်တုၤဟးဂုၣ်ဟးဂီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ(Earth Rights 1999, Earthrights.ntl & SEAsian IN 1996). န့ၣ်ဆၢၣ်ကံၤသဝံတဖၣ် ဘၣ်တၢ်ဘၣ်ဖျိထုးထီၣ်အီၤဖဲအါဒ်မံၤပိၣ်လဲၣ်အခဲဒီး ဒီးဘၣ်တၢ်စီၣ်ဆုၣ်အီၤလၢထီၣ်ဘျီထီၣ်အပူၤ လၢအလဲၤခီဖျိဝဲတနီတရံၣ်အသုဉ်ပုၤဒီးဆုၣ်ကီၢ်ကူၣ်တဲာ်လီၤ. ပုၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်တီၣ်ကျဲၤပုၤတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ (UNOCAL) လၢကီၢ်အဖဲရကၤစၢဖျိၣ်ကရၢ, (TOTAL/ELF) လၢကီၢ်ဖြၣ်စ့ၣ်, ပယီၤရူၣ်နီၣ်သီ ဒီးကံၤသဝံတၢ်ကူၣ်လဲၣ်မၤကၤကရၢ (MOGE) လၢကီၢ်ပယီၤ, ဒီးဖံၣ်ထံၣ်ထံၣ် (PTT) လၢကီၢ်ကူၣ်တဲာ်လီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အၢၣ်လီၤလၢဖံၣ်ထံၣ်ထံၣ် ဒီး (MOGE) အဘၣ်စၢၤ လၢကၤဆုၣ်န့ၣ်ကီၢ်ကူၣ်တဲာ်လီၤကံၤသဝံန့ၣ် ကဟ့ၣ်ဝဲပယီၤသုးပဒိၣ်လၢစ့ၣ် ၄၀၀ ကကွဲၢ်ဒီလၢလၢကိးမ့ၢ်န့ၣ်ဒီး လၢအနီၣ်၃၀ အတီၢ်ပူၤလီၤ. ကံၤသဝံတၢ်တီၣ်ကျဲၤအံၤန့ၣ် ငးဟံၣ်ယုၣ်ဟံၣ်ဂီၢ်စ့ၣ်ကိးဝဲ သုးပဒိၣ်အတၢ်မၤကၤကသံၣ်မုၢ်ဘျီ, သုးအတၢ်ဟဲအိၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤ ဒီးသုးဖိတဖၣ်အတၢ်မုၢ်ဆုၣ်မုၢ်စိးတၢ်, အတၢ်မၤဘၣ်ဒီပုၤဂုၢ်ဝီခွဲးယၢ် ခီဖျိတၢ်သုးဆုၣ်ကွဲၣ်ဖူဖိသဝီဖိအိၣ်ဆိးအလီၢ်အါအါကလဲၣ်, တၢ်ဖိၣ်ဆုၣ်ပုၤဝဲတၢ်ဖိ, ဒီးတၢ်မၤဆုၣ်မၤကလီတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၣ်ကျဲၤငးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒီဘၣ်ထံးဆုၣ်တနီတရံၣ်အသုဉ်ပုၤဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၤအဂုၤအဂုၤသုဉ်တဖၣ်လၢပုၤမၤလဲၤထီၣ်လၢထီၣ်တဖၣ်ဘျီကွၢ်အီၤ, မ့ၢ်တမ့ၢ်ဂံၢ်ဝဲတသုဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ်ဆိကမိၣ်ထဲလၢမ့ၢ်ကျိၤဝဲကွဲၣ်အတၢ်ဘၣ်ဘျး, ဒီးသမၤကွဲၣ်ဝဲဒၣ်အတၢ်ဘၣ်ယုးဘၣ်ယုးဒီးတၢ်မၤကၤကသံၣ်မုၢ်ဘျီ, န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၤတၢ်ဟးဂီၢ်, မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်မၤတရီတပါပုၤဂုၢ်ဝီခွဲးယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ရီကွၢ်ဘံးၣ် (UNOCAL) ပုၤမၤဆုၣ်တၢ်မၤအဆိၣ်စံးဝဲဒၣ်လၢ “ကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ ကဒီသဒါအတၢ်အိၣ်ယၤတဖၣ်, ဒီးအဝဲသုဉ်တဖၣ်အီၤဒါဝဲဒၣ်ပုၤဂုၢ်ဝီခွဲးယၢ်နီတခါဘၣ် (Burma Courier, May 26, 2001). တဘျီတခိၣ်ကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ်အံၤ စံးဒၣ်လဲၣ်ဝဲလၢအဝဲသုဉ်အိၣ်ဒီးမုၢ်ဒါလၢ ကသုးထီၣ်ဝဲဒၣ်ပုၤဂုၢ်ဝီအတၢ်လၢထီၣ်လၢထီၣ်အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ်သန့က့, အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်န့ၣ် တပိၣ်လီၢ်အကျိၤဒီးအတၢ်ကတီၤဘၣ်. အဒိ, မံးရဲၤ ဒံၢ်လၢဘီး (Michel Delaborde) (TOTAL အပူၤ) စံးဝဲဒၣ်လၢ “ရူၣ်နီၣ်သီကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ် ဒါလီၤန့ၣ်ဝဲဒၣ်ဒံၢ်မိၢ်ဖြၣ်စ့ၣ်အကျဲၤလၢကီၢ်ပယီၤအဂီၢ်လီၤ(Burma Courier, May 26 2000). “ဘၣ်ဆၢၣ်ကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်စၢယၢ်အီၤဒီးတၢ်အၢၣ်လီၤဒီးသုးပဒိၣ် လၢအဝဲသုဉ်တန့ၣ်လီၤဘၢရၢၢ်ယုၣ်ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသုဉ်တဖၣ်လၢအကမၤလီၤဖျုလီၤပုၤကီၢ်ပယီၤကီၢ်စၢဖျိၣ်အပဒိၣ်ဘၣ်”(ERI & SEAsian Info. Network 1996). တၢ်အံၤအခီပညီဖျါလၢတၢ်ကတီၤထီၣ်ဒါဘၣ်သုးပဒိၣ် မ့ၢ်တမ့ၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်န့ၣ် ကမ့ၢ်တၢ်လၢအထီၣ်ဒါဝဲအဝဲသုဉ်အမ့ၢ်ကျိၤဝဲကွဲၣ်အတၢ်န့ၣ်ဘျးန့ၣ်ဖျိၣ်လီၤလီၤန့ၣ်လီၤ.

ပုၤအါဂၤန့ၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဘျးလီၤကျိၣ်စ့, စ့အုၣ်ကီၢ် မ့ၢ်တမ့ၢ် စ့ဟ့ၣ်လီၢ်လၢတၢ်ကမၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲကွဲၣ် တၢ်တီၣ်ကျဲၤ လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤန့ၣ် တၢ်တကြားမၤအီၤဒီးဘၣ်. မ့ၢ်လၢအဆိၣ်ထွဲဝဲဒၣ်ပဒိၣ်လၢတၢ်တယုထၢထီၣ်အီၤ, လၢအအါအသီ, ဒီးအဆိၣ်တၢ်မၤန့ၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲတယံၣ်တမိၢ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်, တၢ်ဟံၣ်ထီၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်တဘျးခါညါလၢကီၢ်ပယီၤအဖိခိၣ်, လၢကကြိယာ်ဝဲဒၣ်ကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ်အတၢ်ဘျးလီၤတၢ်ဖဲတၢ်မၤအသီလၢကီၢ်ပယီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ကီၢ်ယုရပၤစၢဖျိၣ်ကရၢ- အဲယုၢ် (EU) ဒီးအဲရကၤထံကီၢ်စၢဖျိၣ်-ယုၢ်ဆဲးစံး (US) ဟံၣ်လီၤဝဲဒၣ်တၢ်ကြိယာ်လၢအဲယုၢ်ဒီး

ပုၤအါဂၤန့ၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဘျးလီၤကျိၣ်စ့,
စ့အုၣ်ကီၢ် မ့ၢ်တမ့ၢ် စ့ဟ့ၣ်လီၢ်လၢ
တၢ်ကမၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲကွဲၣ်တၢ်တီၣ်ကျဲၤ
လၢကီၢ်ပယီၤအပူၤန့ၣ် တၢ်တကြားမၤ
အီၤဒီးဘၣ်. မ့ၢ်လၢအဆိၣ်ထွဲဝဲဒၣ်
ပဒိၣ်လၢတၢ်တယုထၢထီၣ်အီၤ, လၢ
အအါအသီ, ဒီးအဆိၣ်တၢ်မၤန့ၣ်ထံ
ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ယုၢ်ဆဲးစံးအကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ်အတၢ်ဘျးလီၤကျိၣ်စ့တၢ်ဖဲတၢ်မၤအသီ, ဒီးဘီမ့ၢ်သကိးဘီမ့ၢ်ပုၤမၤတၢ်ဖိအကရၢ (ILO) မၤတုၢ်ဝဲဒၣ်ကယဲၢ်မ့ၢ်အကရၢဖိလၢ ကဟံၣ်ထီၣ်အတၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပဒိၣ်အဖိခိၣ် မ့ၢ်လၢတၢ်မၤဆုၣ်မၤစိးမၤအသးတပယုၤယီလၢကီၢ်စ့ပုၤအယီၤန့ၣ်လီၤ. သန့က့, ပယီၤပဒိၣ်တဆဲးလီၤအမံၤလၢဘီမ့ၢ်သကိးဘီမ့ၢ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတၢ်ကရၢကရီ (ILO Convention 169) အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ်လၢအဘၣ်ယုးဒီး ကလုၣ်ဒုၣ်ဆဲးဖိတဖၣ်အခွဲးအယၢ်လၢကန့ၣ်လီၤပုၤယုၣ်ပုၤဂီၢ်လၢတၢ်ဆိးကါ, တၢ်မၤဆုၣ်ရဲၣ်ကျဲၤ န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၤအဂီၢ်ဘၣ်. ဟီၣ်ခိၣ်စ့တၢ်တဟ့ၣ်လီၤစ့လၢတၢ်ကမၤတၢ်တီၣ်ကျဲၤလၢကီၢ်ပယီၤပုၤစ့ၣ်ကိးဘၣ်. ဘၣ်ဆၢၣ်, အဝဲသုဉ်တဆိကတီၢ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီး ကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ်လၢအဟူးဂဲၤလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤဘၣ်. အုရၢၣ်တၢ်လဲၤထီၣ်လၢထီၣ်စ့တၢ် - အုၣ်ဒံၢ်ဘံၢ်န့ၣ် ဟ့ၣ်လီၤဝဲဒၣ်စ့လၢတၢ်သုဉ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်အတၢ်တီၣ်ကျဲၤအဂီၢ်, လၢအဟံၣ်ယုၣ်ဒီးထံတမၤတဖၣ်အတၢ်တီၣ်ကျဲၤလၢယိၣ်လိၣ်ကျိအပူၤ, ဒီးယၢ်တနၢ်ကံၤသဝံထီၣ်ဘျီအတၢ်တီၣ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ■

Reference
1. Burma Courier, May 26, 2000 "Pipeline Activists Meet Mixed Shareholders Reception"
2. EarthRights International and South East Asian Information Network. Total Denial - A report on the Yadana Pipeline Project in Burma July 1996
3. EarthRights International (Jed Greer, Tyler Giannini) 'Earth Rights - Linking the quests for human rights and environmental protections' www.earthrights.org 1999
4. Anon 1998 'Development Discourse & Agriculture Change in Burma' Master Thesis, School of Oriental & African Studies, London.
5. Maung Maung Oo, 'One Country, Two Exchange Rates' The Irrawaddy, Vol 8 No. 10, Oct 2000

လဲဟး ယဲဆူဝုဂံကံမဲ

ပုဂံကွဲထီဒီဖျဲဒါအဂီဒီးဝုဂံကံမဲဝဲကံမဲကစာဒီခိဒိ (ခွဲဂုဂံထူး)

ကံမဲစီလဲဘၣ်တဘျီ၊
လွံနၣ်ရံၣ်ကျဲပျီဆိၣ်ထီ
ဝုဂံထွံၣ်စီလဲဘၣ်လဲ၊
မုဂံကံမဲလၢပျၢအမဲ
မုဂံဘၣ်နံၣ်ဟးထီၣ်မုဂံယု၊
ဟါ(၂)နၣ်ရံၣ်-ယု(၁၆)
ဒီးမိၣ်တီၤတုၤဒီးမိၣ်တီး၊
လၢအမုဂံစီကွံၣ်လၢစီ
မုဂံယုကံမဲတံၣ်ဒုၣ်စၢ၊
ကံလီၤကယုၤခွဲဆံတၢ
မိၣ်တီၤတုၤမိၣ်အဂံၢ်ဆုၣ်၊
မိၣ်ဒိၣ်မိၣ်တီးနီတယု
ကံမဲပံၤဒီးလၢလီၤခံ၊
ညၣ်ဂီၢ်ထီၣ်မိၣ်တီးတထံၣ်
ဘူးထီၣ်ဟါဒီဆူနၣ်ရံၣ်၊
ကံမဲပျီစီနံၣ်ကမံ
လၢအပူၤကွံၣ်လဲၤတုၤဘူ၊
မုဂံဒုၣ်လၢတံၣ်မိၣ်ပူၤ
တံၣ်ဆိၣ်မူနံၣ်လွံဆံဘျဲၣ်၊
ဆံကတၢၢ်ထံၣ်ဘၣ်ကံမဲ
ခွဲဂုဂံထွံၣ်ထံးကစၢ်မံၤဟူ၊
ကီၢ်ဆီဟူပျီအတုၤလၢ
နီၣ်ဂုၤသီမိၣ်ဟူအနီၣ်၊
ဝုဂံကံမဲဒီးခွဲဂုဂံထွံၣ်ထံး
နီၣ်ဆီမိၣ်ကယုအဖိ၊
ခွဲဂုဂံထွံၣ်ထံးကစၢ်ပိမိ
နီၣ်သီးဒီးကဆီမိၣ်ဟူ၊
မံနီၣ်လွံၤလီၤခွဲဂုဂံထွံၣ်ထံး
တုၤဆီဟါဒီဆူနၣ်ရံၣ်၊
ဆူလဲၣ်ကံမဲနကစံၣ်
နကလဲၤဃုၤဒီးဆူလဲၣ်၊

ဝုဂံထွံၣ်မိၣ်ဒီးဝုဂံကံမဲ
ဆံတဘျီယုချးနီၣ်လဲ၊
ယီၤလီၤကယီၤနီၣ်ပျီဆံ
တဘျီဆံယုချးနီၣ်နီၣ်၊
ယီၤလီၤကယီၤနီၣ်သးနီၣ်
ကျဲၣ်ဆီတံၣ်ဆါတံၣ်လါနီၣ်၊
မိၣ်ဘၣ်သယုကွၢယပံ
မုဂံလၢညါယပံဟဲသံ၊
ဝဲလါနီၣ်အတံၣ်ဆါတံၣ်
စံးဘျးလါနီၣ်လၢယသး၊
မုဂံလၢယါဘျီဘၣ်ယပံ
လၢကီၢ်ကီၢ်တံၣ်တံၣ်စံၣ်ဆဲး၊
ညါပုဂံကတၢၢ်ဝုဂံကံမဲ
ညါပုဂံလၢကံမဲမံၤဒီး၊
စီၤပီၤဒီးတံၣ်တံၣ်တံၣ်
တမုဂံလဲၤစီၤပူၤကွံၣ်၊
ဃုၣ်ဒီးခုခါစီၤဝဲဆံ
ကစီၤထီၣ်မူတးမိၣ်ဝါ၊
နီၣ်ထီၣ်ယုထီၣ်လဲၤသး
လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ကံမဲပံ၊
ကွံၣ်သ့ဒီးတလးပီညါ
မိၣ်(စံ)ပုၤနံၣ်ကမံၤ၊
ဟဲဒိၣ်ဆၢဂုၤစဝါနီၣ်
မုဂံယဲၤဝဲစၢမဲၣ်ပယုၤ၊
နီၣ်ကီၢ်ကီၢ်ပုၤတုၤဝဲ
စုတစုၤခိၣ်နီၣ်တစဲၤ၊
အုၣ်ကတီၢ်ဆံၣ်ဂုၤဒီးဘျီ
ဝုဂံကံမဲထီၣ်ဆိၣ်ပျီၣ်၊
ပုၤကွံၣ်နံၣ်နံၣ်ကယုဘျီၣ်
တုၤဆီၤစီၤဝဲဆံၤဒုၣ်လဲၣ်၊
ကံမဲပျီညါဘိၣ်ဝဲလဲး

ရံၣ်နီၣ်ပုၤထံၣ်ဂုၤကီၢ်ဂၤ၊
မုဂံထီၣ်မုဂံန့ၣ်ယုရပုၤ
ဝုဂံကံမဲအတံၣ်ဆဲးလဲၤ၊
ပျီဆိၣ်ကီၢ်ဂၤအကလၢ
ကံမဲတံၣ်ကယုကယုၤ၊
ပုၤကီၢ်မုဂံန့ၣ်ဟဲလီၤအုး
ကံမဲကစၢ်လဲၤထီၣ်နံး၊
မံၤဟူသ့ၣ်ပျီခွဲဂုဂံထွံၣ်ထံး
တုၤကံမဲကစၢ်ဒီခိဒိၣ်၊
သ့ၣ်နီၣ်မိၣ်ခံသံၣ်ခိၣ်
ကွံၣ်စီၤဆူကၢၢ်ကွံၣ်လၢၤ၊
သယုၤယုတုၤလၢအါတံ
ကွံၣ်လီၤဆူဝုဂံကံမဲပုၤ၊
သယုတုၤအါတံတီဆူ
ယုရပုၤမိၣ်မဲၣ်ဃုၤသး၊
ခွဲဂုဂံထွံၣ်ထံးစီၤအကလၢ

ပီထုပီပျီကစၢ်ကျီ၊
ကီၢ်မုဂံန့ၣ်မိၣ်ကွံၣ်အီပီ
ခွဲဂုဂံထွံၣ်ထံးန့ၣ်ဆၢခိၣ်ဃၢ၊
လါဟူဒီးသီးဒုၣ်လၢပျၢ
ပျီကွံၣ်လၢလၢယထံၣ်ဘၣ်၊
ဆဲးကံၢ်ကွံၣ်အုၣ်န့ၣ်သး
မိၣ်ဘၣ်ကွၢကံမဲလၢပျၢ၊
သးမဲၣ်ထံလီၤတကတၢၢ်
မိၣ်ဘၣ်ဝုဂံထွံၣ်မိၣ်လၢသီ၊
ယသးပုၤကီၢ်လူးကီၢ်လီ
မိၣ်ထီၣ်ဘၣ်ကွၢယဖဲဖု၊
ဟီၣ်ထွါမဲၣ်ထံလၢသးပုၤ
မိၣ်ထီၣ်ကွၢစီၤခိၣ်ဘိၣ်ဖိ၊
သးအုၣ်န့ၣ်သးဘၣ်ဒီး
ဘီမုဂံလီၤပီၤဘၣ်ဒီးဆါ၊
တံၣ်ဂုၤဟဲလၢအံသ့ၣ်ကၢ

ဘီမုဂံဟါမံၤသးဘၣ်ဒီး၊
မုဂံဒုၣ်လၢအံသ့ၣ်အဆီ
တံၣ်မၤသးလၢပူၤကွံၣ်တုၤ၊
ဟီၣ်ထွါမဲၣ်ထံမၤတသ့
ဝုဂံထွံၣ်အုၣ်ဒီးဝုဂံထွံၣ်မိၣ်၊
မုဂံဒုၣ်ဝုဂံကံမဲလၢသီ
ကီၢ်ကံမဲလီၤမံၤလၢသီ၊
တမုဂံကလီၤမံၤကလီ
ထံဆိၣ်ဒီးအထီၣ်အလီၤ၊
ကွံၣ်ကထီၣ်ကုၤလၢစ့ၤညီ
စ့ၤကထီၣ်ကဒါကွံၣ်သ့၊
ညၣ်မိညၣ်ပျီတၢၢ်ဝုၤဝုၤ
သံးတဂုၤသ့ၣ်တုၤစီး၊
ပကထီၣ်န့ၣ်ချၢၣ်တဘီ

တံဘီနံၣ်လု (ပျီမၤနၢၤ)

လာသုလၢအကနဲမံ

သးရု ထံင်္ဂ်ဘၣ် က့ၤ န့ၤဖဲ သ့ၣ်ပျီၤလါ ဟ့ၤ ကရုဖိလၢ်

တၢ် ဝံင်္ဂ် တဲး ထံင်္ဂ်ဖိ ဝံင်္ဂ်ဖိ သကိး အိၣ်ဝဲ သးဘၣ် လၢသ့ၣ်ပျီၤလါ ဟ့ၤ တကဝါ အပူၤ န့ၣ်လီၤ. ထံင်္ဂ် သးဘၣ် အံၤမ့ၢ်ဝဲ ထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်, ထံင်္ဂ်ကွၢ်ဒီးထံင်္ဂ် သ့ၣ်လါ န့ၣ်လီၤ. ထံင်္ဂ် သးဘၣ် အံၤအိၣ်လီၤ ကွံၤလိာ်အသးဂ့ၤဒီးကိးနံၤဒီး န့ၣ်အဝဲသ့ၣ် ပျီၤလါ ဟ့ၤအိၣ်အဆၢၣ်လၢသ့ၣ်ပျီၤလါ ဟ့ၤဝဲ အံၤအပူၤလၢ တၢ်သ့ၣ်ဖျဲသးညီၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဝဲတၢ်ဂီၢ်ခါ အဆၢကတီၢ်တုၤယီၤန့ၣ်ဘျီၣ် မ့ၢ်ပစီၤထံ လီၤဝဲဒီးသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်မံ ထံင်္ဂ်ပျီၤပျီၤအယီၤ ထံင်္ဂ်ဖိသးဘၣ်အံၤသ့ၣ်ဖျဲ သးညီၣ်ဒီးကမဲၤစံၣ်စိဝဲမ့ၢ်ဒိၣ်မးလီၤ. တက တီၢ်ယီၤဖဲန့ၣ် ပျီၤကညီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးစး ထံင်္ဂ်ဘျီၣ်ထံင်္ဂ်သိ လ့ၣ်ကျဲၤဝဲဒီး န့ၣ်လီၤမၤ သ့ၣ်လၢသ့ၣ်ပျီၤလါ ဟ့ၤတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်လီၤဆါဝဲသ့ၣ်လုၢ်ဒိၣ်ပျီၤဒိၣ်တဖၣ် ဝဲက့ၤတီၢ်ဝဲဆုၣ်ပျီၤလီၤ. ပျီၤကွၢ်သ့ၣ်ဖိ တဖၣ် ယုၤခးအိၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်မံလၢတဖၣ်လၢ ကအိၣ်ဝဲဒီးကမၤကဲၤအဂီၢ်လီၤ.

တသီဘၣ်တသီ န့ၣ်ပျီၤကညီၣ်တဖၣ် ဟဲ ကွၢ်သ့ၣ်ဘူးထီၣ်ဘူးထီၣ်ဒီးထံင်္ဂ်ဖိ သးဘၣ် အံၤအတၢ်လီၢ် န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တနံၤ န့ၣ်ပျီၤ ကွၢ်သ့ၣ်ဖိတဂၤဟးဆုၣ်ကွၢ်သ့ၣ်လၢပျီၤလၢ ကျါအခါ ထံင်္ဂ် ချၢးဝဲလၢထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိ တဘျီၣ်ဟဲက့ၤယုၤန့ၣ်ဝဲဆုၣ်အကိၤပူၤလၢသ့ၣ်အ ကအိၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. တုၤန့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်န့ၣ်ဒီး အဆၢကတီၢ်န့ၣ် ပျီၤကွၢ်သ့ၣ်ဖိတဂၤလဲၤထီၣ် ဖိၣ်န့ၣ်ဝဲထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိအံၤန့ၣ်လီၤ. ဝဲအဝဲ က့ၤကွၢ်ထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိအံၤလၢကျးလီၤ.

ဝဲမ့ၢ်ဆုၣ်ထီၣ်န့ၣ် ထံင်္ဂ်ကွၢ်ဒီးထံင်္ဂ် သ့ၣ်လါ တထံင်္ဂ်အသကိးထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိ ဟဲပၢ် ထံင်္ဂ်လၢဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဆၢၣ်တတီၤ ဒိၣ်ဒိၣ်ဝဲဒီး လဲၤယုၤဝဲအသကိးထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ် ဖိန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဟးယုၤကိးဝဲသက့ၤပျီၤ ပျီၤဘၣ်ဆၢၣ်တထံင်္ဂ်လၢထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိဘၣ်.

ထံင်္ဂ်ဖိခံဘၣ်အံၤန့ၣ်ဟ့ၤဝဲထဲ ဝဲကွၢ်သ့ၣ်အက လုၢ်သီၣ်ဒီးထံင်္ဂ်ဖိဝဲပျီၤကညီၣ်တဖၣ်ဒီးကါတီ သ့ၣ်တဖၣ်အါမးန့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်တဂီၢ်န့ၣ် သဲထံတဂၤ ဟဲပျီၤတၢ်လၢ ကျးပူၤ ဒီးက့ၤပျီၤယုၤထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိလီၤ. အဝဲဟဲဝဲထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိအံၤလၢ ကြၢပူၤ န့ၣ် လီၤ. လၢထံင်္ဂ်ဖိအံၤအဂီၢ် လီၤကံၣ်ဘၣ်အံၤ လၢအအိၣ်ဘၣ်လၢယိၣ်ပူၤ အသိးန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်က့ၤအသကိးဒီးအသ့ၣ်ပျီၤ လါဟ့ၤန့ၣ်ဒိၣ်မးတုၤအမဲၤဝဲဘၣ်လီၤလီၤ. ထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိအံၤအိၣ်လၢ ပျီၤကညီၣ်ကျါအ န့ၣ်ယံၣ်ထီၣ်အယီၤအဝဲကတီၢ်တၢ်ဘၣ်ထီၣ်ဝဲ ဒီးန့ၣ်ပၢ်ထီၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. အကစၢ်စ့ၢ်ကိး ပျီၤအိၣ်က့ၤအံၤလၢ တၢ်ချၢ န့ၣ်လီၤ. ကိးနံၤ ဒီးန့ၣ်သဲထံၣ်ဒီးအိၣ်အဆၢၣ်အယီၤ တလိၣ်လၢ အဝဲဘၣ်ဟးယုၤအိၣ်အဆၢၣ်ဘၣ်. အဝဲအိၣ် ဘၣ်ထဲဝဲပျီၤတၢ်အိၣ်ဝဲတဖၣ်အယီၤ အဝဲ ဘီၣ်ထီၣ်ရၢ်ရၢ်ဒီးယုၤဝဲတကဝါလဲၤလၢညါ အ သိးလၢဘၣ်. ကဘၣ်ဟးယုၤအိၣ်အဆၢၣ်ဒဲ လဲၣ်တသ့ၣ်ညါဝဲလၢဘၣ်. အဝဲဟးဖုက့ၤ ကွဲးလဲးကွဲးလဲးလၢဟံၣ်ဒီးအဖိခိၣ်လီၤ. ထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိတဘျီၣ်အံၤအတၢ်အိၣ်မုၢ်လုၢ် လၢပျီၤလၢကျါတဖၣ်အိၣ်တလဲကွၢ်ဆုၣ်ပျီၤ ပျီၤလုၢ်လၢတၢ်အိၣ်မုၢ်တဖၣ်လဲၤန့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်တန့ၣ်န့ၣ် တၢ်ကဲထီၣ်အသးသတုၢ် ကလၢတခါလၢအမ့ၢ်တၢ်ဖိအိၣ်တၢ်အကံၤသ ဝဲအပီၢ်ဖးထီၣ် လၢသဲထံတဂၤအဖၣ်ကပူၤ ဒီးအုအိၣ်ထီၣ်ဟံၣ်ဒိတဖျါအယီၤ ထံင်္ဂ်ကံၣ် ဘီၣ်ဖိယုၤတဖျဲကွၢ်ဝဲလၢတၢ်ခံးကျါဒီးလဲၤစီၢ် လီၤဘၣ်ဝဲလၢဟံၣ်တၢ်အဂၤတဖျါအဖိခိၣ် န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ပျီၤတၢ်ဖုပူၤကွၢ်ဖိယီၤဝဲအ ကစၢ်အဟံၣ်လၢမ့ၢ်အုအိၣ်ကွၢ်အံၤဒီးဒိတ န့ၣ်ညါမဲဝဲတန့ၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢမ့ၢ် ဆုၣ်ထီၣ်ဂီၤဂီၤန့ၣ် အဝဲဟဲက့ၤယုၤဒီးထံင်္ဂ်ဝဲ လၢအဟံၣ်ဒိတဖျါကဲထီၣ်ဖျါဒီးအဝဲတ

ထံင်္ဂ်လၢအကစၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ် ဖိအံၤကဘၣ်မၤဝဲဒဲလဲၣ်န့ၣ်တသ့ၣ်ညါလၢ ဝဲဘၣ်. စးထီၣ်ဖဲန့ၣ်အဝဲတအိၣ်ဘၣ်အဆၢၣ် လၢဘၣ်. တၢ်သ့ၣ်ဝဲအသးအယီၤအဝဲစး ထီၣ်ဟးယုၤအိၣ်အဆၢၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲဟးယုၤ အိၣ်အဆၢၣ်လၢပျီၤဟံၣ်ကပီၢ်ကပီၢ်ဘၣ်ဆၢၣ် တထံင်္ဂ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ဝဲဘဲတဖၣ်ဘၣ်. အိၣ် ဘၣ်ဝဲတၢ်အိၣ်န့ၣ်တအံၤတဖျါ. တၢ်အိၣ်အ ဘျီၣ်အမဲၤ ဒီးအိၣ်ဘၣ်ဝဲထံဘၣ်အဘၣ်သီ ဝဲ ပျီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. အတၢ်အိၣ်မုၢ်န့ၣ်ထီၣ်ဒိၣ်မး တုၤလၢဘၣ်လဲၤယုၤအိၣ်အဆၢၣ်လၢပျီၤလဲၤ တၢ်ကွၢ်တၢ်ကမ့ၢ်အလီၢ်ဒိၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဝဲန့ၣ်တဘျီၣ်ထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိအံၤ သ့ၣ်နီၣ် ထီၣ်က့ၤအသကိးထီၣ်သ့ၣ်လါဒီးထီၣ်ကွၢ်လၢ အအိၣ်ဝဲဒိၣ်မးခံဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်လီၤအသး လၢအကပံၤတုၤကွၢ်ဝဲပျီၤအတၢ်အိၣ်မုၢ်ဒီးက က့ၤယုၤက့ၤအသကိးလၢပျီၤလၢ ကျါ န့ၣ် လီၤ. အယီၤမ့ၢ်ဆုၣ်ထီၣ်တနံၤအဝဲက့ၤယုၤ ဆုၣ်ပျီၤလၢကျါဒီးယုၤက့ၤအသကိးန့ၣ်လီၤ. ထံင်္ဂ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိအံၤ ဝဲအဝဲက့ၤယုၤခိဘၣ်တၢ် လီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အခါ ထံင်္ဂ်ဘၣ်ဝဲလၢသ့ၣ်ပျီၤ တဖၣ်ဟးဂီၤလီၤပျီၤကွၢ်ဖးလဲၣ်ဖးကွၢ်လီၤ. ဘၣ်စီၢ်လီၤအိၣ်ဘျီၣ်ဘျီၣ်က့ၤဝဲလၢ သ့ၣ်ယုၤဝဲ ယုၤရအခဲလီၤ. လၢန့ၣ်အမဲၤညါတၢ်သ့ၣ်အ သးလၢထံဘၣ်ဆၢၣ်ယုၤဝဲ ထံဖိကျိတဘၣ် လၢဘၣ်. အဝဲယုၤအိၣ်ဘျီၣ်ဘျီၣ်တတီၤဘၣ်တီၤ တုၤအတုၤဆုၣ်ကစၢ်ဖးဒိၣ်တဖျါအကဆုး အခါန့ၣ် ထံင်္ဂ်ဘၣ်ဝဲဒၣ်သ့ၣ်ဖိဝဲလါဟ့ၤတ ဖၣ်, န့ၣ်ဟ့ၤထီၣ်ဖိလံၣ်ဖိတဖၣ်ပျီၤသီၣ်ထီၣ် ဒီးထံဖိကျိယုၤသီၣ်ရုၤန့ၣ်လီၤ.

တုၤန့ၣ်တဖၣ် လၢတၢ်သ့ၣ်ခသးခအပူၤ ထီၣ်ကံၣ်ဘီၣ်ဖိစီၢ်လီၤအိၣ်ဘျီၣ်ဘျီၣ်ထီၣ်အိၣ်နီၣ်န့ၣ် လီၤ. အိၣ်ဘျီၣ်ဘျီၣ်တတီၤဒိၣ်ဒိၣ်ဝဲအလီၢ်ခဲစး ထီၣ်လုၢ်ယုၤကိးကဒီးအသကိးန့ၣ်လီၤ. ဝဲ

တုၤဖးအုတဘျီၣ်ဖး ၃၃ -

“တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢအယုၣ်ကၢန့ၣ် မၤလၢပျဲၤပုၤကညီ
အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်လိၣ်ဘၣ်တဖၣ် တဘျီဃီဃုၣ်ဒီး
တၢ်သံၣ်ခွဲၣ်ကတီၤန့ၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ် လၢပုၤစိၤခဲအံၤ
ဒီးပုၤစိၤလၢကဟဲတဖၣ်အဂီၢ်”

